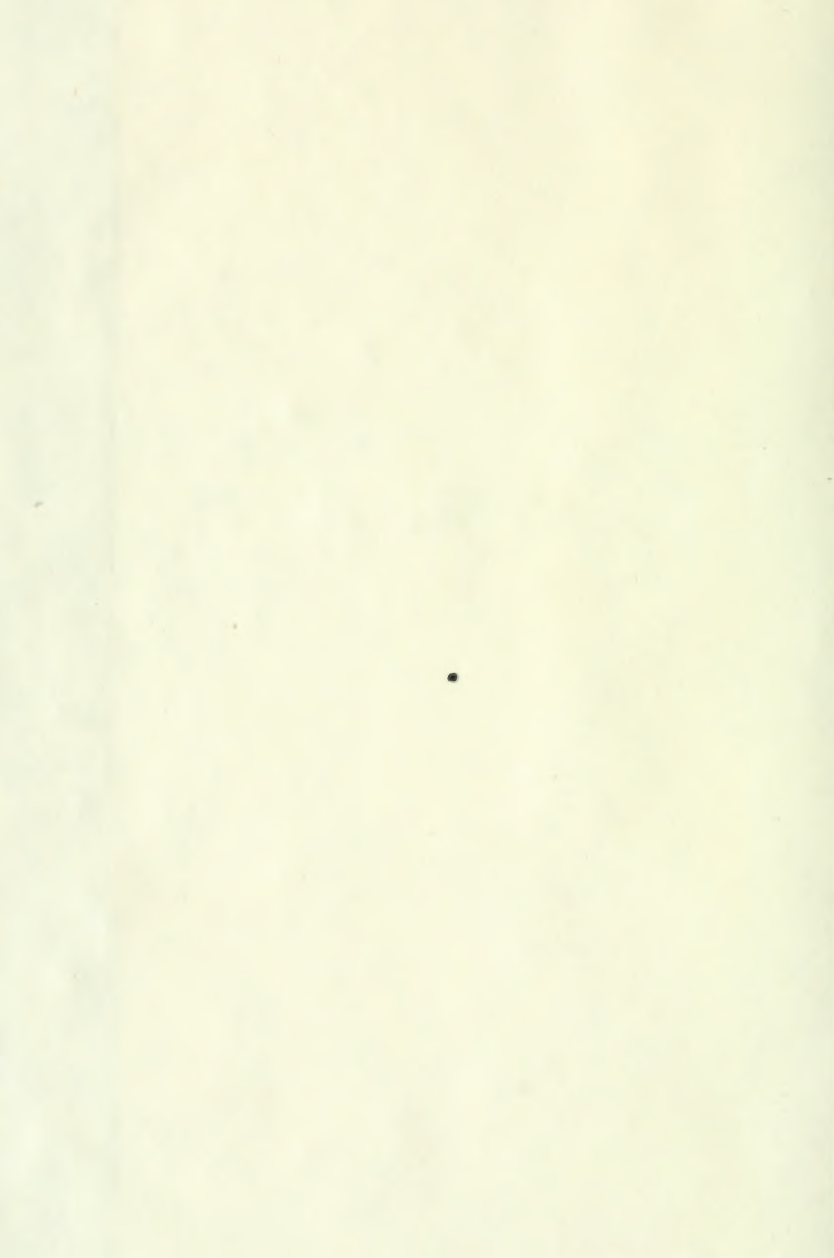

3 1761 08117933 5

AP
91
082
no. 1

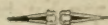

(13) דברים היוצאים מן העקרים שהנחנו ל'סוד מוסר מלאכתנו, בפרודור, לא ירצו פנימה זולתי בהוספה.

(14) אכמה כי למצער מאהבי כורתי בריתי המביאים מנחה אל בית האוצר, יציתו בשלהבת יה לכות המתנדכים בעם לקוח את המכתב העתי הזה בכסף מקנתו ולא ישמו אוצרות הכמה. חי נפשי! בראותי כי הוישב לאמתחתי את אישר הוצאתי, באלהי אדלג שור להוציא מחכרת אחר מחכרת; ואם לא, נודע משל הלועז "עמלף אחר לא יגולל סתיו מפני אביב!" — שהדי במרומים! כי מעודי לא קרבתי אל מלאכת הקדש י'ען נעתרתי לקול הקורא "עשה למען שמך!" ולא לקול "עשה למען כספך!" עוד בשחרות ימי שריתי עם הכבוד המדומה וגם יכלתי. מעיר הדמים נסעתי; ובאדם העיר אהלי תקעתי. כן מאז מלתי אמורה (מגד ירחים ח"ב 124) וכן עם נפשי ורוחי גם עתה. אני הכהן צדק לא שניתי מטרתי, ולא אסיר תמתי, עוד כי נשמתי. סוף דבר אם לעצור בעקב המחכרות הבאות; או למחר שלחן, אם להוסף; ואם לחדול, בידכם חכמי תעודה, כי דכם — נדיבי עם אלהי אברהם, הוא...

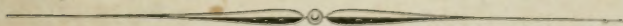
פי המדבר אליכם מסתר הלב פנימה, יודיכם רחים מוקיר ודחיל רבנן, עכר נרצה לעבודת הקדש לעבוד ולמשא, בראותו תורה כי טוב ואת החכמה כי נעמה יטה שכמו לסכול.

יוסף כהן צדק

נסגרו דלתי אוצר פל פלי המרה. סגרים ומסגרים
שערי: תמה המחברת הראשונה רפת אוצרת.
וכן התמה: הרימי פעמך בתי. וצאי במחנה
העברים: פרשי כנפיך ודאי עד ירפתי ארץ: אשרי
יארשך לו באמונה. או לבנו פי ייעדך: סורי מעל
אדל פעל אצרות בלשון שקר. פי אוצר רב ומחומה
כו: סורי נא מעל אהלי אוספי אוצרות רשע. פי
אוצרות השף המה: שומי עברי פני דרך לאחותיך
הצעירות. פשרי עת פואנה: פה תאמרי לבית
יעקב. לא נשמו אצרות: אם יהודה יפתח אצרות
עשה לו לפספ. יבצע המאסף מעשהו ואין קצה
לאוצרות חכמה:

המאסף

(10) **חכמי** עירי המה ראו פעלי בהגהת המחכרת הזאה, עין ראתה עמלי ויגיעי תעידני כי בכל כחי עבדתי משמרת הקדש, ואם נשאר חרולים מעטים, הם באותיות הדומות בצלמן ובדמותן עלולי השגיאה, ורובם באותיות ד"ן" שהתבה לא קלמטם, כי כאשר לרוב קלותם נחים נסתרים במבטא הנמו; "כן לדקותם לא יאהבו לנו ע בדפוס, ומה גם בדפוס ארצנו אשר מנהגם מנהג י"הו" א, וחוק ולא יעבור אצלם להדפיס באותיות ישנות, בדיו לכן על נייר שחור בהגהה איננה מדויקת, ולהאיץ "צק לעם ויאכלו!" —

ד"ן על הדפוסים והמפוסים המשחיתים! — אולם בואו ונחזיק למו טובה, שאלמלא הם לא קיימו המכקרים השמחים אלי גיל במצאם טעות בספרים המלאים שגיאות הדפוס כרמון. בכל זאת עד דרוש המכקרים אותנו, עד יקום דור נולד אחר שגיאותנו לבקר, איחל לתקן בימים יצרו את אשר נשחת הפעם בעשות לוח התקן לחזק את בדק בית? האוצר, ומלאכיו יצוה י"י לנו לשמור רגלנו מלכד...

(11) **את** מכבדי אכבד ובמקהלים אברך שמות החכמים אשר כבדוני מעודי עד היום הזה בספריהם הנכבדים והנחמדים, למנה, גם אשר יכבדוני טן הוא והלאה; וכן מוציאי עלי העתים אשר מדי שבת בשבתו ומדי חרש בחדשו יכבדוני בעליהם בעליהם לתרופה תמור פועל כפי, ישאו ברכה מאת י"י, במצרף לכסף יצרפו...

(12) **כרל** גדול ידע כל קורא מגדי ואוצרי: כי אין לשפוט מאסופתי באורי כה"ק ומאחז"ל על דרך הקירה ובאמונת אומן יסודם, כי כן תטה גם דעתי, ואשר אספתים מכלי העיר עליהם, הוא לבלתי המיר מכתב עת בקובץ ויכוחים או בשדה קרב... ואולם אין חדש תחת שמש התורה. בארח זו הלכו אבותינו, על כן "דרך הקדש!" ענו לה הא לכם דברי רב האי גאון ז"ל "דע כי אנו מעודינו אין דרכנו לחפוש "על דבר ולפרש אותו שלא מדעת מי שאמר כדרך שאחרים עושים "ואנו מפרשים לך דעתו של תנא זה ותוכן כונתו לאמתת מה שהיה "סבור, ואין אנו טבארים עכשיו הדברים הלכה או אינו הלכה, ודאי "משניות הרבה יש שאינן הלכה, ואנו מפרשים אותן אליבא דמאן "דאתנון (מוכא בכותב חגיגה פ"ב) מזקנים נתכונן: אם זה בין דין לדין אשר יש עליהם כללים מיוחדים י"ג ול"ב מדות; אף כי בעניני אמונה אשר כל חוקר יסול לו מסלה ולא יוכל לאמר "היא המולכת ב טח לארצות החיים!" כך דרכו של רעיון חושב: היום אומר לו כך ומחר כך. ורובם תלואים בהשערה. על כן הצנועים משימים מחסום מהודיע את אשר יחשבו לאמונת אומן, ואשר למפילה ואשר להזיה, כי יראו פן בימים יצרו יקרבו את אשר רחקו וירחקו את אשר קרבו ויהיו כמתעתעים... יאמין כל איש את אשר האמינו הוריו; ילך כל חוקר בדרכי חקירתו; כל מקובל בארח קבלתו וכל לבות בוחזי י"י. ומה גם כי כותב אלה לא ימלט מלהקרא מין או אורטאדאקס. אם גדר מזה וגדר מזה למה נלחץ למקום צר? המבלי אין ליטעראטור בישראל זולת אלה אשר דשו במ רבים ולא יצאו מידי ספק וס"ס? והמשכיל ידום! —

חכם מחריש ורוח מבינתו אליו יאסוף, בחייו "נוכל" יקרא; ובמותו יאבד שמו. והאומר להטומן חכמתו בחבו "צדיק אתה!" יקבהו לאום, יועמרו שדי מעל! אור זרוע לגדיב חכמה ולזרוע תבונה שמחה; נפשו בחייו תבורך. ובמותו ינחל שם עולם אשר לא יכרת! (3) **במח** לכני ישכון כי אתכם תהיה הסליחה בנשמותי בהערה מהערותי צעד מדעתכם; כאשר לא ידע בעיני אם לא מחשבותי מחשבותיכם. . .

(4) **וכן** החכמים אשר על ספרים השגות אספתי, יאנו סלוח לדבר הזה. עד כשחק נאמן עלינו כי לא להוריד כבודם כונתנו. . . תורה היא וללמוד אנו צריכים. והרשות נתונה להחכמים המבוקרים הדם להצדיק דעתם בדברים אמיתים בתשובה נצחת ושליחה אלי ואם לא ברעם ולא ברעש לגמא ארץ יבואו דברים. אקרבם באהבה ותקעותם יתד במקום נאמן, יצרפו הדעות ודקוראים יוסיפו לקח! (5) **מי** בעל דברים על דבר או על חצי דבר מהדברים הכתובים כארבעה חלקי מגד ירחים וכן במכתבי העתיה נוכחי אף על אשר כתבתי בעמי והכינותי בעניי, יגש אלי. ואם עולה לא נמצא בשפתיו ואדבת האמת מגמתו, אביאם כשמו רב תורה. אתפוש את מאמרי ואוציאנו אל זקני התורה, ואומר "מאמרי זה איננו שומע בקול דאמת שטטוהו ממחברתי ועל ספרי אל יכתב!" כי אך זה פרי הנקרת האמיתית הסר בדילי דטעיות. . .

(6) **איך** מוקדם ומאוחר במכתב עת. ועל כיוצא בזה אחז"ל: לא המקום מכבד את האדם, אלא האדם מכבד את המקום" (תענית כ"ב א') אשר ימרו לבוא. ראשונה יסע. אשר ראשונה יתן יד כותבת "ל"י אני!" יזכר לו משפט דבכורה. ואם כבוד לאיש להיות קרוא בראש הקרואים יחיש טעשהו, ויהיה מן הזריון וגשכרין! —

(7) **חכמי** הדור אשר מאפס מקום השארתי שארית מאמריהם בכתובים, יבטחו כי בקרב הימים יחזו ההמשך עד תמו יוצא לאור.

(8) **אחלה** פני כל שולח מאמר גדול ורחב ידים, כי ידיו תביאנה גם מאמרים קטנים. כי אשר יכדוני רק במאמרים גדולים יביאוני בשפק; אירא לפגוע בכבודם לפקד מושכם בשבח תחכמוני; ויצר לי לנתחם לנתחיהם (פרוזדור § י"ג 3) ולהפג טעמם.

(9) **הדרן** לכם מאמר מלה "רק מאמרי לבדו הוד והדר ישוה לכל המחברת" הניחו זאת להקוראים והמבקרים. . . אל תמלאו החרבה. . . ונהפוך הוא סיככו כננפיכם על כבוד אחיכם. הסו כל פה תואנה יבקש על עמיתכם. כוכבי אור! שוו הכוכבים במסלתם נגדכם "מה הכוכבים חולקים כבוד זה לזה ושלום — ביניהם, הה"ד: עושה שלום בטרוטיו; כך הצדיקים חולקים כבוד זה לזה — כשם שהכוכבים אין להם מריבה; כך וכו'" (פס"ר פ' יהודה וישראל) ובזה תוסר קנאת איש טרעהו: מדוע מזה אספתי עשרה חמרים; ומזה עשירית האיפה, אם לא יליו מעיניכם כאחז"ל "אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו" ממקומכם תפנו כרחמים, והיה דמאסף וספרו נקי! —

(3) **רבים** רועי לבנ יחתרו למצוא מחשבה רעה בהמעשים הטובים אשר יעשה כל אדם בלתי; וכן ימצאו מחברים רבים אשר יאבו להאפיל כל אור כהיר הזורח בשכל מחבר אחר בלעדס יותר מכשכלם! בסגורים יכת הכל לכל יתראו כעורים המה!! אלה ואלה בעלי ברית סיככאן המה — הראשונים בעניני העולם; והאחרונים בהמדעים.

(4) **הישרום** מביא לידי אהבת התענוגים; אהבת התענוגים לידי חמדת מטון; חמדת המטון לידי המרכלת; המרכלת לידי קנאת המדינית; קנאת המדינית לידי מלחמה; המלחמה לידי השלום.

דברים היוצאים מן הלב

לבי לחקקי ישראל המתגדכים בעם (סופטים כ' ט')

(1) **לישרים** נאווה תהלה! אמה כנהר שלום לראש אדם ביקרתו בחצרות מלכים ילין, צדיק מושיע, הארון הנודע בשערים, תם וישר ועניו, השר וגדול ליהודים **סיר משה מאנמעפיארע** נ"י, ותמתו הנודעת בצדקתה, ועל לוח הנצח יזכר שמה הטוב, **לאדי יהודית** העומדת לעדי ישרון (כת גדיב הרב הגביר מו"ה

יהושע לוי כהן ז"ל, מן הכהנים הלויים אשר יליו לתורה ולתעודה) על דבר חסדם הגדול לקבל באהבה וברצון את קרבני עשירית האיפה. אנכי הבאתי מנחתי בסלי נצרי ערבה; והם הביאו את מנחתם בקלות זהב. והאיש **משה** עניו מאד! ויכבדני בשני מכתבים מלאים הוד חן וחסד, ורוח אהבת דתו ועמו שפוכה עלידם. הן גכיר שמהו עליון לאחיו; עוד תהי משכרתם שלמה מעם י"י יען יביאו דורשי תורה וחכמה לחסות תחת כנפיהם!

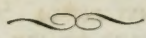
ועל הטוב יזכר משק ביתם הרב החכם הגדול הכלשן מו"ה **אליעזר הלוי נ"י**, המכונה בשם הכבוד: **דאקטור לעווע**, והיה הלוי לכהן לפה. אות נאמן על צדקתו הקודמת לחכמתו, — "מי בכס ירא י"י? זה **אליעזר**!" (בראשית רבה פ' ס')

(2) **אשריכם** זורעי חכמה על כל מים אשריכם! ואני הנני נותן לכם אהובי (אשר אחשככם לאוהבי) הקרובים והרחוקים את בריתי שלום, על החסד אשר עשיתם עמדי והבאתם לחם חמודות התורה ויין רקח המדעים אל מקדש החכמה. הואילו נא חכמי תעודה ותמכוני עוד כפרי אדמתכם לימים יבואו. סוכני התורה וגזברי המדעים מי ל"י אלי! דעו איפו: המשכיל כי ידום ותורתו תשאר בתוך מעיו, הדומיה לא לו תהלה. ואיש את קדשיו מקדשי י"י לו יהי לבלתי נתן זרע אמת לאחיו, לא תהיה תפארתו על זו חרך. גם

ולמעלה גבוה מכל העם . . . איחל אם יש להוסיף על אמרי (כי זה
 ים תועלת התולדה גדול ורחב ידיים) ממנם אין לגרוע. אביא גודל
 לאלהנו צלחה מלאכת בידי כפי משפט משכילים על דבר אמת .
אולם על מלאכת עמיתי כותב תולדות ימי חיו, אישפוט, ונגדה
 נא לרואי השמש אנזור אומר : כי יצאה מלאכתו בתכלית השלמות
 מסקורות נאמנות דלה דלה קורות בן יהושע, למקום אחד רוחו הוא
 קבצם והעיר מה שנראה לו נכון להעיר, ולא השאיר מקום לחופשי
 תואנות להתגדר בו. כי האיש ההוא הוא איש חסודות, שלם ומבין
 מדעתו, יקר רוח אפרתי חומר מנוע גאוני ארץ, וחכמתו את צנועים
 על כן אוחיל כי הספר ההוא עם שתי הוספותיו ירחו מנחה באפי
 דורשי לשון וספר, ישוטטו רבים ויקנהו וינעם לחכם.

המאסף

דברים אחדים מהרמב"ן ז"ל *

נעתקו מאת ש"ה"ם

(1) פעם אחת ישב בן מנחם באחוזה מרעיו לעסינג וניקאלאי וכטוב
 לכם גזרו אומר אשר איש ואיש מהם ירבה לספר בשבח חסרונותיו
 ויכתוב משה את החרוזים האלה :

דְמוֹסְמוֹס אִישׁ אֶתְנִי עַרְל שְׁפָתַיִם ,
 גְדוֹל הַגָּהוּ בְעֵינֵיכֶם .
 אִישׁ גִּבֵּן אֲזוּב , אֶחָד מִחֲכַמֵיכֶם ,
 הָאֵח ! הָאֵח ! חֲכֶם וְגְדוֹל פִּי שְׁנַיִם ;
 אֶהְיֶה אֲנֹכִי בֵינֵיכֶם .
 הַנְשַׁמֵּעַ בְּהָאֶחָד ; וְנִרְאָה בְעֵינַיִם
 בְּהַשְׁנִי ; לְאֶחָדִים תִּמְצָאוּ בִידֵי ;
 עֲלֵג וְגַם גִּבֵּן אֲנֹכִי עִמָּדִי .

(2) אם תכרו את העשיר בקיצור ימים, מפיו לפידים יהלכו; ואם
 בכליון זמן (לייטטעטטייג) תכרוהו, שפתותיו תודה תבענה ובאמת
 מקרה אחד לאשר ימיו מעטים ולאשר יבלה זמנו בתכל .

* ילאו ראסונה לאור ע"י מיסלעך ונקננו ונאו צסקריו הכוללים ליימניג 1843

כור לזהב *

א) דברי הימים למלכי צרפת ובית אוטומאן התוגר. כולל מלחמותיהם וקורותיהם וכל התלאות אשר מצאו את עם ישראל תחת שבט מלכותם, מאת יוסף בן יהושע בן מאיר הכהן. נדפס בווינעציא וכאמשטרם. ועתה נתוסף עליו: מבוא יסודתו לכאר גדול התועליות לכל איש יהודי בידעו קורות העתים, כאשר הוא אדם וכאשר הוא בעל דת, מאת יב"א כהן צדק, עם תולדות וחיי המחבר מאת זלמן באנהארד. לכוב תר"ט, מחירו על נייר טוב 1. fl. מ"כ.

אוד מוצל מאש הוא הספר המדובר בו. עט מחברו בער בשלרבת אהבה לעמו והוא איננו אכל. נפלאות היא בעיני כל קוראיו גם בעיני יפלא? — אל תתמה: אחי על החפץ: איך מחברו העלה אד מן מקור לכבו וידא עד נת עינו וישק את הגליון, נבקעו מעינות תהום דמעותיו וארבת עיניו נפתחו והי למכול שוטף על הלוח, ויצף ... עוד מעט... ויטחו המים את כל היקום אשר עשה בן יהושע, רבו וישאו את התבות וירומו מעל הלוח, והמלים הלכו על פני המים! ויהיו לאודים מוצלים מאש! —

עד כה נחזון דברתי כך אחי הקורא! חוד חידה ומשל משל, עתה אסיר המסוה למען אחי ורעי דורשי קדמוניות: אוצר נחמד במקדיש התולדה הוא הספר המדובר בו, עט מחברו עט סופר מהיר ומדברו נאוה, יערפו כמטר רעיוני תזל כמל מליצתו, ופעם על כנף רננים ידאה "לא במי שחור כתב ספרו אך ברסיסי עיניו... באהלים נטעו ספוריו, כנחלים נטעו מליצותיו, וכפלגים זרמו דמעותיו, והרמעות האלו הנם ספורות בספר השמים" אמרתי במבואי (§ "ג) אמנם כן הוא. בכל מלה ומלה ימצא הקורא אהבת הדת, והאומה הישראלית. גם נא אחי ושאל דורשי לשון אדותו, ויגדוך, קוראי קורות העתים ויאמרו לך "נאמר בו כי טוב, איתמחי גברא ואיתמחי קטיע, ומוטחא לרבים שאני!" —

גם על דבר טבו אי לא אישפוט מאומה, אסנירנו בידי הקוראים המבינים, אשר לא יתיצבו על בהונות רגליהם למען יהיו משכמם ולמעלה

(* סגנת מוסדרי האותיות עולה מדך לעקרא קדם (משלי כ"ז כ"א) אני נתימי לעקודשי לכת מוקים אל הכור לזהב (הכולל זקרת ספרי מחיס) לפני המצרף לכסף (המלרף ספרי מייס) אמנם כן הסנתי למשפט מלך היזמר והנימוס; והם כמלימו סטיטה ויסינו עליונים לנטה ומסחונים לעעלה, כדרכם... הפעם אין לסנות אח אשר כנר נעסה, ויה פעשו עשו, ושנח אני נמסכרות הלאה ח"ה, ספרי מחיס, לאסונה.

לא דביא הב"י ראיה משם, שהם רצו לפסיק להתענות כל היום וכן פסק בש"ע, וא"כ אין משם ראיה כלל, והבן. אה"כ מצאתי להגאון מהר"י תאומים ז"ל שהעיר קצת מזה, ושמתתי שכוונתי לדעת גדול ת"ל. וראיתי בס' ק"ג עמ"ש הרא"ש ומצין יש סעד למה שגורגין דבכורים להתענות בע"פ, ז"ל ולא תימא: שאסור להתענות בניסן ובעי"ט, עכ"ל. הרי דלאו חיובא הוא כלל.

ומה שהעיר שם על שם בסתרי שהוא מלה מורכבת ובאורה הוא (Kleiderschranf) הנה ציין המ"מ שציין בעל הערוך בלי חפוש, ולא עיין בגמ' (תענית כ"א) במעשה דאבא אימנא, ומך בוסתרי לצפ"א כרכינהו ושקלינהו ע"כ. שהניחו תחת מראשותיהם וכרכו אותו במקור ויצאו עמו לשיוק, וביבמות (ס"ג) מה שחולק ר"ת עם רש"י הג"מ בסתרי אבל גלימא לא ע"ש.

ואשר כתב Eben so muß in Mid. R. Beresch. Kap. 87. statt יום נבול, זבול gelesen werden. והוא זבל דנקרא בלשון אישכנו Dünger לא ידעתי מה צריך לזה? והפ"י הוא פשוט כי לשון נבול הוא מלשון נבלה עשה בישראל, אל תנבל כסא כבודך, אגלה את נבלותה, והוא מלשון חרפה, ועיין במ"כ.

ועוד כתב בזה"ל ויברך אלהים את יום השביעי ברכו במן וקדשו במקושיש צ"ל ברכו במן וקדשו במקושיש וברכו בעטיפה. גם זה אינו מוכן דלשון מקושיש מתיישב יותר והוא מלשון איש מקושיש עצים ביום השבת, אבל מקושיש ועטיפה דא ודא אחת היא?

ונזכרתי מה שראיתי בס' תקון שמירת שבת (שנדפס בשנת תצ"ז) ז"ל ר"י אמר ברכו במן וקדשו במקושיש, עפ"י מ"ד שמקושיש לש"ש נתכוון, לפי שגזר על דור דמכר שימותו ואמרו שוב אין אנו חייבין לקיים מצות, ועמד דוא והילל שבת ונתחייב מיתה, לדרות שעדיין חייבים לקיים המצות ע"כ. וז"ל מה כן ידע זה שבאמת חייבים עוד לקיים המצות, ונ"ל שראה יהיה נופל בע"ש ב' עומרים לאיש אי ובשבת לא היה נופל כלל להורות לב"י שישמרו שבת, ומזה ידע, וז"ש ר"י ברכו במן שירד בע"ש כפל, ומזה וקדשו במקושיש עכ"ל.

ומ"ש בהערה שם שהזוהר מביא את הירושלמי קדשים ולא נמצא בשום מקום זולת שם, הנה דראב"ד בהשגותיו פ"ד דבכורים ור"ב דמגיד פכ"ז דמכירה רביאו שהיה להם הירושלמי דס' קדשים. **את** כל זה ראיתי להעיר בקצרה כי הגני טרוד כעת להשיב בענין להגאון מהר"ש"ק על מ"ש בספרו שנות חיים להשיג עלי ע"כ יהיו דברי מעטים, ועוד חזון למועד (1)

אהרן יצחק סאקאל

(1) במאמר הזה בא לידי ציוס כליתי ונלחמתי גדלים, ולא יכולתי לדקוק בספרו אם אחז ככונים בדברים ואם אין... ונבליה ס' דרכי יסוד הירף גם על כל סלקי סיסרון וזו אהלא אם לנצק את המצוק אי את המצוקר וכן סלחתי הנקרות לימר בספרי סדמי דוכנו למספרות הנאות ס"י המאסף

עד כה לא הגיע לידי באור והעתקה רק על י"ט פרישיות (וסייגך בטו"ב) ולא אדע אם נשלם בדפים עד תמו, ע"כ יהיו דברי מעטים עד בוא לידי יתר הפרשיות, הלא אז אדברה וירוח לי . . . ומגלגלין זכות ע"י זכאי הוא החכם הגדול והכולל אוהב תורה אף חיבב חכמה ותומך ידי הוגידן מו"ה אברהם הכהן נ"י מפאריז אשר תמך ידי ישר"ל, בקנותו מאתו מאה ספרים כאשר הושת עליו. ברוך אברהם לאל עליון יען מגן הוא לתורה ולתעודה. ומי יתן והיה הכהן הנוטל חלק בראש, מופת לרכים, ממנו יראו וכן יעשו, יישוטטו ויקנו הספר הנכבד הזה, הלא אז יפיעו מעינות שר"ל החוצה, יראו חכמים וישמחו, נבונים ויעלוזו.

המאסף

3) כתב יושר

כענות וזקנה על דרכי כולמף לקוטי יסרון

בלכתי לשיח כשרה המדע אמרתי אקטוף שושנים גם בנגן החכמה אשר לישרון — וראה ראיתי את עני עמי . . . ואת יום הצום בערב חג הפסח ומה רגיע אליהם (אנלנעקטען) למחלקה האשכנזית צד 23) ודנה בדברים אחרים לא מחיבותי כמחשבות המאסף על כן אחוה דעי אף אני, ולחכמי הדור המישפט.

מה ירשם שם על דין תענית הבכורים בע"פ "שנמצא באו"ח סי' תכ"ט" והוא כסי' ת"ע, לא אתלה בו כוקי סריקי אולי משנה הוא ומה הציון הלז אשר אנולל על מציינו כמעיות, חרפה? אך אות נאמן הוא כי לא קרא ולא שנה דברי הב"י במקומם אשר המה אשיות בנינו:

כתב י"ט מצא מקור לתענית זה בירושלמי הלא הוא ג' לוי לעין כל בכ"י סי' ת"ע. . . ובאמת אין משם ראייה כלל למעיינ כנמרא (פסחים ק"ח) ובתוס' שם ד הרב שישת, והבכורים נהגו לרתענות בע"פ דקתני במסכת סופרים פ' כ"ג וכו' ע"ש ולמה לא הביאורם ז"ל ראייה מהירושלמי? ואפי' הב"י לא כתב רק סעד לדבר זה מהמרדכי שהביא הירושלמי ולא כתב מקור לדין זה, וכן בכאר הגולה צ"ן טור בשם מ"ם ולא צ"ן הירושלמי שהביא דב"י, וכן ברא"ש ובמרדכי הובא בשם רבינו יחיאל הדבכורים וכלו לאכול מיני תרומתי, ואינו מוכן לכאורה, ע"כ נלע"ד כשנדרסק בלשון הירושלמי "רבי לא היו אכיל לא חמץ ולא מצה בנין דרוה בכור, ומקשה והא אר"מ אר"י אבא הוה בוכרא ולא מתענה? ות"י ישאני רבי דאסתגנס דוה" וקשה לפירש הראשון אמאי לא אמר בסתם רבי הוה מתענה? אלא נ"ל דרבי היה מתענה אלא לא השלים התענית כהג' הגים להתענית עשיית, ולכן לא אכל חמץ לא קידם חצות ולא אחר חצות, ומצה נמי לא אכיל בע"פ משום דאוכל מצה בע"פ כאלו בא על ארוסתו וכו' יבזה מיושב הכל אמאי לא

אדבר אותה אכתוב ושתיים זו לא אחשוב. לא אכסה חטאת אוהבי ואהובי, יען נפשי קשורה בנפשם; ולא ארדוף ספר כתב איש ריבי ואשיגנו יען אויבי הוא. — — וזה האות כי גם פועל כפי אעביר תחת שכב הבקרת, ואודה במקום לא אחד על אשר לא דעתי עתה כדעתי אז, וכי אראה חומת רעיוני רעועה אהרסנה על מנת לכנית בנין חוק תחתיה, לכנים אפיל וגזית אכנה. כי לפתח האדם הישגיאה רובצת. על כן יאמרו המושלים "בנפול היונה מנג מפלתה; בנפול הנשר משמים מפלתו" —

בלב שמח אהל בעזר הצור המלאכה הנכבדה הזאת בכטחוני כי לא ידע בעיני החכמים המבוקרים (ויש בינותם אשר קטנם ענה מטנתי) בהשפטי או באספי משפט על פעלם אם לשכט אס'לחסד, לרע או להיטיב. כך דרכה של תורה: זה בונה וזה סותר, ואלו ואלו דברי אלהים חיים, ומותר מהלל כטתת שקר מן משגה עור. אין. והאמת והשלום נאהב!

ח) מי בראש? דוד!

ספר ישעיה מתורגם איטלמית ומפורש עברית מלאכת שד"ל. פאדובה תרמ"ו

נודע שד"ל במפעליו: בכנורו הנעים לנעים זמירות, באוהב גר לתהלה, במשדל לכבוד, בבית האוצר לתפארת בבתולת בת יהודה גדול ביהודה שבו. הוא שד"ל אשר כל עמלו תחת השמש לקשר הטוב אל המועיל. שמו כי חתום על ספר יכטח הקורא כי נאטר בו כי טוב וחדשות ומועילות ימצא בו.

אולם אם לכל ספריו האלפים; לכאורו והעתקתו לישעיה דרכות, כי לא ילידי יום אחד המה, היוחל באור גדול ורחב ידים לנבואות אשר מהזה שדי חזה, יום אחד? התולד העתקתן פעם אחת? כ"ד שנים עבד שד"ל במלאכת הקדש הזאת באמונה ולילה כיום האיר, בפירושי גדולי המפורשים ז"ל אשר בדפוס ואשר ככתובים קרא ושנה, וכל נתח טוב הרים תרומה קדש ל"י בשם מחברו; גם בספרי מכארי וטעתיקי העמים בארצותם ללשונותם, דנה ואת תוכם אבל וכו' קיבל האמת ממי שאמרה ולא בויש ולא ירא מהביא שם דאומר. שמואל דריאה בעין פקחה עבר עליהם ומרוח מכינתו שם עליהם נוספות דברים חדשים טובים ומועילים, והיה העקוב למישור עפי דרכי הדקדוק הרגיון והפשט היותר מתיישב על הלב. כי רוח ישפית מורחות ימערביות ותגוסם בו. דוד יעוף כעוז דמינו עד מעון דורות קדימים ובניו ורוח הצפון בחקר הלשונות מנשב בו זעל פי רוח עתם יבאר דברי החוזה הרם והנשא. ! —

הוֹמָפָה

לדנחיל אהבי יש וא צ ר ת י ה ס א ט ל א (מסלי חי כ"ח)
בכל מקום שכתוב ואלה, מ ו ס י ף על הראשונים (סמ"ר סי' ל')

מצרף לכסף וכור לזהב

מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו (מסלי חי"י)

מיום יצאה שמש החכמה מברלין (פרודור § ד') שמו חברת שוחרי הטוב והתושיה אל לבם אחר ספרים חדשים לבקר, ויהי עמלם הנו סנים מכסף ויצרפו כנר סני ספרים גדולים וטיבים, בדוליהם הסירו, וויציאו כלי-למעשהו. בארח זו הלכו הלכו וילכו עוד כל מוציאי מכתבי העתים. דד ד :

ואולם לא דבר רק הוא הביקור, אאללא מוראו כל רוחו וציא אויל יעשה ספרים " הרבה אין קץ ותוכם הכל וריק, ידפיסם יחלקם בתבל, יפיצם בעמו, ועם לא יבין ילכט... אולם שבט הבקורת תיסרם, פחדה תכעת את הבויערים במחברים, תפיל עליהם איטתה ופחד ולא יובחו עוד ילדי שרעפיהם לשעירים - אשר הם זונים אחרי הישקר והביאם אל פתח האמת, ונרצו! (נועם וחובלים § י"ח)

ואנכי הדורש טוב לעמי, ואזיר עתותי, עמלי, וכספי, לטוב הכללי. וכל חפצי ומגמתי באספי כל הנוגע לחכמת עמינו אל בית **אוצר חכמה** להרים קרן מורשת קהלת יעקב כאשר יחברו התורה והחכמה גם יחד, למרות החושבים רעה על שתי בנות אלה לאמר "לא אחית אך צוררות הנה זו לזו" ישותי לנגדי מטרה אחת: לחבר הטוב אל היפה, הנעים אל הנשגב, ואלומוותיהם תסכנה את הטועיל ולאלתו ישתחוו —

בין הדברים המריטים קרן הליטעראטור, אחישוב גם בקרת ספרי בעלי אסופות המתחדשים לבקרים בשפת קדש וביתר הישפות (ובן אשר אחרי בלותם תהי להם עדנה, ספו תמו והיעלו ישנית על טובח הדפוס) ויש להם יחס לשתי התורות ישנכתב ושכע"פ, לקורות עמינו או למצב המדעים בדור דור, מוסר הישכל אשר יטיפו מוכיחי ומנהלי עדת ישראל להוציא יקר מוולל, וכן מכתבי העתים לעמנו. —

אקח רשיון מרבני וחכמי דורנו לישפוט על פעלם בלי נמית אהבה או שנאה, אשר ככדוני ויככדוני כספדיהם (כי על אלה אשר מנעוני מכבוד לא אישפוט, הישיפט כל ספרי הארץ אנכי?) ידין רוחי כם כאשר אחישוב למשפט צדק, חנף לפני לא יבא, אחת אדבר

- חזון למועד קיסור למוז"ל צמרכש צ"ר וגם וי"ר, וזכאמו מכתב על
71 דבר מ"ג הכמות זכרנו מלח יעקב צבי שפערלינג
כסות עינים טעם מדע על מלות כסוי הדם מלח מרדכי פלונגיאן עם
73 שלשה הערות מלח המאסף
צידה לדרך תקוני ט"ס צמקומות סונות צמרכש וצמ"ס והיה העקוב
75 למיסור מלח שלמה באבער עם הערכ מלח המאסף
ראשי בשמים לנזח משונח ריב"ח שנת קי"ט, ויכאס לוגמחם צקורות
79 חנל מלח קלמן שולמאן
81 אבני שה"ם זאור צכה"ק לדעת הכאצ"ע ז"ל מלח שמואל מאדלינגער
86 שי תודה סיר לכבוד דכ. ראפאסורט מלח יעקב צבי שפערלינג
השקפה לטובה זאור צספכי מלח נחמן יצחק הבהן פישמאן עם שלם
88 הערות מלח המאסף
90 שובי נפשי למנוחי סיר על מקרי הזמן, מלח הני"ף הבהן
91 פתרון החידה מאמונים אמד שזא לירוסלים, מלח שלמה פרענקיל
גבעת שאול א) זאור לדברי רס"י צמס' חעניח ב) טעם למה שנסאול
92 חז"ל "ססיר סמור וכי"ל למשל, מלח שאול הבהן קאצינעלינזאהן
93 שני כתובים הבאים באחד זאורי כה"ק מלח א. מענדל מאהר
94 דגל יהודה העמקת הסיר "דיא סול פלנע" מלח משה יעקב פארדעש
96 מכתב להזכיר א) זאור צמרכש ב) תקון ט"ס מלח משה צבי ענסר
98 קורא מה מליל מכתב מוסרי נעמק מול"א, מלח זלמן באנהארד
כנישתא מרדתא דקיסרין טעם וסצה לכסס הזה, קורות צחי מועד
לישראל מלח היה לגוי ככלל, וקורות סכנסי דקיסרין צפרט, ויעמיק מסי
יאזעמוס פלאוויאוס אח קורות קיסרין, וצסערות יצארו היטיב איזה
מקראות סחומות, מקור לגדופס אחת עלינו, יסוצ לגי" סעמי"ע
100 דמוכה סטרל לזי חרי, מלח חיים יהודה קאצענלענבאנען
106 הבורח העמקת ספור מימי מרבן הצית מלח דוד הבהן רפאפורט
לקט השכחה מוואמרי חז"ל אשר נסמוטו ע"י המדפיסים מלח שלמה
באבער (העאמר הזה יכיל כחמשים מואמרים הספרים אללנו, ורק
110 סנים אחזים מן החמשים יכלתי לאסוף הפעם מאחס מקוס)
רופא-פורט לנזח הנקצה כי רק עמחר סנים ירב כבוד קוסרים,
הכנל סצין חסס סהוסס חוק וגצול לשכלו וצין אשר אין מעלור לרמות,
וכל זה לוטה צמעטה מקראי קדש וצמאמו"ל. צסורת העמקה מדטה
נאזה צמחזים לזמירות נעים זמירות וסהלח המעמיק, מלח המאסף
111 קורות כריש סרמיזות ציעעיס כי יסאז צד צצד עם דצרי סופכי קורות חנל
113 מלח מרדכי דושאק
מערת המכפלה לנזח סנת סהכפלה צסס חו צמלה צכה"ק, וסכנל סצין
116 סכפלות אלנו לסהכפלות סנמלאות אלנו י', מלח יהודה שערשעווסקי
119 תנחומות בת עבר סיר נמוה על גוכל דורסיה מלח יעקב צבי שפערלינג

- חועלתם, חוכן העניינים אשר העלמך נושא אליהם את נפשו, והנסצה
 על אשר סנה מכל מלאכתו אשר עשה צמוד ירחים *) מאלת הנ"ל 1
 חרב פיפיות כרוז הנכרו צנתי כנסיות צננת חק"ו להדים שם כח סנתי
 נבי, מאלת הנ"מ חיים בהן רפאפורט והנ"מ יצחק הורוויץ וימד
 גלוני דורס ז"ל. ונהערת יצואר מלכ דור הוסלפס המרז הזאת מנדנה
 ורוע מעללי הש"ץ, גם ימס הגלויים הנ"ל, מאלת המאסף 22
 באור קצת לשינות מל' חכמים על פי חקר לשון עברית ולרמיית מאלת
 שמיאל דוד לוצאטו עם ארבעה הערות מאלת המאסף 30
 נאורו בהרוזים עזר לחוקרי מקום הקליר מאלת צבי הירש חיות 36
 תולדות אדם חכונת צינן גוף האדם והצניו, איכותו ומחוטו, סמיכת
 חיי ונכילתו מאלת חיים יוסף פאללאק עם שתי הערות מהמאסף 37
 עירוב פרשיות להכרות ספרים צ"ר נחעצנו הסרסיות, גם ידבר על אלות
 הפסיק' לאוקספירט ויחוס דיעו על השם פסיקתא מאלת שניאור זקיש 43
 שלשה שריגים א) צלור צפיות לפסח ב) ס"ס צש"ע אה"ע ג) טוב
 טעם ודעת צסקרי הכחונים חמ"ת ועד"ן מאלת יהודה בעהאק 45
 לקומי שויטנים א) הערה צזוכר ב) רמוז על אלות הנוני"ן הספוכים
 אשר הנה צמקרה ג) צלור צום' מענית מאלת אליעזר צווייפעל 46
 עבראה העמקת השיר "דער יודע" ללשון חרמי מאלת אליעזר אליהו איגל 48
 העברי העמקת שיר הנ"ל לה"ק מאלת בתתיהו שמחה ראבענער —
 מיטפט צדק לצדק פסקו של מרן הנ"י על דבר צרכת הים הגדול עפ"י
 דברי המדרש מאלת צבי הירש קאצענעלענבאנען 51
 גנן האמת אשר ילצם יצחק אייזיק בן יעקב ללחום עם לוחמיו שני
 הסכמים כחומלי וצן כוכב טוב על אלות ס' שם הגדולים 52
 הערות בקוריות על ס' כחז המכס יאסע לקורות ישראל וכחוחיו, מאלת
 אברהם בער גאטמלאבער 57
 וחשב לו הבהן מיכוץ על שתי קוסיות עזומות צמוקפת עפ"י מסצון
 לשיטת הש"ס, עם שתי הערות א) מקור לליון חוס' ב) על דבר
 ט"ס סנפל צנליון הש"ס, מאלת המאסף 59
 דברי חכמים וחדותם צלור מאלת"ל צלרמ שיר, מאלת טרדכי ווייסבאן 62
 מותר האדם צליר למדעס חנחומא עפ"י דברי העקרים מאלת יוסף סג"ל 64
 שום ישבל ודבן בטקרא ג' צלויים לה"ק מאלת א. מענדל טאדר 65
 פתחי עילם מקירה על דבר הידיעה והצמירה המסכמת עם מאלת חז"ל
 סנל לטער וכ"ו מאלת זלמן באנהארד 66
 מכתב לדוד צלור למחז"ל צמק' נדרים, וצראשו ומכחז על דבר הללמת
 האדם ומליפת העת מאלת דוד הכהן רפאפורט 69

*) צהנחומר הזה כדבר גם על דבר מלכ דורשי הסכמה צדורנו, וכן
 מאלצני, והספרותי על הנהגה לה וועע, אולם כל קורא מציץ יצין כי הוא
 ממיטע השיר ...

בֵּן בְּהֵנֶךָ נְאֻנְחִים — בְּעֵנֵי עֲטוּפִים
וּמְשׁוּרְרֵיךָ . נִפְשָׁם מָרָה וּלְשׁוֹנָם צוּפִים ,
חֲכַמֶיךָ אֵיךְ יִהְיוּ , יִלְיָדוּ בִּיהָחָבֵא
אֵיךְ יֵרְמוּ — אֱלֹהִים דִּבֵּר מִי לֹא יִנְבֵּא ? —
נִפְשָׁם לֹא נִחְמָה , קָדַךְ יִבְיָעוּ תַּנְחַמֹּת
קִבֵּם מִדָּא שְׁבָרוֹן , קָדַךְ יִרְבּוּ תַעֲצֻמֹת
שְׁבָרָם מֵה גְדוֹל , לְשִׁבְרֶךָ גְּהָה יִיטִיבוּ ,
גִּזְעָם אֵיךְ יִבֵּשׁ , גִּזְעֶךָ בְּדַמְעַ יִרְטִיבוּ .
חֲמוּלֵי גַם אֶת , וּתְנִי נַחֵם קְאֲבָדִים אֶלֶּה
עֲבָדִים אֲדַמַּת קְדִישְׁךָ חֲזָקֵי יָדָם בַּל תֵּלֵא ,
הֵם הוֹכִישׁוּ דְמַעְתְּךָ , בַּלְבַּת לְבַתָּם ,
מִנְעִי אֶת קוֹלָם מִפִּי , וּמְחִי דְמַעְתָּם ;
נַחְמֵי אֲבִלְיָךְ ! נַחְמֵי נִפְשָׁם יַחְדָּה ,
"בִּי שָׁלֵם יְגוֹנְכֶם ! "אֲמֹרֵי ! "שִׁישׁוּ מְשׁוֹשׁ סָלָה "
יעקב צבי שפערלזינג

מפתח האוצר

ויראם את כל בית נבוכה : את הכסף ואת הזהב ואת הכשמים
ואת שמן הטוב ואת כל בית כליו ואת כל אוצר נמצא באוצרותיו

(מ"ג כ' י"ג , ישעיה ל"ט ז')

מישה ויהודית זו יסיפר אלפי מהכלות אשר וגדול ליהודים הלדין
כנידע סיר מישה מאנטעפיארע כ"י ונתן ציחי התמימה אשת מיל
מרת יהודית חמיה , ומנועלליהם הטונים , וזככה לראשם זכאשית
כשנה צמס כניד כל חמיה הדור הכתיבים צספר הזה , מאלח דמאסף . IV
פרוזדור ינאלח חועלח עשית הקדמה לספר , בחקשרות החכמה עם המנוחה ,
מלג חכמה ישראל מלח היה לעם , קורות מוכחני הכתיבים לעמינו וגדול
תיעלחם

תנחומות בת עבר

— 609 —

שָׁפָה הַקְדוּשָׁה בִּינֹת הַלְשׁוֹנוֹת רַבְתִּי
אֵת בַּת הַשָּׁמַיִם גַּם בְּאָרְזֵי שְׁרָתִי
מִשְׁתַּעֲשֵׁעַת בְּזִבּוּל עֵדֶן שְׁשׁוֹן עֹטְפֹת
אֵיךְ חֲקִילֵי עֵינֶיךָ דְּמַעֲיָהֲגוֹן נוֹטְפֹת ?
יֹשֶׁבֶת בְּשָׁמַי מָרוֹם , בְּעָרֵי עֲדִים
אֵיךְ יִמְתְּקוּ לָךְ רַגְבֵי-צִיּוֹן וִירוּשָׁלָּיִם ?
פְּרֻטָּת עַל פִּי גִבְלֵי שִׁירֵי-יְהוָה נֶאֱהָבִים
אֵיךְ תִּדְוָמִי — בְּנוֹרֶךְ תְּלִית עַל עַרְבִים ?
לוֹקַחַת הַנְּפֻשׁוֹת , מוֹדֶקֶת בְּגֹאוֹן-צְבִי
אֵיכָה בְּדָד תֵּשְׁבִי , בְּגוֹזָה בְּשָׁבִי ?
הַנְּחָמִי שָׁפָה ! בַּל תִּדְעִי מִשְׁפּוֹל וָאֲדָמוֹן
עוֹרֵי עוֹרֵי ! הִנֵּה קָרְנֶךָ תִּשְׁלַג בְּצִלְמוֹן ,
בַּפְּכָבִים בֵּין עָבִים , יִתְנוּסְסוּ אוֹהֲבֶיךָ
הֵם וְזֵהִירוּ הַשְּׁפָתֶיךָ יִפְיִצוּ עֲנִיָּךְ ; —
אֲפֵן חֲשַׁפְּךָ יִגִּיהוּ בִּיפֵי הַדְּרַת קֹדֶשׁ ,
אֵיךְ נִפְשָׁם חֲשָׁכָה בְּסֹהַר בְּקִצָּה הַדָּשׁ
כִּי עַל מוֹזְבְּחֶךָ דָּמוֹם גַּם דְּמָעָה יִשְׁפּוּכוּ
וְלִמְעַנֶּיךָ שִׁמְחַת חֲלָדִים קָאֲבֵל יִהְיוּכוּ ,
כֹּל יִקָּר כֹּל הוֹן נָעִים כֹּל הַמְּדָה רַבְתִּי .
נָתַנוּ בְּעֵדֶךָ כִּפּוֹר אֵת שָׁפָה תִמְתִּי ;
וְכִמּוֹ בְּדַמְמָה תִטּוּהַ תִּזְלַעַת הַמִּישִׁי
כֹּל תִּדְעַ כִּי נִפְשָׁה הוּא תִחַבֵּל צִוְרָה תִשִּׁי
אֵיךְ תִּטּוּהַ בְּסֹתֵר כִּפְאוֹשֵׁר צוֹתָהּ הַמְּבַע
תְּרוֹק מִפִּיהָ שָׁנִי , בִּיפֵי-חַן וְצִבְעִי ;

מישה" להשיבו אחר ממחשבתו ורצונו ואחר זה באה האזהרה מפירושת "אל תקרב הלום" וכן גם אצל שמואל שדוא התרגל בשלש פעמים של הקריאות הראשונות לרוץ אל עלי, וזה היה ברצון יי' למען יבין עלי כי יי' קורא לנער וישאלהו אחרי כן "מה דבר אתך יי'" וכאשר כבר ידע עלי כי יי' קורא לנער, כי נתברר לו זאת בשלש פעמים לכן בפעם הרביעית האחרונה שלא היה עוד הצורך שירוץ אל עלי רק שיעמוד על עמדו לשמוע מה שידבר יי' אליו, באה הקריאה כפולה "שמואל שמואל" שישוב ממנו ודרגלו ולא ילך אל עלי רק ישאר על מקומו; ואולם לא היה הצורך שיאמר לו השם מפירוש "אל תרוץ אל עלי" יען כבר צוהו עלי על זה, ורק בקריאה הכפולה לכרה היה די להזכירו על מה שצוהו עלי וישוב ממנו ודרגלו.

הנה ארבע הקריאות-הכפולות האלה מתבארות היטב על זה הדרך, וכן תוכלנה להתבאר כל יתר הקריאות הכפולות מוכח מוכח ארץ ארץ ארץ, ודושיהן, שבכלן תורה על שנוי מנוג ודרגל או מחשבה, אבל שם אין דכרח כי די בפירוש המפורשים ז"ל. —

עוד נמצא כפל השם או תחת השם לא לקריאה רק למדבר בעדו, וזה רק אצל יי' יתעלה לכד לא אצל זולתו יי' יי' (שמות לד' ו') ראו עתה כי אני הוא (דברים ל"ב ל"ט) אנכי אני יי' (ישעיה מ"ג י"א) אני אני הוא מנחמכם (שם נ"א י"ב)

וזה הכפל נכבד מאד, יורה על עוצם וחוזק המדבר, שאין למעלה ממנו בתקף המציאות; ולכן לא בא כפל כזה למדבר בעדו באחד מן הנבראים אדם או מלאך, לפי שאין מציאותם חזקה ומהוייבת, וכשאומר האדם אני ויורה כזה על עצמותו וישותו, ומה הוא? חלקים והרכבת החלקים, שנבראו והורכבו בתפין יי' יתעלה. וכן הדין בכל נברא. שאין עצם אחד פשוט רק היי'. ילפי שאין מציאות אדם או מלאך חזקה וקיימת מאחר שאיננה תלויה בעצמה רק ביי' יתעלה, לכן לא יוכל להכפיל את שמו או לאמר "אני אני" כי מי הוא? אבל היי' שהוא אחד פשוט ומציאותו תלויה רק בו בעצמו, והוא לכדו מחוייב המציאות (מורה ס"ג לראשון ועקרים מ"ב פכ"ז) לו יאתה לאמר בכפל "יי' יי', אני אני, אני אני" ישירה בזה על אמיתת מציאותו וחוזק ישותו שתלויה בו בעצמו לא בדבר זולתו, וזה כמו ירקק אדמדם שמורים על חזק הצבע ותקפה לפירשי עפ"י הת"כ יכול כל מראה אדום ת"ל ירקק ירוק שבירוקין אדמדם אדום שבאדומים" כן יורה זה הכפל עליו יתעלה "אני אני, אני אני" כלומר אני הוא האני האני (2)

יהודה שערשעווסקי

(2) וע"פ הדברים הללו נחזי דנני כנ"כ (ש' כ') "כ"י זקנין צסס כ' לי אמר מן אני של צ"ו אחת למד אני של סקב"ה" כנומר חס כלם כולל אית יכול לחמד אני כות סכולס וגיוד בן וכן יאי, כמס ונמס יכול זצ"ל בסקיף סנמליאית.

מישה היו כנפל השם, וכן באר גם הרב החכם רנה"ו בראשית ויקרא
 אבל אנו אל פשוטי דמקראות כעת ענינו, ובמקרא נזכר כפל השם
 רק פעם אחת) ואם אצל אברהם תתכן אז החבה רק בפעם הזאת,
 לפי שאז מלא ידו ליי' בכנו יחדו אבל מה תתכן אצל הישאר? כי
 מה מהגדולות עשה יעקב אז שיזכה לחבה, כלכתו לראות את בנו
 דאהוב לו אישר צמאה לו נפשו והתאבל עליו זה כמה? והלא גם
 טבלעדי מצות יי' הלך מצרימה לראותו כאמור (בראשית ט"ה) "עד
 יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות" ומה מהגדולות עשה מישה
 אז כרצותו לראות מראה נפלא כי לא יבער הסנה בין להבות איש
 האין זה חפץ טבעי אצל כל אדם? וכן למה זכה שמואל אל החבה רק
 אז בהיותו נער משרת את עלי, ולא אחריו כן בהיותו נביא נאמן ליי'?
והראב"ע ז"ל וזולתו יפישו ענין הכפל לזרוז, אבל לא
 אדע מה הוא הזרוז שאצל אברהם ומישה? הלא הקריאה היתה רק
 למנעם ממעשה ומה זריזות יש במניעות מעשה? (יכול הטוען לטעון
 שאצל מישה יתכן הזרוז על דפקודה "של נעלך" אבל לפי זה היה ראוי
 להקדים מאמר של נעלך למאמר אל תקרב הלום) ואצל שמואל לא
 היתה הקריאה לפקודת מאומה, לא למעשה ולא למניעת מעשה רק
 להודיעו מה ישיקרה את בית עלי ומה לזאת ולזריזות? —

ואולם מה שנ"ל בזה שאין הכפל לישון חבה ולא לישון
 זריזות, רק להפיך מחשבת ורצון הקרוא מטה שהוא עושה, או רוצה
 לעשות, או מטה שהוא רגיל לעשות, או מטה שהוא מחשב ומכוון
 בלבו. ובדרך כלל אומר שהקריאה הכפולה היא למניעת מעשה או
 למניעת מחשבה. בדרך זה נכין היטב ארבע ההכפלות הנזכרות:
 אברהם היה עסוק ורוצה לישחוט את בנו כמבואר במקרא שם "ויקה
 את המאכלת לישחוט את בנו" והישם דעה למנעו מזה ושישוב תיכף
 ממחשבתו וכונתו ולא ישחטנו, לכן הכפיל שמו בקריאה "אברהם
 אברהם" ישמקריאה כזו בעצמה עוד בטרם ישמע את האזהרה "אל
 תשלח ירך אל הנער" יעמוד וישוב ממחשבתו ורצונו ויתעכב מעשות
 דבר, ובין כה וכה תבא אליו האזהרה מפורשת: אל תשלח ירך אל
 הנער (1) יעקב אם כי כבר ישם לדרך פעמיו מצרימה, בכל זאת היה
 מספיד ירא ולבו כל עמו, כנראה מדבר יי' אליו "אל תירא מרדה
 מצרימה" הנה טובן מזה ישחיה ירא ועומד כמבוכה ולכן באה הקריאה
 בכפל השם "יעקב יעקב" שיישוב ממחשבתו פחדו ודאגתו; ואחר כך
 אמר לו מפורש "אל תירא מרדה מצרימה" מישה היה חפץ לסור
 ולראות את דמראה ויי' לא רצה (האמנם חז"ל דרישו כשרציתי לא
 רצית אנחנו את הפישט נרדפה לדעת) לכן נכפלה הקריאה "מישה
 מישה"

(1) וישמחתי למילוי בחנמיואל צו הפרשה "אנכנס לחכם למה שחי פעמים
 לפי שהם מוזכר למעט" נראה כוונתו שהיה הקריאה הכפולה לעכזו כמו
 נגע עד אשר ישמע אל תשלח ירך אל הנער, מכוון לדברי.

הנביא " לרד לפניו גוים ומלכים ירד' 2) — כפי דברי קסנופסאן
 נִיִּלְשָׁעִי 8, לצדק מלך מלך כנס ומלכותו היתה נכבדה המיר לרמסה
 רוח וסער שבח גלי הים, תחת ישבתו מצאו נחת ומרגוע, חדריו חן
 מלאו, סכיבותיו יושר וצדק, משפט בתוך, הוצק חן וחסד בלשונו,
 לעצת הרקים לא שמע לא כנמדר המה להם און, כאשר ידבק לו
 איש אזור על מתניו בן הדביק לו את עמו עד כי נקרא אב העמים
 — לדעתו א ברך הוא ג"כ שם מורכב מן אב — רך שהוא אבי
 א ב' מלך ורך הוא כמו rex — יד מרום כתבה זאת בספר כי
 מאין כמיהו בבני החיים אשר עשה טוב לעמו, עד כי "הרעיפו
 שחקים ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ ויפרו ישע וצדקה" 3)

מדרכי דושאק רב דק"ק גא"א במדינת מאהרין

מערת המבפלה

פעמים רבות הוכפלו השמות בספרי הקדש לקריאה: יש מהם
 שהכונה על הכאב ודצער של דמדבר הקורא, כמו אבי אבי רכב
 ישראל ופרשיו (מלכים ב' ב' י"ב) ראשי ראשי (מלכים ב' ד' י"ט)
 ויש מהם כדרך המליצה לחזק כמו מזבח מזבח (מלכים א' י"ג ב')
 ארץ ארץ ארץ (ירמיה כ"ב כ"ט) היכל י"י היכל י"י (ירמיה ז' ד')
 עוה עוה עוה (יחזקאל כ"א ל"ב) וכן בני בני אבישלום (שמואל ב'
 י"ט א' ה') היא קריאה מרוב צער וכאב לב, כאשר בארו המפרשים
 ז"ל כל כפלי הקריאות האלה למקומתם; ואולם יש עוד כפל הקריאה
 ארבע פעמים בספרי הקדש והם: אברהם אברהם אל תשלח ירך אל
 דנער (בראשית כ"ב י"ב) יעקב יעקב אל תירא מרדה מצרימה (בראשית
 מ"ו ג') משה משה אל תקרב הלום (שמות ג' ד') ישמואל ישמואל
 (יש"א ג' י') ובקריאות האלה אין צער וכאב אף אין יופי לחזק;
 ורש"י ז"ל גלה דעתו (בראשית כ"ב י"ב — מ"ו ג') שהכפל
 הזה הוא לשיון חבה, אבל יפלא בעינינו למה נודעת החבה הזאת
 לאברהם יעקב משה וישמואל רק בפעם הזאת ולא בפעמים אחרות
 שדבר עמדם י"י? (הן אמת ישמואל בת"כ אשר כל הקריאות של

2) Herodot 1. 177

3) והעסקר הכנס קסנופסאן לא ספר מלואה כי מלך סרבו על
 אזי אמו לכוידו וכסאי, ולא נתן מנעם בלדקחו כמו שהעיד פלאטו
 בספרו de legg. B. 3. p. 85. ואם אמת הדבר כי עשה הנכלס כזאת
 אפשר שהיה שני צעירי זרז כי לא כשמו מנעסו ולא בלדקחו עשה בדבר.
 גם חז"ל אמרו (ר"ס ג') כרש מלך כשר היה.

הושחר יפיו כשמשו יציץ ישע מעיניו עפעפיו יבריקו ; טרם בא כרס הוא
אָרְךְ שִׁמְשׁוֹ היו האוצרות אוצרות חישך אשר עוד לא זרחה עליהן
השמש . ועל ישני השם אשר זכרנו רמז דשם דנכבד והנורא גם כן
באמרו , למען עבדי יעקב וישראל בחייו ואקרא לך **בְּשִׁמְשׁוֹךְ** למען
הצל עמי מגלות בגל ומשטמתמו , למען הוציא ממסגר אסיר ומבית
כלא יושבי חישך קראתיך היה גואל יעקב , הלבישתך בלבוש מלכות
למען יבקע כשחר אור עמי , באורך יראי אור לכן **אָרְךְ שִׁמְשׁוֹ** ישךך
ואקרא לך בשמך .

אָחֲרָי כן חגר המלך כרס חרבו ויצא למלחמה לקראת המלך
קדמאס לרפיל אותו בחרב ולדבארו תחת הנליו , והיו כאשר ראה
המלך קדמאס כי כלתה אליו הרעה ובי לא יוכל מלש משא , הלך
מאחוריו ונסוג אחור לקריה המפוארה כחדעס לאזור כנבר הלציו ,
לאסוף עם רב אין מספר לעוז על האויב הנורא להכריעהו , גם אמר
בלבו לכרות ברית עם מלכי הארצות , הסתיו יעבור והאביב יבא , אז
אמר ללבוש עזו ולצאת לקראת נישך עם אנשי בריתו עם שולפי
חרב כחיל הים לרוב , להכרית בלבנו לא מעט אולם כרס לא נח
ולא ישקט , לנו לכ אריה רוחי לא רפתה ויתנדב ללכת טהרה לקרב
ולמלחמה לקראת קדמאס למכות מכה טרם יבין ויעשה ויבצע מעשהו
וירדוף אחרי קדמאס בדרים ובתרומית , בעקיב וברכסים , לא עלה
במסלה דרך המלך אך ארחת עקלקלות , והיה לו העקיב לשישור
והרכסים לבקעה , פנה אלהים את דרכו וינהגהו בקלות , ויכה כרס את
אנשי קדמאס ויכרתם כלה — ועל זה רמז דכתוב "אני לפניך אלך
והדורים אישר" אז נלכדה העיר כחדעס כל איציותיה היקרות והנחמדות
עצמו משעדות ראש נתנו ביד כרס , המלך קדמאס ספר את הזחב
ואת הכסף עד אין מספר ויתן ביד כרס כטרה במנן וכמטעקל .
מראש קדמאס לקח הוד והדר , הגדולה והגבורה והתפארת והנצח ,
והעיר סהלדעכו נתנה ביד כרס . —

גַּם מלכות כבל כבש כרס והוריד ממנה עדיה השחית מלכה
דפיל קמיו ויאזור כנבורה , ויפל אויבו ארצה . לעיר כבל היו מאה
ישערים מצפים כרזל ונחשת , אולם כרס הצית אך לבית אנשי מלחמתי
זיקי התנבות וכולם לבישו עז ישברו דלתות נחישת , ויגדעו בריחי
כרזל ; כי כן הניד אלהים דאותיות טאחור דלתות נחישת אישכר ובריחי
כרזל אנדעו

אָחֲרָי כן ריץ כעבי לקרב לחייה עפנה , כל בני דארצות נכלמו
ישנו ד על פה מדי שמעם שמעו , כי לב ישחל לבו כל ישיב מפני
קמים גם כי עצמי , נורא מלכותו אוחו כל כסא ויהפכהו בחרי אפי .
כל כדור הארץ כורועותו ישארו על אפתי אל כף הקלע . והיו כי
נמס לבם אסף כרס כל הארצות באסוף ביצים עזובות לא נשארה אחת
אשר לא לבד , גידל אנשי חיל וכלי נישקם כאין לו נחשבו , אל
רועו איתו מעדו הלבישו ישע , עז לו בלתיים לבים ברם באשר כדור

לכן נכוננו דברי אל חי אשר בחר אתו, ונפח בו רוח חיים להעיל זרע קדש סגלת נצח, העיד אותו למען עמו להוציאם מזרוע עו. נכוננו הדברים אשר אמר אל חי "אנכי העירוותיהו בצדק, **אחרי** הלחם הגלגלהעם שתי מלחמות באבי אמו אחרי הכות ו ותו מכת בלתי סרה וינצחוו והוליכוו בשבי, עד כי כל העמים חרבו מעטגרותם ומרד אחותם, מפניו כלם חדרו נמוגו ויראו מחרב נוקמת, שנה את ישמו וימר אותו טוב בטוב — זאת לפנים בעמים כקרוע גזר דינם החליפואת ישבם ונדפך אחרי כן המשפט, ונלמד מענינו כי שני יש קודע גזר דין — ויקרא לו נלכסיל תרנומו ופתרונו **אור שמש** (1) כי כאשר ששמי מעל השמש עליו יושבי ארץ זורחת, עת תסתיר אורה כל פנים פארור יקצו, יושביה גלמוד ובתוגת לב יתהלכו; כן לעם החונים תחת דגלו הנהוגים משבטו תחת **שמש צדקה** יפרחו כתמר ישגו כארו בלבנין; ואם יסתיר פנים כמקרה ישבי החשך יקר מקרם. והעברים קצרו את השם כלכסיל ויקראו את שמו כס.

אולם מי הוא זה כל הנמצא בארץ ברא, ארץ ושמי שמים מתהו המציא, הממליך מלכים ולו המלוכה, נתן עז לחלש, תושיה לרפה ידים, האומר לחים ולא יזרח, קרא לשמש ויזרח אור? הלא הוא בורא הכל, מידו! אין זולתו "יוצר אור ובורא חשך וגו' "אלהים אמר יהי אור; השקף ששמי קדשו בשפל וירא כי בנו ישבו במחשכים ובאפליה, ויער את רוח כס שמש צדקה מרפא בכנפיה — ויהי אור! ובלי ספק כי קרא שמו כס **אור שמש** למען ישתחוו לו ויעבדו אותו ויכרעו לו ברך, ויאמינו כי אל הוא ולא איש. כי חסרי דעת יושבי פרס השתחוו לשמש ויתפללו לזהר שחר בקר, לחים אמרו: אלי אתה! לך אתרועעה אף אשירה, כל הנבראים תחת ממשלתך דמוכה, אתה המוציא והמביא כל עם הארץ, מבלעדך אין גפן אין תאניה ורמון אין דגן אין תירוש ואין יצהר, ואויבו ואיש דיבו, תחת שכתו רוח כל אמללה כל ישבי תבל יושבים ששמים, הלא הוא החשך הנותן מורא אימה גם מרך.

אולם שוא ותהו הדברים, ישראל בטח ביה כי הוא "יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא רע" קרנים מידו, יופיע השחר, לו יום ולו לילה, הוא דכין מאור ושמש אמר לחשך ויחשיך אמש. אם נראה אור כי יהל, נספדה כבוד אל! ואם החשך יכסה ארץ ולא נראה רק הכוכבים, תפלה לאל חי המערב ערבים!

ומה נמרצו אמרי אל באמרו "ונתתי לך אוצרות חשך" כי לא נגלה לנו המעם מרוע האוצרות אשר לכד כס ואסף בחפנים פי שנים אוצרות חשך תקראינה, אם לא נעלה על זכרוננו כי מרם בא עפעף

1) Κορὴς ὀβελισμός ποσ Παράβη ὀβελισμός Ἐξίπλο γαῖ ἔχει τοσὸσομα Eximolog magnium.

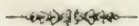
תפארתו, אשר קדשהו לכבוד השר וגדול ליהודים הצדיק האוהב עמו
אהבת נפשו סיר משה מאנטעפיארע נ"י המשה אחיו מכל
דע, וישע אל מנחתו וקבלה כעולה וכזבח, ואשר עשה שם עולם בין
משוררי אישכנז יגיד תהלתו! —

ורוח ממרום לבשה את מרדכי ויואל להעתיק לשפת אישכנז
את זמירות נעים זמירות ישראל על פי מסורת השיר מ-חלם
עד תמס, ותצלח מלאכתו בידו מאד מאד. דעת לנכון נקל כי כבוד
האבן ונטל החול וכבוד משניהם לקחת זמירות מזרת קדם ולנטעם
על אדמת ארצות הצפון ועוד יעמוד טעמם בם... אך מה לא
תעשנה ידים תרומות! —

מזמורים אחרים מהעתקתו החרוזית נדפסו בעלי העתים אשר
לישכועות יבכרו מעת נומעיהם החכמים הגדולים הלא המה אנשי השם
פיליפזאהן ולעטערים, ויהיו מופת לכולם! — וזה מרדכי האיש רצוי
לרוב אחיו, לא ישליך פחדו כפתים לאמר "אני ואפסי עוד!" אך
ענוה בעמוד איש לפני חכמתו תלך, היא נר לרגלו ואור לנתיבת חייו,
היא תרוממנהו בכבוד ועל פני כל העדה יכבד. את מספר אוהביו
בעירו אטלא גם אני, ויכבדני ויראני מזמורים אחרים מבית נכאתו
וינעמו לחכי את אשר קויתי ראיתי, האח! חמותי ראיתי אור בהיר
על איזה פסוקים קשה הרבנה באין מעצור לרוח השיר, אז אמרתי
אבוא במגילת ספר כתוב עליו נגדה נא לכל עמי. נדרי אישלמה ובשבטי
ישראל אבשר כי הימים לא ימשכו, ודספר הזה יצא לאור כליל
בהדרו. הלא אז יראו חכמים ויבינו כי לא בשפתי חלקית דברתי את
אשר דברתי ויעידו כי לא הגדתי פה החצי... כי כפעם בפעם יוסף
חכמה, על כן גדול בתבל ישמו, וכעירו לכבוד ולתפארת! — אז
ישיר כל קורא מבין:

"רמה העתקתך מנעים זמירות ישראל
אמרת: יהי אור! ויהי אור ויהל!"

המאסף

קורות כרש הרמיזות בסי ישעיהו מ"ה

אבי כרש היה קאמנזערס מלך פרס אשר היה למס עובד אל מלך
מדי, מהיות מלך — לא חדל אביו, לא לקח מראשו הוד תפארת
הנזר, אך מטלוח חדל, כי הוא סר למישעתי: מלך מדי, מלך מבהיל
ונידא מפניו יחילו עמים נכדות מלכים רבים גם חסנם לארץ הישפיל.
שם אמו היה נאלמנה בת מלך מדי. לא מעת הולד כרש קראו כן
את ישמו, כי אנאלמנה בנידו, אשר פתרוני ועניני שובר צדק

ילבשו בשת שונאיו יעטו כלימה, ומלאך רע על כרחו יספר שבחו *)
מבין משכיות אמרי אלה יבריקו תפוחי זהב תורת חז"ל למה
"ת"ח דומה לפני ע"ה? בתחלה דומה לקיתון של זהב; ספר הימנו
"דומה לקיתון של כסף; נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש, כיון
שנשבר שוב אין לו תקנה (סנהדרין נ"ב ב')

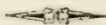
אולם מוקירי חכמה מפז יוקירו הוגיה מכתם אופיר ואנכי
תרגלתי רוחי להטות הכף לפי חסד, לפי שכלו אהלל איש, טרם
אענה שלום ספרי חכמי חרשים ואצרפס במצרף לכסף וכור
לזהב, עוד טרם אקרא שלום לרחוק; אקרא שלום לקרוב.
החכם המישור הנשגב אישר לכבודו הושר שיר "שי תודה"
בן עירי הנהו, וזה **מרדכי רפאפורט** האיש הוא איש משנה
רופא נפש וגו גם יחד. אתא מבית מדרש הרפואה וידיו רב לו בה
ותופע עליו גם רוח השיר כעל אחד המשוררים הגדולים, עשה חיל
ברפואה וקרא שם במשוררים. פי שנים ברוחו: יעצור ברוח שוכב ערש
דוי מעלות שמימה; ויוריד רוח השיר ארצה — ספרו "**משה**"
"Mose" ההולך על דרך שיחו של המשורר הנשגב והנעלה בישרי
תפארתו

* אחישוב כי רעיונים אלה לוטים צמטטה קדם "ומלכות שבא
" שומעת את שמע שלמה לשם י"י וגוי ותאמר אל המלך: אמת
" היה הדבר אשר שמעתי בארצי על דבריך ועל חכמתך, ולא האמנתי
" לדברים עד אשר באתי ותראינה עיני, והנה לא הוגד לי החצי,
" הוספת חכמה וטוב על השמועה אשר שזעתי, אשרי אנשיך אשרי
" עבדיך אלה העומדים לפניך תמיד השומעים את חכמתך " (מ"ג ז')
מה שיש להעיר (זה א) כאם לונגי שקר ושטי כוז סניז כסא סלכו
אשר לא האמינה צקולם עד עינים ראו ולא זר? ב) " אמת הים הדבר אשר
שמעתי... " מגדל האמת שלא יפול ממנו לכוז אלהים אם כן איך יחלים
אמת כזה עם סוף דברים "ופנה לא היגד לי החצי" ראש דברים אמת וסוף
דברים חצי דבר ולא דבר? ג) מה זה לסוף הוספת חכמה? —

אולם הוא הדבר אשר דברתי: צמטטה שמע שלמה נשעיים משנה
בלנה: אילי היא דק מסתר פנים אולם בעירו צמה נמשך היא? על כן
החכמה לאמר: עמה אראה כי אמת היו אז הדברים אשר שמעתי באילי
עליך אומרים כי חכם מכל אדם, לא אסמך מלדוני כי עד כה לא האמנתי
כי גם בעירך יגדל שמך כגדלו בארצות חבל, הפעם אראה כי האנשים אשר
אמרו אז אמת לא הנידו לי החצי מאשר אראה עתה, כי מיום אז עד
היום הזה הוספת חכמה ונהיה הדבר כשלם מקדם, למני דבר... ע"כ נגדה
נא לכל רואי השמש אומר "אשרי אנשיך ואשרי עבדיך אלה העומדים לפניך
תמיד ולא יפזנך רגע השומעים את סומתך אשר תחודיש יום יום"

וזה אשר מן הדברים אשר שמע מפי רב אחד במדינתנו וינגנס וישאם
צלקונו דכסם לפני עלתו וגם הדפיסם נשמו, חכמה שמו ואקלס לעונו כי
רב הים —

רְפָא-פּוֹרֵט

גרסה העתקתך מנעים זמירות ישראל
אמרת: יהי אור! ויהי אור ויהל! "

(סי חרזה לעיל 68)

עֵקֶב חכמה תהלה, עקב תכונה שם עולם: חיי שם טוב חיי נצח, לא ימיה כי יחיה; אולם לא רבים יחכמו לרוטם קרן חכמי עירם וארץ מכורתם. רב אדם לישמע און יכבד שם משכיל אשר לא יכירו פנים אל פנים וגם שמו לא ישמע בלתי היום, יכסוף ראות פניו כראות פני אלהים; ולשכנו הקרוב אליו עישר ידות על היושב בפאתי ארץ ואליו תשוקתו, ובכל זאת כבודו בקלון ימיר ובשטעו תהלתו יאטם אזנו משמעו ויפתח פיו ויהם פי מליץ יושר

והמענה לפתח השאלה רובצת: אכן רוח הדמיון הוא כאנוש והוא יצבור את חכמת היושבי במרחקים להר גבוה וראשו בישמים, ע"כ יחסרו מעט מאלהים, ואולם אם גם הוא יושב ממולו ימים או עשור ובעיניו יראהו כי כאחד האדם כצלם אלהים יתהלך ואין לו שיש כנפים וישבעה עינים — הלא אז תחת אשר מלפנים כבוד והדר שוה עליו; יוריד לעפר כבודו...

סוף דבר הדמיון יעלה את הגר מעלה מעלה ואת האזרח יוריד מטה מטה, כי הוא סלם מצב ארצה וראשו מניע השמימה והנה גרים ואזרחים עולים ויורדים בו... על כן יאמר משל הקדמוני "בסתר פנים ירב כבוד סופרים, ויותר מהמה שכבר מתו"

ייש כורה כור להפיל כוחכם עירו משנאה או כי עבר עליו רוח קנאה; אולם לא יפריד הדרך בינו וכינו לא ישטום והוא לא ישונא לו מתמול ישלשום. הה חסה אכזריה! עד מתי תעפילי לעלות ראש הפסגה אל חכמי חרשים ונכוני לחיש לישוך בלי לחיש, אשר מאז נוצרת תכלית שנאה ישנאוך לשכנך תדרשי בחיק כסילים תנחוי ושם באשמך תקבר!

פזר, וכזה אכלה חרב המשטמה רכים חללים חללי נפש ורוח הפילה ועצומים כל הרוגיה בדור דור... אולם לא ינוח שכט הבקרת הרמיה בת סמל הקנאה על גורל חכם אשר כאפיק נחלים יורום חכמה תבונתו תגן בעדו באברתה תסך לו. יען חוק וגבול לא הוישם לרוחו ואין מעצור לו יסכר פי דובר סרה עליו, מדי יום ביומו יקנה אוהבים רכים בעירו חרשים לבקרים. איש אשר אלה לו יגדל שמו בעיר חבלתהו אמו ישבעתים מאשר יגדל בארצות לא ררכה רגל. כי כל אשר יוסיף לקח יוסיפו היוצקים מים על ידו, רבים יגהרו אליו ויאצל מרחיו על סביביו, כרבות חכמתו אוהביו מכבדיו ומוקדיו ירכיון, אויביו ילכשו

ידקור בין כשרך ועצמותיך יגרם, ועתה שנינו יחד עבדים להאכזר, ונחכה ליום פקודה עת יבוא דברו לתגר בנו מלחמה לשעשוע עיניו, אך מוטית ברזל יפרידו ביני ובינך, ולרגעים אישון בת עינך תביט אלי ותכה מכעס לטרפני טרף על טרף, ופתאום נהפכה לחמלה ועיניך יביטו יראו בי באהבה רבה, אך מה זה תביט בי, עיני קמו מיגון יביטו סלגני דמעותי, והמות עומד לך מנגד כי מת הנני וכל רוח־חיים אין קרבי, אם הפעם מרעבונ־לב תחרוק שן תשאג תהמ' לטרף, אקח מלחמי לחם צר ואישליך אליך למלא רעבונך תפנה עורף אלי וכל תלחם מלחמי, כי עברי אנכי ואתה ארי מלך בני רהב, אך עוד לא ככיר וימיה לא ימשכו תעמוד לי מנגד ביום קרב יום ההפכה, גוי אתן למכים ולחיי למורטים עדי תישפוך חמתך עלי ותטרוף זרוע אף קדקד. אקוה אוחיל ליום פקודה, ועוד הפעם אשאל את נפשי: אהה יי' אלהים מה חזון עוד למועד ואת מה משא ?

(הסמך נוממכות הנלום) דוד הכהן רפאפורט

לְכַתְּ הַשְׂכַּחָה

ממאמרי הז"ל אשר נשמטו ע"י המדפיסים.

(א) ז"ל הערוך (ערך אבולאי) אבולאי דמחזא עירובין פ' סבוי ד"ו ובגמ' דר"י בעושיין פסין לבידאות עכ"ל. המניה לא רשם מקום המאמר בגמ' דאר"י בעושיין פסין. ואתה קורא משכיל ראה דבר פלא שנישמט בגמ' שלפנינו שורה שלימה בדף ו' ע"ב נאמר אמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, ואמר עולא הני אבולי דמחזא אלמלא דלתותיה ננעלות חייבין עליהן משום רה"ר ע"כ; ובפ' עושיין פסין (כ"ב א') חסרים דברי עולא כי המדפיסים השמיטו מן רה"ר הראשון עד רה"ר השני. ולפני הערוך היתה הגירסא נכונה גם בדף כ"ב.

(ב) ז"ל הערוך (ע' ענג) באדר"ג כפ' ר"ג אומר (פכ"ח) אין לך אהבה כאהבה של תורה ר"י אומר כל המקבל עליו תענוג העה"ב נותנין לו תענוג העה"ב עכ"ל. והרמ"ל הגיה שצ"ל אין נותנין לו ולא חיש לעיין באדר"ג כדרכו, כי אז ראה שנישמט בערוך ממלת העה"ז עד העה"ז כי זה לשון האדר"ג "כל המקבל עליו תענוגי העה"ז מונעין ממנו תענוגי העה"ב; וכל שאינו מקבל תענוגי העה"ז נותנין לו תענוגי העה"ב".

שלמה באבער

(הסמך נוממכות הנלום)

וכחת התפוררו מסתרי לבבי ותנעיש ותרעיש נפשי בקרבי, כרכי כישלֹו
רגלי יניעו נפלו לארץ ועל נפשי נפלה תרדמת מות, אך כרגע שבט
חובלים העירני משנתי ואיקץ, ונסעתי נעווד בין צרות ותלאות עד
גבול עיר דמשק —

הָהָה! הגבול ישראל איך עכרתִיך! בלב נשבר ונדפה בנפיש רועדת
ומכהלת, רחפו עצמותי ממגור מדי עברי אצל סלעי עווד, שיאם
יעלה שמימה, קלים היו רגלי מנשרי שמים אך לגוד לנוע הלאה,
והייתי כהלך עובר ממקום למקום נע וגד מאין מנוח בין ילל תהו וחשכת
ליל, ראיתי הארץ והנה בהו ואופל, ותבל ומלאה נעטפו בחשכת נורא
כאבל אם שכולה אשר לכה מר ממכאוב עז ותוגת נפש וממאפלות
חשכת נפשי נאחזו שטורות עיני, חישכו לי המאורות מסביב, ואך כצל
נהלכתי כישכור לא מין אך מעצב ומכאוב, הלאה הלאה, ופתאם קול
מחרפות אויב ירעיש באזני אך אטומות לקיל מלחשים ערלי לב: ישם
בתולת בת אכזר תעפרני כעפר ובאבני קלע תקלע על ישערות ראשי
והמה ישיבו רקס, פה נערים פחזים ידו אכן בי ישליכו אחרי גוי ואנכי
לא אזעק ולא אישוע. אך דומם נישאתי תלאות ומצוקות אלה, כך עדן!
גי הנם לא ידעתי ממרוות פנעי נפשי סוערה לא נחמה.

ככה נסענו הלאה ומדי עברנו ירכתי ימה, רבים טבעו בתהום
הנישיה והגלים כסו אותם, אך אני נישארתי הלכתי הלאה עדי באתי
בישעריך. איך קדמת פני עיר עדינה מקדיש רכתי עם! בעלים נחפו
בירקק חן, נישאו ישערים ראשם עת הציגו כפות רגלי עלי אדמתך,
לכבוד אויבים אכזרים אשר ידיהם תעישנה חיל, ועלי רצפת אבני שיש
אשר חצבו בחוצותיך השליך הורדום שוישני חן ופרחי תפארה לתפארת
עינים, אך כעיני היו כחוחים. לפני היכל שר פקיד העיר הוליך אותנו
השוטר שבוי־חרב וטריכי־עם השליכו עפרות טיט עלי ראשי, ולא
הישלכתים ממני. פתאום בא האכזר המר ודנטהר, פניו טאדמו מאדם
דם עינב, וכין המון אסורי־כרזל, בחר לו בחורי־חמד אשר חמדה
כמו נפישו הישוככה, אך עלי ילטוש עיניו, ויקרא: "האתה הוא אמנון
בן יהודע האתה היא? האם תזכור למועד עת לחמנו יחד בין הררי
סלעי־עז? מה תרעד ועצמותיך תחרדנה?" וברקים רב בחררי לבבי,
וכדודי־זעם התמלטו מעיני תוך תחתית נפשי, מלאתי גיל כרגע מדי
ראיתי כי עוד רגשי נפשי בקרבי לא תמו לגוע, אך כרגע תמם
יהלובו, כי השר האכזר נתן עלי בקילו קיל עז. לך הלאה עיד אוסיף
ראות פניך וידכאני בין המין האסורים אשר עמדו ישמה, אשר היו
מיעדים לשחוק חיתו יער ולשיעישוע גרי מדבר פראי ציה, ויקחוני
ויזליכני בין חצרות ההיכל, ויסחבני בין הליכות אופל ונכמי מחשכים
פה ארי כסיגר ירעם בקילו קיל מחתת־מות, ישם נמר פרא מדבר יהמה
וישאג בין השוככה, ולימינו גם בית כלאי —

הָהָה! אריה בן היער, מאלוני תדמור מול ארי אל בן יהודה
אם אזכור עת פנישתך בין עפרות ציה, ישמה הרימותי ידי ולהב חניתי
ידקור

דומיה !!? — הה יונתי תמתי נופלת תחת חרב אכזר ואת עוללי יחטוף
מבין ישריה ונפין ראשו עלי סלע ועצמותיו יגרם כחמת זעם ורצח
ולבי עוד חי בקרבי ?? הה חזיונות מבהילות ורעיונות מפחידות מה
לבן כי תעופפנה על רוחי אהגה ככן ועוד הנני? —

ךררי מר לי מר אויבי לא ירף ידו מבלע , ידי יאסור בויקים
וירכאני פלאים : אנכי חטר מגזע יהודיע , למרמס תחת רגל עבד
אכזרי , יובילני אל פסגת הר חמד שמה חגותי את חגי ימי נעורי
ויהי לי שששועים יום יום, אל הר מעוטר בשלל ירקרק דשא נצני
חן יעטרוהו ויענדוהו בעדי־קסם ועל ראשו תציין נזר פאר כהונת
התולדה בת אל חי , ועתה הרשעה בת אל נכר שם לכסא יושבת ,
יד מות על כס בליעל ועליו התוה תו דם . שם תחת חרב נוקמת יפלו
רבית בני אהובי מנעורי , וגם איתך חננאל ידיד נעורי אראה מתבוסס
בפלג דם , וגם קווצות תלתלי ראשך מורי שמאי בפלגות נהרי דם
מארטו , ושפתותיך אשר הלבינו מחורת־מות עורן נעות שמע ישראל ..
ככה הה ! ביום הרג רב אין קצה לגויה אל חללי רצח אשר נפלות תחת
חרב האכזר , אך נלאה יד המוצע משפוך דם , נשארתי אני בין
הישרידים לפלטה לשבוע עוד מרורות החיים .

אסיר אנכי במחשבי עיפה בבית כלאי , שם אשב למעצבה ,
נשמת רוח קטב ישב בעד השנכה מאפי רבבות אנשים אשר שמה
אסורים, לחם צר ומים לחין המה יחיוני כי זה יומים אכל לא בא אל פי ומים
אל חכי , מימיני ומשמאלי אנשים אשר כמעט נפחו נפשם כמתי עולם .
פתאום הדלת תסוב על צירה , וקול מצעדי עבד כושי ישמעו קול
פחדים כאזני , משם הובלנו אל מי מנוחות שילה , שם כר נרחב אין
קצה שם פראים ישודדים סוחרו נפש אדם ישליו באהלים , הכסף אזל
מכליהם אך בעבור לתך שעורים תמכר בת רבת חן לאמה וכן פורת
לעבד עולם ואני בן להודיע שר ביהודה חטר מגזע ישאול מלך ישראל
אני הה בן במכחר ימי עלומי נמכרתי לעבד עבור עונת ישעורים —

ךרר ! ערי הבת יהודה חימית מבצרות בתוככם כרחובות עברתי
בסך ברמון חוגג עדוי מגן ישלטי הגבורים חגור חרב על ירך , ועתה
אראבן באפר מוקדה תתגוללו , ואני אסיר בכושרות עדוי בגד עדים .
אם אראה מידותכן הנשגבות אכלו באיש ויעישנו , הדבר אין כי ושפתי
נאלמו להתאונן על מר חבלי , לזעזק על קשיה וימי ולקרוא בקול מד
על רגלי אשר אסרו בנחישתים : שם עלה להב איש שמים ועכי ערפלי
חשך דליטי פניו באדרתם , נשמת גפרית התנשא ברוח זלעפית , גלי
חול יסערו על אדמת ציה . רוח זלעפית מתחוללל קיל המין קורא , גם חיתו
יעד פראי מדבר ידמו ישוקו , וכבלי ברזל ישתקישקין בקול ענות המולה ,
כלמי נפלו על פניהם ארצה , אך אני עמדתי איתן כחלמיש צור בלב
ים , ראיתי את הרפכה הנוראה ואחי ? עמדתי , אך פתאום גלי חול
דתנשא המטירו מטרות עז , ושערות ראשי נצרכו מאפר מוקדה ,
וישמלתי נפלו לקרעים ושקי מעל מתני נפל בלוא וטלוא לארץ , פחד

ופחת

כסוגר עת שואגת למרף, רוק בפניו ובחוח תקיב לחיו. כי יעורר מתרדמה. עוד רחוק יום נקם. ימי השלום כל יאתיו, ולא תפקד על רוב עונך, תלך לכמת דרכך ומשובתך אין מי יפריע לא יהפך לאבל שמחתך, ושירתך לקול בוכים אסורי עני וברזל. —

ראדה! האסיר לא יקצוף ולא יריב, עיניו שחו, שפתותיו תאלטנה אין חגה אין הי, היגון השליך עליו הם ונפשו התעטפה תחת דומית נצח אין קול ענות סביבו סביב העשוי לכלי חת —

אחי השליך את נפשו לשלל אל אכחת חרב זוללה, ואחותי על מוקד אש בוערת, כי עת חומות ציון זרמו זרמי דם ומות, ואישר פלגם עד תחתית המערה שטפו אשר שם ישכנו בהחבא וכמעט הה צללנו, נפל אחי תחת חרבו ויו נצחו בין גלי דם אשר יזכנו מדוקרים בחוצותיה, להישקות גם מדמו את גיא ההרעה, ועת להבי פלרות מנבעת טוריה עלו בעשן אש הישמים ויגע בארבע פנות המערה להעשין אותנו בחמת אפה התנפלה אחותי על המוקד במערכה למען הרחיב מדורותה. אך אני נשארתי לכדי נתתי את נפשי בכף אויביה, ואצפה לראות מה עוד יבוא ומה יהיה עוד? אהה יי אלהים שאלתי את נפשי מה חזון עוד למועד ומה משא?! —

נפלו ונשכרו עמודי לבכי, חומות רוחי התפוררו בחצרות כתי נפשי, סגרו החלונות במעמקי קרבי, גם כבו להבי שואה רשפי אש פלרות מנגד עיני חרבו יבשו זרמי דם המדוקרים המוגרים ארצה —

אסיר אנכי פה, לא אירא ולא אחת מתגרת יד האכזר אשר הכין פה מטבח. אך כאיש זר אשאל מה יהיה אחרית אסיר זה, ומה תבואה? הנני כאיש אשר מתו מורשיו בקרבו יזועו עורקיו ישומרי בית גו, כהתה עין נפישו וישחו בנות אלהים רגשי לכבו בבית חומר, אם שר בית הסדר יכני אשים ידי למו פי, אם סכן בית אסורים רוק ירק בפני הנני כמחריש ואין בפיו תוכחות, ואם השומר יכביד אכפי עלי היש עונה? אשרי האיש אשר לבו עוד חם בקרבו להקיא שצף קצף ממעמקי מסתרו, אשרי הגבר אשר רגשי נפשו חיות הנה בקרבו, ונישמת חיים תחייהו, כי ירעם בקול והתקצף כארי במסתרים אשר יהנה על טרפו ובחמתו ירטום יטרוף ואין מציל —

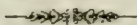
דה! הבת ירושלים הכנויה בפאר כל תפארת נאדרי בקדש אם אראך חישופה ושרופה בין נהרו נחלי אש, ואת הכת יהודה תתגוללי בעפר כראש כל חיצות ולכי עוד חי בקרבי? אם אישמע לקיל מרתחי להבי אש אשר כסיר נפוח ירתחו ממקדיש בית יי אל קול אבני קדש אשר יפלו ממזבח בית אלהים ההרוס, אל כלי הקדש אשר ישתקשקין ונפלו ונשכרו ממנורת דזהב, הכהנים איך ימצו ראש פרעות אויב וכרנע ישליכו נפשם על האח ועל במותי חלל, ובנות ציון היקרות ידקרו אויבוצר כלי חמלה ובחרבות פתיחות תדקרנה תוך לבתן, אם אראך אליעזר נדקר בחרב מורטה, ואת אבי תחת אכחת להב חנית מלטש וגם אמי הה מיכבת תחת חץ מות, ונפשי תדם

דומיה

משמעת המלכות האדירה הרודה אז בכל אפסי ארץ, כי רק בזאת
 יצא מצא פלאים און לו זלרחוץ בנקיון כפיו, ונקה מעון ופשע רב
 אשר הרבה ביהודה, לפני שופטהו יכסה ולא גלה על עונו... אך
 ראשית חטאת לבת יהודה ותחלת פשע העם באדונייהם היונים היתה
 קיסריה והריב אישר התגלע בה על דבר בה"כנ היא, ומשם יצא האש
 ותאכל את כל הארץ.

ובצדק נשפוט כי פלאים ועמו יושבי קיסריה הסורים שקר עני
 ביהודים וידיחו עליהם את כל הרעה ויתנו אותם לפני אדוני הארץ
 לפושעים ומורדים, ולכן נקרא' ביה"כנ"ם הזאת בפיהם מרדת א
 לאמר מורדת וסודרת. ודמיון השם הזה נמצא בעזרא בשמנה אשר
 כתבו על ירושלים "די קריתא דא מרדתא היא" (עזרא ד' י"ב) ומן
 היא והלאה בא השם הזה גם בפי היהודים כי קדש היתה הכנסת הזאת
 ליהודה וזכרה יקר הוא בישרון כי עליה נלחמו בחורי ישראל ועליה
 הורנו מחמדי בני ציון — ובצלה און מעון להם אנשי השם ותופשי
 התורה אשר מפייהם יבקשו לקח ודעת אלהים (5)

חיים יהודה ללב קאצענעלנבאגן

הברח *

I.

אני הגבר ראה עני בשבט עברתו, אותי נהג וילך חשך ולא
 אור, גדר בעדי ולא אצא הכביד נחשתי: (איכה ב')

קומה נשא יריך עבד אכזרי! נשא שבט הרשע רתק הזיקים
 הישלך על אסיר-דכא, וקילו ישמע ברמה כלביאה רעבה מסוגרת
 בסוגר

(5) במס' חולין ס"ט כסוי הדם חמץ ר' אילעא אין העולם מחקיים
 אלא צעניל שכולס א"ע צעמח מריצה שגא' חולה ארץ על צלימה ר' אצוה
 חמץ מי שמחיס א"ע כמי שאינו (ג"י ה"י"ק צקרקע) שגא' ומחמת זרועת
 עולם, וע' צמעדני יו"ט סס שהציף גיקת ה"י"ק מי שמחיס א"ע כמי שאינו
 סגא' חולה ארץ על צלימה; והדר גרם אין העולם מחקיים אלא מי שמחיס
 א"ע כקרקע שגא' ומחמת יבוי? ולייפצ כג"י נ"ל כי ר' אצוה אשכ יפצ בבה"כ"ג
 בקיסריה דרם על מעסה הריב ההוא, וממך אח דצרי על דצרי ר' אילעא,
 מי שכולס א"ע צעמח מריצה, ואמר מעונה אלהי קדם, כלוי צהכ"כ הזאת
 מעון אלהים חביב לנו לעדה, והוא כמו המעון הזה צמחנה, ומחמת זרועת
 עולם כי מי שמחיס א"ע כקרקע הנדרסת לצלי החפעל ומרפת מנאליס הוא
 זרוע נישא וקוצל עולם כי צה"ז יבון הסלוס וסר הפרץוישצח שגכ מן הארץ

*) Nach Dr. Philippsolin

"טחכם חנופה ובשקר נסתרם? ומדוע תאחרו לי? — לכו איפוא ונתראה פנים ונוכחה, אך לא בדבר שפתים כי אם בחרב שלופה! והזכחתם אז כי כביר כח לבבכם ואמיץ רוחכם לקרוא לכם דרור, ולנתק מוסרות עלכם!" וישמע העם את הדברים האלה ויחדרו חרדה גדולה, אז הלכו עקבי סוסי קפיעו ויחוישו עליהם, ויגוסי היהודים לנפישם איש לעברו פנו בטרם יישאלון את שלום הנציב ואת שלום עמו, וישיבו לאהליהם וידמו ישם מפחד ומגור כל הלילה.

יִרְדָן פלאגוס בארמון המלך כלילי' הוא, ויהי בבקר ויצו ויכיניו את כסא המישפט לפני הארמון וישב שם, ויבאו לפניו הכהנים הגדולים ורבי העם וכל אנשי שם, ויצו אותם פלאגוס להסגיר אליו את האנשים אשר דברו עליו ויוציאו עתק על כבודו, ואם לא יסגירו את הפושעים והיתה נפישם תחת נפש אלה, ויתחננו היהודים לפניו ויוכיחו כי העיר שלומה אמונה ולבב העם נכון לפני אדוניו, ויבקשו מלפניו חנינה להפליא חסדו להאנשים אשר חטאו לו בשפתם ויאמרו "היפלא בעיניך כי המצא ימצא בקהל גדול, איזה אנשים עזו מצחובכחיים מהירי חטה, ואמנם מי האיש אשר יגלה על חטאת החטאים האלה, הלא עתה כל איש מהם ינחם עלי עינו ומפחד מוסר רע יכזב וכחש עלי און, לכן ייטב נא בעיני פלאגוס ושם עינו על העם להרגיעו, והעיר לא תישקר באמונתה להרומים, הלא טוב לכפר חטאת איזה פושעים ומורדים למען קהל גדול חף מפשע; מהשחית לכל העם הרב הזה כחטאת סוררים מתי מספר" —

ובשמוע פלאגוס את דבריהם ויעל אפו וירם את קולו ויצו לעמו, לכו את הישוק העליון וכל הנמצא ידקר ואנשי המלחמה אשר נפישם אל השלל כמעט ישלח רסן מעל לחייהם ויוסיפו להרשיע, ויגדילו לעשות מעל לגבול המקום אשר הוצג מטרה לחצי אפס, עברו חק ויבואו בכתים אשר מסביב לישוק, בעד החלונות עלו ויכו את ישובניהם לפי חיב, ויברח העם ויחבא חדר בחדר, ואנשי הצבא בזו איש לו, לא מנעו את ידם מכל בזה שלל ומלקוח, ומהעם תפסו אנשים וגם את הנקיים מואסים במרד ומדון לא נקו וסחוכ סחכים לפני פלאגוס, והוא צוה ליסר בשרם מוסר אכזרי תלום על עין ויהי מספר הנפילים ביום ההוא כשלושת אלפי איש אנשים נשים ומס, כי גם על עילל ויונק לא חסה עין המרצח, ויוסף פלאגוס להתאכזר ולהגדיל המישפטה בעם לרומים, וישלח יד גם באלה אשר התעללו בכבוד אצילי רומא, כי אלה אם גם מטעי יהודה יצאו היו בעלי פקידות בארץ מטעם הרומים, וגם אותם לא חנן ויפילם לפני כס; משפטו ויכס מכות נאמנות ואחר כן תלם על עין.

ויוסף יוסף לספר את כל תועבות פלאגוס אשר עשה ביהודה את כל תחבילות רשעתו להרדיח על העם את כל הצרה אשר מצאתם אח"כ עד כי מרעה אל רעה יצאו וישבר על ישבר נקרא. ולא הישיב ידו מבלע עד כי כולם יחד פרקו עול מלכות רומה נתקו מוסרות

דבר, ויקטו ויהסו את העם ויאמרו להגיש את הדבר לפני בעלי הפקודות, אך נמדרי לבו וישוקדי מדון נחמו כתנור בוערה ויאמרו לעשות נקם ולהושיע ידם להם; והיונים גם הם עמדו כלם ערוך למלחמה, גם הם שלחו את זוכה דוכה לפניהם להתגרות ביהודים ולהעלות אפם לצאת לריב מדר, וקל מדרה עמדה המלחמה, אז מדר יוקינדיס נגיד פרישי דרומים כי לו המשפט להשיביו כל שאון ויביא אל מקים המערכה, ויסר את הסיר ואת הקרבן וידבר על לב הנלחמים, וייגע להשבות את השאון ולהשיביו את סערת דוח העם, אך קצור קצרה ידו לעמוד בפני חוקת יד בעלי מקים, אז לקחו היהודים את ספרי התורה מן ההיכל וילכו אל העיר נרנמס, עיר ישראל דרך ששים פרסה מקיסרים ויוחנן אשר על המכס ועמו שנים עשר איש אדירי יהודה נחפזו ללכת סומנוס להגיד לפלאוס את כל הצרה אשר מצאתם וחתננו לפניו להוציא לאור משפטם והזכר הזכירו לו את דבר שמונת הככרים אשר לקח מידם, ויקצוף עליהם פלאוס וישם איתם במשטר, על דבר אשר טלאו את לבכם להוציא את ספרי התורה מקיר העיר קיסרים וחוצה ופיו לא שאלו.

וישמע העם בירושלים את כל הדברים האלה וילונו, כי מרה נפשם עליהם לראות ברעה אשר מצאה את אחיהם, והאנשים האלה עיר יתרישי יתאפקו ויטשלו ברוחם וידומו, אך פלאוס הוסיף לדרשיו ויצק להם למהר את מעשיהם ויאץ במ לפדוע פרעות כי כמו שכור ^ד היה לפחת את איש המרד. ^ד חלל פלאוס את הקדש וישלח אל אוצר ההיכל ויקח משם שבעה עשר ככר ויאמר כי לכסף דזה דרוש הוא לחפצי הקיסר, פלצות אחזה את היהודים לישמע הכזה הזאת, והעיר ירושלים נבוכה. ויקהל כל העם וידונו בקול מר צורה אל ההיכל ויקראו בשם הקיסר, ויחנו את קילם לפדותם מידו פלאוס דעריין, ואנשים פושעים ומורדים — קמו ויעשו בזדון, ויטלאו את פיהם נאצות על הנציב וישפכו כוז וקלון על כבודו, שמו בעיר בנתים יסכו ובידם תבה וישאלו, הישמיעו נדבות בעד פלאוס כי מטה ידו ועני ואכין הוא, ^ד ^ד הגדופים האלה נשקו איש ברוח תשיקתו לכסף, ובמקום אשר ילך קיסרים לכבות את יקיד איש המלחמה ולדסיר סבת המריבה בשכר לקח חלק עבודתו כסף מלא, אסף צבא רוכבם ורגלים וילך ירושלימה למלאות חית נפשו אשר תערוג לכסף כל היום, לעז במעו אנשי צבאו ולהפיל פחדו ומוראו על העיר על ירושלים.

ולמען השיב חרון אפו מעל עיר הקדש קמו היהודים וילכו לקדם את פני הנציב הבא בחדה ולשאול בשלום בני צבאו, וירא פלאוס וישלח את ישר המאה את קמיטו ועמו חמישים פרישים, וידבר אל היהודים בדרכים דאלה: מירו ישובו לבו איש לביתו וכל תוספו ידרע להתראות באחיהם ישמחים, הלא אתם הישיבכים כמים בוז על יבדורי, ואם אנשי אמת אתם ונבירים למלחמה, מדוע איפוא שמתם מחסכם

רב ואת שללם נתן לבו, והעיר לא ישקמה עוד ממדון עד כי קם פעליקס ויקח מקרב שני דעטים בעלי הריב אנשים, וישלחם רומתה אל הקיסר לדגיש לפני כסאו את עצמותיהם ולדבר משפטו ^T ייחלו (ספר א' פ"ג)

וידרו אחרי כן בימי פלארוס אשר היה לנציב ביהודה ותצלח ביד היונים יושבי קיסריה לדפיק רצין ניין דקיסר ויתן דת כי להם העיר ורם אדוניה, וישוכו מלאכידם הביתה ובידם כתב הדת. זאת היתה סבה לפשע יודיה בתחת יד הרומים, אז התגלע הריב צין המדון, בשנת שתים עשר למלכות ניין, והיו ראשיתו מצער, ואין ערוך לאחריתו כי מר כי גדול עד מאד.

והיהודים אשר נקיכריס בהכ"נ עומדת על אדמת איש יוני תושב העיר, וינסו היהודים כפעם בפעם דבר אל היוני ויואלו לקנות מטנו את המקום ההוא בכסף מלא, ויוסיפו וירבו במחירו יתר רב מאד מדי ערכו, וימאן בעל המקום ולא שמע אליהם, ולא ישעה אל תחנוניהם, ויוסף לדמרות את רוחם וימלא את המקום בבנינים ויעש שם בתים למלאכה, ויהיש את נתיבת היהודים באו בהכ"נ ואת דרכם גדר, עד כי לא השאיר להם כי אם מבוא צר ^T ודרך לא סלולה, ובחורי היהודים ראו ויעל אפם, ויאמרו לדישכית את הבנינים העושים במלאכה, ויואל פנלרס הנציב לעמוד בפדן ולדניא את זממי הקנאים אך גדולי היהודים ועמם יוחנן בעל המכס דמו את לבו בשוחד וישקלו לו שמונת בכרי כסף. אז השיבת מללרס את המלאכה ויכמה ליהודים כל אשר ישאלו מטנו, כי לבו היה רק על דבצע, וכמעט לקח מידם את הכסף ויבך מוקימי סימלס ויעזוב את העי, נתן פלארוס ידים לבעלי הריב לעשות כטוב בעיניהם ולעשות איש כרעדו ככל אשר תמצא ידם, הוא פלארוס המכעיר את הבערה בעם, בטכרו ליהודים בכסף את המשפט ואת הצדק, לעשות בשינאיהם כרצונם וככח ידיהם.

וממחרת היום ההוא ביום הישבת ואספו היהודים אל כרכ"נ אל דתפלה, והנה זה קם אחד היונים להתעלל בהם, ויקח סיה הדיש וידפכרו לטעלה, ויקרב עליו את קרבנו בן העוף. למראה דור התהשין לב היהודים ולא יכלו לתאפק לראות את חרפת דתורה וכדחל מקום הקדש (4) והיו בקרב הקהל אנשים שונאי ריב ומשיבילים אר"י אחרית דבר

(4) הגדופה הזאת יסדה צדנה אשר הולילו ליוזב קופרים ציננים הסס על ישראל, כי גייסו מואלים על דבר לרעת מואלרת אשר דנקה צצטסס. ולכן הציא סיני הסיח חז קרצנו מן סעיף לעיניהם כי הוה קרצן אשר יציא המלרע ציים טהרתי. ודנת סיננים חלה נזכרה גם צצ"ר (סי פ"ה) על הכתיב מרפת ככל אל טשימני יגו' סלח יסיו מוויין את ישראל ולימורים להם ולא לומס של מלרעים חלים. וכבר העיר ע"ז הכמס יאסעו צמנורו הגדול.

וכן בידכ"ג אשר בנה רדעא, כי לפי דברי מסורת קדומה נבנתה ביד יכניה המלך ובני גלותו כאבני א"י אשר הביאו אתם כבלה (רש"י מגילה שם וערוך ע' ישף) וכ"כ ראינו חז"ל מספרים תהלת ברכ"ג אשר בקיסריה העיר אשר ביהודה, וכאמור במדרש ישמאל (פ"ז) תרגם יעקב איש בכריא (צ"ל גבוריא) חד פסוק בכנישתא מרדתא דקיסרי וקלסוני רבנן וכו' אין אתון בעין מלה דאורייתא הא ר' יצחק ברבי אלעזר בכנישתא מדרתא דקיסרין וי"י בהיכל קדשו וכו' ור' אבהו איה למושב לואת ברכ"ג הזאת כאמור בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"א) ר' אבהו הוה יתיב דין בכנישתא מדרתא דקיסרין, ופי' המפרש מדרתא על שער העיר קיסרין וכן פי' שם (ברכות פ"ג) אבל בירושלמי (נזיר פ"ז ה"א) ר' אבהו הוה יתיב מתני בכנישתא מדרתא דקיסרין ופירש בעל ק"ע ברכ"ג הנקרא מדרתא, ובמדרש (במ"ד פ"ב) ר"א הוה ישיב פשיט כדא כנישתא מדוכתא דקיסרין. ורואים אנו כי כבר נשכח באור השם הנזיר אל ברכ"ג הזאת, עד כי כסו פניו חרולי המעות, ולפידו יצאו דנוסחאוי הזרות והישונות, והמפרשים פתרו לרגלי ההשערה והנה למען דעת מקור השם הזה הנלוה אל ברכ"ג החי מימי קדם ולקיים הנוסחא הנכונה, נטה נא אזננו להקשיב דברי יוסף בן מתת'י דכהן בספר מלחמות היהודים, כי דבריו יפיצו לנו אור בהיר וסר המאפל הרביץ עליו, ויראה לפנינו כל כבוד ההיכל הזה בישראל בימים ההם:

וידבר בימי הקיסר נירון ויפרוץ מדון דקיסריה העיר, ויהי ריב בין היהודים ובין הסוריאים היושבים בה, ויאמרו היהודים הלא לנו העיר כי איש יהודי הורדו המלך יסדה והוא הציב דלתיה; ואלה אמרו אמת נכון הדבר כי ידי הורדוס בנו את העיר הזאת, וככל זאת היא קרית גוים כי ל"ג נתון יתן אותה הורדוס ירושה ליהודים, ולא הקים בקרבה פסילים ומצבות, ולא בנה בה היכלות. ויהי ראשיתם ריב ומיטממה, ואחריתם מכות ופצעים. כי קמו בהם אנשים עזי נפש ויתגרו מלחמה יום יום ויפלא מזקני היהודים לכולוא את רוח מגרי המדון; והיונים גם הם נישו נכלמו להכניע מפני היהודים ולהית נפלים מהם בעז וגבורה, וישגבו היהודים בחיל עשרם וכח ידיהם ודסוריאים יעזו בזרוע אנשי הצבא כי אנשי המלחמה הנמצאים בעיר מטעם הרומים מרביתם היו מעם סוריא ויהי נכונים לצאת לעזרת אחיהם, ובעלי דפקדות יינעו ותאמצו להשיבת את הריב, ויקחו את דאנשים מהירי דחמה וחפצי קרבות מקרב שני העמים האלה, ויאסרם במאסר ואת דגלם הנישו לנחישותם, אך כל מוסר לאס די עני וברזל לא דפיל פחד ומורא על אחיהם, ויוסיפו להתמרד ורוח העם הולך וסוער, ויהי היום כאשר עלתה יד היהודים על דסוריאים בטלחמת תניפה, ויקם נציב הרומים אשר ביהודה פעליהם שמו ויעמוד ברחוב העיר וידבר אליהם באפו ויצו לאסוף ידיהם ולשוב דכיתה, ודמה טרו ולא ישמעו בקולו, אז גם הוא נלחם כס וישלח את צבאו ויך מהם

להגיד ליעקב פישעו ולדכות בשבט לשונם מרי ואון שמים לנגד עיניהם גם את המעל אשר הם מעלים במקומות הקדש, כחללם בתי מועד אלה בשקיעי עבודת אלהי הנכר, ועדי צדקת יי"י אלה ומצבות זכרון ישועות ימינו, היו עדיהם כחיים יי"י בפניהם יענו, לאל יזעקו חמם על כעם תיעבותיהם וגלוליהם אשר ישמו בם (3) ואחרי אשר ננעו שבנים דרעים בחלת ישראל וישיתוה לשמה, הנה אסף החוזה בכני יבוא ובתחנינים יתל נן על ערצים אשר שרפו כל מועדי אל (תהלים ע"ד ח')

ובאשר חלל לארץ גם כבוד המקדש השני, וכל מועדי אל בארץ ישראל היו למישואות נצח, לא סר מיהודה קדש יי"י אשר אהב, וכאשר נדחו לכל פאה ואין מקבץ לנידר היו בתי מועד אל הרנה ואל התפלה ובתי המדרש לתורה ותושיה, המקום אשר שם יקבץ יהודה וישראל לו יאסף והיו לאגודה אחת, כבוד תפארה היה חלק מקדשי אל אלה, גם את דריסותיהם רצו ויחוננו ולמישואות הרבותיהם קדוש יאמר (מגילה כ"ח) ובאלה היו גם בתי כנסיות אשר מיטנה כבוד ירשו בבית יעקב ואת מוראם יראו ויעריצו, כאלה היו בירכ"ג אשר בהוצ"ל (שם שם) וכנראה הוא המקום אשר נקרא ג"כ בפר ה"ב ל"כ י"ו יוסף בן יהודה איש כפר הכבלי נקרא ג"כ יוסי איש הוצ"ל (פסחים ק"ג) ולה יאמר כי כבוד האלהים נגלה שם בפעם בפעם (מגילה שם) ועוד נודעה לשם בימי גאיני כבל, ור"ש גאון באגרתו רשם את מקומה בקרבת מדרש עזרא הסופר ולטמה מנהרדעא,

ובן

(3) ואל תנאפו הנגלג ואל תעלו בית הין ואל תשעו מי יי"י (הושע ד' ט"ו) כ"ל ואל תשעו צחך שבע (לשון ע"ל) כי שם היו נשבעים וקראים צעם יי"י את ה קילים, כהשך יצא לנו הכחז (ענוס ה' ה') ואל תדעו בית אל והגלגל לא תניאפו וצחך שבע לא תעזירו כחזוב (שם ח, ד') הנשעניי צחשמת שמרון ואנכו מי אלהיך דן ומי דרך צחך שבע, כ"ל הא נמיס חיי יי"י על דרך צחך שבע. ואולי ג"כ זה פי' הכתיב "יחס מי יי"י יאמרו לכן לסקר ישענו" (יחזק' ה' ז') וכאשר יצאך עיד להלן וישענו צלל אלהים (שם ז') ועד"ז נשנע את הנניא ונגלה את עון הכהנים הליים צחללס את קדושת ערי המקלט, ערי המיעדה למלט מית כל כורג נפש צשנגה, ונחנו הערים ללוים לשנח שם, כי המה היו מוכי העם וחופשי החורה, ועמה היו יושביהם מרלמים ואורצניי ע"ד לעולי בית אל ירוסליונה ואננר הישע (ו' ח' ט') גלעד וגוי עקובה מרס והכוונה על עיר רמזח גלעד (יהושע כ' ח' — כ"ב ל"ו) עיר מקלט צענר הידדן חנר כהנים, דרך ירלמו שכמה כי שכם היתה ג"כ עיר מקלט (יהושע שם ז' — כ"א כ"א) וכזה יסיון ג"כ (יהושע ה' ה') שמעני זאת הכהנים וגוי' כי שם היחס למלפס ורשח פריסה על חבור, כי חבור היתה עיר לויים (דס"א ח' ט"ג) ומלפס ג"כ מקום מוששח וחורה (עיין מ"ח כ"ל) ונקום כועד לחפלה כאמור ג"כ צחשמונא' ח' ג' ועיין צחור כרס חסמס גאלרנולן לחמניי ג' ז'

על פאר אדמה דנזירה למנוחת אוישר רפאים ולכליון נצח קדשה, אמצא קרבן רזבח מידי השנאה הארורה הצמאה לדם, הורג והרוג — איש משוגע — אישר אך משיבתו נוקמת בעד דם אחיו — דה אנה אברח ואמלטה לנפשי? איה כברת ארין אישר לא תרוישן מדם האדם, משטמה, חמה, נקמה, קנאה, שנאה, ישמה למדפכה, תחת אישר היתה כגן עדן לפני מיד הטבע, עתה כגיא בן הנם עטק רפאים שטוחה לנגד עיני ובשטלה מגוללה לומה לדראון עולם.

את כל אישר הזה עיני אספר בקהל רב להיות למזכרת נצח בין כל קירות המעשים בפעולות בני אדם הכלאים חמס ורצח בידי דמים. אולם אחגור חלצי נכורה ואקרא אל כל כחותי יחד לחזק לבבי ונפשי ברב חיל כי ידי כל תרגז מפחד טרם אחזה עטה לחרות עלי גליון את כל אישר קרני לדעת כי האדם באדם יגרה מדון, בשעף קצף ובחמת זדון.

זלמן באנהארד

(הכחשן נמשכות הנאות ל"ה)

בנישתא מרדתא דקיסרין

אחד היה המקדש בירושלים לעולה וזבח, טרום ונישא על כל קדש בישראל, כי ישם צוה יי את העב דה ככל הדר תפארתה יישם ישער השמים מסלול ודרד לכל תפלה ותחנה. אך כל המקום אישר התהלך ישם כבוד יי באהל ומישכן, וכל המקום אישר חישף יי את זרוע עזו לישע עמו, ואישר ישם נגלו האלהים לאבותיהם מימי עולם גם המה קדש היו לישראל, וישם נהרו והלכו המוני ישראל להשתחוות ליי. גם ישם העלו עולה וזבח בטרם יודע לדוד במחזה המקום אישר בחר יי להרום רגליו (1) גם ישם יעלו בני ישראל למישפט ויבקשו תורה נפי כהן מורה (2) ולכן יושמעים אנחנו את חזוי קדש בדרובם קילם להגיד

(1) דוד קרא את שם אחד ונניו אשר יולדו לו בירושלים יבחר (ש"ב ט"ז דכ"י י"ד ה') ונזאת כניע משאת נפשו למניח מקום לכבוד יי ומשכן עולם לחיין עזו, וקרא את שם זנו הטולד לו על דכך הכחוז "כי אתם אל סמוק" אשר יבחר יי " (דברים י"ג ה')

(2) בתי מועד חלם היו בגלגל (שמואל י"ד ח') — י"ח י"ד ט"ו — י"ג ז' ח' — ט"ו ל"ג) בית אל (שופטים כ' כ"ו — כ"ח ז' ד' שמואל י"ד ג') ישכם, ישילה (יחזקאל כ"ד ח' כ"ה כ"ו, סיפטים ט' מ"ח י"ג ח') מצפה (סיפטים כ' ו') — כ"ח ה' שמואל ז' ה' ו' י"ח י"ג ט"ז) באר ישבע (שמואל ח' ג')

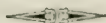
פתאום ישוב הלום , ואך רוחו ימצא אתו יסתיר פניו במחבא הכלימה ובסתר המדרגה יכיר דלת כינתו ושפל מצבו , והוא אז בעיניו כרום זולת אישר טרם רוקם בכטן אף יגח , יחיה , יוציא זרע ויגוע ואיו ?

האָהן ! מה יקרו לי הנעים כאלה , גלי רעיונות זורטון על ראשי כורם מים כבירים , ואשתה עונג מפרי עמי בכתבי אותם על מגילת ספר , ואת אישר מצאתי ראיתי כתבתי עלי לוח להיות לזכרון לעורר בלכבי ביום קראי זאת רגשות עדינות , המה יקיצו תמיד מחשבות בשמחות וגיל , אישר נפשי עתה בהם תתעטף ! אך מה ? קול בוכה כקול איש ישמעה אזני ! יליל נפש נדכאה ! אך לא ! לא ! הנפישות כל תבכינה ! יען אך אישר , אך שלום כמעונה אדה ! אמנם כצכה גבוהה עיני ציפיה מרחוק , יש שוכן "שמעון" הנדרג מידו רצח זה לא כביר , שם תמונת איש תכרע בך — אל שדי ! מי הוא זה ? ידיו פרושות השמים , מורטות ישערות ראשו , מכה באגרוף על לכבו , וישרוט כבשרו שרטת — אולם אחישה , אנישה , אראה פניו ! —

אָל אַלִּים ! מה הנשא ? כרכי כשלו מרעה , דמי בקרבי ככפור ושלג — "מרעם נורא כלבי" ישאג לארבע רוחות התבל מלרב ברקים יורדים מרחם עבי ישחקים כאיש איכלה , לא אדע פחד אעמודה אראה טתחת הרי אלנביש , אחר כי בעשן יתאככו , נהרי נחלי איש ונפרית על כנפי רוחות זלעפית ימטירו לעטק פרחים , ויאכלו תפארתם ככל פה ויכו הדרם שמה ושאיה לא יעדר ולא יזמר ! אלהן נוראים אך למראה עינים , אישתים כמו רגע ולכירחש תודה ותפלה ליוצר אותות חתחתים כאלה , מרגיש קודש אנילה ברעדה ונפשי לא נבהלה , יען טעשי ידי יוצר כל נמוטופעמי , המה מרעידים ויכפו כאנטון ראשי אך רגע , התעיף עיני בו חדות תודה מיטניהו ויאזיני חיל . המה יעוררו יצר לב האדם יאלפוהו דעת חית היותו כי ישכיל במופתי הטבע וכי ידע כי גם למלאכת התבל כולה ידם רב למו , המה יחזקו מסמרות עמודיה כי לא לריק עצמת גבורתם . המה באימה יבואו ואימתם כל תבעתני , יען המישל ופחד עמם להורות לנפשי כי אלהים שופט הוא סלה . אך החטאים בנפשותם העומדים על ירכתי שאול , ואכדון נגר עיניהם תמיד , המה אחר ירעדו וירגזו ומאותות השמים יחתו ומפלאות אלה אחזה אלהי !

אָהן ! לא כאלה קול פחדים היוצא מבין מחנה האנשים , מי לא ירגז ויטוב מרוב פחד לחזות חטאת האדם כאיש יוקדת בכטן המלאה , וישערוריה בקרב המון בני אלהים ? מי יראה חטאתם כי רבה ולבו לא יאנח ? מי יביט מעשי בני תמותה אך לרוע ולא ילך קדר שוחח הגיע לארץ ? — לא ישערתי כזאת בנפשי כי גם האדמה — הזרועה בפרחי עדנים , וכל צפור כל כנף בזמירות ירעו לה , וכל אישר לו הגלים יעלוזו לנתר מעל לארץ — תפתח לועה ותבלע דם האדם היושב עליה בלי לשכעה . ואם אמנם כן הוא . . . איך אחשיב אדמה , כי על

קורא מה-מליל*

כרחם תחתיות אדמה יגיח-הלילה במעט חשכה ויכס עין כל הארץ בשמלת מאפליה ובדממת קדש עטה כל נאות האדמה, המרגעה מעופפת מקצה תבל ועד קצה, ותחת כנפיה כל יצור שוכב שאנן בחיק התרדמה הסוגרת עפעפי כל היקים בתנוטה עדינה — אך האדם! לא ינים ולא יישן — שם איש לתאוה יבקש, נפרד ישוטט בחוצות פה איש חורש בסתר על דם רעהו השוכן לבטח אתו. — שם ליל תם דכא, יתומה עניו נפש אנושה מר יאנחו מיד עושקיהם כח — פה גו נפש החוטאת יגולל על עריש דיו והכל לו כל כתף, לתנות עונות געוריו — גם אוהב בצע בעד אגרת כסף אחת המנוחה לו לזרא, וחשב לו לאור כהה נישך ותרכיב יומם — הה אנוש אנוש! הטבע פזר י שלה ללכל ניצר ברוח נדיבה ואתה זרית המנוחה הלאה מקרב ביתך "צא" אמרת לה, כי בכיתך אך זבחי ריב עם לחם מצה.

ברירה ההוא ליל בהיר אף נעים, ורוח צח מנשב סביבו ועל נתיבות השמים יצהירו צבאות טאורי עולם, יטפילו את גאות נשית הצופה לרדת אך למטה, יען רבבות עולמים ירוצצו בישחקים ובמה נחשב האדם לדמות כי אב בגללו יסבו בלכתן? הירח יקר דולך האיר בזהר לבנת כסף את בית היכל התפלה, ויישליך צל ארוזים השתולים מנגדי סביב חומת הצר מות תוך סתר אדלי — מצנות קברים וציוני נצח נצבו לנגד עיני במעטה אור כהה, המאיר חרדת אוכל צלמות י אשריכם ישוכני קבר! אשריכם! ישכבו בתרדמת נצח, כל תקיצו עוד לחיי טבאונים דקוראים לבקרים אל כל אדם חי, יתנו מכוס מרגעה כי עיפה נפשיכם מיום החיים הקישה והארוך עדי קול ממרום קול שדי יקייץ אתכם וקרא ישנית לצמר יהיה אדם! — האח! מהוה שמחה מהול בתוגה נפשי ציפיה ותרעד מרגש קדש, רעיונות מאוישות ישאווה על כנפיהן לעלות אתה מטפל אדמה לישי גבוהים, מה נחמדים לה רגעי מנוח אלה, ויקרים לנפש נישבה כי קדשו —

פה עוב רוח מעטה הכבודה עליו, בין החיים והמות יתהלך בתוך חוג היש והאפס, ברגע נמלט מעפר הארץ תחת כוכבים ירחק אהר עתות עולמים יגביהו עוף, יבחין בעין חודרת עתידות אין קץ; פתאום

(* דן זה לא כציר הולאמי לחיז עולם ספר קטן כממות אשר קראתי בשם חוט המישוליש שם העתקתי ג' ונחמני נוסח מס' למדי אמצער וכליתי אשר לא סכימי, כי מלא מן צעירי קוראיו, לזאת העתקתי גם מה הונחז כרצוני מקטר כחיל, ונא אל ישפיע הקורא צערס ירחס כל הסיפור צעלימות

(ישם וישם) כתום! ד'ה טורטנו כל"י קנה של מאזנים ע"כ . ד"ל
 ישרי' מרע"ה שוקל הנבואה במאזני המישקל וכמו שהשיב ע"ה אלזית'
 מי אנכי כי אלך וגו' ואמר הקב"ה אם נגלה כו' בקיל גדול כו' בקול
 נמוך בוסר כו' כלומר הרי הוא כבוסר נטול למדרגת הנבואה ויתיש
 כחה אם אקרא בקיל, מה עשה כו' אמר כו' בפתוי באתי אליך כו'
 דוק יש ועוד תדקדק במדרשות דב"ם אישר לא יוכנו רק מתוכן
 הענינים .

וְאִשְׁרֵךְ קראת אחרי מלא בשנותי את טעמי הנוסחאות ולהעמיד
 אחרים תחתם? אמרת "שהחכם ר"ט די לונזאנו בהקדמתו לספר
 המעריך דביא בישם הראב"ד כי יד המוחקת תוקצין כו' והרמב"ן
 בחדושו כתב שראוי לנדות עליו עכ"ל" גם אנכי ידעתי! אלא
 שאני קודא תנה — בעת הרוא — על הכותבים ספרים ולא על
 דמוחקים, וכל הוד המכה לבדוק בנקי הדעת הרי זה משוכח, ואם
 לא איפא מה יעשו עם אלה צערי המשכילים וכו' ואם גם עליהם
 יפרשו דמכמתת יגזרו אומר לכל ישנו את תפקידם? — הן אישר
 נאמנה רוחם באישר לא ישלחו ידם לתקן את אישר עותו המדפיס'
 ישנו ברואה! ולדוגמא אעריך על ענין אחד בקראי בספר העקרים
 (מ"ג פ"י) מצאתי מלה אישר בעל עין שתול נלחין בפירושה,
 ואותה אניד לך :

וְאִשְׁרֵךְ המהר שם וכשיתרחק יותר ישיג בחישי השמע וכו'
 הקיל והלחנים (!) אישר המפריש הוא כמתנבא לאמר שדוא ישם
 דנאמר על כלל כל מיני כלי זמר, ע"ש, ואין אני נוחה בפירושו,
 ולדעתי נחלק כאן הצד"י בנו"ן וצ"ל **וְהַלְחָצִים** ופירושו ע"ד שאומר
 לך: כי כהות דקיל גבלו הכמי התולדות פעולתו אישר יעבד,
 ה) צלצלי הפעמין, מיתרים וכו' אישר מקולם נשמע תנועות דרעדה
 סווינגנדע נעיונגונג זמן טיעט אחר הדנעה. (ג) ההבאה כדבר דך
 אישר לא יצלצל באזני השימע זמן מה אחר הרקשה, כמו שיבה
 בכנר או עור וכו' סוהגעו אן קערפטר. למין דראישן קירא המהר
 קול סתם בעמיד דצלצל **וְגַר** סאל ולטין השני הוא ניקב בישם
 הלחצה בעבור הלחין בנוף נרחק הנוקב בו.

וְאִשְׁרֵךְ יהי רחוק בעיניך חילוף בנין בצד"י ישכן גם בלמ"ד על
 נקלה שיפול בה החלוק. ואם היה לפניך גוף המפר שלפני המפריש
 באותיות רש"י או תראה ובהנת כי אין רבול ביניהם אך במעט:
 שהלמ"ד צורתה ל בקו ישה, וחצדי בקי עקים כזה, וכלי קי נ"י.
 ונקל איפא ישחסיר דמפדים הקו מבל כל! וכמו שתראה ישם להלן
 במהר שאמר כי הראות לא ישיג הקילות זה לחנים והרחנים,
 כאן שתק המפריש, וכל מוכן בעינו יראה ישצל והצחנים שהיא
 הדפך מן הרחנים, כמו ותעל צחנתו (וואל כו') אלא שהחלוק ע"ד
 שזכרתי, ועלתה בידי המסדר את האותות מין תחת הצד"י. והיה
 כזה שלום מאת שארך הקרוב אליך ומבקש טובך.

מכתב להזכיר

עמ"י לנ"צ זעטחי עסר מדס זכ"ג למדס אזר"ס סונ לס"ק

יפּרַח ביטוי חכם לב וכו' ככואי הבית' מצאתי אגרת פתוחה וכתוב בה נאצות על כי אחרתי מן המועד להשיבך על דבריך. אחלי לפני ידידי אל תישת עלי חטאת. הן זה דרכי מימים רבים להשיב מענה לשואלי דבר אף כי לך שאריו, אכן עתה הייתי בדרך מסעי לנסוע לאחי ורעי החכם הישלם מו"ה צבי גאלדשטיד דאקטאר מעדיצינא ומאד היתה קשה אלי פרודתו עד אם כלה את דברו בהתקשר מעדנות בתו תי' עם דאקטאר מעדיצין נ"י על כן לא היו דבריך ראשון כי לא יכולתי לדפיק זמטיך. עתה באתי על דברת שאלתך (שמות רבה פ"ג) ויאמר אנכי אלהי אברהם איך הח"ד (משלי י"ד) פתי יאמין לכל דבר, מהו פתי? נער, שכן בערביא קורין לנער פתיא. ד"א אין פתי אלא לשון פתוי כמה דתימא (שמות כ"ב) וכי יפתה איש עכליה. אשר על דעתך הקשית לשאול לפי שאין טעם לדבריהם וקשה להולמם.

אָרְלִים אחי לא היטבת לראות, שפיל לסיפא מזה המאמר א"ר יהושע הכהן בר נחמיה בשעה ישנלה הקב"ה על משה מירין היה משה לנבואה אמר הקב"ה אם נגלה אני אליו בקול גדול אני מבעיתו, בקול נמוך בוסר הוא על הנבואה, מה עשה? נגלה עליו בקילו של אביו ואמר הנני מה אבא מבקש? אמר הקב"ה אני איך אלא אלהי איך, בפתוי באתי אליך שלא תתירא כו' ע"כ, הרי שכל המאמר מחובר ונעוץ סופו בתחלתו שכן הוא אומר בפתוי באתי אליך כאלו הוא הפידוש של פתי יאמין וגו' שפתח בו הדרוש הוא והבאור בזה שנעל הדרש היה קשה לו מענה אדון הנביאים שאמר "דנני" והיה לו לשאול בתחלה מי הוא המדבר והקול הקורא אליו לפי שאין לשון הנני נופל אלא אם הקורא נודע וכמו שנא' (ש"א ג') וידין אל עלי ויאמר הנני וגו' וכן ככ"מ שתמצא במקרא לשון הנני הוא בא ע"ז הדרך דוקא לא מנסתר ונעלם בעת הדבור? לכן ישכל המדרש גם דוא ואמר ישכא אליו בפתוי ונגלה עליו בקיל אביו אשר דקיל הנדע הולך ומגיע לאזניו ושפיר נופל בו לשון דנני כלומר דנני אבי כי קראת לי. אמנם מעיקר הפלוגתא של דבאור שמלת פתוי אשר ללשון הראשון יהיה פירושו נער, ולל"א לשון פתי ערכב הדברים ע"ד שיגידם ואמר לפי שטרע"ה מירון היה לנבואה כו' ונראה שצריך להיות טרטין (דלא כמ"כ) והיא מלשון אר"י מירמני ומירמני דמירמנא (סימח ל"ד ע"א) שפירטי' משאוי ומשאוי תחת משאוי ע"ל כלומר יהיתה הנבואה דומה עליו כמישא ולפי"ר ת

דְּבָרוֹ שֶׁלַח לִי אֲרוֹן כָּל הַתִּיּוֹם
לְמַסְקֵךְ לִי מְסִיכָה בְּשִׁבְלֵי תְּעוּדָה ;
מִדְּרָכֹו לֹא אָט , הוּא לִי לְעֵינַיִם
דְּגָלִי עָלַי אֲהַבָּה , דְּגַל יְהוּדָה !

אִם מִלְתַּעַת־הַיַּעַת כָּל אֲכֻלָּת
אֵיךְ דַּת־אֵל נִשְׁאָרָה , אֵיךְ הוּא יְחִידָה ;
הוּא תְּקוּם לְעַד , נִצַּח מִשְׁקַת ,
דְּגָלִי עָלַי אֲהַבָּה , דְּגַל יְהוּדָה !

אֶד יִסְ-זוּעַף חַיִּי אֲנוּשׁ דְּמִיתִי
פֹּה עַל סִירַת רוּגָה אֲנִי אֲנִידָה ;
עַל מִי־מְנוּחוֹת יִנְהַלְנִי , יְהִ נָסִי !
דְּגָלִי עָלַי אֲהַבָּה , דְּגַל יְהוּדָה !

גְּמוּל כָּל מַעֲשֵׂה , מִשְׁכָּרַת מִפְּעֻלִים
יִשְׁקוּל עֲדִיוֹן בְּחֻכְמָה יִמּוֹרֵד בְּמַדָּה ;
יַעַשׂ קָצִיר כְּמוֹ נֹטֵעַ — דְּפִי מַעֲדָלִים
דְּגָלִי עָלַי אֲהַבָּה , דְּגַל יְהוּדָה !

עוֹד תִּהְיֶה שֶׁשֶׁשׁ אַחַר הַלֵּיל —
תִּאִיר לְבַת־עַמִּי וְלֹא תִהְיֶה עוֹד גְּדוּדָה ;
עַל אֵל כְּסֵלִי עַל טוֹבוֹ וְחֵיל ,
דְּגָלִי עָלַי אֲהַבָּה , דְּגַל יְהוּדָה !

אֵל־מוֹת ! אֲתָה מְנַת חֲסֵלִי וְכִסִּי ,
עֲלִיד כְּבִטִּי , אֲקוּ לְיוֹם שְׁקוּדָה ;
כִּי אֲזוּר וְיִשַׁע יִנְחִילְנִי מוֹתִי ,
דְּגָלִי עָלַי אֲהַבָּה , דְּגַל יְהוּדָה !

מִשֶּׁה יַעֲקֹב בְּרִי פֶאֶרְדֵּיִם

מראובל יצא מאכל לא השיבו מאומה? גם למה זה נתן להם החליפות אם לא מצאו את חידתו? —

התשובה לשתי השאלות האלה לדעתי היא כן: הנה שמשון הקשה לשאול מרעיו דבר אשר אין לאל ידיהם לדעתו. כי החדה כולה בנויה על מקרה פרטי אשר קרהו, ואיככה ימצאו פתרונה אם לא רוח מטרומם יערה עליהם? לכן גם כאשר הגידה אשתו להם את הפתרון, התחכמו האנשים בערמה לבלי תת לו פישר דבר על כל אשר שאל, מדעתם נאמנה כי יבין כרגע מאין נחישו מצפוניו לטו, ויתנכלו באמרם "תכונת חידתך עמוקה מאד ואין איש מבין ידלנה, אך ראה זה מצאנו, כי בדבריך עז ומתוק על ארי ודבש מחשבתך, באישר אין עז ומתוק מהם" — כשמוע שמשון את זאת הישתומם מאד, באישר זה כל לב רחידה ושרשה, וירא כי שוככת חיקו גלתה סודו לטו. . . . לכן אמר לולי חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי. אך בכל זאת נתן להם את אשר אשר, יען לא היה בידו להיכח על פניהם כי אשתו הגידה את סודו להם, ומצד המשפט יכלו לאמר כי רוח מבינתם הורה לטו פתרון עז ומתוק.

(ב) בכל עת אורב דרע ואח לצרה יולד (משלי י"ז) המבארים חשבו המקרא הזה לעומד בפני עצמו, לכן נדחקו מאד בפירושו, אולם לדעתי הוא נצמד אל המקרא אשר לפניו, ומלת הרע היא טקור וענינה להרע כמו חללו הרע (ישעיה ז' ט"ז) ופירושו כן: למה זה מחיר ביד כסיל? לקנות חכמה? ולב אין — בכל עת אוהב הכסיל הזה אך להרע לאחרים, ונולד אח לצרה, הוא מושיע להצרה ועוזר לה להרבות ננעי בני אדם ומכאובם, על דרך אישור שבט אפי. הפי' הזה כבר כתבתי בספרי היכל הקדש אשר החוברת הראשונה ממנו נדפסה זה כישבע עשרה שנה, אך יען אין הס' הזה כי אם ביד מעט מזער לכן נתתיו שנית פה.

א. מענדל מאהר

הגל יהודה

(Nach dem Deutschen von E. Löw).

אֶת אֲמוֹנֵת־אֵל אֶת זִפְרָה וּבָרָה
 בְּךָ אֵין הוֹלֵלוֹת מְהוּקָה וְצִמּוּדָה ;
 אֶת חֲשֵׁבֵי הַגִּיהִי, וְתוֹפֵעַ נְהָרָה,
 דָּגְלִי עָלַי אֲהַבָּה, דָּגְלִי יְהוּדָה!

קיר מלישון יללה ומלישון מקרקרן, אבל באמת מפרש רש"י קיר מלישון אדון כמו קירי דחולין דף קל"ט וכן מצינו בע"ז סך קירי פלסתר, ולפ"ז יהיה הפירוש בגמ' כך: מקרקר קיר ד"ל האדון מקרקר מקינן וזעק, ועל מקרקר לא הביא רש"י שום דאיה רק פירשו מלישון יללה ורק על קיר פי' כמו מקרקרן דבשחיטת חולין (קל"ט ב') והיטת א"ש לישון הגמ' אף בהקב"ה נאמר מקרקר קיר וכי' ר"ל האדון ישרוא הקב"ה מקרקר ושוע, וזה ברור ונכון.

ב) הא דאמרינן בש"ס בכל דוכתא ומרם (שבת דף י"ג ופסחים מ"ב) ועוד בכמה מקומות "לך לך אמר" לנוירא סחור סחור לכרמא לא תקרב" והנה באמת בכל איסורי תורה עבדינן משמרת, כמו שדרשו חז"ל (יבמות דף ק"א) ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת, וא"כ יקשה למה בחרו חז"ל לענין סייג וגדר, רק ענין נזירות, למשל על שאר איסורים? —

אבל באמת הדבר נכון. דדנה איהא (בספרי והביאו הגר"א ז"ל בפ"י לפיק דאבות) עשה סייג לדבריך כדרך שעשיתה תורה סייג לדברי הרי הוא אומר מ"ן ושכר יזיר, וחזר ואמר מכל אשר יצא מנפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל, יעו"ש — וא"כ ראינו כי בנזיר אמרה דתורה בעצמה לעשות סייג לדברי. ועיקר האיסור הראשי לנזיר הוא רק יין לבד, וחרצנים וזג הוא כעין גדר והרחקה אל גיף האיסור לכך כמו חז"ל בכ"ט גדר וסייג לאיסורים בשם לך לך אמרין לנוירא, יען בנזיר מצינו ישרתורה בעצמה עיתה דוחקד. ובפרט כפי אשר שמעתי בשם גדול אחד, דבישופטים יש רכו למ"ש חז"ל סחור סחור לכרמא לא תקרב, כי ישם נאמר ישלך ישמשון עם אביו ואמו והנה כפיר אריות שואג לקראתו ותצלח עליו רוח אלהים וישסע את דארי ולא הגיד לאביו ולאמו את אשר עשה, ודבר תמוה, הרי אביו ואמו ארחו אתו לחברה, ואיה איפה הלכו, או אנה הלך הוא לבדו? — אבל הדבר נכון, דהרי כתיב "ויבאו עד כרמי תמנתה" וכיין ישמשון היה נזיר, הוצרך לילך בדרך אחר והיה אסור לו ללכת סביב הכרם, וכלכתו לבדו קרה לו עם הכפיר אריות ואביו ואמו לא ידעו מזה, וזה נחמד. וליכאטידי דלא רמיזא באורייתא.

שאל הכהן קאצענעלנזאהן

שני כתובים הבאים כאחד

א) ויאמרו לו אנשי העיר ביום השביעי כגורם יבא
החרסה, מה מתוק מדבש ומה עז מארי (שיפטים י"ד י"ח)

הנה ישאל השואל הלא בזה לא סתרו עוד החידה, ועל
מהאובל

דורכיננס (יבמות ט"ז א') "על מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר צרת הבת אסורה" ואחר כל זה נשנה במחלוקת ב"ש וב"ה וזוהו המדוכה הנשברת שאמר בלצננותו לחיט לתפור אותה ; והחית רמז לו בהחול על שם הפסוק והיה מספר בני ישראל כחול הים וככה פה על שנתרבו התלמידים כחול הים וכמאמרם (סנהדרין פ"ח ב') "מישרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית התורה כשתי תורות" —

אן נאמר שהאתונים הלץ הזה שחוק עשה לנו לאמר : אחרי שאנו רואים שהיתה פלוגתא גדולה ורבתי בהלכה הזאת ושלוש מאות תשובות היו לב"ש בצרת הבת שהיא מותרת , וזמנו או כחישו לעדות ר' חנינא בן דוסא , והיו אומרים שמדוכה זאת היא מסייעתם ועליה ישב חגי הנביא והתיר . והנה הדין בישנים איחוסים במדוכה זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה וכו' יחלוקה ועל כן חלקו ב"ש עם ב"ה בכמה דורות על הלכה הזאת , וחלקו עצמם גם עם המדוכה ושברו אותה לשנים , ב"ש אחזו במחצה והראו לתלמידים על מדוכה זו התייר חגי הנביא ; וב"ה אחזו במחצה הישנה להראות שעל מדוכה זו אסר חגי הנביא , וככה התנהגו הבתים הללו כמה דורות עד שיצאה בת קול "הלכה כבית הלל!" והוציא העם ביד חזקה מהב"ש גם המחצה הישנה מהמדוכה ונתנו המציאה הזאת לב"ה , ובאתי אליך עם המציאה הזו לתפור אותה .

וירך חצי מהתלותיו בזה : למה שונין עוד דברי ב"ש אחרי שאין הלכה כמותם ? — ורמז לו החיט בהחול שמספר הישנים והתלמידים רבו עוד היום כחול הים ולפי דברי ר"י ושמואל (לפי האי בעית אימא ביבמות י"ד) גם אחר הבת קול עשו וישנו והורו כדבריהם , ועל כן גם הזכמים שהיו כדוכים אחרי ב"ה היו מוכרחים לשנות לתלמידיהם דברי ב"ש עוד קודם דברי ב"ה לבטלן , שאם יאמר אדם כך מקובל , יאמרו לו כדברי ב"ש שמעת , וכבר נדחו דבריהם — ודברי החיט המה כדברי ר"י (ערוות פ"א מ"ו)

שלמה פֶּרַעַנְקִיל

— 93 —

גבעת שאול

א רש"י (תענית כ"ט) ד"ה מקרקר לשון יללה , קיר וישוע מקינן וזועק וכו' כמו קירי דבשחיטת חולין (דף קל"ט) עכ"ל . וצ"ל דגר"כ "צ"ש ברש"י וצ"ע , ולע"ד צ"ל כמו מקרקרן דבשחיטת חולין דף נ"ג עכ"ל . ולדעת דברי רש"י ז"ל נכונים בלי הגיה , כי הגר"כ רוצה לפרש

קיר

אז עורי גפשי, עורי קחי מצלתים.
שירי קד: שובי גפשי למנוחכי!
כי לא עזובה תהי פה כל ימי החיים
אך דעי נא: כי יי גמל עליכי!

עד לא נוצר גיו נדנד לא רקמה
שם מרחבי אין קץ מסתרי רמה
אל שם מבטו להמציאה מתהו.
כי מי שליט באדם, יוכל עשוהו
מאפס מאין נקראת חלד
מרחם אם הגחת ותהי ליקר
על רחבי ארץ זו רגד הצנה
בעמקי מצוקה יליל ישימון מעון הדאנה

אז יודריך בששון לקחו מצלתים
שרו קד: תמה! השליכי יהבוכי!
כי לא תהי פה עזובה כל ימי החיים
אך דעי נא: כי יי גמל עליכי!

הנייף הכהן

(סכונך נחמכות סנאות)

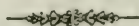
פתרון החידה

איתא במדרש אתונים אחד בא לירושלים ומצא מדוכה נשברת
והביא לחיט ואיל תפור אותה לי. הוציא החיט מלוא קוטצו חול
ואמר ארוג לי חוסין ואתפור המדוכה, עכיל.
והגראה לי בזה דהאתונים הזה בא להתלוצין על רקבלה
ורצו בדמדוכה דנשברת על ההלכה מצרת וכת שהעיד רי דוסא בן
הרכינום

לכית עולמו? — והוא באמת דבר שהשכל ירחיקנו מאוד, ולכב אדם יעוז כנגד המצוה הזאת ובחפזון יאמר אין לו חפץ בה? — על זה באה תורה"ק המשיבת נפש וצוהה כי על המצוה הזאת בעשותה בשלימות גמור למען י"י ותורתו, ושתום עינים בלי חקור יקדים עשייה לשמועה ולהבנת השכל — ובא להיכל י"י ויאמר "ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול י"י אלהי עשיתי ככל אשר צויתני" והנה עתה מתחנן לפניו: אתה מלך יחיד ומיוחד! עשינו מצותך אף נגד רצוננו ורצון שכל אנושיי, השקיפה גם אתה ממעון קדשך וברך וגו'

ולזה כווננו חז"ל בטוב לימודם ומעמם, כאמרם כל השקפה שבמקרא לרעה וזו השקפה לטובה, כלומר שהשקפה הזאת נהפכה מרעה לטובה. וזה כונת הספרי רבש"ע עשינו מה שגזרת עלינו לעשות היפך כונתינו ולעשות רצונך לכד אף שהשכל ירחיק המצוה הזאת מכל וכל, בכל זאת עשינו וקיימנו מצותך ושמחנו בכל הטוב רק משאלות גופניי — כי רק לעשות רצונך לכד עשינו זאת; אף אתה עשה עמנו והפוך מדת הרע שהיא השקפה לרעה, ותשקיף עלינו ועל אדמתך לטובה אמן.

נחמן יצחק הכהן פישמאן

שובי נפשי למנוחיי

שובי נפשי למנוחיי כי י"י גמל עליכי (תלים קמ"ז ז')

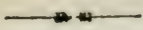
עֹרָה כְּנֹרֵי נָא, עֹרָה הַנֶּכֶד!
הִבּוּ מִתְרִיכֶם בְּיוֹם תְּוֹגָה וְאַכֵּד
אִם יוֹם, פִּיד יִדְפְּאֵנִי, יִהְלֵמְנִי בְּזַעַם
יְנִיף שִׁבְט עֲבָרָה מִסֵּתֵר רַעַם
סְעִיפֵי עֵדֵי רֵאשֵׁי כְּגָלִים יִתְנַשְּׂאוּ:
"רֵאָה! מַעַל מִתַּחַת גַּפְשֶׁךָ יִדְפְּאוּ
"אֵין מִנְחָם יִגְוֹנְךָ כִּי לֹא יֵשׁ עֵינַי רֹאָה
"כִּי עֲזוּבָה הַחֲלָד, עֵת צָרָה כְּבֹאָה"

במצות שלוח הקן וכאותו ואת בנו, ובכסוי הדם בעוף ודומיהן שאינם רק גזירת מלך על עבדיו ואינן רחמים, וא"כ בכל מצוה ומצוה לאחר קיומה מדוע לא אמר השקיפה וברך? ומדוע נשתנה מצוה זו מכל מצות ישבתורה (3) שהתחנה והבקשה בצדה השקיפה ממעון קדשך? והנראה לי בזה: כי הנה כל פקודי יי' ישרים, ומשמחי לב עושיהם, בענין שרובם מהם הם מצות השכליות אשר בישראל אנושי יש להם יסוד ומישען על מה שיסמכו, ויש מהם פקידות וחקים אשר אין בהם יסוד ותבונה לישכל אשר יעשה מצד עצמו מה שהוא אדם, אולם באמת הושכל לא ירחיקם; ולא יעמוד כנגדם כמו אבילת חזיר וישעטנו ופרה אדומה ודומיהם, אין בכח ישכל הגופני שירחיקם אף אם אין להם טעם ומקור שיקרבו, בכל זאת יבטח בשם יי' כי הוא יודע תעלומות יסוד וישרש כל מצוה ומצוה וטעמו ונמוקו עמו, ולפחות אין בישכל ותבונת וזאדם לדון כנגדם ולהרחיקם מכל וכל, כי יבין ברעתו כי יש אלהי גבוה מעל גבוה אשר יבינם וידעם ולו נתכנו עלילות. ואין בכל מצות התורה מצוה אחת שיריחנה תבונ' אדם להרחיקה מתבונתו מכל וכל; אמנם המצוה הזאת מצות מעשר היא אחת בעצמותה לא לבד כי לא יקבלה הושכל, אך ירחיקנה ותהי עליו לטעמסה אשר תעמום על שכם האדם משא כבדה אשר ישכלו לא ישאנה, ויבעט במצותה, כי באמת אחרי אשר נצטוונו בכסף מעשר לתת אותה בבקר ובצאן וביון ובשכר ובכל אשר תשאל נפשו; מדוע איש אשר יש לו מעשר מכל תבואתו בעישר רב ואין לו עוד תאוה ומשאל לב אשר לא נתמלאה בכסף עישרו לו ולביתו לעני ולגר, וימות עליו טת בפתע פתאום, עני נדכה וחלך ואין לו תכריכים אשר בהם יבא אל עיר מקלטו בית מועד לכל חי, ורעשיר מרוב טובו אשר היין והישכר וכל משאלותיו כבר דמה לו לזא, לא יוכל להאציל על משלך ברחיבות קריה מת לקרח וחורב בלי לבושי, לקנות מרוב טובו? בנד דכרכו בו ולהביאהו לבית

(3) מצות זכורים היחיל ואחי ליקן ניוא דה ונלשא : צין הזכרים שאין להם שיטור נחשנו גם הזכורים (פ"א פ"א ו"ח) והרע"ב ס' דאין להם שיטור אפי' מדרבנן, אצל זכירי שלמי (פ"ג זכירים כ"ח) וצואר זכורים מדרבנן אחד מששים, וכן פסק הרמב"ם (פ"ג מה' זכורים) וז"ל הא דחי' וחגיגין (זכורים פ"ג ו"ח) יודע אדם לחוך שדכו וריאם חלנה שזכרה, אשכול שזכיר קושדי נגמי וזומר "הס' אלו זכורים" לא' שיצורח אחי לשאשעינין, אלא ה' אה' אשכול שזכיר קושרו נחמי עד שיסלים לשיטור ששים והא' דחי' נחמי (זכורים פ"ג ו"ג) שהחיינה והמעשר יש להם שיטור, משא"כ בזכירים, אף החיינה ודארייתא אין לה שיטור דחש' אמת פוטרם הז' סכרי, וי"ת ישנה שיטור למעלה דהאיטור כל גמי חיינה לא חיי' כלום (משנה סוף פ"א דמלה) ואזו זכורים עושה אדם כל שיהו זכירים והרע"ב י"ט (פ"ג זכירים) נלמך נזה, ע"ש.

השקפה לטובה

כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר וגו' לא עברתי ממצותיך וגו' ולא נתתי ממנו למת, שמעתי בקול יי' אלהי עשיתי ככל אשר צויתני השקפה ממעון 1) קדישך וגו' וברך את עמך וגו' (דברים כ"ו י"ב — ט"ז)

וְיָדַע רִישׁוֹ ז"ל בשם ספריו: עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות שאמרת אם בחקותי תלכו וכו' עכ"ל.

באמת דברי הספרי קשים מאד להולמם, כי כאן הבן שואל מדוע רק במצוה הזאת מצית מעשר אימר עשינו מה שגזרת עלינו, והלא כל מצות יי' אינן רק גזרות מלך על עבדיו 2) כמו שאמרו חז"ל אולם

1) שוחר טוב (תהלים פ' לד"ק) יי' מעון אחסה היית לנו, ח"ר חן חנו יודעים אם הקצ"ה מעינו של עולם ואם העולם מעינו? זה משה ופירש מעונה חלבי קדם, עכ"ל. ואל"ז הגאון מה"י ילחק דרבי שמשון כהן לך ז"ל דפיכוסו כי יז"ל מעונה חלבי קדם פ"י שהיא הוא יתעלה מען לעולם, ופ"י שאמרו כאן יי' מעון הוא הוא צעלמו דבר זה שיהמר ח"ך שכבר ציאר הוא מעונה חלבי קדם שהיא ית' מעון לנו, עכ"ל. וצמח"כ דבריו מחומים ופתימים?

אולם אשר ראיתי לדיק לפני: כי ט"ס נפל כאן, ולכך להגיה פה בגירסת המדרשים (צ"ר פ' ס"ח וילקוט תורה רפ"ו ותהלים חש"ו והצוק ל"ג) וז"ל יי' מעון אחסה היית לנו, ח"ר ילחק כה"צ מעונה חלבי קדם, ח"ן חנו יודעים אם הקצ"ה מעונו של עולם ואם העולם מעונו? זה משה ופירש יי' מעון אחסה היית לנו, עכ"ל. והכי פירשי: דהפסיק מעונה חלבי קדם שקיל שאפשר לפרש: שאלתי קדם הוא מעינו של עולם; ויש לפרשו שהעולם מעונה של חלבי קדם, חבל בקרא מעון אחסה היית לנו, מפירש זהדיא שיי"י הוא המעון ולפי שהנעמיקים מלאי "זה משה ופירש" חסנו שהנקרא המפרש הוא מה שאמר בתורה (דברים ל"ג כ"ז) בעונה אלהי קדם ולכן שכמו ריבא דקרא תפלה למישה, וזהו זה משה ופירש בתהלים שהכונה בתורה צוקרא מעונה אלהי קדם היא ב"כ כמו יי' מעון אתה היית לנו, שהוא מעונו של עולם וצריך המקום שהגיה לי אל"ז הגאון ז"ל להסגור זו.

2) זה נשון המשנה: האומר על קן לפיר יגיעי רחמיך, משחקין אותו (צרכות ל"ג ז') ועי' תורה (ש"א פ' כ"ט וס"ב פכ"ח וע' רמב"ן פ' מלא) ח"לס נא כן דעת המדרש (דצ"ר פ' תלה) וז"ל כשם שרחמינו של הקצ"ה על האדם כך רחמינו על הבהמה, מנין שגאי מיום השמיני והלאה יכלה, ולא עוד הלא שחכ הקצ"ה ח"תו וח"ת בני וגו' וכשם שמתן הקצ"ה רחמינו על הבהמה כך נחמנה רחמים על הבהמות שגאי כי יקרא קן לפיר וגו' והארכתי בזה צמ"ח לפסוק דעית מו"ל ואכ"מ והמשכיל יצין —

המאסף

ברוך אל עליון נר נשמת הנה ,
מכרום שלח מלאך אותך רב מושיע ,
רב מושיע מלאך ! — עלי חמלת —
דרכת קסת — ואת נפשי הצלת ,
כי רבבות בשער האח ! בשמך יגלו ,
ך כל לב תידה דמעי ששון יזלו ,
" רב זהר שמש צדקה מרפא בכנפים "
אלפים קך יזמרו בדמעה על דחיים !
" פאר פאר קך " ירננו משפחות משפחות ,
אבות ובנים ינסכו לך כום שמחות —
פך ועמד עין דחיים נטעו ,
אך המה עין הדעת למעת ידעו ,
רב צרי לא לנו אך גם לנפש המצאת ,
טוב טעם בת שורתך בעז הראית !
נשגבים פעליך יענדוך עדי כתם ,
רבתי היל נבשך על שפתה קסם ,
וברהש קדש לבנות השיר תתרוצע ,
יפה קול וזמירות חמדה גגן יודע ,
אל שחקים בעז תעל אבר פנשר ,
ינעם קולך מלאכי זמרה עמד בקשר —
ך מה העתקתך מנעים זמירות ישראל
אמרת : יהי אור ! יהי אור ויהי ,
מנצח בנגינות אתה , דגול מרבכה ,
נצח תהלתך האח ! קמה גם נצכה . —

לכוב שנת ברוך יה רפא חולים לפי
אויבך מוקיך ואיבך יעקב צבי שפערלינג

השוכנת באהל בלכתה למסעיו אתו ויפה אמרו חז"ל וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זה אשתו כי אין הבית כחוסר כפרה אבל האשה נות הבית וזה מונח בהלשון ודבר ישפתים בו אך למותר — ומעם יצועי הוא המצע המונחת על הערש, ובזה נבדל השם הזה אצלי האחד מחברו, ונשבע דוד אשר לא יבא באהל אשתו ולא יעלה על הכמה המוצעת לפניו עד ימצא מקום וגו' וזה ישכועת בני קדם.

ואחרי כתבי זאת מצאתי בתרגומו של רב יוסף על התהלים בתרגום של הכתוב הזה כדברים האלה "אין אעול על אתי אין אסק על דרגש מצעי" ויהי בעיני כמוצא שלל רב, כי לדעת הראתי אשר מתרגמי התנ"ך מאנשי המזרח הבינו את תהלוכות לישון העברי רב מאד מאשר הבינו אותם החכמים הגדולים הרחוקי מהמזרח ואנפיו ונישאתי פה את המשל אשר כבר היה ישגור כפי חז"ל באמרם הוי גולה למקים תורה וכו' (אבות פ"ד) וכן יאמר האשכנזי:

Wer den Dichter will verstehen,
Muß im Land des Dichters geh'n.

שֵׁי תוֹדָה*

אשר הוצלתי לכבוד הנצר הוקס על, הכיפה המהולל והמפואר, החכם השלם הסוקר הנעלה, מנשוכר נשגב ומליץ גדול ונפלא נאדר לחסלה ולתפארת, וכנצרות מדצכ צי צחצל,

מוהי מדרכי המכונה דאקטאר מאריין ראפאפארט נ"י לעד!
עת צמחלת י"י ממחלה קסה כפאני, ומרדת שמת פדאני, ולמיים השינני.

מִהֲלֹךְ אֶקְרָא קָךְ נִגְדָה עִם וְעֵדָה,
שִׁבְעַת בְּכֹל יוֹם תִּהְיֶה לְךָ עֵדָה,
וְגַם דְּמַעֲי־תוֹדָה אֶנְסֶךְ קָךְ מִרְחֵי
רַפָּא נְאֻמָּן! — בִּי רַפְּאֵתְנִי וְאֶחֱוִי,
רְאִיתִי עָנִי עַד שְׁעָרֵי שְׂאוֹר הַגְּעֵתִי,
נִכְחָה בְּמַעַט נַפְשִׁי בְּנִשְׂיָה מְבַעֲתִי,
שׁוֹר־אֶבְדוֹן מֹת צָדָה חַיִּי לְקַחַתִּי,
גְּבַרְתָּ עַד מֹת — וְהַצַּלְתְּנִי מִשַּׁחַת,

(* כ"ת משורה נשגב מדרכי ראפאפארט נרו יאיר אמנ.)

אם אבא העתיק בן מנחם איך קלארש ליכט איך מינע מיטעט
 איך נעסטמינע ליכט איין כונט נעסט עיב : וכן פיליפ מלא אהרו ותרגם
 איך מינעס סוונעס זעלט אהר ל ביתי וזה גר מאד כי ישני הפכים
 הדב בנישא אהר, ישם אהר ל דונק בלשון על דודת האדם העישיה
 לדתניעע ולחיות נעקת סקום לבקום, יבעבור זה גם המיטכן אישר
 עשה משה בשם אהר ל יקרא, כי כל הבנין היה עשוי להיות נוח
 סקיוכו כאשר יהנו בני ישראל ובאשר יסעו ובני הלויס בכתף ישאווהו
 ודעונוס נקראים יושבי אהר ובקנה כי יסו את אהלם כאשר ישכנו
 ובאשר ופעאו מיעה טיב לבקניהו ופעאו באהרם ייעתק מיטס הרהר
 ויש אהלו (באשית י"ט) וזה גלוי יודע. ואמנם ישם בית הונק
 על דודת האדם קבועה והוא הבית דיוק הבלתו מתניעע, והער כי
 האיש אשר נהר בית הדש ילא תנו יקר וישוב לביתו, כאשר
 לא יסאוו אתו אל שדה בקבל —

ובענינה כי זה לא יתפלא על הרעה ראשון למדברים וראש
 לשוונדים. ברוטש הענינה בנישאו על שפתיו כדברים האלה ; וגם
 הישנות ערש וי צועי נדדום הדב בהסקפה הראשונה לדבר אחד
 ודוא דמנה המעטת העישיה לישן עלה, ומה זה אישר אשר דוד
 כפאל לישנו בתלשון אישר דודת בה נפלאות ננעים ומהותו וילא
 בעצמי לכפאוי דתלויס וגיש מה וולתי החכם בן עזרא השב על
 ביה כי הוא ויושלים, ומתוכם, מיטלש" ועל יצוע כי הוא פה טן
 הפעלים וילא בן הישנות : ועם דבוי אלה המעשים אשר הבאתי ממו
 היל מרות לבאשר דוד הפכים אי כפאל בלשון — ואני בתדלככי
 לשיח בשרי המרה ולללים שבל"י אהרי הקיצרים כפאלשעקלס וומעמילנע
 ומהרים, מעאתי את הדרה המליצה דואת כמים טעם ודעת *

הדברים יעשיענמן איוונג בספרי הנכבד והחדש מהי מהר
 דבאים אהרו זמר כדברים האלה, כביא השמועה לדמשק כי אישי
 יעד בעדינא דרגי בשל"י את קלף למיטמן התאספו המישלים
 (מלשונם) שיה אל" בית התפלה ועדו בקול מר נקטד נקטד מהם
 אסטמאן דשפוך *) ידנים מנכבדי העיר וגדוליה קפצו ונישבעו הכל
 ינישו אל אישה ולכל ישימו את דאשם ביצוע כל יעד אישר לא יקם
 דם אסטמאן הספיד דוד הוא אצלי עד נאמן על דהכם הנכבד כי
 שטת את דבוי לישן דעם אישר הוא מדבר ממני וילא ישינה את
 בעמי המורה בלשוננו לישן עם אנגילמערע. —

ודגה ניסה השמועה הזאת בעצמה במיט טעמה הקדמוני אחישוב
 אני לשומה בפי מלכנו דוד העיה ושעם ביתי אישתי עקרת הבית
 דשוכנת

* Some of the noblest inhabitantes of Damascus swore to remain separate from their wives and not to lay their heads on a pillow; until ecet.
 (Lives of the successors of Mahomet. chap. 57.)

זה כדברי . ואך רחוקים כל הדברים האלה מפישט הכתוב כי אין המקרא יוצא מידי פשוטו . וכמעט רצה המכאיר בעצמו לקיים את דברי האומריי אור יסודי ; ונכשל בלשון מרחפת אשר לא יפול לדעתו על הרוח הזה ורק לשון נשכב כגו נשפת ברוח עיין בו , ושכח אשר האונקלוס יאמר על מרחפת מנשכב א , וגם הרב המורה הביא לדמיון על זה הכתוב נשפת ברוח בלי מכשול , ואין ספק אשר ידעו הגדולים האלה תהלוכות לשון העברי כמונו וכמזהו ! גם הראב"ע יאמר בטעם מרחפת מנשכב וכו' .

ובאם נחשוב כי אין הנרצה בהרוח הזה רק האור הנעלה מעל לחוג הנשימה (אטמוספערע) והוא הנקרא "עשע" בפי החכמים , תפול עליו לשון מרחפת באופן נאה מאוד : כי אור העטער קל וחד יותר מאור הנשימה בכגו ל"ט פעמים מאה רבוא (39 מיליאן) והוא רחף על פני המים כטרם נעשתה האטמוספערע המובנת אצלנו במלת רקיע אשר לא נעשה עד יום שני , וגם הראב"ע באמרו לשון "אור יסודי" יתכן שכונן אל העטער כי אין הרוח הקרוב אל האדמה יסודי אבל מורכב מהאדים העולים ממנה אל קרבו , וראוי לתרגם לפי זה ורוח אלהים מרחפת "אור דער עטער גאטטעס וועהעטע" .

עוד הביא המכאיר וז"ל ויש מי שפירש שסמך אותו (את הרוח) אל השם לפי שהיתה חזקה מאד "זין סמאקד וינד וכו' , עיין בו היטב . הביא את הפירוש ולא פירש שם המפרש ? ? והוא הפילסוף האומר כן בראשון לספרו טעאלאגיס פאזיטיסער טראקטאט .

ואחר הראיתי לדעת ע"פי אונקלוס ראב"ע רמב"ם רמב"ן ויש מי שפירש כי אין הנרצה במלת רוח רק אור עוד יש להביא את דבריהם באלה המחלקות .

- (א) ראב"ע "רוח אלהים" בעבור היותו שליח נחפין השם ליביש האדמה מהמים , ויהיה זה ע"ד עושה מלאכיו רוחות (תהלים ק"ד ד') .
- (ב) רמב"ם "רוח אלהים" בעבור שישמה מתנועת ר"ל מרחפת , ותנועת הרוח מעולם מיוחסת לשם כמוד' נשפת ברוחך (שמות ט"ו יא) .
- (ג) רמב"ן "רוח אלהים" בעבור שהוא דק מאד .
- (ד) המכאיר "רוח אלהים" מורה על הכח הנמצא בו במדרגה רמה מאד , והעברי רגיל לכנות את זה בשם אלהים . ואני אוסיף כי כל הטבע כלה מיוחסת אל האלהים בכתבי הקדש . וזוה כגן י"י כארץ מצרים (בראשית י"ג) ואש אלהים נפלה מן השמים (איוב א') והכונה על ברק הרעם , ודומה לזה בהרבה מקומות .
- (ה) ודברי אונקלוס מתאימים עם דברי כלם . —

(ב) אם חנא נחל ציהי אם חעלה על ערם יועי (תהלים קל"ג)

אמר הראב"ע ז"ל נדר שלא יבא אל ביתו לירושלים ולא יעלה על הערש אשר הוא יציע לו ע"כ , הדברים סתומים וערומים ואתה הקורא הסכת ושמע :

כי "דרוה האלהי היה נשוא ע"פ המים (2) ואמרו "כסא הכבוד עומד באויר ומרחק על פני המים" כאשר הזכיר רש"י ז"ל. ומי יתן ונדע טעם המאמר הזה, ואיך יסכים עם הרחקת הגישמות ממנו יתברך!! — ומה טעם אמרו עומד באויר ובריאת האויר נעלם מהכתוב ולא זכר ולא פקד גם את ישמו לכדו. והמבאר חשב להשיבין את החפץ האל הי בכה"כ, והוא בזה נגד עצמו. כי אז לא יהיה רק האויר החומר הראשון והחפץ האלהי פועל בו ולא בהמים כדברי החבר אשר קרוא עליהם —

ואני אומר כי אין הנרצה בטאמר כסא דכבוד רק מציאות האלוטטי של תו! והכסא תואר למלכות. ואמר כי בטרם נשלמה הבריאה כבר כלך הי"ת, וכדברי מסדר התפלה בארון עולם. ואם יקשה מעליך הקורא טאמר עומד באויר ומרחק על פני המים, כבר יסד הרמב"ם בהקדמת ספרו מ"ג כי אין המיטלים טכוארים על פני כלם ורק ברובם או במקצתם, ראה בו היטב.

ועיקר הדברים בנוי ועומד על דברי דתלמוד (פסחים נ"ד א' וב"ר פ"א) ושם נאמר כי כסא הכבוד קדם לבריאת העולם (3) וגם זה

---

(2) כן הוא צפיקום צהעמקה הלרפתית ומסכרי יאזעפוס ע"פ המעמיק די אנדיללי.

(3) ראיתי לנאר פה אז דברי המדקש צרנה (פ"א) צראשית צרה אלהים טסה דצרים קדמו לצריאת העולם וכו' ומשז אצות ישראל תורה כסא הכבוד צהמ"ק שמו של משיח, וכדצרים האלה נאמרו עוד צמקומות אחריה, ונחלמוד פכמים ניחן חלק לשצעה דצרים ומשז חציצה ג"ע וגהינס ולא זכר אצות וישראל, ומדוע סינה מומטנע שטנעו חכמים? ואם צענור אמרו ברא"שית מדוע צמר לו צססה האלה מעל כל הנימחים זילתם? — ואמרתי כי יש נעירה לניעריקון צאוחיות בראשית ורמו לבהמ"ק צאות ב, אצות צאית א, ישמו של משיח צאות יש, ישראל צאית יו"ד תירה צאות ת נשארה רי"ש לכסא הכבוד המוזן צמלח ורוח אלהים צהנחיו שלפינו. ואף שאין זה רק השערה צעלמא איני מונע מלהעיר על זה אם הקורא. — ובפיוט הנאמר צמוקף יו"כ נחצו הנמים האלה אז מלפני צראשית דת ובם השית (תורה וכה"כ) אז מלפני צראשית אבות ובנים השית (אצות וישראל) אז מלפני צראשית נוה וינין השית (צהמ"ק ושס"ה) ורמו צצאיר הכו"ם על הצגמוד צפכמים (כ"ד ה') ועשות הוא צידו כי טס לא נזכרו אצות וצנים רק גן עדן וגהינס. ודברי הסייען מייסדים על המדקש טהצאחי ורמו בבנים על ישראל צני האצות. ומה טהסיקף צהמ"ז הצניעי אז מלפני צראשית ישבעה אלה השית וזכר תשובה עם כתוב צטרס הרים יולדו כזכר צחלמוד הוא כדצרי האומר טס צמודקף אף חציצה. ואולי היתה נוסחא אחריית צחלמוד פכמים מלשך לפינו ושס נאמר אצות וצנים צמוקף ג"ע ונהינס

המים כי המה חומר ראשון או 1) יסוד, וזה תפל אצל דאחרונים אשר עמדו על הנסיון כי גם המים מורכבים המה מחלקים ישונים ונפרדים לחלקים אחרים הנקראים אצלם גזע וחכם אחד מאנגליטירה ושמו קאפענדיס כבר עמד על הנסיון הזה, זה שמיני שנה ולא יפול על המים בעצמם שם חומר ראשון או יסוד בשום פנים.

וגם אם נבין בדרכי הרב החכם אשר המים אינם רק הדמיון מדחומר הטבעי, וזה בעבור תכונתם הנגרת (פליסופיקי) אשר בטו ובהחומר אשר הוא יסוד לכל המרכבים; לא יהיה הדמיון הזה רק כוזב, וכבר מצאו האחרונים חומרים ראשים או יסודות (ל' רסטאטע) אורז עלמטעטע) רבים מאוד ומספרם קרוב לשישים, ומהם מורכבים כל יתר גרמי הטבע, ואיך יהיה המים דמיון לכלם? והם על פי הרוב בלתי נגרים כל עיקר אבל חזקים, והחלקים ההם בעצמם אשר אליהם ישיבו המים להיות אחרי הפרדם; גם הם בלתי נגרים המה רק אחרי דמצאם במהרנה גבהה מאד מהקור, ומדוע נלחץ את עצמנו לכאור כתוב ורוח אלהים מרחפת על פני המים בדמיון הצריך אל דמיון, והוא החומר הטבעי הנעלם; כל עוד אשר בידנו להבין דברים ככתבם על האויר היסודי המרחף על פני המים מאז ועד עתה? והמבאר בעצמו אומר כי אין זה מדרכי התורה ללמד פיזיקא לבני ישראל — אפס אין לתלות באור המקראות המיועדים לחיי נצח עם חיי האימה במשפטי הטבע הנעלמים, ואשר חכמי דור דור יגלו את סודותיה חדשים לבקרים. וכבר ידע זה כל משכיל כי משפטי הטבע אשר היו להראשונים כארט'ע זה למעלה מזה והדומיהם משפטים מעקלים המה להאחרונים, והחוק לישחוק בעיניהם. ואנו מוכרחים להודות כי אין זה מכוונת התורה אשר לא באה רק ללמד כי יש אלוה פועל הכל מושל בכל ועיניו משוטטת בכל, החקים והמצות ולא זולת זה. ואם העלימה את שיטת קאפערניקוס אשר ידעתה לא תעלם מכל בעל ישכל; איך תלמד סוד טבע נעלם, והוא כי כל הנכראים מחומר אחד כללי וראשון נבראו?

ובעבור זה הנני אומר כי אין בדרכי החכם האלה נכונה ואלה אשר אמרו במקום הזה ספיריטוס דעי או רוח הקדש, לא אמרו כן רק על פי יאזעפוס פלאפיוס האומר ככה בראש ספרו מקדמוניות ישראל — וכאור כזה לא יצלח רק על ותצלח רוח אלהים על שאול (ש"א י"א ו') וזה באדם ולא במים הדוממים.

ובעלי אנדה רצו להמתיק את הענין הנזכר ביאזעפוס, וזה

כי

1) גם היונים דימו לז המים לחומר ראשון אשר מכס נבראו כל יחד הנכואים ונחיתעל'אניע שלכס נמלא כי האל'ל Oceanus (איקיאטוס) נחשז חלום לאני כל האלילים ויקוד כל הנכואים, והכונה כי למנוסיה המים לחכ מקוים ציס אוקיאטוס הוא החומר הראשון ומקור כל הנכואים.

אבני ישיהים

בקורת ובאור כתובי התנ"ך ובדברי הראב"ע ז"ל

מאת שמואל הלוי מאדלינגער

ורוח אלהים מרחפת על פני המים (בראשית א' ג')

אמר הראב"ע ז"ל "סמך הרוח אל השם בעבור היותו שליח בחפץ השם ליביש המים וכו'" לפי ישראיתי להטבארים החדשים ניטים טהדברים האלה כזרון, וישגגה היא מאחס ולא מהראב"ע, רואה אני א"ע מחוייב לבא על הכקרת ולדראות אמיתת הדברים וכה אדברי: **ורוח אלהים העתיק הרמב"ן** "געטליכר גייסט" והרב טמאנדעבורג טלא אחריו, ואמר "גייסט גאטטעס" וזח בתרגום הפולגאטע, האומרת "ספיריטוס דע"י" והנה מלכד אשר נטו הטעתיקים האלה מדברי אבות המפורשים מבני ישראל ראב"ע ורמב"ן האומרים על רוח אלהים "אויך יסוד" יש בדבריהם נטיה מפורסמת מדברי אב"י המתרגמים אונקלוס האומר "ורוחא טן קדם יי!" — כי לפי דבריהם מורה ד"ש רוח במקום הזה על עצמות האלהים; והוא נפרד טמנו בדברי האונקלוס כאשר יורה על זה "טן קדם" אשר אמר —

והרמב"ם ז"ל יאמר גם הוא על הרוח הזה אויר, וגם יאמר כי תניעת הרוח לעולם מיוחסת אל השם, כמו ורוח נסע מאת יי (במדבר י"א ל"א) וכמו נישפת ברוחך (מורה נבוכים ט' לראשון ולט"ד לשני) ואיך נעלם כל זה מהטעתיקים הנזכרים? ולדעתי לא הביא רמב"ם ז"ל את הכתוב מהשלו רק בעבור כי גם ישם יאמר האונקלוס כדברים האלה "ורוחא נטל טן קדם יי!" ויהיה לפי זה משפט אחד לשני הכתיבים האלה.

ודבר נפלא הוא אשר לא הרגיש בזה המבאר אחרי הרמב"ן ז"ל ולא ישת אל לבו לא את האונקלוס ולא את הרב המורה ונעשה חכר אל החכר בספר הכוזרי אשר הביא האומר (ט"ד ס"י כ"ה) על זה דכתוב ישרצונו כמים האלה הוא החומר הראשון (אורשטאק) עיין בו היטב ובבאור לזה דסדר — ופירוש זה הכתוב לדעתו הוא כי רחפין האלהי דנקרא אצלו גיב בשם "רוח הקדש" בצע את אמרתו ואת רצונו בהחומר הטבעי, והוא דמים, ופעל טה שפעל "דער געטטליכע גייסט אלד ווינלע ווינקטע לויף לונד לין דעס לייכטלעך" וכבר היה זה אמת בדעת הקדמונים אשר חיטבו על

ושלות קדש, עד כי יטעם גם במאכלו טוב טעם ונעם — וכן אמרו
הז"ל (ברכות ג"ו) שבת אחד משישים לעוה"ב —
ועפ"י הדברים האלה נבין את תשובת ריב"ח: כי הקיסר
שאלהו מדוע תבשיל של שבת ריחו נודף לכם ואתם מתענגין
ומיציאים בו טעם ונעימות יתר הרבה מכל המאכלים אשר תאכלו
בשבת ימי המעשה? ור' יהושע השיב לו תשובה קצרה ונמרצה
מיטובצת במליצה חידית דמשתמעה לתרי אפי **תכלין** אחה יש **לנך**
ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף — ובדברים קצרים
האלה נרמזו דברי שתי ההקדמות אשר הקדמנו בזה: כי כאמת היו
מטילין לתוך התבשיל את התכלין הנקרא בשם **שבת**: ובלשון
"יש לנך" רמז לו כי רק לנו בני ישראל המשכרים את השבת כמצוה
עלינו **מועיר** התכלין ההוא, והוא סוד הנשמה היתירה? —
אך הקיסר לקח את דברי ר"י כפשטן ואמר ליה **"תן לנו הימנו"**
ונטעם גם אנחנו את טעם התבשיל של שבת, ואז באר לו ר"י את
כוונתו ואמר כי רק המשמר את השבת כדת, רק לו מועיל התכלין,
והוא התכלין הריחני, הנשמה היתירה אשר לא תנוח כ"א על ב"י —
כי עכו"ם ששבת כו'.

ואתה תהווה קורא משיכיל! כי כדברי ימי התבל (אללנצמיינע
וועלנגעסיכטע) נמצא מאמר דומה להמאמר הזה ממש בכל פרטיו,
הלא הוא ליקורג המחוקק נתן חק בעיר ספאלטש שכל יושביה לא יאכלו
רק מרק שחור אשר אין לו טיב טעם ואין ריחו נודף. ומלך א' ממלכי
אזיע ^ד אשר שמע את שמע התבשיל דהוא האמין כי מעדנים לנפש
הוא, וישלח ^ד ויבא "אליו מספאלטש טבח (קאלך) להכין לו
התבשיל ההוא. והיה כראות המלך את — מראה התבשיל כי שחור
הוא, וכטעום אותו והוא תפל כלי טעם וריח, שאל את הטבח:
מפני מה התבשיל הזה ריחו נודף לכם? וענהו הטבח **"תכלין** אחד
יש לנו בני ספאלטש שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף, ובארצך לא
ימצא התכלין ההוא — **"ומה הוא התכלין?"** שאלהו המלך.

"מריץ (כענעו) ורכב, התאבק (כינעו) וצוד ציד, רחץ
במים ולשחות בנהר" ענהו הטבח, ור"ל, כי על ידי העבודות
האלה אשר הרגילם ליקורג מחוקקם, יש להם כסף נמרץ לאכול,
והתבשיל ההוא יטעם לחכם כמעדני מלך — וכל יודעי הליכות
לשון הקדמונים, וירכי מליצותיהם וחידותיהם בחצרות המלכים בימים
ההם, יתנו עדיהם כי דברי אלה אמת צדקו יחדו.

ג' חשוך תר"ך פה ווילנא ..
קלמן שולמאן

ראשי בשמים

אמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניא: מפני מה תבשיל של ישבת ריחו נודף? א"ל תכלין אחד יש לנו וישבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף — א"ל תן לנו היטנו! א"ל כל דמשמר את הישבת מועיל לו; ושאינו משמר את הישבת אין מועיל לו (סנהדרין פ"א)

מודעת זאת לכל יודעי תולדות בני עמנו בימי קדם כי התנא ריב"ח היה מרואי פני הקיסר טלאילניס (אשר מלך בשנת 3860 לבי"ע) והקיסר הזה אהבו ויש חסדו לו בגלל חכמת לבנו וצדקת נפישו ותם דרכיו, עד כי נתן לו רשיון לשוב ולכנות את ביהמ"ק (כמ"ש חז"ל כבר פ' ס"ד) ופעמים רבות התוכח אתו הקיסר הזה בדברי חכמה (כגו' ביש"ס ומדרשים במקומו רבים) וע"כ נפלאות היא בעינינו מה היא התשובה הזאת אשר השיב ר' יהושע על שאלת הקיסר? האם כהתל באיש המוני התל בהקיסר האדיר הזה לדחותו בקיש וכדבר שלא היה בעולם? כי איפוא ימצא תכלין כזה אשר יקרא בשם ישבת? איה ארץ גדולו? ומה ד זה לשון "יש רבך"? ד לנו ולא לכם? האם רק להיהודים ישנו תכלין כזה! ולכל יושבי תבל וגם להקיסר האדיר ההוא אין חלק? ונחלה בו? ומדוע רק מרתכלין הזה ריח התבשיל של ישבת נודף ולא מכל ראשי בישמים? גם מה הוא לשון "מועיל ואינו מועיל"? מה היא התועלת היוצאת מזה? האם היא רפאות תעלה לחלי הגוף או הנפש? —

ולבאר את דברי התנא הקדוש הזה, נקדים יסתי הקדמות (ב) כי באמת יגדל בארץ ישראל תכלין א' אשר נקרא בשם **ישבת** והוא מרטיץ הנזכר במס' פאה (פ"ג ט"ב) "ומודים חכמים לר"ע בזורע **ישבת** או חרדל" ואת התכלין הזה היו היהודים מטילים לתוך התבשיל של ישבת ועל כן נקרא בשם הזה. ועד היום ימצא בא"י התכלין הזה, והרב ר"י שווארץ נ"י בספר תבואת (חלק תוצאות הארץ) יכתוב "כי גם בלשון ערבית נקרא התכלין הזה בשם **ישבת** (ח"ל סנה"ס) והוא מין ירק הנאכל מבושיל בתוך המאכלים, והוא מעט חריף, ע"כ. — ד) במס' ביצה (ט"ז א') "אמר רבי יוחנן בשם רשב"י כל מצות שנתן להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא, חוץ מישבת שנתן להם בצנעא, א"ה לא ליעניש עכו"ם עליה? שבת אודועי אודעינהו, מתן שכרה לא אודעינהו, ואב"א מתן שכרן נמי אודעינהו, נשמה יתירה לא אודעינהו" ופירש"י ז"ל "נשמה יתירה רוחב לב למנוחה ולשטחה להיות פתוח לרוחה" ד"ל כי דמשמר את הישבת כדת ומפנה לבו לשמים, ירחב לבנו וירגיש נעימות עדן ומנוחה ושלוח

דטאמר הוה סוף הפסיקתא, לכן כדור הדבר בעיני שנישטמט מאחד
 הטעתיקים או המדפיסים יען היה הנייר קרוע או כלוי, וכמקרה הזה
 קרה למאמרים רבים בפסיקתא כאשר הראתי לדעת במקום אחר על
 אדות הפסיקתא ככלל ועל כל פיסקא בפרט ולעת מצוא יבואו דברי בקהל.
(ב) מס' סופרים (פ' י"א ה"ט) האדם הגדול בענקים זה אנדרם
 אבינו שהיה גובה קומתו כנגד שבעים וארבעה אנשים וכו' ע"כ. וזה
 נראה בדברי נביאות וחדה סתומה, כי שבעים וארבעה היכן
 רמזיו? ולדעתי טעות נפלא נפל בטאמר הזה והדבר הוא כן: בעל
 המאמר דרש את הגמטריא של מלת **ענקים** שעולה מספר **ר"ע**
 וע"ז קבע דרשתו שהיה גובה קומתו של א"א כנגד **ר"ע** אנשים, אך
 לכל תצא מלת **ר"ע** מתחת עטו כ"י להפך **ע"ר** כדרך רוב הספרים
 להפך לטוב סימנים כאלה המורים לרעה ע"י היפוך האותיות ואח"כ
 נעשתה **ד' מן ר' ע"י** טעות כדרך שתי האותיות האלה להתחלף בנקל
 והספר המוטעה הזה אשר הי' כתוב בו **ע"ד** בא לאיזה מדפיס בור
 אשר לא הבין כוונת הדרוש והרחיב כאולתו את השגיאה הזאת
 ויעש מן **ע"ד** שבעים וארבעה עד אשר הכה הטעות הזה ירש בכל
 הספרי' עד היום הזה. —

ועד"ז הרמתי מכשיל בטאמר תמוה בו"ר (פ"ד) מאה ועשרים
 מזמורים אמר דוד ולא התם בהם הללויה עד שראה במפלתן של
 רשעים שנא' יתמו חטאים מן הארץ (ורשעים עוד אנם ברכי נפשי
 את יי הללויה) עכ"ל. והמקרא הזה הלא הוא במזמור מאה וארבעה?
 אך הטעות נהי' כן: בתחלה היה כתוב **ק"ד** מזמורים אמר דוד, ואח"כ
 טעתיק או מדפיס חשב על אות **ד** שהיא **ד** וכתב את הטעות באר
 היטב מאה ועשרים. —

את הדברים האלה הנני נותן לפניך בעת ואתה תשיפוט אם
 נביחים הם ובישובי בשלום לביתי, אישובה אליך בדברי טדע למען
 תשקלם במאזני כינתך, ואם תמצא ברכה כם יגיל לבני אף אני.
ירוממך י"י על גפי מרומי הגדולה והאוויר כחפץ ידריך כל
 הימים, הכרח פה לכוב כחדש תשרי שנת תר"ך.

שלמה באבער

עישור — הנדרש גם (סנ"ר פ' כ"ט) על קבלת עשרת הדברות — ומינות
 עישר דברים היו כמינים נראה הדף, לאמר הפסקה הזאת המחמלת עלי עסור
 תדבר מעשרת הדברים, והמדפיסים נחמו לטעם את הניחנים למעלה
(3) בשמ"ר (פ' י"ג) ועשו לי מקדש הו"ר משה לפני הקב"ה דנש"ע
 כתיב כהה השמים והארץ לה יכלכלוך ואתה הו"ר ועשו לי מקדש, א"ל הקב"ה
 וכו' ע"כ. כן הו"ר גם (תנחומא פ' חשא ופ' נשא סוסר ט"ז פ' ל"א וילקוט
 קמ"ח וסמ"ה וילקוט הסלים סנ"ג) רק נפסקר (פ' את קבני) לנוו טטקדש
 ראשין לטקדש ישני כאשר המרינו (פ' עשרת הדברות) את בית המקדש
 בזמן הזה (עמ"ס מגד יכמים ס"ד 69) כן המרינו שני מקדשים כאחד.
 המאסף

טמני דמה אלי אזנך וגו' ר"ל אמר איסטורין (צ"ל אנטיסטורין) זה נתן משה ליהודה ויאמר (שמע י"י קול יהודה וגו').

הנך רואה ידי הנכבד בכל שלשה המאמרים האלה את שם ר' לוי עלידם, ומעתה נבא למדרש ויק"ר שהבאתי, אישר גם הוא טאמר ר' לוי הנהו, ומשפטו כאור יצא כי צ"ל באקסטורין תחת בסקוטריום או תחת בסקטריון (נוסחת הערוך) וכוונתו כראי כוצק בזאת אני בוטח, מאי בזאת? אמר ר"ל באקסטורין שהכתיב לנו משה בתורה וזאת ליהודה ויאמר (שמע י"י קול יהודה

וגו') ר"ל כאור דברי המשורר בזאת אני בוטח, הוא בברכת פטורין אשר ברך משה המתחלת בכלת וזאת בה אני בוטח.

ועתה ידירי תשוב תראה כאור מדרש סתום ונעלם עיד יותר מזה שהבאתי והוא: מדרש תהלים (פ' כ"ז) בזאת אני בוטח אמר ר' לוי **אכסיטורין** שכתבת בתורה (ויקרא י"ז) בזאת יבא אהרן ע"כ. והוא דבר שאין לו שחר כי בזאת יבא אהרן איננה הכטחה אך מצוה לשעתה? — אולם ראה והביטה: שהמדרש תהלים הלזה הוא העתקה נאמנה ממדרש וי"ר פכ"א שהבאתי. והנה שם בו"ר מתחיל אחר וזאת ליהודה טאמר אחר רבנן פתרון וכו', לא יירא לבי שהבטחתני בזאת יבא אהרן, ע"כ. והמעתיק במד' תהלים קפ"ן בחפזו מן מלת וזאת עד בזאת אישר כסוף הטאמר השני, כי דמיון שתי המלות זו לזו וזאת בזאת דמעה אותו. וקרב את המרוחקים בזרוע, ועי"ז יצא הטאמר המקומע הזה. —

ומזה תראה סעד לדברי שצ"ל בו"ר אקסטורין כמו שתקנתי וכמו שנאמר לנכון במדרש תהלים שהבאתי. וחוא הוא הטאמר, ובילקוט שמואל (רמז קכ"ה) ותהלים (רמז תל"ז) הביא את המדרי וי"ר הנזכר והישמים המלות "א"ר לוי בסקוטריום".

ואתה דע לך שאף אם הביא הערוך את הטאמר הזה גם בשם פסיקתא דאחרי מות איננו שם בפסיקתא שלפנינו* אכן בהיות הטאמר

(* כי נלקחה הפס"ר צמח וציתר וצט"ס כארכיו סמנצקיס וגם אנכי הכאיתי (מגד ירחים ח"א 57 ומ"ד 69) ועיין צפזפנינו הנוכחי (לעיל 44) ועוד דנים כאלה, ולא יגיש עמך צד אפס קליהם:

1) "לימדנו רבינו מה הוא סיהא אלס לניך לנרך צשעה שסוא קורא מנלח אסחר? תלמוד למדנו רבותינו צשעה שסוא צל לקרות את המגילה אומך צא"י וכו' פס"ר (פ' מני אפרים) ונרוך כשמש כי רסס א' על הנליון "תלמוד" וכוון לניין עוד הדף שדין זה כמלא בתלמוד ירושלמי (מגילה פ"ב) וצצצלי (מגילה כ"א ז') וצו"ס (פ"ד) ומלחא מניס אזלא ותלמיד עועס הניח מלח תלמוד אל הקדם פנימה לחלל קדם — וזה אמת.

2) "עישר דברים עלי עשור ועלי נצלי" (כן חחמיל פ' עשרה הדנרות פסקא א'י) ואין לדנכים האלה צאיך? וצלי ספק החמילה הפסקא עלי עשור

ומה רבה העבודה העמוסה עלי יום יום, ומה גם עתה בלכתי למסעי, בעניני מסחרי לקרית מלך היא וויען; העליזה, טרדות רבות בלי ספורות יסוכבוני וכמעט לא יתנוני בלעי רוקי. ואף אם טובים לי התורה והחכמה מאלפי זהב וכסף וכל מחמדי התכל ותענוגיה כאין ואפס הם בעיני למולן ככל זאת מצבי בעולם המסחר ילחצני לעשות מלאכתי קבע ותורתי עראי. לכן ירדי יקירי לא אוכל גם הפעם לבא לפניך במכתב כיאות לאיש נבון וחכם כמוך. אך לבלתי אראה פניך ריקם אישים כה לפניך שני דברים קטנים.

א) במדרש (ויק"ר פ' כ"א) אם תקום עלי מלחמה של פלשתים בזאת אני בוטח, בזאת? א"ר לוי **בסקוטרין** שהכתיב לנו משה בתורה (ואמר להם לזקנים) וזאת ליהודה, ע"כ. המ"כ פ"י מלת בסקוטרין בדת והבטחה, והרב ר"נ בעל הערוך הביא מאמר הזה בערך סקבטר (כי ב' רפה הוא כמו ו' אצל הקדמונים) וז"ל בפסיקתא דאחרי מות ויק"ר באחרי מות ר' לוי אמר **בסקבטריין** שכתבת לי בתורה. וע"ז כתב המוספי פ"י סקריפטריין בלשון רוטי כתיבה עכ"ל. כוונתו למלת scriptura אשר פ"י הוא כתיבה (סקיפט) לא כמו שתרגם רמ"ל Scriptor (סקיינער) אכן גם דברי המוספי אין להם שחר כי מה הכוונה בכתיבה שכתבת לנו בתורה? גם מה ענין

סקבטריין לסקריפטריין, ומה ענין וזאת ליהודה לזה? כל אלה יחד יתנו אל לבי לתת באור אחר לדברי המדרש הזה, ואתה ירדי שטעני: הגה בערך אגסטריין הביא המוספי וז"ל מדרש תהלים מזמור מה ירדות (פ' פ"ד) ומזמור הטה י"י אונך (פ' פ"ו) א"ר לוי **אגסטריין** זה נתן משה ליהודה, פ"י בלשון יוני ברכת הנפטר לדרכו ונתיני שלום לחכירו, אבל במזמור תפלה לעני (פ' ק"ב) כתוב איסטורין והוא טעות עכ"ל. ועל זה אמר הרמ"ל אולי הוא *αγιωγραφία* (גאטטעסדינעט, לערמאנעל, ווייסע) ושגה בזה כפלים, כי מלבד שאין זאת המלה אשר הביא המוספי, גם פתרון המלה אשר נשא רמ"ל על לשונו הוא (סייליגקייט, פרעמייגקייט) ולתרגומו האישכנזי (גאטטעסדינעט וכו') יש מלה אחרת ביונית ונכתבת באותיות אחרות ואין צורך להאריך בדבר פשוט כזה. לכן דבר ברור הוא בידי שהמוספי כיון להמלה היונית *εξιστημιον* אשר פירושה הוא ברכת איש לדעהו בהפרדו מאתו בלכתו למסעיו (אנטיסקרעד) ומעתה יצא אור ע"פ המדרשים הנזכרים: תהלים (פ' פ"ד) י"י אלהים צבאות שמעה תפלתי א"ר לוי **אגיסטריין** זה נתן משה ליהודה שנאמר ישמע י"י קול יהודה, רצונו ברכת פטורין וזאת נתן משה ליהודה. לכן אמר שמעה תפלתי. וכן (כפ' פ"ו) תפלה לדוד הטה י"י אונך א"ר **אגיסטריין** זה נתן משה ליהודה בשעת שביקש לפטור סן העולם, שנא' וזאת ליהודה ויאמר [שמע י"י קול יהודה וגו'] לפיכך הטה י"י אונך, ר"ל ברכה זאת נתן משה בפטירתו ליהודה באמרו שמע י"י קול יהודה וגו'. וכן (כפ' ק"ב) אל הסתר פניך ממני

לנוס מאויביהם ולהמלט על נפשם, ואתה אדם הלא כאמור תתחשב לצודם ולקחת נפשותם ולאכול את בשרם! ואם התירה התורה לבני אדם לעשות זאת -- היא כאשר מצינו לפעמים כי דברה כנגד היצ"ר והתירה דבר הנכון לאסור -- אבל רמזה באצבעה לבנ"א כי ידעו אישר עשו רשע וחמס, ונכון הוא לדם לכסות את דמי הנצודים האלה, לאמר: כי יכסה על עונו וטוב לב יסור מעון זה, וכאשר מצינו בכתובים וכסינו את דמו, ארץ אל תכסי את דמי, על דם הנישפך בעושיק ורצח לכסותו.

וכאשר הגדתי זאת אל הרב המישרר **ראד"ם** הגדיל נ"י וישר הדבר בעיניו אמר לי אבל למה צוהה התורה שבע"פ לכסות גם דמי תרנגולים ושאר עופות הכית הלא ישויו עם בהמות הבית? -- **וזה** אישר השבתי לו: הלא נודע הוא כי בכל משפט ומשפט אין לנו להביט רק על ראש הכלל, והפרטים אשר יסתעפו ממנו יובאו תחת המשפט גם אם דמם לא יתפישט עליהם. והשנית: כי כל בעלי כנפים יכלו להציל את נפשם מחמת שיודדי יער וכנפיהם לעוף, וגם כי קמנים המה מאד ולא ישיביעו בבשרם את הארץ ואת הרוב לכן מעטים המה האורבים על נפשותם, ומן התחמס ושאר עופי חמסים גם האדם לא יצילם. וגם מזונותם מעט הוא מידי האדם, כי ימצאו אוכל למכביר גם באישפתות, לכן עון הוא לישפוך דמם ונכון לכסותם.

מרדכי במהו' שלמה ז"ל פלונגיאן

צורה לדרך

לכבוד ידידי כעי' אהוני ומצויי שלום עד צלי די!

לולי לאוהב טהר לב ונאמן רוח בלי שפת חלקות ידעתך, כי עתה החרישתי ולא ערבותי את לבי לגשת הפעם אליך, כי בישתי וגם נכלמתי על אשר רחשיתי עד כה מענות לך על מכתבך היקרים לי מפז אך ענות צדקך ותום לבך הטהור המה ינחמוני, דם יתנו אוטין רוח בקרבי להצטרך לפניך ולנקות מעון נפשי. ולבי נכון בטוח כי בעין חכמתך תחזה את יושר אמרי כי נאמנו ותאמר סלחת. --

לא אפונה כי ישמעה אונך ותבן לה את משפטי ודרכי על פני תכל ארצה, לא כרוב ישוחרי תושיה באהל תורה אישבה, ולא גורל דורשי מדע גודלי, אנכי את סוחרי ארץ נמנה, ובין עורכי מערכה נפלו לי חבלים, מן הבקר עד הערב ירעפי בקרבי במעשה אופן יתגלגלו, ויחדו כולם למטרת דמסחר ירוצין ולא יסבו בלכתם,

ומה

וכאשר הוסיף י"י להראות חסדו וטובו לבנ"י לתת להם תורת חסד ואמת, הוסיף ג"כ לעורר חסד וצדקה בלבבות ההולכים אחריה, ורתירם לאכול בשר בהמות הבית, אף כי רצח וחמס הוא, אבל האדם יצדיק נפשו ויאמר הלא בלעדי כבר גועו משני חיות טורפי טרף, או מקור וגשם שוטף והאדם הוא מחסה לבו, יכלכלם וישמדם כי לא יפגעמו רעה ויבין מבלה ורפת למו ממטר ומישלג, הוא הצילם עד היום לכן עתה יאכל את בשרם והיתה זאת לו לישכר עמלו (2) אמנם לצוד ציד היה ועוף אשר ימצאו חית ידם בישרה וביער, והאדם לא יגן עליהם ממבקשי נפשם כי המכע חננם נשק (3) או מרובה נגוס

(2) וכשאני לעזמי אחרונ כי שר האדם לא נהיה ופטר הכהמה איננה, וכל זאת הוחרה הרלוועה למין האנושי לאכיל צמר, יען וזיען ד' מדרגות דלמ"מ עולות ויירדות חכס (ע' לעיל לר 40 וזהעתי שס) והמסל ומסד עם סיג המדבר על סוג החי. עדים נאמנים על רסיונו זה, המה שניו וקצתי מוראשית הכראס, וזזה נפלה שאלת הסוקרים ולא תיסיף קיס. . . . אולם סיג החי למה זה ימשל מין על מין? הן כולם שוים צמסה זו כי צמסה המה להם! הללו עמי שכל והללו ערלי לנ, צמסה גדול ימכר כנוד זה על זה? על כן חפסה לא כחן לנו. . . .

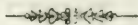
אם "עם הארץ לא יאכל צמר" אף כי צלם אלהים יזהלך, יען לא השלים נפשו נמשל כהמות נדמה ומצטרס לא יאכל; אף כי עול הוא צמספט אס יאכל מין מנעלי סמים את צמר מין אחר מסוגה או עזמיו כי יגרם ויאכל ס'י צמרו! — יש להאריך צזה ותקלר היריעה. המאסף

(3) בגמ' סנה (מ"ט א') מה יונה כנפיה מנינות עליה אף ישראל מלות מנינות עליהן, פירש"י ז"ל "כנפיה מנינות עליה מן הלנה ומכל עיף והדם הצא עליה היא נלחמות ומכה צראשי גפיה משא"כ צמאר עיפות" עכ"ל. ע' צרכית (כ"ג צ') על מ"ש שס בגמ' הטעם שנמשלת הכנ"י ליונה וכו' מה יונה אינה ניילת אלא צכנפיה אף ישראל אינן נייליין אלא צמלות, פירש"י אינה ניילת אלא צכנפיה או צורחת או נלחמת צראשי אנפיה" ע"כ. ועתה לשון הגמרא אינה ניצלת נורה צאלצע שהוא מללת ח"ע מלוחמיה היינו אים או עוף השמים, וא"כ לשון הגמרא (כאן) מנינות עליה הכוונה ג"כ מלוחמיה. ומזה פירש"י (כאן) עיקר ולא כמ"ש החוס' צמס ר"י דלמרינין צמדדס כל העיפות כשהן יביעים נינוסין ע"ג קלע והיונה כשהיא ינעת פורחת צלחת וניינימת צלחת עכ"ל, דלשון שאינה ניצלת דגמרא אינו מורה זה יהוא משען ומשענה לפירש"י חני החעודה.

ודע כי מה שהוסיף רש"י ז"ל כאן "מנינות עליה מן הצנה" הוא שפת יתר, דלמ"כ מה אריו יונה הן גם שאר עופות כולם יכסו צמסם צכנפיהם הסרודות ויחס לנו, א"כ מה זה "משא"כ בשאר עופות" שאמר? יהיה לדבר כי גם (לקמן ק"ל א') כי רש"י "מנינות עליה אינה נלחמת נחרטומיה אלא צכנפיה" וסתי תינות מן הצנה לא זכר שר החורה כלל. המאסף

וישמים וישם אדם על פני תבל, ללכת בעמוד אש דת לפני כל אומה ולשון — ואם תכונות רוחניות וכשרונות ישכליות אלה, יצאו כלן לפעולות יהיו למעשיות והאומה הגיעה לתכלית השלימות אז יהא דור שכולו זכאי וראוי שיבוא הגואל. — (ב) אין מלך המשיח באעד שיכלו כל הנפשות וכו' משתעי בדור שכולו חיוב, והבן. — סלח נא לדעתי הקלושה אם לא ראיתי נכוחות בענין הזה, אך אם ימצאו דברי חזן בעיניך ותתענג עלימו, ישמח לבי גם אני — תמו דברי אוהבך באמת ובתמים, הכו"ח פה לכוב בעשור לירח אלול בשנת העת לחננה לפ"ק

יעקב צבי שפערלינג

כסות עינים

טעם מדם על מלוח כסוי סדם

הרב רנה"ו בביאורו לויקרא (י"ז י"ג) על פסוק וכסהו בעפר, אחרי אשר דחה דברי הרשכ"ם ודברי הראב"ע, גזר אומר "רק אין לנו לחפש אחר טעמי המצות אם אין להם עסק להבנת פישט המקרא" והנה אשרי תמימי דרך הדבקים בתורת י"י באמונה ישרה, אך לא יגרע חלק האיש הטביט חסד אלוה משוך על כל אמרותיו, ויראה כי עדות י"י נאמנה מחכימת פתי.

עינינו רואות כמעשה בראשית כי אלהים הבין מזון ומחיה לכל נוצר כפי עמל כפיו ועבודתו בתבל ארצה, ויאמר "הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ, ואת כל העץ אשר בו פרי עין זרע זרע, לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ וגו' את כל ירק עשב לאכלה" יען כי האדם יטע עץ פרי ויזרע כל זרע לכן יאכל את אשר יבצור ויקצור, וההולכים על ארבע אשר לא יעמלו בו, למה יאכלו עמל זרים? לכן נתן להם את כל ירק עשב לאכלה הצומחים ופורים גם בלי חורש וזרע אבל בשר חיה ועוף לא התיר לאדם לאכול, וכאשר אמרו רז"ל בסנהדרין (נ"ט ב')

ומה ידרקשו החוקרים: הלא טשני האדם וטקתו כבר כי האדם נוצר גם לאכול בשר בהמה חיה ועוף? נוכל להשיב יעל זה כי התיר לו לאכול בשר טהה, ורק לנח הותר לאכול גם בשר (1) יען כי הוא הצילם מטבול מים, ובלעדו כבר נמחה ישארתם, לכן הותר לו הבשר לאכול.

(1) כ"ל סימכרו פה מלוח "נשמיעה או נשמיעה, זולמי אנכי מן סמי טחאמר גם לנ"כ" וזה צלי ספק ט"ס נהעמקה

במחשבה להבראות ואלו דן האמורות בספרו של אדה"ר (ויק"ר פ' ט"ו)
אד טרם אנאר אותם, אקדים עוד ב' מאמרי חז"ל (א) א"ר
 יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או שכולו חייב, בדור
 שכולו זכאי, דכתיב ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, בדור
 שכולו חייב, דכתיב וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפניע,
 וכתיב למעני אעשה (סנהדרין צ"ח א)

בכך פ"י רבאמר: אם כל כחות שכליות דנטועות בלב אויפה
 הישראל"י אשר בהם תצלח רוחה על שאר האומות יצאו כלם
 לפעילות ויהיו למעשיות, והאויפה השיגה שלימות האמיתית, אז
 יהא דור שכולו זכאי וראוי שיבא הגואל שנאמר ועמך כולם צדיקים
 וגו'; ולהיפך אם כל תכונות שכליות החתומות באיצר אויפה הישראל"י
 הולכין ומתמעטין, וראויפה לתחתית המדרגה פלאים ירדה, אז ירא דור
 שכולו חייב ומצד הדין אינו ראוי שיראה בנהמה — אך האל יתברך
 המתנדג עם בניו לפנים משורת הדין, לקיים שבועתו עם הראשונים
 אז גם אז לא יטוש את עם בחירו ויעש למענו — כי הנה הוא
 כניכול מהכרח למען שבועתו לרושעים — ויביא הגואל דכתיב
 וירא כי איש וגו' וכתיב למעני אעשה זאת.

ב (א) א"ר אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף
 שנא' כי רוח מלפני יעטרף ונשמות אני עשיתי — וקרא בנאולה משתעי
 ורישא כי לא לעולם אריב עיין רש"י — (יבמות ס"ג ב' ע"ז ה' א')

וררצ"ה בזה לפענ"ד: כל הנשמות כל"ו כל כוחות נפשיים
 שבגוף אויפה ישראלית יכלו וילכו לאיבוד והיו כלא היו אז יהא דור
 שכולו חייב ואינו ראוי לביאת דמישיח, אך הי"ת למען אהבתו העצומה
 לעם סגולתי ולמען בריתו, כל יתן להם כפעלם ויקנא לעמו ויביא
 הגואל שנא' כי רוח מלפני יעטרף כל"ו רוח הכמי' ודעת אשר יצא מלפני
 להיות שורר באומתי, יעמוף (1) ויכלה, ונשמות אני עשיתי פירושי
 תכונות רוחניו אשר אני עשיתי ונטעתי בלב עם זו יצאתי לי להיות
 בהן לאור גוים ולהאיר בחכמתו ובאמינותו לכל עמי דארץ, יעלו בתרו
 ויאבדו — אז גם אז לא אעשה כלה את עמי למען בריתי אתם ולא
 לעולם אריב ואפדם —

ובעתה נבין ב' מדרשי חז"ל (א) דנ"ל אין המלך דמישיח בא עד
 שיבראו כל הנשמות ישעלו במחשבה להבראות, כל"ו כל כוחות נפשיים
 דישולטים ברוח אויפה הישראלית ישעלו במחשבות דבורא ית' (2) אשר
 מראש בהר את עם ישראל מכל עם — להבראות ולהוציאם לפעילה
 לתת את דעם הנכון הזה עליהן על כל הגוים ברוח הישכל וידוע, יבראו
 כל"ו יצאו לפעולה ואלו דן הנשמות האמורות בספרו של אדם כל"ו
 אלו דן כוחות נפשיים אשר נטע היוצר בלב עם בחירו יום כרוא ארץ
 ושמים

(1) כמו העטופים נרענ (איכה צ' ג')

(2) ע' (בבב"ב כ"ג ס"א)

חזון למועד

לכבוד ידיד יקר המכס מוכר... מלים !

שמחתי באומרים לי דבריך היקרים כי גם בעירך עיר קמנה ואנשים בה מעט החכמה הכתה שורש ותעש פרי בלכות יושביה והעם ההולכים בחשך יראו אור גדול וסר צלם מעליהם; וזכרתי ימים מקדם עת בארצנו לפנים בישראל היה דבר חכמה יקר ואין מדע נפריץ, דרכי תכונה אכלות ולא עבר בהן איש; כה דור הלך ודור בא והחשכה בתקפה עומדת; אולם הראשינות המאדיבות ומעציבות את רוחנו לא תזכרנה, והקדמוניות לא תעלינה על לב והימים הראשונים יפלו, כי ברא י"י חדשה בארץ, נישתנו העתים, חלפו ימי אפלה, כלה ענן הפתיות וילך, סבלות ובערות כעב תעופינה, ושמש חדשה חכמה בכנפיה האירה ארצנו בכבודה, ובכואה דנה באה אורה ליהודים ולכל בני"ה היה אור במחשבותם, וחזתה מרובה מצלתה, עין הדעת יך שרשיו כלבנון ויעש פרי קדש הלולים וכל אוכליו לא יאשמו כי ברכה תבוא עליהם נועם י"י; ונהפוך הוא, כי תחת אישר מלפנים הערומים מכל מדע חישוב תהום חכמה לתועבה, עתה ערומים יכתירו דעת, והשכל נתן כמרומים; בינה העדינה אם כל חי בחוץ תרונה בראש הומיות יפי קולה תתן, והאולת הארורה, אוכלת אדם הצודדת נפשים לפורחות, וחוסמת היא את העוברים בעמק הנכא, ברחוב כושלת ומעט קט — ולמעוטא לא חיישינן — נכחדה מן הארץ ספה תמה ואיננה; — עתה תהלה לאל חי ידע ישראל עמי יתבונן כי החכמה מאירת עינים לא מאורת צפעיני הנה, וכי ספיה אנו חיון חיים נצחיים וכל שוגה בה מתאשר ותפקחנה עיני העברים וידעו, כי בעקב האמונה אוחות התכונה אחיות נאהבות לא צרות הנה ועין הדעת ועין החיים לאחדים יהיו; זה יכתוב ידו בשם החכמה וגם יאמר לי"י אני; וזה יאמר האח! חמותי ראיתי אור התכונה ומיטינה איש"דת לי; כה יקירי! מי עמוד ענן הסבלות ועמוד איש החכמה יאור את הלילה בארצנו יהודה רד עם אל ועם המדע נאמן והבאים ישרש יעקב בשדה התכונה ויהי נטע ישעשועים להתפאר סלה.

מִרְם אכלה לדבר אליך ידידי! אישלים חפצך ואבאר לך שני מדרשי חז"ל קישה ההבנה אלה: (א) אמר ר' תנחום בר חייא ואמרו ליה בשם רבנן לעולם אין המלך המשיח בא עד שיבראו כל הנשמות ישעלו במחשבה להבראות ואלו הן הנשמות האמורות בספרו של אדם (כ"ד פ' כ"ד) (ב) אמר תנחום בר חייא ואמרו ליה בשם רבנן אין מלך המשיח בא עד שיכלו כל הנפשות ישעלו במחשבה

ועוד תשאלני מדוע לא כתבתי לך זה כמה, עוד תחשכני לעצל ורפה ידים או לכונג כנרית אדבתנו. אך האם צדקת בזה? לא ירד שיעשועים! לא שכחתך ולא עזבתך ברוחי, אך ידי אסורות מתלאות המסחר אשר כתרונני סכנוני מסכני, וצרכי ביתי יצו עלי לאמר: לך לסבלותיך! — וזאת ידעת כי מניחת הגו ומנוחת הנפש תאומות הנה משולכות אשה אל אחותה, ואם הגו אסיר עני וברזל מדוב העבודה להחיות את ביתו; גם הנפש תהמה תתיפח והיא מתנכרה. לכן שים ירך למו פיך וסלח לי אם החייתי משוב עד עתה ולא באתי כפעם בפעם במכתבי אליך כאשר קוּתה נפשיך. עתה ירד לבי אכפרה פניך במנחה ההולכת לפני, והוא מאמר אחד אשר אציג לפניך ואם ימצא חן בעיניך והיה זה שכרי.

נדירים (פ"א א') מפני מה ת"ח אין מצויין לצאת ת"ח מבניהם, רבינא אמר מפני שלא ברכו בתורה תחלה, ע"כ.

המאמר הזה קשה להבין וכבר בארוהו המפורשים הגדולים אולם עוד לא הוציאוהו מתוך הרפכה, כי רבינא אמר הטעם שלא ברכו בתורה תחלה ולא נדע מה היא הברכה שלא ברכו? לא אוכל לראיך להציג לפניך כל דפירושים אשר רבו כמו רבו ע"ז המאמר כי העת איננה בידי מרוב טרדות מסחרי חפוש ותמצא הכל במקומם. אך אגיד לך את דעתי בזה אם כי גם אני לא קלעתי אל האמת אך אקנה כי לא רהוקה היא ויותר מתישבת על הלב.

ואשר אחזה לי בזה כי כשקורין לעלות בתורה מברך העולה נקודם ברכו את י"י המבורך ואח"כ אשר בחר בנו וכו'. ויען כי הם לא אמרו ברכו את י"י המבורך בתחלה רק תיכף הברכה אשר בחר בנו מכל העמים וכו' היה ענשם כי נשתכחה התורה מבניהם.

וסמך לדברי מצאתי במדרי' שוחר טוב: מפי עוללים ויונקים יסדת עז ואין עז אלא תורה שנאמר י"י עז לעמו יתן. לכן כשיבטלו ישראל את התורה הן נתפסין עליהן שנאמר נדמו עמי מכלי דעת ואומר ותישכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני, מה הוא גם אני, מצטער אני עליהם שהם מחסורים עצמם ואינם מקיימים את התורה. ד א מה הוא גם אני אשר חייא כביכול אף אני משתכח שלא יהיו התינוקות מכרכים אותי בתורה תחלה ברכו את י"י המבורך. שנאמר גם אני, עכ"ל המדרש.

וכן נראה לי לומר כי מאמר רבינא מפני שלא ברכו בתורה תחלה מוסב על ברכו את י"י המבורך, וראיה לדבר ותישכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני, אם אתה תשכחנו שלא לברך בתורה תחלה אשכח בניך שלא יהיו ת"ח —

היה בטוב וכנעישים והיה משומרי התורה ועליך תהל אורה. ירדך הכניח פה לכוך גי לירח בול ישיש' י"י עליך לשוב לפיך.

דוד הכהן רפאפורט

מכתב לרוד

ינכך י"י וישמך ידיך טעשעים !

העת פחו כמים תרוין בחפזה הליכותיה. ומדי עברה תשטוף שטוף ועבור טובות גם העות על כל גדותיה, ומי זה יעצור כה לשים מתג ורסן בפיה לעצור דמרוין. וכנלי רעש בתוך ים גורא ירעשו בנאותם תהום דמצולה. גל אל גל קירא ובטרם הראישון ילך נמוג והלום, דשני יבוא על מקומו והראישון לא נודע מקומו איז, ככה גם הרגעים והישעות בתהום העת יעברון כסופה ואינימו, ובשטף טרועתם דור הולך ודור בא, וסכות חליפות מתהפכות כחומר חותם. דעת הרת עולם דרה ללת גילה ואסון שבט גם חסר, היא מולכת החיים ואחריה הצלחה ותקיה רעותיה המיבאות אחריה, וכנלגלים בתוך אופן העת ילכו רצוא ושוב ויעלו חכל אנוש עלי אדמה, זה מני גיחו טרחם עודנו שוכב על משכב ערש יצועו, ההצלחה תישעשע אותו בחיקה תישנהו על ברכיה, וימינה תחבקהו, תישר לפניו דרך החיים תפנה מסילות חלרו, עדי יהיה לאיש אז תושיט ירכיטה בידו המטה אישר יעשה בו את האותות, ואם גם הוא בער מאישי יחם ובין חכמים יענה. לפניו ישאו שערים ראשם וינשאו פתחי עולם, ולכן חיקה יאמר יבא מלך הכבוד, היא מתחכמת פתי מדוכבת אלם ומנוכבת ערל" ישפתים, תפקח עורים ותכסה כל פישע, וגבר אישר ימצא חן בעיניה יהיה חיי אוישר ישבע שמחות את פניה וחבלו בנעושים. —

ד'שנ"ו (זה כל האדם) אישר אך התקיה לימינו נצבת בת הרטיה אישר ישנן חכה והאורב יושב בחדר לככה, אישר בעד חלוני מחזה הדמיון תראוהו משאות ישוא ומדוחים, תובילהו אל טרום גבעת ההצלחה ומעלה ההר חלק, וכמעט יעפיל לעלות יפול ארצה ונפל חלכאים. היא כת השיככה אישר אך התל תהתל כאיש מדברת עמו בחקיין וגם בחלום ותעלה על כנפי רוחו כל טוב משיבת נפש, הוא יתענג ביצף דמיונו, והיא תצחק בקרובה לאמר. חכה נא עוד חזון לטועד כתר נא זעיר מלא אמלא מישאלותיך" ופתי יאמין לכל דבר יאמין כי בא יבא יום גיל אישר אליו יקוה בא יבא לא יאחר, וככה תמישכרו בתיחלת מטישכה עד זקנה ויטכה עד בא העת אם כל חי ותאמר "עמיד בן אדם ישוב לאדמתך אל רחם האדמה" אישר טמנה לקחתה! " האם לא כן ידירי? האם ישקר מלי: כי דאדם לעמל יולד ומטרה לחצי הומן. —

לא תקם. ואך זה מסלף תנועת הבחירה לבררה, ותנועת הידיעה אך לדרך טובה תקופתה, וזה פירושו הכתוב "כי יודע יי דרך צדיקים, ודרך רשעים תאבד" (מלת תאבד תוסב על דרך ולא על הידיעה רישא דקרא.. והבן)

עתה נאמר בקצרה: הידיעה מוכרחת אך בתנועתה ולא מוכרחת לתנועת הבחירה העצמית לה, לזאת הבחירה חפשית ובלתי חפשית: חפשית בתנועתה העצמית; ובלתי חפשית כי נופלת ג"כ תחת תנועת הידיעה ואולם אם יהיה ברצון הבחירה להתנועע אל עבר אחד אשר יש גם הידיעה מתנועעת, והיתה לבחירה תנועת כפלים, אז הידיעה מסייעה להחיש לה מגמת חפצה הטוב ולטהר אליה הישגת תכליתה, וזה רמזו חז"ל במאמר: הבא לטהר מסייען אותו, יען הידיעה מסייעתו, אולם הבא לטמא פותחין לו יען דרך רע עומד פתוח לפניו, ואין להידיעה אישמת דבר אך הכוחר יבחר — **ראה**, כי דברי בנוים על מוסרי האמת יען תמכתי יתדותי על מאחז"ל ("כ"ר פ"ח) אשר כולו אומר לי כבוד, כי כונתי לדעתו וכל דברי לושים פה בשמלה מהורה ועין הקורא תראה כי אור שנעתיים זרוע על פניו, והאמת תצוין מחרכיו כשמש מאישנבי מוהר הרקיע. וז"ל "אמר ר' ברכיה בשעה שבא הקב"ה לברוא את אדה"ר ראה צדיקים ורשעים יוצאים ממנו, אמר אם אני בורא אותו, רשעים יוצאים ממנו, ואם לא אברא אותו האין צדיקים יוצאים ממנו, מה עשה הפליג דרכן של רשעים מכנגד פניו ושיתף בו מדת רחמים ובראו, דה"ד כי יודע יי דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד. אבדה מכנגד פניו ושיתף בו מדת רחמים ובראו" עכ"ל. כל המאמר מובן מתוך עניני ובאמרו "מדת רחמים" פירושו הסיוע מידעת עצם הבורא וכל מי שבא לטהר, והבן —

ונאמר עוד כי זרות הכתוב "כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה" (בראשית כ"ב י"ב) סר לפי דעתי, יען אדמה כי הנסיון אשר נסה יי את אאע"ה היה במה שהידיעה לא סייעה לדרכו, לכן קודם ישאמר רקב"ה: אל תשלח ירך וגוי היינו סבורים שדעת הקב"ה היתה בתחלה ליחשטו והידיעה מסייעתו, ואין הנסיון גדול כ"כ; אבל אח"כ כשאמר אל תעש לו מאומה נגלתה דעת יי מתחלה שלא ליחשטו (כי איננה נופלת תחת הישינוי חלילה!) והידיעה לא סייעתו אך מתנועת בחירתו העצמית חפץ להעלות בנו יחידו כליל על מוכה יי, אז אמר: כי עתה ידעתי (לשון עבר) כי ירא אלהים אתה (*) והמשכיל יבין —

(*) במכתב "לקי"י ישרון ידובר נשמחה וידיעה וזה דעת כחצו: הצדקה מוכרחת מסנות ומוקרי הזמן המעיקים אם כאלם ע"ם ועיין עקרים שחמים דעה זו לדעת האומרים שנועשים מוכרמים ע"י הכוכבים ע"ם, ומה לי אז ה"ט עוכרחת מהכוכבים או נוספות מההפכות?

זלמן באנהרד

ונשטמי תבניך לבחור בטוב ולמאוס ברע, אולם מפרי הידיעה לא תאכל ממנו, כי אם תוסיף דעת תוסיף מכאוב, וארור תהיה כל ימיך על אדבתך" אולם חמת נחיש בקרבו חמת התאווה, ללכת בגדילות ובנפלאות ממנו השיאה אותו לאכול מעין הדעת, לחקור אחר ידיעת אלהים ולעוף במיעף לחוות מחזה ישר, או נפל עישר מעלות אחורנית, וידע כי אך בשרו עליו יכאב, ובעודו בשפל לא יעלה במעלות על מזבח החקירה לרביץ הידיעה הנסתרת מעין כל בשר כי לא יראנה האדם וחי! —

אולם ידע אלהים כי הנפיש במחבא גויתה לא תמצא מרגוע אף רגע, אך תגביה עוף יתעלה אבר אל גן אלהים, ופתאום לעטק רפאים תפיל ולא תוסיף לקום, או סגר אלהים דלתי העדן וישכן לשמור דלתי את הכרובים בלדת החרב המתהפכת, כי כל איש אישר תעפיל נפשו לרכוב על כרוב החקירה, הן חרכה לטושה ומתהפכת בשתי אלה הקצוות הבחירה והידיעה הלוחמות אישה את רעותה מלחמת נצח, וישליכו הנפיש מרום שמים לגיא צלמות ותקו לאור ובאפלה תגישש, בכל עת האחיות צוררות זו לזו ואין שלום בינותם, לילה וחישך תסיכב נפש גבר, ואך ברק טעופף תראה מתיך ענני החקירה ויטלא בית הגויה אורה, וכמו רגע עיטרת באפלה מנודה וחשבת כפלים —

אמנם כן משפטן לפעולות בני אדם, הידיעה שלטת על בחירה אחותה, בכל זאת הבחירה הפישי משולחת על פני קצת הארץ לבחור כאישר רצתה נפשה, היא תצעד לפני אחותה בארח מישור יתנפה קו לרגלי רבחירה אך לא ביד חזקה להיטין או להשטמיל רק אם תלך בדרך טובה שכרה אתה; ואם לא... משובתה תיכחה על פניה ותיסרה רעתה...

ורמען כמו זר לא יחישבו אמרי בעיני הקוראים ויאמרו "תנה לנו אות או מופת על מה יסדת מחשבותיך?" על זאת אישיב: חישבתי לדעת זאת בספרים חדשים גם ישנים, חלקי יי האמר נפשי: **כמן** שהתבאר בהחלט אצל חכמי התכונה התנועה העליונה מגלגל היומי שהיא ממזרח למערב עם היותה מתנגדת לתנועת הגלגלים העצמית שהיא תמיד ממערב למזרח, ואין ספק במציאות תנועה מתנגדת זו, כמו שאין ספק במוחישות בראותנו ספינה עוברת בים ומגמת פניה קדימה ברנע אישר היושב בה ילך מערבה; כן תשוער ג"כ הידיעה העליונה המתנועעת כל הפעולות ומעשה בני אדם בכלל ובפרט ע"י השתלשלות סבות קדומות ומאוחרות מבלי ספורות, אל מרכז או נקודה בלתי נגלית אך צפינה מעין כל בשר, ותמשך את הבחירה אחר תנועתה הבללית, ובכל זאת איננה מכרחת את תנועת הבחירה העצמית. כי תהיה בלתי הפיטית ברוחה טלכת אל כל מקום אישר תחפוין... ואם האדם ישא עינו, הוא רק בעבור רוע בחירתו. כי הידיעה תישר צעדיה ללכת ודרכי הבחירה לא

לא הצליח בידם לאמר לדבק טוב הוא. — אולם אשר אני אחזה לך, הוא, כי מלת ממקומו חוץ למקומה עומדת, כי משפטה להיות אחרי קול רעש גדול, באשר שעור המקרא כן הוא, ותשאני רוח, ואשנע אחרי קול רעש גדול ממקומו (של הרוח) ומה היה הקל? ברוך כבוד ה'! — אך הנביא סרס את הנקרא לתפארת המליצה, כדרך הלשון העברי, כמו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות (בראשית ב' ג') אשר משפטו הוא כי בו שבת אלהים לעשות מכל מלאכתו אשר ברא, וגם שם נדחקו המבארים במלת לעשות ולא שמו זאת על לב.

מעין נרפש ומקור משחת צדיק ממ לפני רשע.

(נמלי כ"ה כ"ו)

בני דורות עולמים, דרך רשעים צלחה, וישרי לב תחתם יכנעו, וכאשר התהלך המליץ ברוחו על אודות הרעה הזאת, ולבו התחמץ בקרבו, קרא במרי שיחו: מעין נרפש ומקור משחת! כאומר, אנחנו לא נוכל לתקן עוד את המעוות הזה, באשר נשחת התבל עד היסוד בו, ומראשית מקורו טפכים המים הזדונים האלה, כי מיום דחל האדם למכור לרכוש ותענוגי הבל נפשו, פרח הזדון בשבת רודה באף, וזה פרו: צדיק ממ לפני רשע! — מה נשגב הרעיון הזה ומה עמקו מצפוניו! —

א. מענדל מאהר

פתחי עולם

בא לטהר מסייעין אותו; בא לטמא פותחין לי (סנה ק"ד א')

הן נקרא נקראתי לכוא אל בית האוצר, לשבת במסיבת חכמים ונבוני מדע, ותורה גם טפי יבקשו, אמנם אני ידעתי מך ערכי ודלת ישכלי, בתוך אסיפת מחברים עדן לא באתי ואת גדולים נפשי לא נמנה, שפתי ירעדון לדבר מלין אשר אערוך לפניכם דורשי מדע, ולא ראיתי להאריך ליקר הענין אשר אלף יריעות לא יכילנו, אך קציתי למען מלאות מקומי בעבור החכמים הנאספים פה.

הבחרוהו והודיעה! שתיהן נטעו מיד אלהים כגן עדן מקדם: הבחירה נמלה והבשילה פריה על כל עצי דגן; והודיעה בכרה גם היא פרי נחמד להשיכיל על עין הרעת טוב ורע. ויצו יי אל האדם: מפרי עצי דגן תבחר ותאכל, כי טוב כל הארץ לפניך נתתי, ונשמתי

שום שכל והבן במקרא

הכל נתן ארונה המלך למדך (ס"ג כ"ד כ"ב)

כל המבארים יחד חיבנו כי מלת המלך היא תואר לארונה, לבן הוקשה לדם כצדק איך יכונה אורח היושב בתוך עמו, בשם מלך? וחכמי העמים אשר יידם בלתי אסורות בכבלי המסורה שלחו בעבור זה במלה הזאת יד והוציאוה החוצה.

הלח"ן הזה העיר את לבכי לפנות דרך אחר ככאיד הכתוב אשר לפנינו, וכזה יורם כל מבישול מקרבו. אך עלי להקדים שליש הקדמות קטנות והן: (ב) דרך הלשוניות האחרות בדבר איש אל רעהו ככבוד והכנעה, לכנות אותו בלשון רבים, אולם בלשונינו הקדושה וכל אחייתיה הראשונות, ידבר אחד השפלים וצעיר לימים עם זקן וישב מלך וישר, כדברו עם אנשים אשר כגילו, ואל אדם לא יכנה, אך אם יאכה להשפיל את נפשו ולהרים כבוד הנדבנו אליו, ידבר בעדו כדובר מנוף נסתר, כמו ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני (בראשית כ"ד י"ח) תחת אדבר נא אנכי באזניך — תדבר נא שפחחך (ש"ב י"ד י"ב) כמו אדבר נא, וכאלה רבים. — (ג) ה"א הנוספת בראש השם היא פעמים לקריאה, כמו (ש"ב י"ד ד') הושיעה המלך (רצט"ט א קמ"ג!) — (ג) דרך העברי ברצותו ליפית מליצתו להפסיק בדברי ד' איש אחד הארוכים, במלת ויאמר בתוכם, כמו ויאמר חזקיהו וגו' ויאמר הלא אם וגו' (מלכים ב' ד' י"ט) ויאמר חזקיהו אל ישעיהו וגו' ויאמר כי וגו' (ישעיה' ל"ט ח').

ועתה יבואר לנו המקרא המדובר כמין חומר, כי הדברים "הכל נתן ארונה המלך למלך" אינם דברי כותב דספר, כי אם דברי ארונה אשר דבר מעצמו בדרך הכנעה כמנוף שלישי, ומלת המלך מוסבת לדוד כמישפט מלת הקריאה כה"א בראש. וישעורו הוא כן: ראה, הנקר לעולה, והמורגים וכלי דבקר לעצים, הכל נתן ארונה, המלך! למלך, כל אלה נתתי אנכי ארונה, אתה מלכי לך המלך. ואחר שהפסיק כמאמר הזה, הוסיף ישנית מלת ויאמר ארונה אל המלך ה' ירצך.

ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעיש

גדול ברוך פבוז' ה' ממקומו (יסק"ל ג' י"ג)

גם על המקרא הזה רבו דבאורים עד מאד וככלים יחד אין פתרון ישר אשר הדעת הנכונה תתן עדותה עליו כי טוב ואמת הוא, כי ככל המסמרות אשר נטעו לחבר מלת ממקומו אל ברוך כבוד ה'!

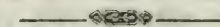

„העת רעה! השיב אמרו לי השני
על כן זחלתי ובאכיון תרע עיני
כי חסר יבואני בתתי לאחרים מזהבי
וכבוד עשרי בעוף יתעופף פחד לכבי”

הנה אלה רשעים פתאום יאתה שכרם
זרים יאכלו יגיעם וגוים יירש קברם,
יחרו למשפט יקרבו. והם ישאו עונם,
יען לא זכרו עשות צדקה וחסד מהונם.

(סכמק נמננה סלס)

מרדכי וויסמאן חיות

מותר האדם

במדרש (תנחומא פ' אמור) ומותר האדם מן הבהמה אין, מה
אין? הוא מדבר והיא אינה מדברת, ועוד יש בידם דעת והבהמה
אין בה דעת, האדם נוטל שכר על מעשיו והבהמה אינה נוטלת
שכר על מעשיה, האדם מת ומטפלין בו ונקבר וכו' הוי ומותר
האדם מן הבהמה אין עכ"ל.

המדרש הזה אימר דרשוני, ולשווא רגישו במתיב המפורשים
בהכנתו, אחרי חיבתו כל מעלות האדם באשר הוא אדם יסיים:
הוי ומותר האדם מן הבהמה אין? מה יהיה מותרו עוד? וכבר
האריך א"י הגאון זצ"ל בספרו יעלת חן, ראה דבריו כי נעמו.
ואנכי הרואה כי דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר, ומה
שכסה התנחומא נלה הרב העקרים (פ"ב לשלישי) וז"ל „ולפי
”שמציאות השלימות הנה באדם הוא בכח, והמציאות אשר בכח
”כאלו ממוצע בין המציאות וההעדר, קראו הכתוב אין, אמר
”שלמה ומותר האדם מן הבהמה אין, כלומר: המותר הזה הוא דבר
”שמציאותו חלוש, ואלו אמר ואין מותר לאדם על הבהמה, היה
”מישמעו משפט שולל גמור, אבל עתה וכו' מישמע חיובי כאלו אמר
”שיש לו מותר אבל היתרון הוא אין וכו' לפי שאיננו רק כוחניות
”בלבד וכו' עכ"ל. וכן כ' דרב בעל אוצר נחמד בפירושו לכזרי (מ"א
פ"ט) „אע"פ שאנו קוראים אדם וכו' האדם הוא הנשמה דבלתי
נראית ע"ש. ואחרי כי חיבת המדרש מותר האדם לא מנה דצלחת
התכל ומחנדיה כאשר יאמינו הבערים כי מותרו הוא אישר יאכל
למעדנים מייתה שמנים, ישתה יין נסיכו, והבהמה איננה יודעת
רק אכוס בעליה; אבל ימנה כח דבורו חכמתו ודעתו. ומה נעים
סיום דבריו „הוי ומותר האדם מן הבהמה אין!“

יוסף סג"ל

לדידי חזיא לי הכיא אקרוקמא (אמרדע) דהויא כי אקרא דאגרוניא (כרך גדול) אחא חנינא בלעה, אחא פוסקנלא (עורב) ובלעה לחנינא וסליק יחיב באילנא חא הוי כמה כפיס חיליה דאילנא (סס ע"ג ז' ועי' בעקדה שער ס"ג)

ראיתי עיר מלאה תשויות קריה הומיה,
לכל שכיות חמורות כצפרדע תתן קול;
ואיש זרוע הרחיב נפשו כשואל תחתיה,
ופער לועו כתנים לבלע ולהשחית כל;

עוז בידו טוכו וטרפו עודנו בכפו.
קברו נפתח תחתיו ולתהו והבל עמל!
מלאך המות ארב עליו בעברת אפו, ^ד
אכזרי הוא כעורב בלעהו ולא חמל!
^ד

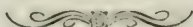
אהה! הנה האדם כעץ השדה צומח,
באבו יקטף כי יעל הכורת בקדרומות —
חסו בצל עץ הדעת ונקותיו שולח!
עץ חיים למחזיקיו — מטה עוז ותעצומות —

זמנא חדא הוי קא אלזינן צוולנדרא ומזינן סכהו אוזי דשטטי גדפייסו משמנייסו
וקא נגדי נסלי דנשמא נחמתייסו, אחינא להו אית לכו צגוייכו חקא לעלמא
דאחי, מדא דלי לי גדפא ומדא דלי לי אטמא וכוי עמידין ישראל ליתן
עליהם את הדין (כס סס ע"ג)

על הליכות תבל הנשמה נשאתי עין!
וארא עשירי עם מושכים בשרם ביין.
אוכלים חלב משמני ארץ למלאות הכרש
ורוחצים הליכם בחמאה על גפי מדומי קרת;
ואמר להם: הוי המושחים פלגי שמנים!
מעושר ישמנה לחמכם ותצהילו אור פנים,
הגם דלים בצל כספכם וכנפכם יחסיון,
נחלי עדנים תשקום ודשן ביתכם יריוון? —
התחיו עצמות יבשות רעבים תשביעו לחם
למען באוצר שדי חלק ימצא לכם? —

"הן רבים יוצאי ירכי!" אחד ענני
לכן לא אוכל להחזיק יד אביון ועני!
בעודני חי עלי כל מחסורי בני
ואף אחרי מותי המה ינחלו קנייני" —

דברי חכמים ויהדותם.

זים וזינשה פחמים לניהנס (פירוזין י"ט)

מצפון זהב יאתה מוצא לכסף!
ומשם תפתח הרעה ותארוב כחתף!
כי העשיר כים רחב גורש רפש —
אליו הולכים כל נהרי נחלי התשוקה
והוא איננו מלא "הב" יאמר כעלוקה
ישמן ויבעט ושבע וגבר בשאט בנפש;

גם לפתח עני ואביון חטאת רובץ
כי נפשו יבשה ונדבות על יד קובץ
והיה כערער במדבר כחורב בציון,
על פת חרבה יפשע ויכחש באחיהו^ד
יגנוב, ישקר, כי אכף עליו פיהו
ובנקיון שניו — לא ירחץ כפיו בנקיון^ד —

אשרי הגבר אין לו עוני ועושר
ובמלאת ספקו יצרוהו תום ויושר,
לשובע נפשו יאכל בהנתן לחם חקו,
ולתחטיא את בשרו לא יתן חכו —^ד

האי גלגל דמטצע לספינתא מיחמזי כי לולית דנורא סיוכתי זכישא ומסינן
לה צאלומא דסקיק עליה אהיה אהר יה ימי לנאית אונן אונן סלה
ונייס (צ"ג ע"ג)

יורדי בים החלד יחוגו וינעו,
בישוא גלי התאווה; ושאונה הולך וסוער,
שטף מים זדונים עד צואר יגיעו,
ואש החמדה על מזבח לבכם בו ער;

מטה עוז שם אלהי צבאות ממעל!
הוא נגדם תמיד וזכרם בקרבם יחוקו;
יש ביה משכדי רשע נחלי בליעל,
בל יטבעו במצולות וישמחו כי ישתוקו. —

היא רגע אחד מחמש רבוא וכו' אלפים ותתמ"ח בישעה וזו היא רגע
 כמ"טרי" (* צא וחשוב שישה יעות עולים שכ"ג אלפים ופ"ח
 323088 רגעים ואם נחלקם על ת"ק חלקים יעלה כל חלק תרמ"ו
 רגעים ובערך חומש רגע .

ג'חשוב עוד שיעור ק"יש שחרית וערבית כמה הוא בערך
 השעה : דע דבישליש פרשיות ק"יש יש תקצ"ט אותיות (והעד הוא
 הסיפר בספרא דוקנא) וא"כ בק"יש של שחרית וערבית יש אלף
 תקצ"ח אותיות וכשתשליש אותן לחשוב כל ג' אותיות לתיבה אחת
 (להיות כחשבון רגע כמ"טרי") תמצא שהם תרס"ו מלות . וכבר
 בררנו בתרמ"ו רגעים כמה אחד מת"ק בישישה יעות , ואילו היה
 בשיעור אמירת ק"יש שחרית וערבית תרמ"ו רגעים , היה המספר
 מכון לרבויה מדה טובה על מדת פורעניות ת"ק (שהרי בעבור עסיקת
 שישה יעות בעבירה , העונש שנה ; ובעבור עסיקת תרמ"ו
 רגעים , בתורה , שהוא אחד מת"ק בישישה יעות נותנים לו שכר
 שנה) אלא שעודפים עוד עשרים רגעים ?

ג'ולם כאשר תדקק היטיב תראה כי אין סרח העידך : אתה
 הראת לדעת דישנה דעבירה היא שג"ד יום ודמצוה של שס"ה , ותדע
 דעשרים רגעים כמה א' מל"ג בתרס"ו , גם י"א יום כמה אחד מל"ג
 בשנה של שס"ה יום , בערך . גם הראתיך בעיניך שיע"פ חשבון
 דמרוכה ת"ק ראוי שתחשב עסיקת תורה תרמ"ו רגעים כאלו עסק
 שנה של שג"ד ימים , אלא שמגיע בעד ד' רגעים העודפים י"א יום
 בקירוב , ע"כ שכר עסיקה בק"יש שחרית וערבית שנה של שס"ה .
ועתה יצא החשבון ברור כשמיש דעוסק בתורה יום א' בשנה
 היינו ק"יש שחרית וערבית נותנין לו שכר טוב שס"ה ימים ; והעוסק
 בעבירה יום אחד בשנה היינו שישה יעות יענש שג"ד ימים , נמצא
 החשבון דמרוכה מדה טוב ת"ק מכון . ונסתלקה תמידת התוס' ופוק
 הזי כמה גדולים דברי הו"ל ! ואתה אחי דקירא שים לבך לכל הדברים
 דאלה אל תבהל ברוחך . . כי יקלעו למטרת דאמת .

יב"א כהן צדק

(* דאה (צרכות ז' אי) נוסחא אמרימא , וכבר העיר הג"מ צללאל
 כאלטצורג צהגסותיו . אולם לא העיר על מה שדמס צגליון הס"ס (סס)
 י"ס גיכסיס שמונס רצוא , וייתר נכון למחוק הרצוא ולגרוס שמונס אלפים
 וסמונס נולות וסמוניס וסמונס שמוכוין נגד ככוקי החורב" — וכו' עעית
 דוונכס כי פסיקי המיכה אינס רק מונסת אלפים וסמונס מליח ולרצעיס
 ומונס ? וליני ט"ס נפל צהגס ז' , ויהי נכתב על הצליון ד' אלפים
 וסמונס נולות וצ"ח , ונעשה מזה צעעות ד' אלפים וסמונס מליח ופ"ח
 וטעוהיס כאלה סכימי . וכרסנון ילילנו מסיגולות

אמנם קיישא שניה צריכה נגד ובר נגד, ותהלה לאל מצאתי תירין אמיתי עליה ועישה אונך כאפרנסת : כראישונה נכין דברי ר' יוחנן אם כונתו במאמר כל העוסק בתורה יום אחד הוא כמישמעו אם לא ימי שפר התורה בפיו כל היום וכל הלילה ככלי דפסק אזי יחשב לשנה ; או אה עסיקת רוב היום או מקצתו בתורה אל חי יחשב לדעתו כשנה ?

ונלמדנו מדברי שאמר משום רשב"י : אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימיש (מנחות צ"ט ב') כוודאי גם כאן בשיטתו קאי ולדיריה קריאת ק"ש שחרית וערבית עסיקה בתורה יום אחד תקרא . דרי עמדנו על החקירה לדעת מה הוא הזמן הנקרא עוסק יום א' בתורה אשר כשנה יתחשב .

ונעמיק עוד ישאלה בדברי ר' יוחנן שאמר "וכן בעבירה , שכל העוסק בעבירה יום א' בשנה מעלה עליו דכתוב כאלו עבר כל השנה כולה" אם דברים ככתבם ; או לא ?

ונלמד מן הרא דגרסינן (שבת פ"ט ב') לעתיד יאמר הקב"ה ליצחק בנך חטאו וכו' כמה ישנתיו של אדם ע' שנה דל ר' שנין דלא ענשת עליהו וכו' פשו להו י"ב ופלאג וכו' ע"כ . עמדנו על חקירה שניה דלא מצינו יום שלם בעסיקת החטא , שאינו נשאר מן היום כ"א ששה ישעות , ולפי"ז העוסק בעבירה יום א' היינו ר' ישעות , וכמורו היה חטא המרגלים . ומינה דחוטא יום אחד דעונישו שנה היינו חטא ששה ישעות .

והנה רשי"ה כתב (במדרש י"ד ל"ד) וז"ל ושנה ראשונה היתה בכלל אע"פ שקרמה לשלוח המרגלים לפי שמישעשו את הענל עלתה גזרה זו כמישעשה אלא שהמתין להם עד שתתגלא סאתם עבול . דאמנם דבריו ממקום קדוש ידלכו , דיש דם ואין נקרא יוצא מידי פשוטו . ולפי"ז של דברים נחשוב עונשן של המרגלים : אכן נודע דדבר דכ"ט סיון להישנה השניה נשתלחו (תענית כ"ט א') דרי סטיו ניסן עד כ"ט סיון ע"כ ימים דשנה שניה שהיתה קודם הגזרה , לפי"ז נענישו ישראל על חטא המרגלים ל"ט שנה פחות ע"כ ימים . וככל זה יצדק מאמר יום לשנה : דינה שנה שלימה וע"כ ימים (שקודם הגזרה) עולים תל"ז ימים , ואם תנכה אתם מארבעים שנה ינכה לכל שנה י"א ימים פחות ישעה הרא וס"ה מיניטין . נמצא הגיע יום לשנה של שני' , כשנות הלבנה .

אמר מעתה דרפריש ישכין יום ושנה דעבירה ליום ושנה דמצוה (ה) שנה דמצוה הוא שס"ה ימים ; ושנה דעבירה שני' ימים . (ג) יום דמצוה הוא זמן ק"ש שחרית וערבית ; ויום דעבירה הוא ששה ישעות .

ואם יאמרו דמושלם בתורה וכחכמה בואו חשבון לכור שנות מדה טובה להיות מרובה ממדת פורעניות ת"ק פעמים , צריכים אנו לחלק הישעות לרגעים , ונחלקם עפ"י חלוקת הו"ל (ע"ז ד' א') וכמה היא

וחשב לו הכהן

תקופות וגמטריאות פרפראות לחכמה (אבות מ"ג כ"ג)

זה לשון התוס' (סוטה י"א א') מרים המתינה למשה שעה אחת * לאו דוקא נקיט שעה, אלא שליש שעה או רביע, דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורעניות על א' מת"ק. אבל קשה לר"י והא כמרגלים נפרע יום לשנה יום לשנה א"כ היתה מרובה מדת פורעניות ממדת טובה של מרים? ועוד דכפ"ק דחגיגה דדרש ר' יוחנן ואותי יום יום ידרושון שכל העוסק בתורה אפי' יום אחד כאלו עסק כל השנה כולה, וכן במדת פורעניות כתיב במספר הימים אשר תרתם את הארץ ט' יום וגו' אלמא דכי הדרי נינהו, עכ"ל. והניחו בקושיא.

והנה הקישיא הראשונה ישמעתי לתרין בפשיטות דהא מסיק ביש"ס בהסגר דמרים שלא היה מן הדין כי אם ז' ימים דאמרינן דיו וכו' ואילו היה דינה להסגירה אף יותר מז' ימים היו מטתינים עליה מצד שכרה, אלא שלא היה דינה בהסגר יותר מז' ימים, והרי יתר שכרה צפון. ואם קישיתם על המשנה שהפליגה שכרה (לעיל ט' ב') "מרים המתינה למשה וכו'" אין מזה הכרע. וזה פשוט אמנם

(* ז"ל התוס' (צ"ב קי"א א') ד"ה ק"ו "ורצינו חיים כהן מפרש ק"ו לפניה יומך מעט מז' וכיון דלשיקמי' מז' דהיינו בסגר חוקמא אשני בסגרות, וכן נשמע באבות" עכ"ל. והגרי"צ ז"ל הגיה צלדו "לא דעתי ממקומו? ודע דתוס' (צ"ק כ"ה א') כהנו וכן מוכח בתוספתא דאבות "וכן העתיק בחו"ט צפ"צ מ"ה דצ"ק ד"ה דיו וכו' לשון תוס' וכן מוכח "בתוספ' דאבות ע"ס. והנה לפנינו לא נמלא שום חוספמא על חס' אבות? "חפשתי באבות דר' נחן ולא מלאתי, אלא צפ"ע תניא צזה"ל אמר ליה "הקצ"ה למשה אלו תלך נזף צה, אלו אציה נזף צה לחוי היה לה שחלס "ז' ימים; אני שאני ממה"ו עאכ"ו לא דין היא שחלס "ד יום, אלא "למען ממול לה שחמך ויחמך ה' אל משה עכ"ל.

ורבינו המורחז ז"ל לייך (במדבר י"ב י"ד) "בתוספתא דמס' מכות" אולם גם שם ליחא!

והאמת יורה דרכו שטעוה סיפר כפל צפ"ע דצוהינו הגאונים כה"ל וז"ל בתוספתא דמס' ערוכין פ"א כי שם ליחא "אין בהסגר פחות מז' ימים" אך פליאה דעת כסגנה ממני ח"ך אשחמיט מעיניהם הטעוה מישנה טפורשת בערוכין (ח' צ') "אין בנגעים פחות משיבוע אחד" ולע"ג?

(2) צד 349 (על דבר הקראים) כתב שר' יצחק בן בהלול המכונה אבן יעקב כתב ס' מיוחד על קידה"ח, וכפי הנראה לקח זה מס' אישכול הכופר אלפ"א בית"א קצ"ז, ודנה ראשונה הישחית שם המחבר כי בס' הנ"ל נאמר בפירושי הזקן אבן יעקב בן יצחק בהלול (ור' יצחק בן בהלול הוא אבן יעקב" שנוצר בא"ב רל"ו מס' הנ"ל נראה שהוא אחר כי הובא שם לענין שחיטה ולא לענין קידה"ח) ועוד שכפי הנראה לא כתב ס' מיוחד על קידה"ח כי אם שו"ת נביאור דרושים אלהיים כמו שנוצר בס' ארח צדיקים, ואולי באו בשו"ת הנ"ל דברים גם מקידוש החדוש שעליהם כוון בעל האשכול כי ממנו אין הכרע.

(3) בין ספרי ר' יוסף הכהן הרוואה בכ"ר אברהם הזקן חשב החכם יאסמ' גם את ס' קופת הרוכלים ואיני יודע מאין יצא לו זה? שהרי בס' א"צ מביא שחברו חכם אחד קדמון ואינו נמצא רק נזכר בס' אישכול הכופר.

(4) בכ"ר העירו עליו במ"ע צייטונג ד"י משנה זו (1859) נובמער 24 שלא הביא את ס' חזוק אמינה לר' יצחק טרוקי. והנה ר' יצחק זה חבר ספרו כפי שהראה הרב מהר"א גייגער, בשנת ה"א שנת"ג 1593 בהיותו בן ששים שנה ומת בשנה שאחר זה (היא שניד) ויצא הס' לאור עם הקדמה והערות ע"י תלמידו ר' יוסף טרוקי בכ"ר מרדכי הקדוש, הוא ר' יוסף מאליאנווסקי שחבר הל' שחיטה בקצרה (נדפס בווען ביחד עם ס' דר"ד מרדכי וארח צדיקים בשנת 1830 ונקרא שם כמעט ר' יוסף מלינסוויני) לקוח מס' האדרת, וס' האלף לך והוא תפלה בבאור סודות קישור המציאות והייג עיקרים (כן הוא בס' א"צ, מוכח מזה שיש בין הקראים שמונים י"ג עקרים ולא עשרה דוקא כמו שהחליט דר' יאסמ' ויש לי עוד ראיות ע"ז ואכט"ל) וס' מנהגים כעניני התפלות וקריאת התורה שעל פיו נוהגים הקראים בליטא ופולין, ופירוש על הקדמת אצולה של ר' אהרן הראשון ופירוש על עשרה עקרים של ספר האדרת ופ' על ענין העריות מס' הנ"ל. ודבר גייגער מביא עוד שני פיוטים מר' יוסף זה שטצא בסדור תפלת הקראים כ"י הנמצא ת"י הר"ר מענדעלסזארן בלובלין, א' לשבתות חדש תמוז, כתוב עליו: הקדמה לרחמם אלהי כבודר"ר יוסף הטרוקי יעמ"ש בכמהר"ר מרדכי הקדוש הי"ד ונבנ"ע" וכראשי החרוזים אני יוסף חזק ואמין, והב' כפ' וילך אשר לא נמצא לפ' זו פיוט מר' אהרן בן יוסף שחיבר פיוטים לכל הפרשיות חוץ מוז והשליטה ר' יוסף הנ"ל. ומתהימה לפיזה על הרב יאסמ' שמונה את ר' יוסף זה לזמנו של בעל האפריון שהוא ראשית המאה הי"ח למספרם היינו ערך ה"א ת"ס וע"פ הרב גייגער כבר היה ר' יוסף זה בשנת שניד (לכל הפחות) תלמידו של ר' יצחק טרוקי בעל חזוק אמינה! — (סכמטך זמנרת סכמט)

אברהם בער גאטמלאבער

כנרון סי' העזר לכד מזכיר הנ"מ חיד"א כ"י ישן? הלא כתבתי לו שלישים ורבעים והראיתי בהערתי הנ"ל על י"ג מקומות בפירושי מלכד הרמזים כמ"ש שם "וז"ו"; למה פסח על כלם ולא נאחו כם וכפרט על ישנים מהם (סי' ב' וסי' ו' שלפני זה) אשר היה לאל ידו לתלות עצמו בדם והיו לו לעזר מעט, ותפס במ' העזר לא לעזר ולא להועיל? כי נפתחת הרב המאירי כ' וז"ל: ואע"פ שיצא עליו ערעור מצד החבור וכו' הנקרא סי' המאירי הנה נסעדו דבריו בספר העזר וכו' וכו' (דף י"ז ע"ב ובטעות נפסק שם הענין ישנים בסכלות המניה) עתה יגד נא המשיג דזה המקנא להרב כרטולי איה איפוא כ' ל' ש' ו'ן ד' זה ישמא דנ"מ חיד"א כס' כ"י ישן דנ"ל? איה האמת אשר אתו ואיה קנאותו ונבירוותיו? (ספונדן צומננדט סאלס)

יצחק אייזיק בן יעקב

הערות בקריית

על ספר געשיכטע דעם יודענטשונס הינד זיינע סעקטן
מאז סמס דאקער יאסט

(1) הרב החכם דר' יאסט בספרו הזה II. צד 81 מביא עובדא דבר חמא קטל נפישא (סנהדרין כ"ז ב') עד "אי ודאי קטל ליכתיהו לעינים" והתפלא בהערה ישם (צד 182 הערה 1) על האכזריות הזאת ועל מפרשי הש"ס איך מלאם לבם לחישוב עונש כזה לעונשין שיש לב"ד רשית עליהם, ואנכי אמנם אתפלא הפלא ופלא על החכם הרוא איך לא זכר שראש המפרשים רש"י ז"ל פירש בשם יש אומרים "יטלו ממנו ויתנו ליהודשין ויש אומרים שמתא וראשון עיקר" וזה מכוון טעם לקבלת חז"ל על עין רחת עין שכתורה וכו' הוא אפשר שלא ראה דברי רש"י אלה והוא מביא ראש דבריו בטקום שהוא עצמו (אע"פ שלא זכר יש"י) "עס מאז זיין, דאס ע"הן ניכט לו היינך סינדיכטונג דיא סאלנד זאלט אונד מיט דעם זלענדן צעווייזען וואלטע, דאס מאן דאז פערזכערען כטראכטע" ודן דן דברי רש"י הראשינים "ניקרו את עיניו דבטלו מיתות ב"ד והאי קנסא קא עבדינן ב"ד דכ"ד מכין ועונשין שלא מן התורה" אלא שהרב יאסט החליף מלות "דבטלו מיתות ב"ד" במלות דאס מאן ניכט גען וכו' ודברי רש"י עיקר. גם לא ידעתי איה איפוא לקח הר"ד יאסט פירושו: זאלנטע דעם טעטער דיא אינגען אודער פילייכט נאך איין אויג פערלענען, וקטן כנטרא "ליבתייהו עינים"

(ד) אית מי 195 רבינו משלם בן הרב רבי משה בר יהודה מבדיריש חיבר וצירף עם חבור הרי"ף ספר ההשלמה, כ"כ בס' קדמון ישן כ"י עכ"ל. ובפתיחת הרב המאירי (שם שם) כי וז"ל וביאר הלכות הרב אלפסי ז"ל עם צירוף ס' ההשלמה אשר הוסיף והישלים אבי כל יושב אהל הרב ר' משולם בן הרב ר' משה ע"ה מבדיריש וכו'. ועל ישנוי דברים כאלה לא חישד הג"מ חיד"א לומר כן כתוב.

(ה) אות שי 35 ד"ה רשי מצאתי כתוב בקונמי ישן נוישן שקראוהו רש"י והיספו יו"ד לרמוז שם אביו ר' יצחק כדי שלא לומר ר"ש, וכן נזהרו לכתוב על רבינו שמשון הש"ר משאנץ וכן הש"ר מקוצי כדי שלא לכתוב ר"ש, עכמ"כ עכ"ל. ובפתיחת הרב המאירי אין זכר לזה כלל.

(ו) שם שם ד"ה רש"י מצאתי בס' כ"י ישן נוישן וז"ל ראש לכל החבורים שנתחברו דרך פירוש הם פירושי הרב רבינו שלמה בר יצחק. ואם רבו דלוחמים עליו כלי זיינו עליו ותשובתו מתוך דבריו כלם נכוחים למבין. אין מעלתו נכרת רק ליחידים כי במלה אחת יכול ללפעמים תירוצין של חבילי קושיות אלא שלא כיון הרב בהם לענין פסק עכ"ל. — ואמנם כי בפתיחת הרב המאירי (יו"ע ע"ב) נמצאו כדברים האלה בקצת שנויים, לא חישד הג"מ חיד"א לשנות דברי זולתו בהעתקה, וכפרט שכתב בתחלתו וז"ל ובסופם עכ"ל. אך כבר מלתי אמרה דאף אי יהינא ליה חדא ועוד חדא לא יקימו דבריו נגד האמת.

(ז) ח"כ אות ה' 69 הלכתא נברואתא חיבר רב שמואל הלוי מקורטובא על כל התלמוד וברח למיליקא וחיברו ונפטר שם שנת ד"א תתשי, כ"כ בס' ישן נוישן כ"י עכ"ל. ובפתיחת הרב המאירי (ט"ז ע"ב) כי וז"ל הנגיד ר' שמואל הלוי היה מקרטב"א וברח מצד גזירות למאליקא ומצד הפלגת מליצותיו נתגלגל הדבר ונעשה קרוב לכלכות בגראנאטה וגם חיבר ספר בכל התלמוד קראו הלי' גיבראתא וכו'. ועין ראתה תעיד שאין כונת הג"מ חיד"א על דברי הרב המאירי ז"ל.

(ח) שם אות ע' 28 ספר העזר חבור קדמון וכו' ובס' כ"י ישן נוישן מצאתי ישכתוב אחר הרז"ה בעל המאור כלשון הזה: והרב ר' מאיר מטרנאקסאליש חיבר חיבורים ועוד לכל בספר העזר עכ"ל. ועל זכרון כ"י ישן פה תלה המשיג הזה כל כלי זיינו ויחזק בו ונישען עליו לדון ולהוכיח מזה ישראל הג"מ חיד"א את פתיחת הרב המאירי והשתמש בה. וכאיש קנאתו להרב כרמולי הרחיב פיו להוציא את כל רוחו לאמר: וזנה כזה דמקים טוביר דרב חיד"א כ"י ישן בנידון ספר העזר יא"כ כענין קירא ארובי תראה כי הוא דפתיחה לרבינו המאירי דסתתה ונגללה לעיניך. עיין לעיל ט"ש בסוף תולדות הרב כי בהנם תפישו להרב כרמולי וראמת אתו והמה קנאים' (דף מ"א ע"ב ד"ה ר"ט בר יצחק) — צחק עשה לנו האיש הזה! דמכלי אין כ"י ישן אחר בעולם מבלעדי פתיחת הרב המאירי? או דק אך בנידון

רבינו יצחק בעל התוספות וכו' ד"ה וראיתי בקיבין ישן וכו' (טז) אות ש' 178 ד"ה רבינו שמשון פירש זרעים וכו'. — שלשה אלה נזכרו בפתיחת הרב המאירי בשמותם לבד ובדרך קצרה מאד, שכתב (דף י"ח סוף ע"א) וז"ל ובארין צרפת היו רבנים גדולים אחר ר' שלמה ז"ל אשר כתבו ללמד ולהועיל בפירושו ובפסק כרבינו יצחק הזקן בעל התוספות ר"ש אשר פירש סדר זרעים וסדר טהרות ורבינו יעקב אשר נודעה מעלתו הלא היא כתובה על ספר הישר עכ"ל. ודג"ט חיד"א מרבה דברים על רבנן אלו ועל תלמידיהוה בשם כ"י ישן אשר לא נזכרו בפתיחת הרב המאירי כלל. ועוד ישנוכרו בכ"י ישן שהוא גם הרב המרדכי והמהר"ק, ורחוק הוא שיוכיר הרב המאירי את המרדכי אף שהיה בזמנו אבל לרחוק דמקומות לא ידע זה את זה, ומכ"ש את המהר"ק שהיה קרוב למאתים שנה אחריו.

א אחר נגרע ישישה עישר אלה הנה נשארו לפנינו עוד שבעה שהם שמונה מקימות אשר יש להאריך בהם מעט ולערוך דברי דג"ט חיד"א ודברי הרב המאירי אלה נוכח אלה למען הוציא כאור משפט אמת וצדק, ואלו הם:

א אות ח' 51 ד"ה רבינו חננאל בן רבינו חוישאל פירש תלתא סדרי בנירסא ישראל אלא שקיצר בפירושו מאד והיה רבינו חננאל מדור ראשון של רבנות אחרי הגאונים, ספר כ"י ישן נישן עכ"ל. ובפתיחת הרב המאירי (ט"ז ע"ב) כ' וז"ל "ואחריו (אחר ר"ש הנגיד) היה ר' חננאל ואביו היה מארין ספרד ושמו רבינו חוישאל ונסבה ונתגלגל הדבר שעבר לארין אפריקא במדינת לקירוואן והוליד שם לר' חננאל הנזכר ופירש תלתא סדרי בנירסא ישראל אלא שקיצר בפירושו מאד" — והרואה יראה שחסר פה סוף דדבור הנ"ל. שהיה רבינו חננאל מדור ראשון של רבנות וכו'. וגם משמע מדברי הרב המאירי שרבינו חוישאל פירש התלתא סדרי ולא רבינו חננאל.

ב אות י"ד 8 רב יהודאי גאון וכו' וראיתי בספר כ"י ישן נישן שכ' כמה סיגיות ובסקים בגמרא והיה בשנת ד"א ותצ"ט עכ"ל ואמנם כי הן הדברים בפתיחת הרב המאירי (ט"ז ע"א) אך ביטוי מלה אחת, ולא חשיר הג"ט חיד"א לשנות הדברים בהענין. ואולם אף אי יהינא ליה הא חדא ועוד חדא לא יקימו דבריו נגד הרכים המתנגדים לו.

ג יש 22 ד"ה רבינו הרב הנישיא ר' יאודה אלברצלוני חיבר חבור גדול ונכבד בכל התלמוד דרך פירושו ובסק ארוכה מארין מדה ורחבה מני ים ישם חישך לאור ומעקשים למישור, ודוא הרב המהמר ספר העתים. כלישון הזה כתוב בספר קדמון כ"י ישן נישן עכ"ל. ומדקאמר כל ישן הזה מיכח ישכ"ב בכ"י קדמון הוא אות באות. ובפתיחת הרב המאירי (י"ז ע"ב) כתב וז"ל וכן נתחבר חבור כולל בדרך פסק לרב הגדול ר' יאודה בר ברזילי אלברצלוני ברוב עניני התלמוד ארוכה מארין מדתם ורחבה מני ים עכ"ל ולא יותר. והרואה יראה וישפוט אם הוא כל ישן הזה ומה בין זה לזה.

כ"י, ומי יראה הרבה כ"י ועסק בהם קשה מאד להשיג עליו בענין זה מצד הוטבל וישקלא ומריא כמו ישנראה מזה שאנחנו בו עתה וכ"י. וְאֵנִי אָבוֹא וְאִישָׁאֲלֶנּוּ לְמָה בִּיטֵל רַק אֶת הַיְשָׁנִי הָאֶחָת כְּחֻקְתִּי סִימֵן כ"ב, ולא ביטל גם את שארי הישנותי עליו ישם סי' ה' וי"ג וי"ד וכו' ובאזוה מקומות בתוך רשימת ספרי הרב המחבר? ואם יאמר שגם אלה עשה וכיטל הכל בכלל דבריו אשר אמר: וככל מה שהשיגו זה זמנים טיבא על דחכם הנזכר כלם טעו והאמת אתו; הנה כל בעל דעת יודה ויאמר כי אין זה טעם מספיק להשיב על הישנות בלי טעם מספיק וראויות נכוחות. גם דטעם אשר כתב כי דחכם הזה דאה הרבה כ"י ומי יראה הרבה כ"י ועסק בהם קשה מאד להשיג עליו, הוא טעם כריר חלמות. והוא כעצמו יהיה לנו למופת כי גם הוא דאה הרבה כ"י כדרכו כרמולי וגם עסק בהם, וישפתו יענו בו כי לא ישת לבו להבין דברים שבדפוס. ומה לנו לחפש כ"י באוצרות חישך ומטמני מסתרים לבקש מה שלא נמצא, והדבר אשר אנחנו דנין עליו הוא נמצא בספרים אשר הדפסנו אני והוא ונמצאים כיד כל אדם וגם כיד ישינו. הלא טוב כי נתי ספר שם הגדולים אשר הוצאתי אני לאור ונחזה בכל המקומות אשר רמזתי בהגדתי דג"ל לעיין ישם וז"ז; ונפתח לפנינו גם את פתיחת הרב המאירי אשר הוציא הוא לאור, וראינו דבר מי יקום ממני וממנו.

II.

הנה אני כהגדתי הנ"ל רמזתי לעיין כ"יג מקומות בפירושו ובסופן כתבתי בלשון "וזה" כי לא הפצתי להאריך וגם נלאתי לחפש בכל מרחבי הספר. ועתה הפשתי ומצאתי עיד כעשרה מקומות שמיא הרב המחבר בשם כ"י ישן ורם: ח"א ה' 51. 86 מ' 161 195 י' 35 (ב' פעמים) 178 — ח"ב מ' 2. 81. 174 ע' 28. ואין ספק שלא כלו ולא תמו עוד. אבל רב לנו באלה אשר נעבור עליהם ונראה מה יהיו חלומותיו:

(א) אית ב' 46 רבינו ברוך בן שמיאל וכו' (ג) אות י"ד 135 רבינו יוסף טיב עלם וכו' (ג) ישם 206 הרב רבינו יעקב בן ה"ר אליהו לבית לאטיש וכו' (ד) ישם 325 ד"י דלוי וכו' ד"ה אך מדברי רש"י וכו' (ה) אות מ' 161 מדר"ם נאגארה וכו' (ו) ישם 191 ה"ר משה תבין וכו' (ז) אות פ' 4 רב פלמוי גאון וכו' (ח) אות ש' 125 דחכם הכילל ר' שמיאל בן ה"ר משה מלגוירי וכו' (ט) ישם 150 הרב שמיאל ק' תבין וכו' (י) ישם 177 דחכם ר' שמישון בן אבטליון וכו' (יא) ח"ב אות מ' 2 מאה ישעירם חבור על דר"ק וכו' (יב) ישם 81 מהזור ויטרו וכו' (יג) ישם 174 מעין הכמה וכו'. ילששה עשר אלה לא נזכרו בפתיחת הרב המאירי כלל — (יד) אות י"ד 241 דה"ר יעקב פרומרוג הוא הנקרא ר"ת וכו' (טו) ישם 374 רבינו

את נהרף ויעט כמעיל קנאה לקנא להרב כרמולי כי רבים לוחמים לו מרום. — אך צר לי לראות כי נעו מעגלותיו מנתיב האמת ושם כזב מחסהו. נפו אשוריו מדרך חכמה ולא שמר פתחי פיו ללארד לתועי רוח (לפי דעתו) בינה בדברי נועם כדרך חכמים אישר כל דכרירם כנחת נשמעים, ולא נזהר בלישונו להאיר להולכי חישך כנר חכמה ואור תורה אישר כל נתיבותיהם שלום. ודוא יוצא לריב בלישון מדברת גדולות ופיו לטהלומית יקרא. על גדולים ומיכים ממנו אישר קטנם עבה ממתניו, יביע ידבר עתק בנאווה ובוז. ועל כל הניגע ופיגע בהרב כרמולי ומפקפק על דבריו, ירחיב פה יאריך לישון לאמר "כלם טעו והאמת אתו" — "בחנם תפשו להחכם כרמולי והאמת אתו והמה קנאים"

ייען כי גם אנכי הצעיר מצאתי חן בעיניו להזכירני ולהעלות את שמי בין הטועים והמתעתעים המזידים להשיג על הרב כרמולי ולהשיב עליו בטקום ומקים; לכן אמרתי בקרת תהיה! לפני כס האמת נשפטה יחד ונגד כל חכמי לב וכל יודעי ספר לכה נא ונוכחה ויוכיחו בין שנינו.

I.

על דברי הרב כרמולי שכתב בתולדות הג"מ חיד"א וז"ל: וכ"י ישן שדוא הרב המאירי בהקדמת ספרו בית דבירה, העירותי אני לאמר: אינו נראה, כי את ס' בית הבחירה ראה הרב המחבר ז"ל בכ"י, ומזכיר גם פתיחת הספר ומלותיו והקדמת הספר לא הזכיר כלל. ובכל מקום שמביא דבר בשם כ"י ישן כותב תמיד: ספר כ"י ישן או כ"י ישן קדמון, או ספר ישן כ"י, או קובץ ישן כ"י. ע' לדוגמא בח"א אות כ' 46 י"ד 22. 135. 206. 241. 325. 374. מ' 191 פ' 4 ש' 125. 150. 177. ח"ב ה' 96. וז"ז.

וע"ז כתב המוציא לאור הנזכר בתולדות המאירי דף IX. בהע"ו ד"ה סדר תנאים וכו' וז"ל: הרב חיד"א ראה אותו והשתמש בו דרכה פעמים ומזכירו תמיד בשם כ"י ישן אך לא נדע מבטן שי יצא, אך עתה בדגלות נגלות לעיני כל חקוק בעט ברזל הספר הזה נראה לכל מעיין כי ע"ז ביון הרב חיד"א והאמת את החכם כרמולי במ"ש בתולדות הרב חיד"א (פ"פ תר"ז) דף ט"ו שכוונתו בכ"י ישן על הרב המאירי כאישר נראה עתה לעיני כל כי דברים ככתבם נמצאים ישם. גם באוריענט לשנת 1840 כתב כן והאמת אתו וכו' ובטל"ן גם דברי החכם בן יעקב בהקדמתו להוצאת שם דגדולים דף י"ד בהגרת אות כ"ב טה שהשיג כזה על החכם כרמולי. ומזה ראיה ברורה שאין למרד ולהשיב על שום חכם בלתי חקר תחלה כחפשי מחופשי אחר כל הדברים וביותר בענינים כאלה. ובכל טה שהשיגו זה זמנים טיבא על החכם הנזכר כלם טעו והאמת אתו. כי החכם הזה ראה דרכה

עד עכו ועד יפו, הה"ד עד פה תבוא ולא תוסיף ופה ישית כנאון גליך. וכו' עד עכו תבוא ולא תוסיף — ונראה דדרש שם **עפ"ו** כמו **עד פה** — ופה ביפו, ע"כ. ולדעת ר"ח יתאימו דברי החוקרים החדשים דמיוסדים על חקירות נאמנות, אשר גזרו אומר כי ארצות אירופא ואפריקא היו לפנים מחוברות יחד אצל מצר גיבראלטאר וסיציליא (ענציקלאפדיא של בראקהויז 1846 ערך הים התיכון) אך אח"כ פרץ הים אוקינוס ופנה לו דרך ויבדל בין שני חלקי העולם, והוא ממש כדעת ר"ח כי בראשונה עלה הים ופרץ דרך מצר גיבראלטאר ועבר ובא עד כפי ברבריא אשר היתה מחוברת להאי סיציליא, ובשנית גבר עוד והבדיל בין ברבריא וסיציליא ושטף ועבר עד עכו ויפו. וזהו ג"כ פירוש נאה בכתוב הקודא למי הים וישפכם על פני הארץ כי טרם עלות הים היה אגן הים התיכון ארץ יבשת בקעה עמוקה וגדולה. — ועתה כאור יאירו לנו דברי ר"י כי להיות הים הגדול דקרא הוא ים התיכון, לא נכרא בששת ימי הבריאה כ"א היה יבשה ועמד בזמנים מאוחרים אחר כך בדור אנוש והפלגה, לא יתכן א"כ לברך עליו "עושה מעשה בראשית" כי אינו מעשה בראשית כים אוקינוס ושאר ימים וד' נהרות והרים וגבעות וכו', ולכן אמר ר"י לברך עליו "שעשה הים הגדול" ר"ל עשהו בזמן מאוחר ולא בתחלת הבריאה; לא כן ים אוקינוס שנכרא בראשית הבריאה ברכתו "עושה מעשה בראשית" — ובה יונח לנו ג"כ מדוע לא אמר ר"י לברך שברא את הים הגדול כאשר אמר על ירקות "בורא מיני דשאים" יען כי לא נברא בראשית הבריאה כ"א נעשה אח"כ. וצדקת פסק דב"י כאור בהיר תופיע.

עבי הירש קאצענעקנבאגען

מגן האמת

זך מקרוב בא לידי ספר בית הבחירה פירוש על פ"א לרוב המאירי ז"ל עם הפתיחה הגדולה והיקרה אשר צמאה לה נפשי כמה לה בשרי זה כמה. ובפתחי את הספר ישמחתי למצוא בו יותר מאשר קייתי, בראותי כי המוציא לאור החכם נ' כוכב טוב האציל עליו גם מרוחי והוסיף בו דברי חפץ בתולדות המחבר והערות רבות ומעילות כיד חכמתו השיבה עליו. גם ישמחתי לראות כי שם לבו להטיב ולתקן דברי זולתו כעקום אשר טעו במדבר קדמית: ולהישירם אל נתיב האמת. אף ראיתיו יוצא חלוץ לצבא ומצא את לכבו נכון לנקש את

משפט צדק

זיכור פסק סז"י על דבר זככת הים הגדול

ברכות (נ"ד ע"א במשנה) על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות וכו' אומר ברוך עושה מעשה בראשית ר"א הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול . ובתוס' ד"ה על הנהרות , לאו על כל הנהרות איירי אלא ד' נהרות דכתיבי בקרא כמו חרקל ופרת , ע"כ . וע' במהרש"א הטעם כי אלו ד' נהרות נקראו מעשה בראשית כמפירש בענינו ונהר יוצא מעדן והיה לארבע' ראשים וגוי אבל שאר נהרות אפשר שנתהוו אח"כ וכו' ע"ש . ומעמו יאל ר"י כתבו הפוסקים שמתוך חישיבותו קבע לו ברכה בפ"ע, ודב"י ביש"ע (או"ח סי' רכ"ח) על ימים וכו' ועל הים הגדול והוא הים שעוברים בו לא"י ולמצרים אומר כא"י כו' עושה הים הגדול ע"כ . וכתב המ"א ובל"ח הוכיח שאין מברכין ע"ז רק על ים אוקינוס המקיף העולם כו' אבל תישו' הרא"ש היתה שלא יברך אלא על אוקינוס והיינו אותו שמקיף העולם וכו' ובכ"ה האריך להליץ בעד הרב"י ולא עלתה בידו וכו' ובסה"ת כתב שהוא הסובב ארץ אנגלמירא כדאי בתחלת ספר יוסיפון ע"כ . והגר"א מוילנא כתב (שם ס"ק ב') ועל הים הגדול והוא הים שעוברים בו לא"י כמ"ש בקרא , אבל הרא"ש בתישו' השיב דוקא ים אוקינוס עכ"ל , וראה בל"ח שכו' כי אם נאמר שכוונת ר"י היתה על ים הגדול שאצל א"י ולא על אוקינוס , יקשה מדוע פסקו הפוסקים כר"י , הלא היה להם לפסוק כת"ק הסובר כי על כל הימים וים אוקינוס בכללם מברך עושה מעשה בראשית , אף כי על הים הגדול שאצל א"י הקטן ממנו , אך אם נאמר שכוונת ר"י היתה רק על אוקינוס נוכל לפרש ישר"י לא בא לחלוק כי אם לפרש ולא פליגי , וכאמת ג"ל כי דוכחת הב"י היתה מדאמר ר"י הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול , ואם על אוקינוס כונתו היה לו לומר הרואה את ים אוקינוס אומר ברוך שעשה את הים הגדול . — אך הקוישיא עוד במקימה עומדת מדוע רק על הים הגדול שאצל א"י נברך שעשה את הים הגדול ולא גם על ים אוקינוס הגדול גם ממנו , ומדוע לא פסקו הפוסקים כת"ק נגד דעת ר"י ?

והנה אם גם גדולי הפוסקים דאלה חשבו להדיח פסקי של רב ב"י , הנה האמת יורה דרכו כי הצדק אתו , יען דבריו נוסדו על יסוד המציאות כל ימות , כי בכ"ד (סיף פ' כ"ג) נאמר : הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ , ב' פעמים כתיב הקורא למי הים כנגד ב"פ שעלה והציק את העלם (בילקוט טוסיף בדור אנושי ובדור דפלגה) כו' ר' חנינא ור' אחא בשם ר"ח בראשונה עד כפי ברבריא ובשניה

לִבְתּוֹ עַל לְשׁוֹנוֹ
 עַד שִׁפְתוֹתָיו חֲנִינָה ,
 יִשְׁרוּ שָׁם מִבְּטָחוֹ ,
 אֲמַתּוֹ מִגֵּן וְצַנָּה .
 יֵשׂא עֵינָיו מֵעֵלָה
 אָבִיו שׁוֹכֵן שָׁמָּה ,
 בְּדַרְךְ עֵץ הַחַיִּים
 יִנְחֵנוּ בְיַד רַמָּה .

העברי

הִנֵּה בְּתַמוֹ מִיַּחַד
 לְמוֹעֵד עֵת הַחֶקֶר ,
 מַה צֶּדֶק , מַה רְשָׁע
 מַה קִּשְׁט , מַה שֶּׁקֶר
 אֵיתָן בְּאִמּוֹן רוּחַ
 שׁוֹמֵעַ נְאֻם לְבָבוֹ ;
 אֲדַהִים יִבְקֹשׁ גִּרְדָּף ,
 מִשְׁלִיף עָלָיו יִהְיוּ ! —

העברי

מתתיהו שמחה ראבענער

רַבִּיכִין וְתַרְיָצִין
 מְלוּוֵהוּ פֶּל שְׁעָתָא
 וּזְיָנִיה וְתַרְיָסִיה
 רוּחַצְנִיָּה עַל קוּשְׁטָא .
 עֵינֵיהוּ לְמַעֲזִינִיה
 תָּם דִּי אֲבָרָם מָרָה ,
 אִיהוּ יִתְקַל אֲרַחֲיָה
 וְשִׁבְלִיָּה בְּתַקוּף מִימְרָה .

עבראה

רַחֲיִין דִּי יוֹם יֵיתִי
 דִּי יִפֵּק לְגַהֲזָרָא ,
 מָה הוּא טַב מָה הוּא בִישׁ
 מָה קִשְׁטָא , מָה שֶׁקֶרָא
 לָא מְטָרִיד ; הָא לְבִיה
 אָמַר לִיה בְּתַדִּירָא ;
 "צֶעֱרַף קָמִי מָרְךְ"
 וְלִפְּסִים צֶעֱרָא אֲגָרָא !

עבראה

אליעזר אליהו איגל הלוי

אזד"ק טשעכנאוויטץ ומליכט צוקאווינא

תִּסַּק הַשְּׁמַיְמָה
 עַל עֵקְבוֹ תִּשׁוּפְנוּ
 תִּצְיַע שְׂאוֹל תַּחֲתִית
 לֹא תִסּוֹר מִמֶּנּוּ
 תִּסְגֵּר בְּאַרְמֵן עֹז
 מְאֹד קְרוֹב אֵלֶיךָ
 תִּשַׁח בְּסִפְתַּי עֲנִי
 פֹה יִקְדֵם פְּנִיךָ

העברי

נָגַשׁ וְנִיעַנְהָ לְמַדְרֵי
 עַד דָּכָא יִשְׁח —
 בְּאַמוּנָתוֹ יִהְיֶה
 בְּדַגְלָהּ יַחֲלִיף כַּח
 שׂוֹא תֹאמֵר בְּלִבְכֶּךָ:
 "נָפַל שְׂדוּד לְאַרְצִי!"
 רוּחוֹ יַעֲזֹדד , כְּמַעֲט,
 יָקוּם וַיִּפְרוּץ פְּרִיץ

העברי

גָּלָה כְּבוֹד מְנַהֵן —
 כְּבוֹד סְפוּן בְּחִבּוֹ
 נוֹאֵשׁ מִנִּי צָדֵק —
 צָדֵק יִרְדֹּף לְבוֹ
 לֹא יִהְיֶמָה , לֹא יִרְעַשׁ
 לֹא יֵאָתֶה בְּרוּחַ —
 יִדְכֶּה אִף יִפְנֵעַ
 כְּמַעֲט קָמָ יְגוּחַ

העברי

אִיהוּ בְּתַקּוּף הוּמָא
 אִינ תִּסַּק טוּרִיא
 מִינָה לֹא תִטְמֵר
 אִינ תִּנְחַת חִילִיא
 בִּי בִירַת מְלִכִיא
 מִן סְטֵרֵךְ לֹא יַעֲדִי
 אִף עַרְסְתִּיהָ תַּחֲזִי
 דִּי מְסַכֵּן בִּי בֵיתִיהָ

עבראה

הַדְּמִין אֶתְעַפֵּד
 וּבְחִי עֲלֵמָא אֲדַבֵּק
 דְּקִטְלָא אֶתְמַסֵּר
 רַחֲצִנְיָה לֹא שָׁבַק
 סְבֵרְתָּ: הֵא אֶתְמַכְּרָךְ
 אֶתְחַבֵּט וְנָפַל לִיָּה
 עוֹד צְבַחַר , עוֹד קֵאָם
 מְזַדְּקָךְ עַל רַגְלִיָּה

עבראה

בַּר נָשׁ לֹא זִיו וּשְׂמָא
 שֵׁם קוּדְשָׁא בְּלִשׁוֹנָא
 בְּשִׁקְקִין חֲסוּדָא
 הֵן חֲפֵד בְּתוֹנָא
 דָּא הָמִי דָּא רַגֵּשׁ
 לֹא מַכְלִי לֹא צוּחַ
 רַכִּינ , גְּחִין , סְבִיל
 מְצַעְרִיָּה מְתַרוּחַ

עבראה

הַעֲבְרִי !

עֲבְרָאָה !

(Nach dem Deutschen „der Jude“ von Dr. A. Kämpf.)

הַעֲבְרִי ! הַעֲבְרִי !
 דְּבַר-פֶּלֶא הִנֵּהוּ
 תְרוּמַמְנָהוּ בְכָבוֹד
 אֵל יִקַּל עֲרֻכָהוּ !

עֲבְרָאָה ! עֲבְרָאָה !
 תְּמָהָא בִיהּ וּפְרִישָׁא
 זִיב הֵב לִיָּה וּרְבוּתָא
 לָא כִסְפָא בִישָׁא

הֵן עֲמוֹ עִם מִצְעָר
 בְּכָל גּוֹיֵי הָאָדָמָה ,
 וּבְכָל מְדִרְךָ דְרָגַל
 תִּמְצָאָהוּ שָׂמָה .
 קִדְמָה כִּי תִתְהַלֵּךְ
 הוּא נֹצֵב לְפָנֶיךָ ,
 יָמָה בְּהִתְהַלְכְּךָ
 בּוֹ יִפְגְּעוּ עֵינֶיךָ .

מִן כָּל לְשָׁנָיָא
 חֵלֶשׁ וּזְמַר עֲמִיהּ ,
 וּבְכָל אֲתָרָא דְתִתְקַד
 תִּמְן תִּשְׁפַח רְשָׁמִיהּ .
 לְחֵבֶל עֵינֶיךָ שְׂרִי
 מִדְּנָחָא אִין תִּסְטִי ,
 כְּעַרְבָא אִין תִּזְל
 תִּמְן תִּחֲזֶה יְתִיהּ .

העברי

עבראה

פְּעַמִּיךָ שִׁים נִגְבָּה
 עַל מְקוֹמוֹ תְשׁוּרְנוּ ,
 וּבְלִכְתְּךָ צְפוּנָה
 גַם שָׁם תִּחְקַרְנוּ ,
 תִּשְׁכּוֹן בְּאַחֲרִית יָם
 שָׁם יִדָּךְ תֵּאֱחָזֶהוּ ,
 תִּרְחִיק נֶדֶד מִדְּבָרָה
 הַלֵּם שְׂאֲנָן גּוֹהוּ .

דִּיר , תּוֹתֵב קִמְךָ
 אִין תִּתּוֹת דְרוּמָא ,
 צְפוּנָא אִין תִּרְהוּט
 פִּרְסָתִיָּה אַף תְּמָה .
 נְגוּת יָמָא תִּכְחַר
 לִיתְךָ רְחִיק מִגִּיהּ ,
 אֲרַעָא צְחָא תִצְפִּיהּ
 אַף תִּמְן אֲדִנָּה .

העברי

עבראה

רבים: הוא והשכינה שעמו... ולדעת השניה שאומרת שהצווי נאמר למלאכים לפי שבאה בלשון רבים קשה קושיא דמעיקרא מי ראה מדבר עם זה ומצוה לזה? אלא בשביל שהיו מלאכים מוכנים ומזומנים שם בשעה ההיא ישדבר הקב"ה עם אאע"ה, לפיכך הסב הדבור אל המלאכים ואמר עשו. —

ב) על הנונין ההפוכים שאצל הפסוקים אוילים מדרך פשעם וגו' דרש רישו חז"ל והובאה דרשתם בריש י"ז"ל צעקו קודם גזר דין נענן יעו"ש, הדרשה תדרש ואין דבר יוצא מידי פשוטו.

ולדעתי רמזה כאן המסורה הקדמונית לרו וסוד שנתגלה לרבינו דאי גאון ז"ל בימים הרבה אחריה. בערוך ערך ארבע ובתו' ברכות פ' הוואה ובתרי"י נמצא: שאלו לפני רד"ג ז"ל מ"ט לא אמרין רבנן בסדורא דקראי (דני ארבעה דצריכי לאודויי) והשיב: הכי איתא לפרושי דקראי סדורין לפום דשכיח טפי, ושמעתיא סדורין לפום הקרובים לסכנה, ע"כ לשון הערוך, ובתוס' ובתרי"י מבואר יותר: והם דם לפי דעתי הנונין הרפוכין שהעמידו בעלי המסורה כצד הכתובים הללו, לומר לך שאם נחשוב בסדורן של דקרובים לסכנה ביותר אין כאן מקומם, אלא צריכים אנו לסרסם ולהעתיקם מקומם, ותחיינה דסמניות הללו כסמניות שבתורה אצל פסוק ויהי כנסיע הארון שהיו מחז"ל, שאמרו מפורש כמעמם לומר לך שאין זה מקומם, שנעתקו מקומם דראוי ובאו כאן לאיזו סבה ומעם כמסו —

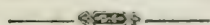
ג) אמר רבא מ"ד כרוז בכרוז יחד, לומר לך מאי כרוז זה אחד מחדד את חברו; אף ת"ח מחדדן זה את זה בהלכה" (תענית ז' א') **מ"ה** הוסיף רבא על דמפורש בחצי הפסוק שאחריו והוא דנמשל ואייש יחד פני רעדו? ושמעתי מפי אבי ז"ל דבר שתקבל על הלב. אמר: ידוע הוא שעקר הישחות כרוז הוא באבן; לא בכרוז חברו, ומשנה שלמה שנינו "אין משחזין את הסבין כ"ש אבל משיאה ע"ג חברתה" מפני שהחלקה וההשאה ע"ג חברתה היא דרך שנוי. וזה היה דקדוקו של רבא מאי דכתיב כרוז כרוז יחד, למה תפס הישחות בכרוז ולא הישחות העקרת שהיא באבן, שדכתוב רוצה להפליג חרוד הלומדים ביחד באופן היותר חזק? וע"ז השיב שאע"פי שבענין עצם החרוד היה מן הראוי להזכיר הישחות דאבן; אך כדי לצאת ידי חובת דנמשל מכל צדדיו הוכרח לתפוס במשלו הישחות כרוז כרוז לומר לך שישנים הלומדים ביחד שניהם מתחדדים זה מזה ואפי' הגדול מהקטן, ע"ד וטתלמידי יותר מכלם, מה שלא היינו למדים מהישחות כרוז באבן, שרק הכרוז לבד מתחדד ולא האבן מכרוז, והכתוב רוצה להשמיענו שאחד מחדד את חברו, וע' ברי"ף שם —

אליעזר צווייפֿעל

ז', עזרא ונחמיה עשרה הרי מספר כולם נ"ב, והוא עולה כפי מספר שבתות השנים, וכאמור במדרש (פרישת נישא פי י"ד) "נ"ב שבתות יש בשנת החמה" והוא ידוע ג"כ, אך המגלות אינן בחשבון סדר הכתיבים בפסקי דנהרדאי, והמה נחלקים בסדרן בפ"ע, ולטו היה אולי גם בימיהם עתים מזמנים לקרותן כמו אצלנו במועדים ורגלים, ואולי השלימו כמו (שה"ש רות וקהלת) שבתות השנה בשנת העיבור ששבתותיה נ"ד (מלבד אסתר ואיכה שזמנם בחול) ויש לי עוד דברים בזה אך אכמ"ל.

וַיֵּץ לַעֲיִן בַּחֲלִיבוֹת קֶדֶם (שאיננו עתה בידי) שהרב שי"ר העיד בשם המסורה כי מספר סדרי תהלים י"ז, ובונה מעליותיו בטעם דמספר הזה, ואינו אלא ט"ס כי מפירש במסורה שבתחלת המקראות גדולות: וסדריו י"ט, וע"ש חלוקתם? —

יהודא בעהא'ק מווילנא

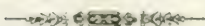

לקומי שושנים

א) **בזוהר** (על פסיק ארדה נא וארא) איתא וו"ל למאן קאמר אי תימא לאינין מלאכים מאן חמי מליל עם דא ופקיד לדא, אלא לאבר הם קאמר דברשיתיה קיימין אינין אתרי. ד"א לאינין מלאכים מה דאתמר לאברהם. ט"ס עשו עשה מבעיא ליה אלא דא אברהם ושכינתא דלא אעדי מניה. עשו מה דאתמר למלאכים בנין דהוו זמינין תמן והוו משתכחן למעבד דינא, ועל דא עשו עביל. הדברים קשים מאד להולמם ולית ננר ונר דיפרקינן, שהנקודות המפסיקות באו שלא בטומם ומבלבלים הכונה המכוונת בזה?

עשה אונך כאפרכסת ואגלה לך דבר יקר בזה: לפני בעל הזוהר היתה הגרסא עשו העיין בחטף פתח, והוא צווי לא פעל עבר, ולפי"ז שאל כחלכה יבחיגן למי זה הקב"ה אומר ומצוה זה? אם תאמר למלאכים, מי ראה מדבר עם זה ומצוה לאחר, ר"ל מדבר עם אברהם ומצוה למלאכים? אלא מוכרחים אני לומר שהצווי הזה היה לאברהם שכל הערים והמקומות הללו היו בידו וברשותו. ד"א מצוה זה למלאכים, אלו הן שתי תשיבות שדשים בעל הזוהר על שאלתו, ועבשיו הוא הילך וספר ש דבריו הראשינים ויאמר: לדעת הראשינה ישוכרת שלאברהם כאה המצוה קשה שהיה צ"ל עשה כלי יחיד (וזה באור מה דאתמר לאברהם ט"ס עשו עשה מבעיא" ל"ז) אלא לפי שהיה הישכינה מצוה ותדירה עמו לכן נצטוה בלשון רבים

שלושה שרינים

(א) בפיוט לליל אחרון של פסח המתחיל פסח אשור וכו' כפינו:
 פסח חזיון קדמו לנעלם, יי' יטלוך לעלם (כצ"ל חסר וי"ו) פסח
 מצרים, פסח כציון ישוררו לגואלם, יי' יטלוך יי' לעולם
 (כו"ו) פסח לעתיד ע"כ. והוא מבואר ע"פי הא דאיתא (פסחים נ"ו
 וקדושין ע"א) ביום הריא יהיה יי' אחד וגו' אמר רנב"י לא כעדהו
 עיה"ב, העוה"ז נכתב בי"ד היא ונקרא באל"ף דל"ת; העוה"ב כולו
 אחד וכו' סבר רבא למדרישיה כפרקא, אמר ליה הווא סבא לעלם
 כתיב (זה שמי לעלם חסר וי"ו לשון העלטה, רש"י) ונרמו
 זה לדעת הפייטן (ואולי כ"ה ג"ב באיזה מדרש) כאלה הפסוקים,
 שכפסת מצרים כתיב בשירת הים: יי' יטלוך לעלם חסר וי"ו,
 לפי שבעה"ז זה שמי לעלם כתיב, וזה שאמר קדמו לנעלם;
 אבל פסח לעתיד יטלוך יי' לעולם כתיב (תהלים קמ"ו) מלא
 וי"ו, והיי' פסח כציון ישוררו וכו'. כי (שם) כתיב אלהך ציון
 והוא רמוז לעתיד — וחכמי האמת יבינו כל —

(ב) בש"ע אה"ע (ס"י קמ"ה ס"ה ברמ"א) «מאחר שדיא ל' חכמים
(ועל"ס"י קנ"ד סעיף קל"א) משמע כן» והוא ט"ס וצ"ל ס"י קנ"ד
סעיף ק"י) לא משמע כן. וראיתי להעיד ע"ז אף כי מובן בנקל
להסעיין, יען שנסתבשו בו כל ספרי הדפוס שראיתי.

(ג) ברוך החונן לאדם דעת אישר למדני טוב טעם ודעת כמספר
סדרי הכתובים (אמ"ת ועד"ן) הנה רבב רנ"ו מ"ה ש"ז נ"ו
היטיב מאד לראות בטעם מספר סדרי התורה ע"פי המסורה קנה
חסר אחד, כפי מספר הישנות לשלש שנים לבני מערב בארץ המסקי
אורייתא לתלת ישנן (מגילה כ"ט ב') ושורזי אמרם ז"ל בסדרים
(רי"ש אסתר) «ואין קנה כו' שאין ככם מי קנה דברי חמישה סת
מנין קנה» (הליכות יי' קדם ד"א תר"ז צד י"א) ובטעם סדרי
הכתובים בקש חיטונות רבים. . . ע"כ נלע"ד כי דטעם הוא ע"פי
מאמרם ז"ל (ישבת קמ"ז ב') דכנודא פסקי סדרא ככתובים
במנחתא כשבתא ע"כ, וכתום' (שם כ"ד א') דה שאלמלא פירשו
שהו מפטירין בכתובים בשבת במנחה, וכ"כ דתום' (מגילה
כ"א א') ד"ה ואין, וכ"כ בתום' שכע"י (ואילי' לקח מדרשנ"א)
פ"ג דמ"ק דמ"ו, פסיק סדרא קמיה דר"י, כך היה מנהגם לקרא
בכתובים כל ישת וישבת כראיתא בפרק כ"כ ע"ש.

ועתה צא וחשוב מספר הסדרים בכתובים ע"פי המסורה
במקראות גדולות כחזקתן ונס בסוף כל ספר, וספר ותמצא מספר
תהלים סדרו י"ט, משלי סדרו י"ח, איוב סדרו י"ח, דניאל סדרו

אך האמת שמלת בפסיקתא קאי גם על שלפני מאמר ר"י בר טימן, וביותר עוד על מה שלאחריו ושלאחרי אחריו, על כל עניני הדרשות של ויאמר אלהים יהי אלהים יהי אור — ועוד לי דברים בענין הפסיקתא דאוקספורד בכלל, כי לדעתי העניה הוראת פסיקתא ממש כמו פתיחתא (מענין פושק שפתיו ועוד לי ראיות בזה גם מדברי חז"ל) כי ראיתי מצאתי בפסיקתא הכתובה אשר באה העתקה ממנה מאוצר הספרים דאוקספורד כי כל הפסיקות שלה הן רק פתיחות של דרושים ולא זולת.

וְכַמֵּה פעמים מצאתי ג"כ בה פתיחות ישונות, ישונות זו מזו בפתיחותיהן ודומות זו לזו בסוימיהן ואז יחדל מסדר או כותב הפסיקתא לכתוב עוד תוסה דפתיחה אשר בחתימתה תשוה לחברתה ההולכת לפניה או לאחת מאשר לאחריה, ויציין רק "וישאר פיתחא כות דקמיה" או "וישאר פיתחא כות דפיתחא פלונית ופלונית" —

ומהפסיקותיהן אי יותר מדפתיחותיהן לקחו הפתיחותי דחסימיא שבמדרש איכה. ורבו הפתיחות למגלת קינות כי לרוב חבת הקדיש חבת ציון וירושלים, ולרוב דצער והיגון על שריפת בית אלהינו ונלותנו, הרבו חז"ל לדרוש במגלה הזאת, והרבו לפתוח בה. ובייחוד רבי ורבי יוחנן כמבואר בירושלמי. ועשות פתיחה היה חיוב בעיניהם ז"ל למלאכה נפלאה, ולזאת דרשו ואמרו על פתיחה ישירה פותח בדברים ודורשן. והו ג"כ ענין "ורכנן עבדין יתהון פתיחא" ולא יוכל להאריך עוד פה בזה.

וְלִפִּי דברינו אלה אין הוראת פסיקתא מלישין קין הרב והישל בתו; רק נהפוך הוא ראשית דבר והתחלתו.

וְנִחְלֶיהָ את פני ידידנו היקר רב החכם הגדיל והמפלא מו"ה **עֲדֵי** ה"י, שיחה נא לנו דעותיו הרמות בענין כל מה שאמרנו בזה, אחרי אשר חננו י"י בפסיקתא כ"י דומה לזו של אוקספורד, ואנכי לא ראיתי הפסיקתא דאוקספורד רק שעות אחדות. ומי יתן ויעתיק לנו החכם הזה **הַמְשַׁתְּדֵל** תמיד לטובת חכמת ישראל וירושיה באמת ובתמים, את הפסקא דקוסי אורי, או אז יורח עלינו אור * —

שניאור זקש

(* גם טלחי ונקטזי מלח כבוד ידך כפסנו הרצ הסכס הסוקר כואקר מו"ס ישרל כ"י, כי חז אסר יעתיק מהפסיקתא שביא יציל חל אוצרו רחכמה נוספית על הסמך מבאורי קצת לשונות חכמים, וכי יעילו זכרו חלי וכדחסי ומקעחסי יחד נמקיס נלמן.)

המאסף

עירוב פרשיות

במדבר (ויש ביד) יש עירוב פרשיות לדעתי: כי דברים השייכים לויהו אור כהו וכהו, וכן להיפך. אחרי הדברים: ר"ה בשם כ"ק אטר אילולי יהדבר כתוב א"א לאמרו, בראשית ברא אלהים מניין דן והארץ היתה תהו ובהו צ"ל מיד רבי יצחק פתח ראש דברך אמת וגו' (כלומר ר"י פתח והארץ היתה תהו ובהו) ונמשך והולך עם פ' ב': והארץ היתה ר"ב פתח גם במעלליו וגו' עד ולא יהו ימים טעמים וכן זוטא בעולם, ע"כ ולא יותר שייך לתהו ובהו. אח"כ צ"ל כן: ויאמר אלהים יהי אור, ר"י בר סימון פתח והוא גלי עמיקתא כו' עד והיכן פירש עוטה אור כשלמה, ומיטע צ"ל: ר' אבוהו ור' חייא רבה מתחלת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהו של צדיקים כו' (כמו מקודם: ר"י בר סימון פתח והוא גלי עמיקתא . . . ד"א הוא גלי עמיקתא אלו מעשיהו של רשעים כו'. וכן להלן בפ' ג': א"ר ינאי מתחלת ברייתו של עלם צפה הקב"ה מעשיהו של צדיקים כו'. וכל זה לראיה על דברי כי כל זה ענין אחד —) ונמשך עם פ' ג" ר"י פתח: פתח דברך יאיר וכו' ודוק היטב.

וזאת לדעת עיר, כי לא כן הוא כמו שחשב הרב הגאון מו"ה יש"ר נ"י בערך מלים ישלו (ערך פסיקתא) שטלת "בפסיקתא" בפ' א' מרמו אל הפסיקתא דר"כ שלנו הנדפסת (וכן אומר אחריו החכם טהרי בעדמער בכ"ח שלי ח"ח צד 120) כי לא ימצא כן כמו שכתוב כאן במדרש בפסיקתא שלנו, כ"א מרמו המציין בטלת בפסיקתא על הפסיקתא הקדומה שנמצאת באוקספורד (ורוב חכמי הגדול והכולל טהרי"ט ליפמאן צונין נ"י היה בזה חכם עדיף מנביא בחבורו גדול) כמו ישראלתי בעיני זה כשלשה ימים; ושם נמצאו רוב עניני המדרש רבה על ויהי אור עם המאמר טהיכן נבראת האורה.

בבב סדה טעלי השגת המכר דרר כעהעזר (כ"ח ישם) באמרו שטלת בפסיקתא האי דק על המאמר שלפני ד"י בר סימון, וזה אינו. ואם הייתי טועה לא הייתי אני לכדי הטועה, רק גם כל אישר הצינו במדרשים הנדפסים נקודה לפני טלת בפסיקתא, כאלו מתוויל בה ענין חדש, וכן בעל יפה תאר אשר דציג לפני הטלה הזאת גם סימן חדש. —

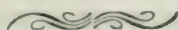
(דורך לאס אויסלעבנען) יצא הרוח מהריאה לחוץ — כאשר יראה לעין כל בימי החירף "כאשר יודרך האויר ע"י הקיר — "ד"י והרוח היוצא הזה: הוא מעורב מחלקי איש מים וחומץ גחליי (קאלענזיינע) המזיקים מאד לכל השואף אותם עוד (דער זיס ווילד ד איינלעבנעט) גם קיטור עשן ואדים חמים הישונים בתכונתם לפי השתנות מזון האדם ומזגו, ימי חייו וארץ מושבו, המפיקים ומפיצים לפעמים גם ריח רע ונפסד יצאו מכל גוף האדם מעל פני עור בשרו המלא נקבים דקים מאד (סאלען) והיציאה הטבעית הזאת ההכרחית ג"כ לקיום בריאתו נקראת ד (אויסקייטונג) וע"י הכליות השוככות על המתנים כהלל הבטן יתפרדו מן הדם חלקי מים עפר ומלח וחומר השתן וחלקים מריחים וחמים אל כיס השתן, ומשם יצאו החוצה ע"י קנה השתן (סאלענלעכט)

והנה ע"י כח ההזנה אשר הטביע הוי"ת באדם, היה יכול להאריך ימים עלי ארץ אם רק שמר גופו מכל דבר המזיק לו, וע"י כח ההורקה היה נשמר גם מהרבה חלאים הנולדים מעיפוש האויר ושאר מקרים רעים. כאשר נראה בנסיון כי לפעמים גם אחרי אשר כבר חלה האדם ונפל למשכב, יתאמץ עוד טבעו להריק ולהוציא הלחיות הנפסדות והדם הנעכר אשר בקרבו ע"י רזעה הקיאה והצואה החוצה, עד אשר תשוב בריאתו עוד לאיתנה הראשון.

ובכל זאת עינינו דרואות לדאבון נפשנו כי ימעט מאד מספר בני אדם הכריאים בכחינה אמיתית, והמאריכים ימיהם עלי ארץ כראוי, ואף כי הרבה סיבות לזאת, בכל זאת הסבה היותר מצויה היא: כי רבו מאד (ואף כי בצעירים לימים) הבוטחים על חילם וברוב כחם ונבונתם בימי נעוריהם ישימו כסלם, וע"כ ימצו ישתו כוס התענוגים לרויה, לנשים יתנו חילם ושנותיהם לאכזרי, בחיק התאיה יחלו, ועל ערש דוי יטהרו למות בלא עתם. כנ"ש הרמב"ם (פ"ד ט"ה דעות) "אמרו חכמי הרופאים אחד מאלף מתים בשאר חלאים; והאלף מרוב התשמיש" אבל האדם אשר ישמר מכל זאת ומכלכל תמיד תענוגי גופו ובשרו במשפט, ורק במדה ובמשורה ישתה כוס התענוגים תשמר נפשו תמיד מכל רע בחמלת י"י עליו, כי

רק החמדה הרעה ותאית המותרות הן הנה לרוב בעוכרי האדם להורידו שחת. רבים חללים דפילו ועצומים יהיו כל הרוגידן עוד, ורק ישמר נפשו ירחק מהן! —

(הסערים הנאים יפחמו צמחנות הנאות)

ונכבד כגוף האדם, כי טננו תוצאות חיים ובריאות לכל האברים: מחלקו היותר טוב יתהו כל הלחיות המועילות והמצטרות לקיום וחיוזק כל האברים ועצמות האדם, וחלקי דרע והנפסד יצאו לחיץ ע"י זעת האדם. השתן, וקיסור העשן היוצא מנחיריו. ומן הדם יתהו גם איד העצבים הדונה לרוח (דער נעלמענדוקט) הבחיה ומחזיק את הנוח, וממנו יולדו ג"כ הדמעות בעינים ודרוק בפה ובשאר מקומות הגוף, אשר ד"רם כלם מיין מלוח ומתדבק ואיינע זאלליגע לונד סליימיגע פליסקנקייט) גם מיין הלייכפיהא דדק הראוי להקפא בכלים הנקראים (געקעזע לויזמן) ומיין עשבת זרע בכלי הרולדה אשר תכליתו ותעודתו ככל בע"ח הוא רק להישאר מינם עלי ארץ. כל אלה מתרדים מן הדם.

ונמשך מזה כי כל דבר וכל פעולה הממעשים את הדם יטעיטו או יפסידו ויאבדו לצמיתות גם כשרון הרולדה באדם -- ואולי מטעם זה אסרו חז"ל (תענית י"א) התשמיש בשני רעבון ובשאר צרות, וכן ביום ההקזה וביום ביאה מן הדרך ובעת החולי (רמב"ם פ"ד מה' רעות) כי כל אלה ממעיטים דם האדם, כגודע.

ורופאי זמננו יזהירו לבלתי הקיז דם כ"א בעת אשר יחלה האדם בקדחת הריאה ושאר אברים הפנימים. ואף כי משנת השיש והלאה צריך האדם להזדר אף מהמעייט דמו ע"י מציצת העלוקות, וכל זה רק מטעם הכתוב "כי הדם הוא הנפש" כי כל נטף ונטף הנחסר ממנו לחסרון כח החיוני יחשב. וע"כ אהז"ל כי החובל בע"ח בשבת ומוציא דם או שנצטרר המכה באופן שלא ישוב הדם עוד למקומו חייב משום נטילת נשמה; כי ע"ז המעיט כח חיוני שלו, כי ע"י הנשימה

ח"א ל"ד 13) וידפיסו סניח נספרו הנפלא שירי שפת קדש. ולי עה יקרו ומה נעמו כלש אמריו :

**"עֲפֹר יִינֵק עֶשֶׂב
אוֹתוֹ יִלְחֹדַךְ בְּשֵׁב;
בְּשֵׁב יֵאָכֵל גָּבֵר
אוֹתוֹ יִבְלַע קָבֵר!"**

ואם צינה הנן כי צדנרים מעשים הליט המסירר את אשר האריכו ויאריכו מיקרי חצל לחפניתס. צרגע כלאה עילס הפך, עשר חליפית צרגע יספוך המסירר עפר לעשן, עשן לכסב, כסב לגנר, גנר לעפר, כה יקב דלת הטנע על ליר הנלס. וגם מזה יכלה כי לדקי אמרי המעשים הכחינים צהרפה לקפרי מצבת עולם על אלות "ד" אומץ ועזז הסיר. לך אל ספרי הסוף אחי הקורא! כלה חסך קלכו מלרכי הסיר (ל"ד 48) ומכס.

המאסף

האצטומטא הנקרא ב'א (סמייכל זאפט דער גראססען מאגענדרינע) ואז יתוקן יותר להעשות מין חלב המזון (ספיוזעמליך) וגי' תנועת הפרשדון הסביבות (דורך די ווארמעסליכע צעוופנונג דעס מאסט דארמס) ימשך מין זה לאט לאט אל המעים הנקראים (ניכטען א נד סופט דארמס) ושם יתוקן וימיצו אותו כלי החלב הרבים, אחרי אשר נעשה שם כבר יותר צלול ורך ע"י התערוב עם מין הפרשדון, ויוליכוהו אל כל החלב אשר במתנים, ומשם ירד ע"י כלי מיוחד טפה טפה אל גיד הדם היטמאלי (סליפעל צלימאלער) ויעורב עם שאר הדם היטב.

ומלבד זה יתפרדו כבר הרבה חלקים דקים מהמזון מדי יומא אל הפה אשר ימיצו וינקו כלי המין אשר בתוכו, ובתוך האצטומטא והפרשדון, ויוליכוהו ככלי אמצעית מעבר הדרך הנזיל אל הדם להתנות ולחזק בזה כח הגוף ועורקיו ונפש המרגשת אשר באדם, ועי"ז ישיג דם תמיד רכה והכשרון לדניע כל חלקי הגוף ואבריו, עורקיו וגידיו ולהפיץ דוח חיים בריאות ושמחה על פני כלו, ורק ממנו תוצאות חיים הטופניים לכל חי כמאמ"כ (ויקרא י"ז י"ד) "כי נפש כל בשר דמו הוא" והמותר מהמזון אשר לא יוכל להתעכל או סיגי המאכל וחלקיו הנפסדים יצאו ממעי הדרך אל מעי העור (אין דען צלינדען דארס) ובעל ישיבילי אמונה (נתיב ד') קורא אותו כשם המעי הסומא. והמעם לכל זה לפי שאין לו כי אם פה אחד אשר יכנס שם המזון ויצא אח"כ ממנו בדרך אשר בא שמה, כי אין לו מוצא אחר. באופן שנדכה מעי זה לשק. ומשם יצא אל המעי הרחב (קאליק דארס) ומשם אל החלחילת אשר ממנו יצא הפרש החיצה.

ועתה התבונן נא נעים! מה רבה חכמת יוצר כל אשר הפליא לעשות כלים בתחבולות כאלה למען הוציא יקר מוזלל, ולעשות ע"י כח העיכול באדם מחלקי צומח ובע"ח אשר יקח האדם למאכלו מין ראוי לחיות בו גוף האדם המדבר ונפשו המשיכלת. וכמע"ז דבקר ודצאן "ישתנו חלקי הציר ועישב אשר יאכלו ג"כ ע"י כח עיכולם לחלב בשר דם וחלב לחיות אח"כ למאכל בני אדם, וככה יעלו "היצורים תמיד" מעלה מעלה: מהדומם אל הצומח, מרצומח אל דחי, מדחי אל המדבר, וכמותו ישיב גופו לחיות עפר וצמחו ישה, גם רמח ותולעה, באופן שתמיד יהיו ד' מדרגות הברואים דצח מעולית ויורדות מסה (הנומקסלונגסוויסט) על פי יוצרם — יאילי על חילוף תמיד זה"ר רובו מאח"כ (קרלת א') דוד הולך ודוד בא ודארין לעולם עומדת * ר"ל ע"ז קיים ועומד תמיד העולם דתחתון ושאר ברואי טפה —

מבבל האכזר עד המה נודע כי הדם הוא החלק היותר יקר ונכבד

(* ראה ב"ר המקינו, וכפיכ שכ על סעיף סוכנד סוז האדים בגזול צעקי כפי וזמלילס ש"כ סאג ולמ"ד הנקרא התמורה (פרסי לטון

יתפשטו בכל חלקי ואברי הגוף והוא בעצמו ארוג ומסוכך באופן יקר
ונפלא מאד מעורות רבים וגידיים וחומר חלבין בצה קפוי (נעלמנעס
זויערסטאף) אשר צריך להיות ניוון תמיד מדם נקי אשר ד' רוח
חיים ד' (זויערסטאף גלם) בקרבו, המחירו ומפלא חסרונו תמיד אשר
יחסר ממדתו יום יום — אשר על כן בהיות איש שוכן בטקום אשר
האוויר איננו נקי נבאיש ומעופש ידגיש מדר כאב וחולי הראש.

הלב ושני חלקי הריאה, ר"ל ישתי האומות ואונותיהן ישתדלו
תמיד כפי אשר יסד ה"ח בטבעם לסדר ולהחיש לעזרת המוח בנהלם
לו תמיד דם והלח המצטרכים לקיומו אל נכון. כי דם יצא תמיד
מחדר הלב השמאלי וישוב בכל עורקי הגוף, והוא ממולא בחומר
חומציי (זויערסטאף) יאותו ויליכו גידי דם אל חלל החזה הימני ומשם
אל קנה הריאה שהיא ספוגית ומלאה לה קנים וסימפנות וגידיים לאין
מספר, ושם יחובר אל הדם דרוח והאוויר דצה אשר ישאף האדם
תמיד באפיו, ואח"כ ינהלו ויוליכו ארבעה עורקים גדולים (4 גרויסע
שלאג ארדען) אל המוח ואל כל שאר חלקי ואברי הגוף למלאות מה
— שניתך ונמס ונחסר מהם תמיד ע"י רחום הטבעי אשר בקרבו.

והדם בעצמו יתהוו באופן זה: את המזון אשר יאכל האדם
יטחנו שניו תחלה הדק היטב, וע"י התערוב עמו ליהיות ומיין הפה
ורטיבו אותו, ואז יובא דרך הויט אל האצטומכא * ושם יבושל
עוד יותר ע"י חום הטבעי ולח האצטומכא בעזר האוויר הסגור בכל
מאכל אשר יאכל עד כי יעשה ממנו מיין שחור כהה (לוינע גרויע
גרייף) פעם "במחירו" ופעם" באיחור מה כפי השתנות כח העיכול בבני
האדם, לפי השתנות ימי חיידם וכפי השתנות איכות ומדות המאכלים
(כי כח העיכול אינו שוה בכל בני האדם ובכל מיני המאכלים
דנאכלים, גם יוחלש כח העיכול בימי זקנת איש) אחרי דעיכול הזה
יצא המיין הזה ע"י כח ההתכצות (דוכך ליט קלאפטלדער לוזאמענליסונג)
אשר באצטומכא אל פי המעי בן י"ב אצבעות (אין לען 12 פינגער
לארס) ופה יעובל עוד יותר ע"י שיתערב עמו מיין המרה והכבד ולה
האצטומכא

(* ז"ל! כס"י ז"ל (מו"ן ג"צ א') ל"ה זית הכוכות "ס"ף הכרס
עם * כוכב וקרוי זית הכיסית והמסס ומ צר צה ופניצ קניצ למינוס כס"ף זה
מנדילן יש דופן לזה ודופן לזה וצלמנע הן ס"פכין זה לחך זה והמחל
ננסם מבית הבוסות להמסס וממסס לקנה, ומסקנה לדקין"וכן הוא ג"כ
צ"ע י"ד (ס"י מ"ם ס"ף צמחצר) ואלים צייק"ר (פ"ג) איזא "יא ואלה
כמה לער וכמה יגיעה עד שיזא מחללה ממנה מפינא לוסט"ח, מוסט"ח לח"סומכא
מליקט"מכא והמקיסא, מדמסיסא לבית כסיא מניח כס"ף נכרסא, מכרסא
לצי מעיז, מצי מעיז לכרוכט קטינא ומכריסא קטינא לכרוכט עיניא ומכרוכט
עוינא וכ"ו? — וע"י (שנח ל"א ע"ה) הלח מילי איישתני שמיידו וכ"י חרצ
בהמ"ק, וצי כסי חד מינייסו, וע"כס"י שס ד"ה הונלילא

וטובת היוצר המחיה כל, אישר מלכותו בכל משלה כמאה"כ (איוב י"ט) ומבישרי אחזה אלהי. ועל כל זה יסרו הז"ל ברכת הישבת וההודאה "אשר יצר וכו'".

והנה לפי מתכונת גופו וכליו היקרים האלה נייעד האדם לחיות ולהתענג עלי ארץ זמן רב יותר מרוב שאר בע"ח, ולשתות תמיד כוס מעדני הטבע לרויה, כי לא לבד נתן לו אלהים כח התנועה החפשית וההרגשה כמו שאר בע"ח, כי אם שינה גם אותו לטוב מכולם, בתת לו גם נפש משכלת אישר בה יוכל לחשוב מחשבות יקרות ולשקול אותן בפלס תכונתו, בה יוכל לחקור במפעלות הכרואה לדרוש ולדעת על ידן את פועלם הי"ת ותאריו ומדותיו הנשגבות — כי רק זה הדרך להכיר ולהשיג את הכורא ית' כמאה"כ (ישמות ל"ג) וראית את אחורי וגו' — גם בה יוכל להמציא תחבולות שונות להרחיב בהן לא לבד חכמתו וידיעתו האנשית, כי אם גם להנעים על ידן את ימי שבתו עלי ארץ במלאכות מחשבות שונות (דורך פערשידענע קינסטע) ועל ידה יוכל גם לכונן דעותיו ולהכניע תאות לבו לבחור בטוב ולמאוס ברע. ואם גם כבר נטה ללכת ארחות עקלקלות, תורהו להנחם על מעשהו הרע ולזכות איתו אחרי כן. גם תלמדו להכיר תמיד את בוראו לשכחו ולהללו כמו פיו, כי כן רצה הי"ת שלא יהיה האדם כאחד מבהמות וחיותו ארץ, עבד נמכר רק לתשוקותיו ותאותיו הגופניות המשפילות כבוד נפשו המשכלת עד עפר, כי אם יגביה תמיד עוף ממעל לצרכי ומחסורי גופו, למען השאר תמיד במעלתו להיות מכתר היצירה, להשכיל ולהיטיב וללכת ד' תמיד בארח חיים למעלה למען סוד משאול מטה. ואם גם יחלה לפעמים אחד מאבריו או קצתם או יאבדו לצמיתות ממנו, בכל זאת נפשו המשכלת תישאר תמיד תמימה, כלה יפה ומום אין בה, אם רק יאכה האדם לעשות רצון בוראו ולהתהלך במשרים.

אפס אם יהיה כח המחשבה בריא באדם מן ההכרח הוא כי יהיו גם כל אבריו וכליו המצמרכים אל העיכול וההורקה וכלי הרגשתו ג"כ בריאים כי כאשר יחלו או יחלישו וירפו מעבוד עוד עבודתם הלא תקצר גם יד השכל והמחשבה מפעול את פעולתם עוד כראוי, באמצעות הרגשות החושים המכוואות לנפש מן החוץ, כי כן יסד י"י שכל עוד תישכון הנפש בבית חומר פועל עלי ארץ תפעול פעולתה רק ע"י אברי הגוף וכלי חושיו — וכ"כ גם הרמב"ם ז"ל (פ"ד מה' דעות) "הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא, ישדרי א"א שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק אדם עצמו מדרכים המאבדים את הגוף ולהנהיג עצמו בדרכים הטובים והמחלימים".

המזון המסייב מעצם הגלגולת בכל עבריו מסביב, הוא מישכן כל כחות הנפש ומקור כל הרגשות המחשיות והמושכלות וכל ההתפעלות כי ממנו תוצאות חיים לכל העצמים ודעורקים, אשר ממנו והלאה יתפשטו

תולדות אדם

ספר

כולל שנים עשר שערים

ברם יסופר : מתכונת בנין גוף האדם ואבריו, איכותו ומהותו שמירת חייו ובריאותו .

נעתק וודברי חכמי הרפ"ה ומחקרי המדע הכתונים צ"ל אשכנז ונוסף עליהם הציור והלוחות ונכתבו הקדש ומדברי חז"ל בתלמוד ומדרשים ודברי הכותבים ושאר חכמי עמי בני הנופריקונים , לביצת והוצלת אמצ"י , ואף כי לעונה העוסקים צמורה ומכונה , למוען ידעו לשמוח את צריחתם כמליה עלינו צמורתנו הקדושה

„ונשמרתם מאד לנפשותיכם“

וונגי

חיים יוסף פאללאק

חופ"ק טרעניטש

השער הראשון

מתכונת בנין גוף האדם ומנועו המנועית לתועלת ומכלית שמיית צריחתו .

י"ד אלהים החכם ודמוי לכלי תכלית יצר את גוף האדם אשר הוא מושבן נפשו המושכלת בתבנית נחמדה ונעימה, יפה בריא וחזק כראי מוצק ונתן לו כל האברים והכלים אשר יצטרך להנעים לו ימי חייו עלי ארץ . כלי הנישימה לשאוף רוח חיים באפיו למען לא ידעך נר ואור חיותו . כלי עיבול לבישל המזון אשר יאכל להפריש ממנו החלק דמוי אשר בדם יהיה הגוף ולא ימות ליפחת עיי אבדן ליחיותו והתבת ונמיסת חלקי גופו בכל יום , ולשלוח דמותו והחלק הנפסד ממנו דחוצה לכלתי דיוק לו בהשאריו כתיבו . ועיב אם גם נתכונן רק על מתכונת בנין גוף האדם האדם לבד , איך נלכש בעור ובשר ונפתחים בו נקבים וחללים המלאים לחיות שונות טיין דם ומים , ואיך הוא מסוכך בעצמים ונידים עורקים עצבים ושיתרים , ויש בו כלי עיבול ודורקה וכלי תולדה הלא מכל אלה נכיר יד חכמת גבורת וטובת

ארטית , וגם בארטיה השי'ן קמוצה בדניאל (ד' ו') ומשפט ל"א הוא
שחקמין לא ישתנה (חוי' מהקמין שאחריו אל"ף בסוף תיבה) כגון
פְּתַב פְּתַבָּא , נְחַשׁ נְחַשָּׁא , גְּלוּת גְּלוּתָא , לפיכך מן
שָׁעָה צריך לומר בארמי **שְׁעָתָא** או **שְׁעָתָא** בקמין , וכן הוא
בל' סורי ובלשון הקדש הקמין הארמי לפעמים נשאר קמין , כמו במלות
פְּתַב , גְּלוּת , והוא בלתי משתנה (**גְּלוּתִי** לא **גְּלוּתִי** וכצ"ל
פְּתַבִּי לא **פְּתַבִּי** , **מְמוֹנָם** לא **מְמוֹנָם** , כי המלה ארטיית והיא
בקמין גם בסורי) או לחולם כמו **דַּר** בארמי בלח"ק **דֹּר** , וכך היה
אפשר לומר בלח"ק **שְׁעָרָה** **שְׁעָרָה** , אבל נדגו הקדמונים
לומר **שְׁעָה שְׁעָה שְׁעָתָא** , והקמין היה רחב אע"פ שאחריו שוא נח'
וזה ע"ד ל"א כמו **אַמְרִין עַלְמִין דְּרִישׁ** .

וְהִנֵּה בדניאל (ג' ו' וט"ו) צ"ל **שְׁעָתָא** בשי"ן קמוצה אלא
שהאחרונים (דורות הרבה אחרי בעלי דניקוד , וקדמונים לגבי דידן)
המירו הקמין בפתח כדי שלא תהיה קריאת המלה בק"ח , כמו שעשו
ב**קְמָתָם** וחביריו , ע' זה שכתבתי בספר הרקמה לר' יונה עמוד ר"ה .

נאוה בחרוזים

נאם יוסף זנו אהבן , נאם שומע אמרי חכמים ואוורס צמוס . רצים כננו למקר
זמן ומקום הקליר ואין ספריסם ת"י אף לא תולדתו מעסה ידי אמן המיידי
הגדול אזני כל חופש עט לכתיב חולדות גדולי עונינו צספר . וזה כט"ו שנה
יוסף זן סצע עשרה שנה והוא נער אח צני ליון היקרים רצני ומכניי סד ר ,
ויכי היום ויבא עזר מקדם לסוקרי נקוס הקליר ויקרא דרניו צאזני ס"צ
גאין צבי היות (ז"ל) ויענכו "צני! קדמוך צרכי , והדצנים עתיקים צחוך
האכלי!" ויסק רגל למה לאגשי אמניס אמני , ויאמן גם צו ויאמכ "צרוך י"י
אשר הענני וטיק" צך אס לך הזרע יהי לך אשר נך!" ואלה לפנחי צלצי
למועד סמוך למוקס בישמו , צא מועד לצוצ צמחיו :

הקרובין לפיכס סוצצ סיצצ על ז"ר סני כחויצס הנאים כאלמד צונלח אסחר
ומייסד ע"פי א"צ כסול נמ"י צחיס ושס כהסנר אלעזר בירבי קיליר חוק
סחוס עליכס . מריו כל ציח וציח מקבילות לעמת מליס מנולות סייס הצרכה
סצניי עצנורה . זיל קרי ציס . זילמי סניח סט"ו יסייס : מיראה , נבראה ,
ראה , היראה , ביראה ; וקיס הצרכה הו"ה כהסזיר סכינתו לזיון ? מזה כי
בטקוטו עלו הככניס לזיך עדי יום ביומו ולף בפוריס סייס סמ"ץ "סחוטך
לזך ביראה נעזר" כוחת"יס למרזי סציס סזס .

צבי הירש היות

ועוד כבר נצינו המדרש הזה מפורש באר היטב כמדרש שוחר טוב על פסוק יום ליום יביע אומר, וז"ל : מתקופת טבת ועד ניסן הלילה פורע ליום, ומן תקופת ניסן ועד תקופת תמוז היום לווה מן הלילה אחד השלישים בשעה, ומן תקופת תמוז ועד תקופת תשרי היום פורע ללילה, ומן תקופת תשרי עד תקופת טבת הלילה לווה מן היום ע"כ * הרי מפורש כוונת המדרש כמו שפירשתי בתחלה, הפך ממש ממה ירצה לפרשו בעל לחם שמים (4)

עוד מצאנו לרבותינו ששמשו במלת **שעה** לדורות על הצלחת האדם בעה"ז, שהיא כצל עובר וכמו השעה שעוברת; אמרו אל תהי בו לכל אדם שאין לך אדם שאין לו שעה (אבות ד') הטעם שאין לך אדם שלא יהיה לו זמן של הצלחה שיוכל להנקם ממך, וכן כסעודת שלמה בישתו (תענית כ"ט) בזמן הצלחתו, וכן כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה ישעה עומדת לו (ברכות ס"ד) וכן אם ראית רשע שהישעה משחקת לו אל תתגרה בו (שם ז') היא הצלחת העה"ז (Fortuna)

הרבה נתחבטו המדקדקים האחרונים בדקדוק מלת **שעה**, ובפרט בעל ויעתר יצחק (סימן רכ"ה) כי בראותו שכל המון ישראל קוראים **שְׁעֵתוֹ שְׁעֵתוֹ** בש"ן פתח ות"ו דגושה נדמה לו שא"א שיהיה הנפרד ממנו **שְׁעָה** אלא **שְׁעַת**, אשר על כן גזר אומר כי שני משקלים הם **שְׁעָה** ו**שְׁעַת**. ואני אומר שאין הנפרד אלא **שְׁעָה**, אלא שלחיותו לקוח מל' ארמית שמשו בו רבותינו על דרך דקדוק ל"א, וכמו שהארצי יואמר **חֲבָרוֹתָי** במקום **חֲבָרָיו מְלָכָיו** במקום **מְלָכִים**, ו**שְׁנֵיתֶיהָ** במקום **וּשְׁנֵיתָו**, כן יאמר **שְׁעֵתִי** במקום שיאמר העברי **שְׁעַתִּי**; אבל אם באנו לדבא הישם ללהיק ראו לנו ליטש בו כמשפט דקדוק לישון הקודש, ונאמר במסיכות **שְׁעַת** ובכנוים **שְׁעֵתִי** כמשפט נל"ה.

כך כתבתי זה שלשים שנה, ועתה נ"ל כי **שְׁעָה** מלה ארמית

(4) לחם שמים מן הוא וטעמו כטעם למד כמון וקוז, וגם הישוחר טוב יפק רלון דודנו ז"ל וידע כמונא למעלה (הערה 3)
 דודי יכד לגני עקן * כהיים ואני נחצי אחריו למלא דבריו, בטח לבני כי קא שכיננא נפק יעבי"ן לאשחי דקא מחכיננא סמעתא, נר ומא. וגם ידלנו כמס המנכר הגדול יש"ל יאמז לכו לכו לכו על כהנז וילנז "הפעם הזית" כי סחירח כעדים זנון ! *

שעתי כליליא, אנון דמתוספאן דימא אנון, ולא אתחשיבו מליליא
 בר תריסר דאנון דילה. אבל סברה זו מתנגדת לדעת כל הפוסקים,
 ולמנהגם של כל ישראל, ומעולם לא שמענו במשנה ובתלמוד שיהיה
 דאור נקרא לילה והחשך יום הלילה להם שיאמר עליהם (3) לילה
 ליום ישימו! — ומה שרצה להביא ראיה בן המדרש שהיום לילה מן
 הלילה והלילה ליום מן היום (רבה ותנחומא פ' אם בסף תלוה) הוא
 הופך דברי חכמינו ומשיחית כוונתם למשכם אחר סברתו, שהרי כוונת
 המדרש לומר שכל בריותיו של הקב"ה לווה זו מזו ופורעות זו לזו
 ואין ביניהם מריבה, והביא לדוגמא היום והלילה, שבקיץ היום לילה
 מן הלילה ומתרכה בשיעורו ונוטל לעצמו חלק מהלילה, ואח"כ בימות
 החורף הוא פורע ללילה כל מה שנטל ממנו בצמצום לא פחות ולא
 יותר, וזה פשוט, והוא מישל נאות ונכבד בענין איסור דרבית;
 ולבעל לחם שמים אין ענין המדרש אלא שבני אדם נוטלין משעות
 הלילה ונותנין אותן ליום בימות החורף, ונוטלין משעות היום ומפילין
 אותן ללילה בימות הקיץ, כדי להשוות המדות שיהיה היום והלילה
 תמיד מ"ב ישעות, נגד רצון היוצר ביה, והנה נשתתה כוונת המדרש
 ושם המישל הנכבד בשיחה בטילה, חיבא ואטלולא (?)

ועוד

(3) הם כי לה להזכיר! — והאמנם «אותיות מחביטות» יאמר
 משל הקדמני ולחם ישמים אין צדי. וכל זאת אמרנו להלכה את דודני
 קנא כגאון המונק מו"ס יעבי"ן ז"ל צמטט.
 תמן חנין שלם משמר היום הלילה וכו' (נכחית ג' ה') והם
 נהגו שניקח המשמורת לני גודל וקוטן כל לילה ולילה, אזי לא ישוו
 המשמורת צמתי לילות זמ"ז לעולם, גדלם היום איננו כגדלם המאול ולא
 כגדלם חסר, כי יום ליום יבוע אומר «הולך וגדל» או «הולך ומקצר» ורק
 שתי לילות יש צמצום אשר ארכה שוה לאורך היים, הן צמתי לילות
 ולילה ללילה ההינים שלם אזי איננו משמורת צמתי זמתיית וזו לא? —
 אגוד מעשה שאף צלילה היותר ארכה רק י"צ שעות ללילה ימנו,
 וביתר היום ישנו; וכן יחסו ליום היותר ארוך, לענין המשמורת. נשא
 לומר לילה של ח"י שעות (היותר ארוך) אזי יחמיל המשמר הראשון חסר
 ג' שעות חסך, והאחרון יכלה ג' שעות לפני ח"ר הצק. נמצא שש שעות
 צוה הלילה אל היום (למשון המשמורת) שלש ליום שלפניו, ושלש להיום
 שלאחרו. עזה נשא לומר יום של ח"י שעות (היותר ארוך) יחמיל המשמר
 הראשון ג' שעות נר אלמים (המשם) ערם יכנה, והאחרון יכלה ג' שעות
 לפני ליל המשם צמורהו, ואזי יגמול היום הראשון חסד עם הלילה הנא,
 וכן יפסה היום השני ללילה שצנר לפניו —

ובזה דגלי סז"ל צענין המשמורת, ימשל הקדמני צמדש (שז"ר פ'
 ליל יום ויקיד פ' כ"ו ותנחומא פ' משפטים) ודגלי חוסר ודעת כגאון צעל
 לחם שמים נדקן ימרו, חאמים למטה ויהדו יהיו חמים למטה למשכיל,
 לילה ליום לא שמו ותורהם היום חור לישמים.
 דמאסא

ארמית : אשתומם כשעה חדא (דניאל ד') ועל הרוב אין ענינו חלק מהזמן מוגבל בשיעורו, אלא ענינו כמו זמן, כמו משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן (ברכות א') כל שעה שמתר לאכול (פסחים ב') ולפעמים הכונה בו זמן מיעוט : הלך והמתין שעה אחת (שבת ל"א) ולפעמים הכונה בו על חלק אחד משנים עשר ביום או כלילה, כמו שעה ראשונה מאכל לודים, שניה מאכל לסמין, שלישית מאכל יודשים, רביעית מאכל כל אדם, חמישית מאכל פועלים, ששית מאכל תלמידי חכמים (שבת י') איכלין כל ארבע וחוליין כל חמיש ויורדין בתחלת ישיש (פסחים א') שהלשון קצר וחסרה מלת שעות : ושיעור השעות האלה הוא לפי שיעור היום או הלילה, לפי הזמן ולפי המקום ; כי בנורח השמש מתחילין למנות שעה ראשונה מן היום, ובחצי היום נכנסת שעה שביעית, וכבוא השמש תתחיל שעה ראשונה מן הלילה, וכן על דרך הזה. והאחרונים קוראים אותן שעות זמניות, וכן קרא אותן המשורר האנטי בספרו Conditio לאמצעיותו ore temporali ועדיין השעות האלה נהוגות אצל הנוצרים בענין תפלותם (ore canoniche) ובס' Encyclopedie קרא אותן שעות עברית (Heures judaïques) ובחכמת העיבור שעה אחרת, והיא חלק אחד מארבעה ועשרים ביום, כמו השעות הנהוגות אצל העמים אשר סביבותינו : אלא שהעמים מחלקים השעה לשישים חלקים, ובעלי דעבור יחלקוה לאלף וישימונים חלקים (וסימנם אפשיעה בה, כלומר אף שעה) וזה לרוב התחלק המספר הזה לחלקים רבים, לישלש ולרביע וחומש ושתות ושמניית ותשיעית ועישור, וכיוצא בזה ; ובחישובן התקופות לרב אדא מחלקים עוד החלק לשישה ושבעים חלקים הנקראים **רגעים**.

ולבעל להם שמם סברה אחרת בענין השעות האמורות בלשון חכמים, ורוא אומר שהשעות ישוות בכל זמן, כשיעור השעות הנהוגות אצלנו היום, אלא שדחכמים היו מונים ליום י"ב שעות בכל ימות השנה, וכן י"ב שעות ללילה בכל זמן, ויש שעות קודם חצי היום ויש שעות אחריו הוא יום אפילו בתקופת מכת, ויש שעות קודם חצות לילה ויש שעות אחר לילה אפילו בתקופת המזל. והביא ראיה בן הזהר (ח"ב דף קצ"ה ע"ב) שכתוב בו : אי אתוספאן שעות

לה זמן מיעוט ; ככל אינו אלא שעה ממש. דכתיב לרמיין נגורה סיו שיסין טעה אמת ק דט חפלה, וטעה אמת נחפלה, וטעה אמת אמת חפלה, וטאלו בחס : כיון טק סיו שיסין בכל חפלה וחפלה מוחסם ועלאתם וזי נעשיז ? ועברין נחך טק דים חס, הורקן אקיינות וזי חתם מחנכת עכ"ל. וכן הצחק עין סבי (טו"ע ח"ט ס' ל"ג ס"ד) יסעה שעה אמת קידס חפלה וטעה אמת חפלה י וז' כע"ז (ברכות ס"א ע"ג) דמשנין שעות זמניות והלכתי גזז נסמרי עבד מלך ולכ"ע :

משפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה (בתר' ק"ט)
מעשה ראובן נקרא ולא מתורגם (מגלה ד') מגלה נקראת (ישם א') וזה
אמנם כשרמליצה להווה, שאם הרמליצה לשעבר אמרו **נקרא** או
היה **נקרא** ולא היה קרוי, כמו ולמה נקרא שמו (ישבת קמ"ז)
ושתיה היתה נקראת (יומא ה').

שמע, שם דבר, ל' נקבה (מפני מלת קריאת הנכללת בו)
כולל: שלש פרישיות מן התורה, ישראשונה מן מתחלת במלות
שמע ישראל, והקריאה הזאת ידועה. ובבית המקדש היו מקדישין
לקריאת שלש פרישיות אלה קריאת עשרת הדברות, ולא קבעוה בכל
ישראל, שלא לתת פתחין פה לומר אין עלינו מצות אלא עשר
אלו (ברכות י"ב). וקריאת פרישיות אלה בערב ובבקר היא לקיים
מה שאמרה תורה ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך
בדרך ובשכבך ובקומך (דברים ו') גם כי נאמת אין כונת התורה
על קריאת שלש פרישיות אלו בפרט, אבל לצוות לאב שיודבר עם
בניו בדברי תורה בכל דרגעים הפגמים ממלאכה, וכמו שמצאנו בתלמוד
(ברכות כ"א) אמר רב יודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא
אינו חוזר וקורא, מ"ט קריאת שמע דרבנן, מתיב רב יוסף ובשכבך
ובקומך, אמר ליה אבבי ההוא בדברי תורה כתיב: אלא שראו חכמים
שאינ כל המון ישראל יכולין לקיים מצוה זו על אמתתה, והתקינו
דבר השווה לכל נפש; וכיוצא בזה אמרו במנחות (דה"צ ט"ט) אפילו
לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר
התורה הזה מפך, ודבר זה אסור לאמרו בפני עמי הארץ:
ורבא אמר מצוה לאמרה בפני עם הארץ. ועם כל זה אין
מצות ק"ש נופלת משאר מצות שבתורה, כי כלן עקרן מן התורה
ופירושו מן מדברי סופרים. ואדוני אבי זצ"ל למד בעל פה כל תרי"ג
כצית על סדר אותיות עשרת הדברות, מעל ספר כתר תורה לר' דוד
ויטל (קיסטנטינה שנת רצ"ו) וכל לילה ולילה בשכבו על מטתו מלבד
ק"ש דנדוגה, היה נודג לפרש המש או שיש מצות לאשתו ולבניו.
ערבים הרבוי מן **ערב**; המעריב ערבים (סדר תפלה) וכן
מאימת: קורין את שמע בערבין (ברכות א') לפי גוסח
התלמוד, והוא הנכון, כנ"ן במקום ט"ס ולא בת"י, עיין **ערבית**.
שעה שם דבר ל' נקבה, ענינו חלק קמן מדומין (2) ונגזר מל'

---

(2) לשון חכמים מרמז: הסידים כחשונים היו סיבין שעה אחת
ומחללין (נרכים ל' ז') הלכין רבינו רמנ"ס (פ"ד מה' חסלה כ"ה) ימ'ו
בטר (א"ח ס"י ז"ב) "בניתי להחלל יסכה מעמ" מורה כי חסיו מלח שעה
בעברית כתי בארמית (רגע חלס נקרנך ומחכמנין שעה חלה)
אולם ר' ח' חרס ריחם ח' ריני יונה (נרכים ריש פ"ה) וז"ל "הסידים
כחשונים וכי' חל"ש סנהרבה מקומות כשאוכל שעה אינו ר"ל שעה דוקא
חלה

באור קצת לשונות מלשון חכמים

אמר נשד"ל זה שלשים שנה החלתי לכתוב פירושי רחב על כל מלה ומלה מלשון המיטנה, וקצת ממה שכתבתי בענין זה הוצאתי לאור בככורי העתים תקפ"ט (מן עמוד קכ"ג עד קל"ב) וכימים הדם פירשתי עד מלות פרישת העבור, וכשהגעתי ליום ולא מצאתי פירוש הגון לאותה מליצה, משכתי ידי מן המלאכה, ולא עבדתי בה עוד. והנני מוציא לאור עתה מה שנישאר אתי בכ"י ולא נדפס בכה"ע. ובקצת מקומות אוסיף ג"כ דברים חדישים. וקודם שעתחיל להעתיק אתקן מעוות ישחטאתי שם (עמוד קל"א) שאמרתי כי ר' אלעזר הקליר חותם שמו בראשי הרוזות אלעזר בריבי קליר ביו"ד אחר הרי"ש, וכמו אחרים מבעלי הקרובות על דרך זה חותמים שנים. זה כתבתי זה שלשים שנה, ומעות גדולה היא, והדבר לקיח מס' התישבי לר' אליה בחור, ובאמת מעולם לא מצאנו בחתימת הפיימנים בריבי ביו"ד אחר הרי"ש, אלא לפעמים ביו"ד קודם הרי"ש, ביר רבי (כמו שפירש בחבור עצמו בספרו הנ"ל) וכבר העיר החכם המופלא הגאון ש"ר נ"י על טעות הבחור:

מאימתי מלת דמעם ישאלה על דתחלת הזמן (1) מורכבת מל"ת **אימתי** תרגום של **מתי** והמים משמטת מאימתי קירין את שבע **י** בערבין (ברכו **י** א) מאיזו יעשה מותר להתחיל קריאת שמע; מאימתי מוכירין גבורות גשמים (תענית א') מאיזה יום מתחילין להזכר גבורות גשמים. אבל מדברי בעל הערוך (ערוך **מתי**) נראה שאין הגירסא הנכונה **מאימתי**, אלא **ממתי**, ושאין **אימתי** רק ל' ארטית. ומכל מקום קשה דדבר להשעות **י** כל ספרי המיטנה והתלמוד שבידנו, ישלא נמצא בהם בשום מקום מלת **מתי**.

(1) ראה גם' שנות אליהו עוזר רצונו כגדול הנחין בחימוי הסוד הכלסי מן אליהו מוילנא ז"ל, ש'לעזר מאימתי מ"ה מורכבת מן אי כעורב על הסמלת הזמן; מן מתי כמ"ה על סוף הזמן. יע' גיה יבידה לילדיי כמס' סוּפֵק וּכְרִיבִי: (ג' 102) כי כיון נ' רכנת מן אי (ויז) מן מתי (וואן)

כתב דמע"ל הועתק אות באות מההעתק שנישלח לכאן מן הנאמנים דק"ק בראד. והוכרו בה בק"ק גלוגא בחרמות גדולות. לקיים מילי דרבנן גאוני ארין דק"ק פולין הנודרים הסייגים כמבואר מע"ל. וכן ישמענו ממגדרי אמת שהוכרוו התקנות דמע"ל בק"ק לבוב ובק"ק בראד. ובכמה קהלות גדולות. בחרמות גדולות ובתקיעת שופר. ובכיבוי נרות. למען לא יעבור איש איש מזרע ישראל בכל הגולה על התקנות דנ"ל. ולראיה באנו על החתים. גלוגא יום ד' ער"ה אלול תקט"ז לפ"ס.

הק' הלל בהרב"ן יצ"ו שמיש ונאמן דק"ק גלוגא לע"ע.
הק' ישמעון באא"ט מהר"ם זצ"ל שמיש שני ונאמן דק"ק גל גא.

ולכבוד לאלהים וללמשיח בתולדות אלהים הנער הגדול מדר"ל מבראג ז"ל אשר הכניז להוליא בקרב אלהים. כי רובם יתיחסו למשפחתו ד' ישרים יצורך. נפישות עדינות! צמעינה אליה קדם איתן מישנאן! עם שרפי קדם, עם מלאכי יה מללכאן! — עם תקמו סכר טיב חלף עמלכאן חסח השמש, שמה מאכלו מפרי כפיכס ומחעדני סם על שדי מחעניגו, שמה קול קולא "נקצו עלי נפשות טהורות סכריכן — ואתנה!" עם אשריכן וטוב לכן! — קלחו נח ללעיר ענדיכן צנשאו על שפתיו הנעימות זכרין פרזונאן! —

כי להללכן קלוחי, ידעתי גם ידעתי. כי לספר עוזכן דלוחי, נשפי ידעתי וואד — דלו עיני למרום כסאכן. . . ה'אה קרו איר ספריכן ואזן על פני אוסיה. . . זכרי שונכן לזי ימיל צקדני, זכרי זכריכן אינת תיח חזיל עלי, צנה אכף אקדם להיית נמנה צין קוראי ספריכן אשר צמוענית ודעת כונני; אף כי לספר מהללכאן צקהל רב? —

מי עיר עיניס או ערל לב אשר נח יסכיל לראית סליכותכן צקדם? אם על כסף דמיינו ישא ונשירר אנר, יעיף ציעף. . . ואל הדום דגליכן וא יגיע. . . מהללי צן דמנה צעפר יקודם וכאסס ואין המה צעיניכן. לזאת כל אשר שונכן ולזכריכס תאות נפס, ועל ככף ריניס ישא זמר, יגור אומר "אליכן דומיה תהלה!" ואתכי מה? —

גם אתכי הקרוב אליכן מושפחתיכן צהדת ונמדת קדם אקוד להדיס כסאכן, ונאמנה ציראה ורתת אשחמיס אפיס ארלה, כחסימי מפהד ונשפתיס נעות אומר "הם כל בשר לספר תהלתכם! הדימיה אליכן תהלה!" —

המאסף

- 4 הק' שאול בהרב ה ה ט' שמואל חו' ק"ק פישעדנארז
- 5 הק' יוסף סג"ל לאנדא מאפמא
- 6 הק' מנחם באנים חו' בק"ק זמיגראד
- 7 דק' יעקב בהגאון מ"ו משה חריף ז"ל חו' בגליל פאדאלי
- 8 הק' יעקב סג"ל לאנדא
- 9 הק' נתן נטע חו' בק"ק בראד יצ"ו
- 10 הק' בעריש סג"ל חו' ק"ק צניעכנפצי
- 11 הק' ארי' ליב חו' ק"ק סקאהל
- 12 הק' אברהם הלוי סקראקא חו' בק"ק אליק
- 13 הק' נפתלי הירץ חו' ק"ק קאוולא
- 14 הק' שמחה חו' בק"ק לענטשנא

(ועוד כמה רבנים מפורסמים ישבאו על החתום)

צימיו זכריהו הכניא ומנוסחו כבוד צארץ הקדישה (חתן הב"מ רבי ר' פ של
הנ"ד צפה) צהפ"מ מו"ה צימין ציניש מפיו:ח (חמיו של הב"מ משה הנ"ד ק
העלה) בן הב"מ מאיר הנ"ד ק צריסק, בהער מו"ה סאיל ויהלל בהב"מ שמיאל יהוד
מפארובה, בהגאון המוצק מהר"ם כהרובה, ואין צודקין מן המזמזמ ולמעלה.

4 לא נודע לי, וגם שמו הטוב לא שמעתי בלחי היום.
5 אב"ד צקליז דלפעה וסוף היה מחותני של הב"מ יצחק ברויץ.
6 ראש ישיבה צפה ויגיע שנת תקכ"ה, וכוא היה אחי מהר"ם ה רויץ.
7 אבי הרה גדול מו"ה סאיל מאלעסק, אחי אה' הגאון האמיתי
צעל ישועות יעקב.

8 אבד"ק טארינישאל ובגליל, בהב"מ יצחק לנדא הנ"ד ק קראקא.
9 אבי הב"מ דוד טעוויל הנ"ד ק ליסא, ובן הב"מ ארי' ליב הנ"ד ק
הארזנא, חתן הב"מ זכרי' מענדיל צעל צאר ה טב בהב"מ ארי' ליב הגדול.
10 מ"ם נפל וז"ל טעעכניו לי. צ"ב"מ יהושע הנ"ד ק סעמיאטיטש
בהב"מ שמיאל הנ"ד ק ריישא.

11 בן נרצחו הגאון רשכנ"ה צעל פני יהושע. בן חכם ישמעל אב
וכאן צרא גם רבניה מילי דלנוהו גדול הוא, כי הוסיף לספר כבוד אביו
יוספים את ספרו פני אריה. אחד מנני הב"מ ארי' ליב הזה היה הב"מ
ישכר צעריש הנ"ד ק האווער, אחי הרב הבניד וכו' מו"ה ימיאל מיכל, אחי הרב
החריף יכו' מו"ה ארי' ליב, אחי גדול מרצן שגו מו"ה יעקב נפתלי הירץ
צערישטיין כ"י.

12 גם הם הזה פלתי! —

13 בעיקרא קבלוסי עלייכו לאנדיק קאוולא וכדו קבלוסי עלייכו
לה' צד"ה דוננא רצהי, בהב"מ לני הנ"ד ק האלצערשטאט.

14 נתקבל אח"כ לאנד"ק דסקויל, וגם זה בן האנד"ק האלצערשטאט.
רן חנה ק"ה דרכי יום הגאונים הא"ה יעוד שחשם מזרח א"ר לנין
ולנכד

הידועים בודאי ישרם מכתבי רארי כלי טעות . איסור גמור לישום אדם
 ישלמוד בהם עד ארכעים שנה . רק ספר הזוהר . וספר שימור
 אמונים . וספר מדרש"ק ז"ל . דין אחד להם . ישגן השלישים שנה ואילך
 מותרים ללמוד בהם . ובתנאי שיהיו בדפוס ולא בכתב . והנפיש אשר
 תעשה ביד רמה לעבור על דברינו אלה . יהיה אף הוא נידון כדת המינים
 והרשעים . וכאחד הצבועים . ואף בטלואות לו הארכעים שנה . לא כל
 הרוצה ליטול את היים יבוא ויטול . רק מי שמלא כויסו בשים
 ופוסקים .

¶ ערך בה שלישיה . שהחשיוד על האמונה הכוזבת הזאת בקלא
 דלא בסיק . חלילה לו להורות הוראה בשים מקום . ואסור לישמע
 הוראתו בין להקל בין לדחמד . גם אסור להורידו לפני התיבה בשים
 פעם . גם לא יחזיק שים תלמידים . ולא יהיה סיפר ס"ת"ם . וישוחט
 ובודק . אם לא ישודע בכיורו אחר בירור ישעוב את דרכו הרעה ועשה
 תשובה גמורה מיסך שנה תטיטה . ודבלתי שומע הוא נלכד במצודת
 החרם הנ"ל . ונתני נפשו תחת נפשו . ויטות במעלו . אם שלש אלה
 לא יעשה לו . ותוקף גזרתינו בכל מקום אשר דבר הטלך מלכו של
 עולם ורתו טגיע . מחוייבים להכריז כרוז הנ"ל בכל ער"ח .
 ב"ה יצא מאתנו הרבנים ולומדי התורה יראי ה' . הנמצאים פה
 כראד בוטא דישקא . ק"ו אייר ועשית הטוב ק"י"ט"ך לפק .

- הקי' חיים הכהן ראפפורט חו' בק"ק לכוב והגליל יצ"ו (1)
- הקי' יצחק הלוי אייש הורוויץ אב"ד ור"ט דק"ק גלוגא (2)
- הקי' צבי הירש חו' ק"ק זבארז (3)

(1) נאסרה אל טעויו י"ג סיון תקל"א פה לנצב . ועסה ילה לאור ספר
 שו"ת נוענו אשר היה צב"י אלל נכדו הכב"ג המריף וצקי העלים הנביר
 הגודע צפערים , זרע לדקות מלוצים יצועות, תורה מכנס יראש יחס וגדולה צקיה
 אחד עונים , מו"ס יעקב נפתלי הירין בערינישטיין נ"י יראי ג'הינים וישמחו .
 ויהא היה צן להגאין מו"ס שונס כהן דפאסוט . יחס משפחה כוזב גודע ולנא
 לא נלכא אלא להעדרם .

(2) בהג"ט וקל אגד"ק גליגא וברארי , ויועלה עקיוס אפי , יאלעל
 קראיכו להג"ד וכו"ו דק"ק חו"ס , וצב"אנצורג ננגז ארנוו הקדוש ו' ה' יר שנת
 רבינו יצחק הלוי .

(3) בהג"ט שלום אגד"ק פינטשיצ , צבג"ט זאב אגד"ק טשיקטשין ,
 צבג"ט צבי גרוניס (מתן אלה"ו מרן כרו"ט) צבג"ט בנימין אגד"ק פינזה .
 וכו"ו צבי אגד"ק זבארז (המדינר ארומי) היה מתן בג"מ סיים יונה פרענקיג
 אגד"ק צרעסלא , צבג"ט יצחקל פינבל אגד"ק פרעניסלא , צבג"ט יונה צעל
 קיקין דיוגס (ומתן בג"מ אר"י ליב סקרא ר' ר' ליב הגדול אגד"ק קראקה ,
 הנו"ו של בג"ן צעל צית כמ' אל) צבג"ט זמכיס מענדיל אגד"ק לנצב הנקרא

טיה רבינו ע"ה מסיני ע"י שלישלת דקבלה מרכותינו בעלי תלמוד .
אשר הכל מיד ה' השכילו . ואלוהו ז"ל היה רגיל אצלם . ויקרא דאוריתא
ב' פעמים בשנה בחימת איש סביבם . וקטן שבהם היה יכול לדחות
מתים . והנה לא שתו להם לכל זאת ויצאו נצבים לחרף ולגדף .
להתלונן בצל עלה נדף . כתבי עטל וחקקי אין אישר צפצף להם שי"ן
ימ"ש ותוככי דתו ימ"ש נתן וברכיה מסייתם ומדיחיים את בני עמינו
לרוין אחר צבי הישבור . איש בער ובור . לא נביא ולא מזה והוזה .
האיש הכלב המת הזה . אישר כרוב חלומות ודברים הרבה הכל רבלים
ודיבה אישר דגה כרוחו הקישה . ובעזות מצחו הנחוישה . וגודל פתיותו
ושמותו . ישם נסתר לעורו וכסותו . וערפל התולתו . דברי רוח ושגעון .
ערוך לב ותמהון . החטאים האלה ננפשותם . אישר לגודל סבלותם
מכנים להם ישם סתרי תורה . אוי לנפשותם כי גמלו להם רעה .

בבן קמנו ונתעודדנו כולנו . לכרות ברית לאלקינו . וליתן
נפשינו . על קדושת תורתנו . ומסרנו גם את גויתנו . על פנת דתינו .
אנחנו ובנינו . הרי אנו משועבדים לגדור פרצתנו . ולרדוף הפישיעים
מקהל עדתינו . וגבול נתן בינם ובנינו . השמים לבינם ובנינו . ושמנו
פנינו במורדים האלה . לתת אותם לאלה ולקללה . ואנחנו כולנו
מחרימים ומשמתים ומטרים את הרשעים האלה החטאים מנפשותם ככח
ביד של מעלה ושל מטה . וככח התורה שבידינו . ואף גם זאת אנחנו
גוזרים בגזרת עירין קדישין על כל מי ישידך את בנו או בתו לבני
דרשעים האלה . וגם אם המצא ימצא איזה קייסור תנאים ביד אחד
מן הרשעים האלה ישידך בנו או בתו לאחד מכשרי ישראל . אנו
מכטלין ככח ביד יפה הקייסורי תנאים כחרס דנשבור . והחרס חל על
דעוורים ומחזיקי ידים . דן ע"י עצנו או ע"י גירי דיליה . וחלילה
לשום אדם להיות לו עסק עםם באיזה מו"ט או באיזה הלואה . כללו
של דבר שמופרישים ומובדלים מכל עדת ישראל . והכרנו על נשיהם
וכנ תיהם שדם זונות . ועל בנידם וכנותידם שדם ממזרים גמורים . ולמען
לא יתערבו בתוכינו . גם דור העשירי לא יבוא להם בקהלינו . ופתם
פת כותי . וזבחים זבחי מתים . וכליהם מרק פיגולים . פיגול הוא .
לא ירצה לשום איש ישראל .

שניית ראו ראינו לגדל גדור . ולסדר סדר . על המהרסים
לעלות אל ה' . ונתאמצים לטפס במרכבה רואים לעצמם חיבה .
להשליך אחר גיום לימוד הישים והפיסקים . ויצאו ללקוט אודות .
כסתרי התורות . וטרם ידע לקרות מעל ספר תורת ה' ושים שכל לדבין
פישט וגמרא יכין לו הדרך לקרות ולבוא בנקרת הסודות . ולאחזו
בנסתר בעשר ידות . ומידם היתה המכשלה הזאת . אשר לקוצר
שכלם הרסי גדרי התורה והתעודה . ויישינו לבו המעשה והעבודה .
ותולין בוקי וטריקי עצמם בספר הזרר וככתבי האר"י ז"ל . גם
הידושים לחחליף כתבים ולקלקל . כבן גזרנו ככח האלות הכתובים
לטעלה ישחלילה לשום אדם ללמיד מפי כתבם אפילו אותן דכתבים
הידועים

דקדושה נתנו דופי : כי תחת יופי : סרי מדר מאחרי ה' וכמלאכיו
שמו תהלה : עשו כלה : סחיוטאים שמו תורת משה : ותלמוד רבינא
ורב אישי : והאספסוף אישר בקרבו התאוו תאיה : רגל גאיה : לריום
גם בסתרי תורה : לעשות לראשם עשרה : שמו לפדים : כתיך הכדים :
לכנות להם בתים לכדים : וכנעלם ביתם לישגור דרכם : נמצא צבי
שמור כתובם : אישר ככדי לכפור בעיקר : התנכר עצמו למשיח שמר :
וכרו טלכם לצודים באושים וסרוחים : ויחזו להם מיטאות ישוא ומדוחים :
עשו את התורה פלסתר : ועל כל המצות כפו פסכתיר : ויהי העם
כמתאוננים : מינים מטינים ישונים : לחתור להם בח ישך בתים : עם
בני דורנים וכתים : ופגעו בדברי הצומות וזעקתם : יום ענות אדם
נפשו : לכוף כאגמין ראשו : יום נבכה בישכרון לכבינו : על בית
חינו : יחורכן בית מקדשינו : המה קראו לו מיעד : לקדש לרם בית
ועד : ובעונותם מתמוגגים : אוכלים ושותים וחוגגים : וכינאי האנשים
על הנשים ויקומו לצחק : אין צחוק אלא ע"א ג"ע וש ד והפרת
חק .

וכבר טלפנים ומקדם עמדו על נפשם גדולי הדור ואספו כל
הקדלות : ויצאו עלידם ברועים ומקלות : לרדוף אותם עד חובה :
ולטחויין ראשם על ארץ רבה : וכחיום קמו תחת אבותיהם : תרבות
אנשים חטאים : ועדת מרעים : ויצאו גם הם להחרר ריב ונדון :
את פני ה' האדון : חויטבים כי נכח ה' דרכם ופנידם אחרנית :
וישאו את דמדינית : בין עיניהם קרן צבי וחזות : ויענו ענות : לעיני
כל ישראל ולעיני השמיט הזאת : נושאים ככנפידם שקיין מיטופם
טוטאה הישינה אמנות ישבתי צבי ימ"ש וקול המונם ברעה : דותרה
הרצועה : ודורשים לעצמם דברים כבושים : ללבושם כבושים : עד
כי דאמינו בנפשם תרו כליל לאישים : ודנה ישתים ועות עשו את
ה' עזבו מקור טים חיים לחצוב בורות נשברים : ולשאוב מתיכם את
מי דברים המאורים : דנובע ממקור נשחת ישבתי צבי ימ"ש והחויקי
דתו ימ"ש : ישנים השך לאור ומדפכים זכות לחובה : רעה תחת
טובה : וחק הוא לצמיתות : כי מציה לעבור על כל חייבי כריתות :
ותהי לרם למנה : לעבור על אחת מכל מצות ה' אישר לא תעשינה :
ואחת דתם שכל דמרכה לעבור הרי זה נשובח : ויביל ה' אותם למבחן :
וגם כלה עשו בישראל : ומרבים מנזרים : חולפים חק ועוברים תורות :
קלות וחטורות : גם עוקרים הרים : וכופרים ככל דעיקרים : כיוצא
באלה לא נשטע בכל דאיים : ולא נבראו בכל דנוים : ולא נשטע
ולא נראה בכל תועבת מצרים וכנלולידם : אוי לדרר שכך עליו
בימיו : ואכיו לאזנים שכך שומעים : ומי יקום לנו עם מרעים : וצי
ישבר שני רשעים : ובפרט כדורותינו : כי אזלת ידנו : ומש כחינו :
נהפך לאבל טחולינו : בפרוע עלינו פרעות : צרות רבות ורעות : לא
נשאר לנו רק התורה הזאת : אישר בעילה נחיר בנוים : וזתה לנו לעינים :
מצות ה' ברה מאירת עינים : והוא לימוד דדינים ורפוסקים בפי קבלת

בלבו נהגן לדורות אמונת כוזבת ותורת מזויפת • והוא לו פנים קלקל •
 והפיר דתו ובקלקל • ומיטוריש גחיש יצא צפע נתן דעזתי ימיש • ועל
 ידו דחזיק איש צר ואויב ערל זמבא ברכי ימיש • אישר טלאו אחריו
 ונועצו לב יחד לרברית שארית ישראל • ישתו בשמים פידם • ובתורתינו
 הקרושה

הם נכזו הכוזב הזה וכל תרף הרצנים הגאונים החמומים עליו וילא לאיר
 זכוס, לקים את כל הכריזם אשר חקרו צו. חקעו סופר על צית הכרס
 כי ילא הוטמית לחבל כרם ימי לצלות. ^T

מספר גזורי ומחמה ישילפי חרב לעשית נקמה צסוכמי אל ומכניזו ,
 רצ'ם היו (צ'הער אחת מלאה צסיני המלחור) אולם רק אצבעה עשר ומשומחם
 כדפסי עליו (הנסנה ^T מודיע נשמעו סווח הנוחריס, גן נעול לפנינו) כלס
 חכמים ראשי אלפי ישראל, ומצב איש איש מהם ליה עליו „ לך כנוס את
 כל היהודים והזכרת אוחס : התקדשו ! חלנו לכס מן האדם שבתו צבי
 ולא יהיה לציח ישראל למצטע ולמוזכיר עון ! חלנו לכס עיכולכי עקצותיו אשר
 עין הזר מהנס ואון הגיר הללס , אל תחזקרו לנו פן תספיו צכל הטאוחס ,
 רוב מעשיהם סהו וגס ט'צס כהק . זרע חזכרם ! לא חלמרו קשר לכל אשר
 יחמרו הליס בתעי צני ישראל קשר . יקים ויפוזים מהם, אס נמנו לא גמרו
 לא ידעו במישנה כי לא ישנו, לא יצינו בגמרא כי לא גמירי, גס בקברה
 לא קבלו האמה, צהטכס יתכנכו ולא ידעו צמס יכסלי. מנצי רגליכס מנצינוס,
 לא ח נצני מרי , כי ישאלון צניכס : מה לכס חדכאיו עוני , הן העס צוכס
 לא ספסוחיו ? מה לכס עיני העדה כי חחלקו העס להזי , עד אשר איש את
 אחיו לא יכיר ואת צניו לא ידע? — ואמרתם להם : נכרחו הנפשות הלא מעמינו ,
 על עזנס חורחנו וילכו אחרי הכזל ויהצלו , על כן סקץ הווס לנו יסקץ יהיו
 לכס . קישר סחינו בישר כהקצ חחורה אינו מן המנין , הצדלו עמך
 העדה כרעס הזאת ! — — כי ציניס הם לא היחס עיד חחורה כעיר פרולה
 איך חוונה , ולא ישצ על מדין זלמי אשר העטרה כלמחו , ונעלליו הביצים
 אל על קראוהו , ולא עשו כהער חנני עושים הייס , כי גס אשר עלגאירח
 לפינו חחלמיד לא סדס ידו והנגלית הווס נסחרות לו ; אס לפינו מדצנה גדולות
 חבים יתקרי ורבי יתקרי , רצ'ס יסוכו ידיהם על ראש סהטאס ויחמרו
 לו „ הווס גציר לאסוף! „ על כן ספוג חירס וילא מונס כל סדרס , איש כל
 הישר צעיו יעשה לנעון ספוח ברוב את כלמאס . . . (יאחת חמז מ"ס צמתמרי
 זכרון לראשינים מגד ירח'ס מ"ד מנד 30 עד 33 וצין צנין את אשר לפניך)
 ומי יכזני הו כחסי צפני יענה אס ה' מר „ כי לחלמיד דורות ספיו
 היה יתר שחת בתורה על רצניו , גאוניו , קדושתו , סחמו ומצקרו ;
 כאשר יתר עו במדעים לדורנו על דורס ! — וכדברים סחת נגד כח מיומדת
 ויגלליה וסחיטס , איש דת לא אס זרס בליה את גמלי דצריס (סנת ס"ג
 אי ויווח כ"ג אי)

אלה הדברים המעשים אשר ראיתי לדוק לפני להציע לפני המלחור
 אשר לפניכם אפי ועמי ! וכן להסס ויחס עיד . . .

הדת ולעקיר • פשתה בהם צרעת מטארת • ישאת ובררת • ותהי בהם
לנגע צרעת בטוחם • ורטינות זרחה במצחם • הן דנה היו לבני ישראל
בקים עלינו אדם מישוריש נחיש ישבתי צבי ישיש ונמח זכורו • אישר
בלבו

זה יצא למתנו יקטר לזכמתו ולא ידליל צין מנהב יכוסע צן טון וצין מנהב
יחול צן נושי ; וזה יכפור צחורה צמסה עצדו וצנצולאי האמת והלדק • וסעימודים
צאם הדרך וועטים הנה . . .

נאים לצי צקצבי כי ירח מנחה צאפי דורשי קדמוניות — ואילס לא
דבר רק היה להיליא טרף ונשי העת הזולה, אם מעט ואם רב, יקר הוא
צעני מינצ אלהיו, עמו ואמיו ויחלל כי צסם ישראל יכנה וימילד למשפחה
ציה אציו הישראלי וסם אמו יהודית (צולא נא צנוצולאי לסי דכ"י למלכי
לרסם קיי ז')

בבל זחז לא אציר עתה רק דבר ס אהדים, וכי אקח מועד אני
וישכים אשפט על מלצ דור הסוססה חרב פיפיות הזחז מנלס, דור סציה
הנלצ אחר הלהצ צנטן ישבתי צבי סר"י, וילא הפרסדנס, דור ילא וירא
צפגרי יילקי ויס על ידו ויאמר "צאצוד רשעים הפטלים צנפסוהם, רנה!"
מודעת זחז כי הצבוע ישבתי רנים מללים הפיל על צמותיו, לא
מללי צטר אך מללי נפס וריס, שרס נחם ילא צננת השש"ד וילא לפע משרשו
כפעס צפעס • קניה קפ צוחנולט צקעה ודגרה וחלד . . . לפרדע אחת עלתה
וחסרוץ למרדעים לרוב ויכסו את עין הארץ . . .

אישר ענא ענא "ישבתי צבי" יקרה, לצ כוחל סטיו ויסלח כסן עפיו
ויחזיס את סנוו "נאם דוד בן ישי, עליון לטלבי ארץ, גבר הוקם
על כל ברכה ותהלה, מישיח אלהי יעקב, אריה דבי עילאה, ישבתי
צבי" כי לא ידע עול צושת, עסה מעסי זנרי ויצקס סכר ספנתם • רשע צנויה
רומי רשע צמחרי הקבלה וצרו צראשית וצרכה • ועשך אגיריס צרשתו
ויד סם מלמרי י"י, כוח זנונים סמסכו סכצעות סכור צקיהו ויסנה
עוריס צדק .

לי כל הארץ! אונר הצליעל, ויחלק צדצר סשמו ארצות סנל לעדת
מרעיס חטר סחלקטו אציו, אולס רק ברבר ישפתיו, אכן טודע סדצר
להישלטין ויצקס הנימו צדצר סמלך ישלטין, ויוניר דמו ויוצ צעני כמות
נכל . וכן היסה אמרית אש עלתו נתן העזתי נציה ססקר הונקית וסנודית,
כוח נתן אשכ הזיד לנצח ולדצר דבר צסם י"י אשכ לא לכו . . .

הרשיע אצד ורסעוהו לא אצדה . אחרי עימו קני צני צליעל, עזרת
ציגדים, מצי צגנים נחטיה חיון ואחזת מרעסי חיים בלאך, ונשינע אש
סכום יהודה חסיד מנא טין את טינו ויאמרו צהצניסם כי ירד סעיט לצוע
על ספגרים, וכי יקם סצמי לצי מקצרו ויחן חז ארץ כנען ליסחלל לנחלס .
ויראו רצני סדר כי רעה נגד סניסם ועת לרס היה ליעקב, שחז סני
רשעים אלה לא ע ויקנאי ל"י קנאה גדולה לכנא ספסע ולהחם סחחזת וידיו
סס ס"י וסכולכיס צעקצותיי ויסחלל, וסי לפרסית ודראין עליס . צוים

חרב פיביות*

הוא

כרוז הגברו בראשי ק"ק שבישראל יע א
בכל עריה להברית בו כל פועלי און
מאמיני השיץ ודתו ימ"ש . להבדילם
ולהפרישם מהוץ קהל הגולה יצ"ו . ובזה
יהיה שדום על ישראל .

לקול המולה . קול ענות ויללה . קול ישועת בני עמינו .
לקול צללו שפתינו . תסמר שערות ראשינו . נמס לבבינו . ועשישה
נכעם עינינו . נשא קינה על ימינו . ונהו על לילותינו . מקול
נחצצים . פטורי ציצים . דרדרים וקוצים . רמישים ושקצים . עדת
נלכים . בני שוככים . אשר פשטו ידיהם בעיקר . לסעף פארות
הדת

(* אוד מולל מאש הכליון הוא המחמר אשר לפניכם אחי ועמי ! מאז
נדפס צנחחקט"ז (מקיס דפוסו לא אדע אנה כי לא פירש עניי) א-די דאזער
אירכס . יודי זקני הרב הגאון האמיתי מו"ה יעב"ץ ז"ל הביא צפ"ה השמוע שניס
ד' ביון שקי"ח , כרוזא קרא נחיל להדיח כת הס"ץ מחזגי , וכן הביא ידידי
הפכם המבקר הנפלא מהר"צ לעו ינזאהן (ח"צ לד 102 וצ"י לד 355) והנראה
כי עיניו לא ראו דברי הכרוז הטוא דפוס , ושימיש צפסר השימיש , כי לא
נשאר ממנו אף אחד צעיר ושנים צמשכה , קטנו ולורך הזמן האנדיבו ,
ובהיע לידי זה רצות צננים , ויחלו רבים פני כי אליהו ולא יכחד מן הארץ ,
למלאית משאלותם הנני .

חישבתי דרכי כי מלצ דור נכחצ צו לפניו יהלך , אך אחרי רואי כי
השחרעו עלי דפרוזודור כפלים מואשר דמיתי ... רואא אשניק למאן דקשיס
מני ואלזהי"ע על רעייני מקולו סילו מסלה-לרנני הדיר המניאים מנחה אל
צית האוצר , פני דרך לכתני ידומ! — וסמוך לצי על סקוראים המנינים .
והנני מדפיסי ככתבו וכאשינו והף צמקומות אשר יסעיחו מקי המליה ,
ונמקומות סכמה נגד רוח דורנו . . לא סניתי את טעמו ולא העירתי
עליו כי דור דור ומאמיניו , דור דור וסיפרי , דור דור יסגנון לסיני : . .
שיבה זקקה צו וטעמו לא פג גם צדורנו , דור מוספר ערבי המה
אחמיתו ונעשה התורה האחת כאלף תורות : זה מניצה לספר ספרי
נפלאות אשר לא היו ולא נכחלי כי יאמין צטוא נחעה ; וזה ירצה לספר זקנו
וילפג לכל דבר חוק ודת , ושניהם ימטנו כי כל המרצה לספר ה"ז משונח .

טאָרע כּנפּות אַרײַן, ולאור חציו יושבּה ממוצא טעערב וממדרב
הרים יהלכו! —

בוננו נא לחקר כל המבוע, האם ביום אחר נבעו מצפוני?
הן לאט לאט נחפשי! — "נבעי? נחשבו?" מי באי עד חקרים? עד
בלתי שמים עוד יום ליום יביע אימר, חדשות ונצורות אצורות בסטן
המבוע! — עד תכלית אור עם חשך, לילה ללילה יחיה דעת, עוד
לא נחקר החצי! — את אימר נודע לחוקרי דורנו ממסתרי היצירה;
גן נעיל היה לפני שנות דור. ואימר יודע בשני דור: מעין התום
הוא לפנינו חרשים לבקרים יגלה פני הלום הלום על רזי עולם,
והמסכה הנסוכה על סתרי שדי "הצפונים בהכרואה..."

אל דעות! יראה כבוד דור את הוד הגדולה אשר עשה להשמים
ולדארץ וכי הוציא "את כל היקים מאפס ואפע, אולם רק דבר
סה יראנו, וכלו כסום עמדו לדור אחרון מי יבא; המעושהו ישרה גבר
וכל רעיונו יבאו ברגע לפעולת אדם? —

"זו לואת אם ראשיתנו מצעה, לבי יחוש עתידות
לי כי אחריתנו בארו בלבנון ישנא, מיכול אדמתנו נאכיל
את עם יי, כמטר יעפרו מאמרנו, כמל תולנה מחברתנו. הורח
אסף נברו יגא) שמיש החכמה יאיר, מחברת למחברת תביע סה
פעלו בה החכמים הגדולים המביאים מנחה אל בית האוצר,
ודור נולד יחיה דעת מאסף סה פעל בכלטו..."

אם כן בלב ישמח ניסד את בית האוצר במחברת כמנה ויי
עו לנו יתן ובמחברות גדולות נציב דלתו. ואו — כל
באי ישערי יתפלאו ישתאו ויאמרו "סה נורא בית האוצר הזה! אין
זה כי אם בית התורה, וזה ישער החכמה!" לישועתך קייתי יי!
ועתה פתח אוצר חכמה דלתך! — שאו ישערי מדע
ראשיכם! — ודנשאו פתחי תכונה! ותכאנה בנות אלהים!" —

"מי דנה בנות אלהים? " —
"יש אחות דנה רגליהן רגל ישרה לפני אהר לכלן, האחת
מישיבת נפיש. האחת מחביבת פתי, האחת משמחת לב,
האחת מאירת עינים, האחת מהורה והאחת צודמת!"
"פתח אוצר חכמה דלתך! שאו ישערי מדע ראשיכם!
ודנשאו פתחי תכונה! — ותכאנה שיש בנות אלהים אלה!" —
"מי דנה שיש בנות אלהים אלה?"
"תורה, חכמה, תכונה, אמונה, יראה, אמת,
יכנות אלהים סלה!"

יב א בהן צדק

ט"ו **נבעו** מצפוני לכבי. ועתה חכמי תעודה! סיכני דתורה וגזכרי המדעים, מי ל"י אלי! ככדוני נא בפרי עטכם, והפיתו ישראל ברכת אהבה בלבנות אחיכם מבקשי י"י, לקוח את מחברות המכתב העתי דזה, ופיצו מעינות חכמתכם החוצה, יראו חכמים וישמחו נבונים ויעלוזו! —

והפעם אביא גודל לאלהינו על אשר בחטלתי עזרני להציא (למצער) ארבעה חלקים **ממגד ירחים** אשר נישאו חן בעיני רואיהם (יא §) וזה האות כי מאז החלתי לצאת לישע הליטעראטור העברית, קמו גם בלעדי ויוציאו איזה מכתבי עת (האף אמנם לא מכלם דעת חכמים נוחה... כי יש בינותם אשר לקחו עטרה לראשם ולא תאות למו. ככל זאת אם מאמר אחד בין המון מאמרי אסיפתם ייטב, ישמח לבי גם אני) וכפעם בפעם כי אראה כהני י"י נגשים לרקח כטוני... אבישר צדקם **במצרף לכסף וכור לזהב**. ויהי נועם י"י עלינו ותגבר ברכת הורי ומעשי ידינו יכוונן הפעם.

ט"ז גם אתם קוראים יקרים! אל תביטו על גובה ורוחב המחברת הנוכחית שהיא קטנה זרת ארכה וזרת רחבה, שיטו עין על גרגר חטה אשר יטמן בחיס אדמה, הלא ירקב וישחת מראהו והיה כלא היה, וככל זאת לאט לאט יאמין כח, יחל לפרוח ולצמוח ועלה מן הארץ ויתן אוכל למכביר, להחיות נפש כל חי! —

שאן עין על ארזי לבנון הגבוהים בשמים, האם ביום נטעם שנישנו ויתנו אל בין עבותים צמרתם, כאשר יעמדו ביום מוצקים? הן ישפלי קוטח ורפה כח היו בגיחם מרחם האדמה אם כל עין, רק כקנה רצון היו בצאתם מכטן אדמה הרת כל רענן, "לא ברגע התערו, לאט לאט מים גדלום ותרום רמתם וישלחו דליותם ויעשו פרי בד וענף, עד אשר תיעפות היופי על מצחם ועל גדלם ותפארתם נתפלא ונשתומם! —

הביטו וראו טללי ברכה ונשטי נדכה. הברגע יעלא הספל טל? הברגע יפתחו השמים שקם וישכיעו הארץ רצון? הברגע יפתחו ארבותיהם וירכו המים ויהי הגשם שוטף על הארץ? — הן כאפיק חלב נמף אחר נמף יול, כדדי אם אשר לא בחיל יניבם למען לא יסכר פי הילד הרך ויהנק; כן "דלף אחר דלף ידלוף והארץ תישתה אגלי יורה ומלקוש לרויה! —

שאן מיום עיניכם, על המאורות הגדולים אשר נועדו להאיר ארץ ודרוה. הברגע צאתם מחפתם בהור המה בשחקים? הן ירח יקר הילך וגדל טדי ליל עד חצי חדיש. כראשון לחדיש כמעט יקטן בעינינו מכובב, יגדל עד מלאות לו חגיש עישר לילות, ואך אז יעמוד כשלך בזבילו ורכבות כוכבים יאתיו יסיכבדו וישתחוו להנליו: גם **הישגיט** נשיא היקים, האם דבקר אור יעמוד כגבורתו וידל בעצם השמים למיר? הן **צעדים אחרים** יצעד, הולך ואור עד עטרו כחצי השמים. רק אז קינים מידו לארבע קצוי תכל, וינעד חישך מארבע

המבוקר, ונחפשה גם אנחנו ונחקורה אם צדק צדק דרך המבקר
בבירתו להרע או להטיב... וזאת בקשתנו (למען כבוד האמת והשלום)
כי בחוכה איש איש טענו מוסי זולתו: יבחר לו אדבת האמת תחת
שנאה למבוקר, ואז לא יצא משפט מעקל... דברו ריב ושמצה
פיגול המה לא ירצו בא העת כי הקולות יחדלון.

(15) **שירי דת**. אכן נודע הדבר כי רק לאשר לו ישם בשלישה
(עין ההתפעלות, הסתערות כח המדמה, ויושר הישכל) יאתה לבוא
בקרב המישוריים, מתת אלהים היא רוח השירה להדמילים מרובות,
ודמה בלי תפינה לא יחטיאו מאומה נגד חקי השיר ומשפטי, ככל
זאת אסלה פעם לחטא קל נגד המשקל, אם **הענין הוא קדוש**

רם ונשא ומדברו נאווה ונשגב כיאות לשירי קדש
(וכן עשיתי ואעשה גם אני כאשר תצלה עלי רוח השיר, אקרא
לעמי דורו ולא אביאו כסד טלעיל ומלרע, כנורי חפשי בידו אין אונם)
(16) **למודי יי אישר בידם מתקרו שתי התורות** (שכתב

ושבעים) ותועפות ישפת קדש למו, כי ילבישו אמרי חזיל, כתנת כד
קדש, יתים טיבות יעשו: ידאי כח מעשי רבותינו; וכחם ואונם בשר
והגיון, וכל מן דין סמוכי לנא.

(17) **שירי זמן**, אם נשנכות יביעו לכבוד אדם **נפבר** וכו
יברך ישראל. ואם לא, באתרא דליעול ירקא... תישעה קבין קצוצי
שירי עת ומשלי אפר נשלחו אלי אשר הביאיני שולחיהם כושק אפ
הוא עת לשחוק או לבכות... לא יאמן כי יסופר כי עוד בטאה
השביעית לאלף השישי ימצאו מבלים כדכל ימיהם ככותכיהם...
וחסתי על כבוד עמינו להודיע שמם בקרב רב.

(18) **מליצה פרזית** (Profra) אם תהיה לטודית ולב חכם
יוכל לקנות מטנה דעת.

(19) **העתקות שירים ומאמרים מלישונות ישונות, אשר**
תוכן ענינם **להגדיל ישם** ישראל בלאימים. אשר יישה לנגדו
העתקות גדולי המישוריים ספרו נעים וזירות דורנו וראיש מעתיקי
זמנו **מהיר**, וספרו גדולי חכמי וילנא: ויבא לקחת לו שירים
מקרב שירי העמים וימול את בשר ערלתם. אם את עטרתם יחשיף
ואת דמם ימצוץ ויהיו נטולים כאשר שירי העברים נטולים וכל הואים
יכרום כי דע כרך יי המה כנעוריהם בית אכירם הישראלי ישם
אמם יהודית; בזרועות אדכה נקרבם ונאמר למו «כדמכם חיו! כדמכם
חיו!» — יכרת בשרם, אולם לא יכרת את מדוהם בחצי עד המפושטה
הלא אז שיר חדש לא היתקה יקראו...

מועד צאת מחברות אוצר החכמה ומספר ידועותיהן לא
אקצוב, טיב אשר לא אדור... (י"ב §) רק זאת אשר: אקה לה ציא
שליש או ארבע שנה בשנה, ואם יפתח יי לנו **אוצר החיים**,
והקנים יפתחו **אוצרות כספם**; נפתח יערי **אוצרות חכמה**
כפעם בפעם.

לא לפגוע בכבוד כת מיוחדת או כבוד איש פרטי. האמנם (עמי בידי יחוג ינוע כנוע עצי היער) יש בינינו אנדרות מיוחדות אשר בעיני הישר הולך דרכם לא יתכנו, ורבים נסו דבר אליהם בתוהלתם כי יעשו פרי, וכראותנו כי לשוא עמלו... למה זה נישית גם אנחנו דברינו לדבר על אזני חרשים? הלא טוב לנו ללמד און שומעת ולא סוגה באולתה...

(9) **תולדות אנשי שם** לדעת קורותיהם ומעלליהם הישרים וחכמים ילכו בס.

(10) **פתוחי אבן** אשר מראשותי ראשי עם. להציב ציונים לאנשים מצויינים שכבר מתו, והמרור להכניז דור דור. ואתם הבטי תעודה! כי ישאלון אשר לא כוננו לחקר קדמוניות "מה העבודה הזאת לכם? מה הציון הלז? הישזה הנותר בציון בנזק העת?" ואמרתם "בחיוק יד הוציא קוראי הדורות את קירות צור" היצבנו **מראשי צורים** * כי האבנים אשר במקום חלקת מחקקי ישראל ספיק, תזעקנה מעללי השוככים תחתיהן; גם אנחנו נלקט אבני אנשי מפת ינעשה גל לכנות מקדש מעט לדורשי קדמוניות, וחיל בלעה העת תקיא!"

(11) **מסעות נוסעים נאמנים** אשר ראו מעשי וי ונהירין להו ישבילי עולם ומה גם תכונת ארץ הקדושה ויושביה.

(12) **חכמת המבוע** ובל דבר מחקר עיוני הניגע בחכמת הלמודיות.

(13) **כתבי ידות מגדולי עמינו** אם לא פג מעטם ורוחם לא נמד מזקן...

(14) **בקרת ספרים שנתחדשו משנת ת"ר עד היום הזה.** ורק בזאת נאות אם יגיע לירינו (מידי המחבר או מאת המבקר) ספר

---

* ראה מ"ש צמח סדולה עמוקים ועמוקי מחסם נשים דלקטר מהר"מ צונץ בספרי לקורות היהודים ולחכמה (מ"א לז 404) וסקדמת קורח הדוכות מלחם הגאון יש"ר צנזילי לבי גל עד. הט אזן לקול כבוד נעים אשר פרט עליו הרב מחסם הגדול המישתד"ל כל ימיו להכים קכן למכונת עמי, ולדנכיו הכנכדים הנזוים לבי אבני זכרון פועל המליץ הכנכד מהר"י אלטמאנצי ודגרי המסיר הכנכד מחסם עמוני ונעים וזכרות שפת אשכנז: Dr. L. A. Frankl שהקדים לקיצץ מנצית ציה"ח הימן אשר נקנית מן רב ויינא אשר קנץ ולכף מחסם המנכיל הס"ס מהר"ז ישטערן, וסקדמת הדקטן המסיר מחסם הנפלא דלקטר מהר"ל לעוויוואהן לספרו נפישות צדיקים, וממני דגרי דקול קורא אשר קרה ח"ס עלמי הכורס מחסם המנכר הכנכד מו"ס שניאור זקש (ס"ף כ"ח הסמיני) ומלחמ מדכי ש"צ המריף ונקי המליץ הנפיש סלח הימן מו"ס מדכי ווייסמאן חיות (המגיד סנה נאשנס Nr. 48 וסנה סניס 16—12 Nr.) וזכ סלמנו גם אנכנו על אלה כדוד הכס גחאירנו זכרון ללאסונים (מגד ירחים 24—27) יצין סנין כי לא דנר רק ה"ל.

(3) **בבקרית הוצעה עדרו העמתי לפני על יד מונה כל דטאטרים**
 אישר הוצאתי בארבע מחברות מגדי וראיתי כי חכתי בתשלומין
 לטאטרים אחרים, אישר השארתי שאריותם מאבס מקום, ומדם: אישר
 נחמתי כי קרבתי ראשיתם, על הראשונים אנו מצטערים... ומדם
 אישר ארובה מדתם מאד, עד אישר נשתומם על שילחם: כי שלחו
 טאטרים גדולים אישר יאות למו היות ספרים בפני עצמם. צר לי מאד
 לנתחם לנתחידם; כאישר יצר לי לשכר את מאמרי **נועם וחבלים**
 כשכר נבל יוצרים (ואיחל להוציאם בספר מיוחד, בבטחוני ביי כי
 ישא חן אף בעיני אישר לא דבינו או לא אבו להבין ראשיתו דגדפם
 במנר ירחים ח"ג, וירגנו הַנֶּגַם כאהלידם על איזה פרטיים טמנו...)

(4) **אם אמרתי אנסה כחי לרקים דברי דקול קורא (י" §) ואת**
 מספר המחברות אישר דבטחתי ודחסרתי אמלא, יעלה מחירו רב,
 ואין יד רבים משגת (יא §) הן לא אחת ולא שתיים חליתי פני
 אחי ועמי, הביאו עלי קרבן על שמעטתי את הירח ואמלא פניטמו
 כמו שדבטחתי קידם מעוטו ושוטע לא היה לי, אולי חשבו רבים
 מס חדש הושם עליהם לשלם מדי חדש בחדשו כופר מחברות חדשה;
 אף כי לתת פעם אחת איזה שקלי כסף...

(יד) **אני לזאת נלחצתי לרסב גם שמן.** ופי יקבנו מן הוא
 והלאה **"אוצר חבבתי"** — בטח לכני כי **בשמו בן יהו!**
 גדול יהיה כבוד המכתב דעת האחרון דזה מן הראשון. ואם להראשון
 האלפס (יא §) לו הרבנות, ואם הראשון הכבוד; רב יעבוד צעיר
 אחיו הקטן יגדל ממנו במעלה.

ואתה הם הענינים אישר אליהם נישא הַמַּאסָף את נפשו
 (1) **עוֹם ישכל במקראי קדש, אישר דיו עד כה נעלמים**
 בבאוי טעם דבמות ורב דאיכות לא בדרכי דרדושנים... ולא כארתי
 הנטילים מום בקדשים...

(2) **באורי ענינים קשים בשני התלמודים ומדרשי תויל לפענח**
 צפונותיהם.

(3) **כרלי השים וליב מדות, לעשות אננים לתורה.**

(4) **מקורים חדשים בדינים ובמנדגים לחישיף שפוני טמוני**
 גדולי ההורים.

(5) **קושייות עצומות בשים ופוסקים.** ואישר ישא פתרון
 החדר יביאנו אלינו ונדפוסנו בישו, ורק בדברים אחדים דקולעים
 למטרה, ולא לאחוז בסכך דפולפול אישר אביש, לא כחל ולא ישרק
 ולא פירכום ויעלת חן.

(6) **הכר לשינות קדושים על פי נסחת דבקרת האטיות.**

(7) **קורנות ישנית קדם וקוחות דורנו לזגדיל כבוד האויסה**
 הישראלית.

(8) **משפמ על מצב דדור דניכחי, להללו כמז שילו יאתה**
 תהלה, ואף לקחת ממני נקם כמה ישאתה לקחת ממני נקם, אך
 לא

והקונים יתנו כתף סודרת מקניהם. הדרים ימישו -- דגבעות המוטנה --
התרוטות יקפאו וברכת חכמת ישראל לא תעשיר בעליה (§ ב') נער
הייתי וגם באתי בחצי ימי ולא ראיתי ספר עברי אשר יאכיל מחברו להם ...
וגם המשתכר ישתכר אל צרור נקוב, זו הורה יזו שכרה! *

בגורל כל ספרי שפת קדש; כן גורל מכתבי העתים הכתיבים
בה (§ ז) ועתה אישאלכם אחי ועמי! כסף לא נתן לדמאסף ותכן
מחברות האמרו תן? מאין יבא עזרו לא תחקירו. ומדוע בושישה
מחברתו לבוא, מדוע אחרו פעמי מרכבות ספרו, תישאלו? בושישה
אמכם שפת אל חי! —

המקרים דאלו יעצרו בעקב עט סופר מהיר אשר בידי כל
מחבר עברי (§ ג') והמה אחזו בציצית ראשי ולא נתנוני להוציא
מחברות **מגדרי** כה בטחתי (§ י') אולם לא רבים שמו על לבם
להבין אלה, וילוננו עלי על מנעי טוב מאחי, והיום גלותי את חרפת
חורפי מעליואל חיקם תשוב . . .

י"ג) והנה בשנה זו קרני (לא עליכם קוראים יקרים) שבר
כפלים, ביש ירחים מצא המות קן צפור בכיתי: את אמי (הצנועה
דמשכלת המלומדת יראת יי מלאה, ז"ל) לקח, וגם את דודאי בני
(בן יקר יניק וחכים בן עשר שנים, נ ע) ואני פי חז"ל " אם הואה אדם
שיסורון באין עליו . . . יתלה בכטול תורה " (ברכות ה' א') שטור,
אתלה שתי יגונותי בעונותי, וגם את רפיוני מהועיל עוד בעמי אחישוב
בינותם .

כרביא קמתי שנית למלאכת, אולם חישבתי דרכי ואראה
כי לא אוכל להוציא עוד מהכרות המגדים למועד אשר הכטיח הקול
קורא (§ י') מנסבות שונות, ומרם:

1) **כובד** האכן ונטל החול וכבר משנדים להוציא מכתב עת
בגאליציען מדי חדש בחדשו. זולתי אם המאסף
הוא אדון דפוס (Buchdrucker) ואם לא . . . אף אם יהיה נאמן
בכריתו; לא יוכל היות קיים במאמרו, כי המלאכה המרובה והפועלים
העצלים . . . יחללו דברו .

2) **מעמסה** היא על העושים במלאכת הקדש כבוד הרבנים
דחכמים שיחיו, לעזור להמאסף מדי ירח בירח בפרי עטם: יש אשר
הוא מגדל ערתו ונטל עירו בין כתפיו ישכון, צרור בצרור מרחם
משאם ורינם, וישאם על שכמו . . . ויש אשר כרסיסי מצחו (§ ב')
יבא לחמו ועתותיו לא בידו המה, ויש אשר הדרך יפריד בינו ובין
דמאסף מרחק רב, ועד בוא המחברת דראשונה לידו, מרם קחתו מועד
לשלוח מאמר אחר להשניה, יתמו שלשים יום, ו**בחדשה** לא
ימצאנה החותם שמו לקנותה, ותחדש התלונה (§ י"ב) כנשר
נעוריה .

כבקרת

* ראה מלמדי ארזין בנקיון כפי (מגד יכמס סינימל 124 עד הימי)

יִדְרִי כְהַרְיִי קוֹלִי וְאֶקְרָא "מִי לִי" וְלִתְרוֹתָו אֵלַי! חֲכָמֵי תְעוּדָה!
איכה תתאפקו בראותכם כל שפה על תלה בנויה! ושפת האלהים
מושפלת עד שאול תחתיה וככל זאת אנו לכספנו ועינינו לאמתחתנו? —
לא טיב היות כל חכם וחכם בודד בסתר אהלו וכותב רעיוניו על לוח;
ברב חכמים ואין בודד במועדיו הדרת חכמה (ר' §)
התאוששו אנשי חיל התאוששו! הבו ל"י מזמרת עטכם! הבו ל"י
מנחה מכדי רעיוניכם ומראשית בכורי מח שבותיכם ומחלביהן! —
הבו ל"י פרי מגדים חדשים גם ישנים אשר צפנתם ואשר צפנו חכמי
קדם למען הוגי התורה, כי מנחה מקישרת מור ולכונה מכל אבנת
רוכלי המדעים הנני להקרים! — בידים תרוטות נפקוד חלקת תורתנו
רבת נעשרנה, מטר המדעים נמטיר עלי תלמיה, באגלי טל אורות
שפה כרורה נמוגגנה, ברסיסי הבקרת נרוה נחת גדוריה, כבוד הלכנון
נתן לה ולגנת עדנים נשיתנה! — לתורה ולתעודה כי אם לא ימעט
"כסף פדיום מחברת הראשונה די תוצאותיה, לא תרפנה ידי!"

התקבצו קהל חכמים ויכבדוני במיטב מאטריהם. מכנף ארץ
יהודה וזירות שמענו על רצון לכבנו, קמו נבונים ויאשרוני, משכילים
ויהללוני על עשותי טוב וטועיל בעמי, והדברים עתיקים בטכתבי
העתים אשר יוצאו חכמי עמינו. אך מספר הקונים מעט היה, ולזאת
מימי השלוח הלכו לאט.

י"ב **נוקשתי** באטרי פי, וכפעם בפעם תש כחי, עד
המחברת הרביעית באתי ועמרתי מלדת . . . כי לא כמולידו
ספרי העמים העברים:

(1) **ספר מספריהם** כי יולך והיה ימים מעטים תחת אביו עד
דרוש המדפיסים אותו. הלא אז — תחת הגליון יביא מולידו כסף,
ותחת הספר — זהב; וספר עברי אם מחברו לא ירפיסנו בזעת אפו,
עד נצח לא יחזה שמש.

(2) **ספר מספריהם** בימים מעטים אחרי צאתו מדרפוס יגאל,
ובימים לא כבירים יעלה שנית על מזבח הרפס, הן אלה פעמים ושליש
יפעל מדפיס עם ספר* ופעם עד שמונים מונים, וספר עברי אף
אם כמי העין יהיו ימי מחברו לא ימכר עד תומו, דור עשירי יסוכב
עיר למכור שארית אבותיו — עש ומרבית בלא גישם אשר ישך בלא
לחיש יאכלו את כסף הפדיוס. מעט ימכור ורכים יתן למנחת זכרו ון
למאהביו, ישברו בלא כסף ולקח בעליו ולא ישלם, והישאר זיול
הישער ואין קינה, ועוד במושלישיה והיו כמסוס נוסם, וגם את המת
יחצון ויצא חנם אין כסף . . .

(3) **ספריהם** כבתי מסחר יפרו ואם יחפיון כס הקונה יקראם
בשם . . . ויקנם בכסף מקנתם אשר הוישת עליהם, וספרי קדלת
"יעקב בכתף ישאו מרחוב לרחוב מעיר לעיר ממדינה למדינה,

* (כל המאמר אלמות ישכלים) (מגד יחמיס מ"ג לל 191)

אכיוני אדם, לפני לחמם אנחתם תבא, ותתן למו נחלת ישרה וכרם?
הבצל עלה נדף ימצא איש מחסה לראשו להצילו מרעתי כזרחה השמש
ולא יתעלף? ודמעט אשר בתוכם וקצינים יקראו, לא לכלם יאות
השם הזה, האדם יראה לעינים: איש יושב בחדרים רבים אשר
קירותיהם משוחים בששיר, ורצפותיהם רצופות בקרשים הלוקי
מעצד, וכלים מכלים שונים — ועל מצח אשתו ברקת וישודם, ועל
ראשה עטרת פנינים ואכני חפין, זרועי ידיה יפזו, לבושיה עיטר
הליפות ממישי ורקמה, בעד ערפל ישפוט ויקנא בו; אולם היושב
בהבית המפואר הזה יראה ללבבו ידע כי מחדרים
המהודרים תבוא אימה, ידע כי כל אשר במ הוא מאשר לזה בנשך,
וכרביה הימים יאכל הנחש אשר ישך בלי לחש את כל הנמצא אתו,
ימים יבואו ולא רחוקים המה וכלה גרש יגרש מהבית הנאוה הזה וישוב
על פנת גג — הנשיה יבא לקחת נשיו ואפס כסף . . . חבול
יחבול כל אשר ימצא, כי כספו הוא . . .

”והמעט בן המעט (אשר העושר והכבוד מלפניך הוסיפה נא
עליהם כהנה וכהנה) וכל אשר להם פרי עמלם; או יבול מורשת
אבותם הוא, לא לכלם נתת לב מכין לתמוך בידי נושאי ארון האלהים
ועבודת הקדש על שכמם . . . ואתה יוצר האדם בנת לרעי כי
מהמדלגים על הערים אינני, בכזוי לא שלחתי את ידי, כהן צדק
אני וככל זאת מן הקדשים לא אוכל, חולין בסהרה מאכלי
(ברכות ח' א') כסף חטאת וכסף אשם לא יבא אלי, על ברכי אב
עשיר (זכרו כיון לבנין) נתגדלתי, זלות לבני אדם רחוקה ממני,
דלתי בושת לא אוכל שבר, בריחי בלימה לא אוכל גדע, חרל להיות
לי ארח כמחכרים המביאים אלהיהם (ספריהם) בידם למכור בעד
אנורת כסף לשלם ממנה שכר הדפסתם ולחיות בנותר . . . לחם
עוני הוא שומר נפשו ירחק מהביאו אל פיו;”

”בכל זאת בטחוני כך עמוד ישע וכו אשענה, בישועתך
אחל היום לרוציא מדי חדש בחדשו מהברת אשר תכיל ארבעה באגען,
וכה לחי אעלה ישתים עשר חוברות כאלה שנה בשנה, תישורה לשפת
קדש, אישכר לחכמת ישרון — ושמו יהיה מגד ירחים לאמר:
בורא שמש וירח יעזרני לרביא עולת החודש ממגד תבואת חכמי
דורנו וממגד ראשי חכמי קדם ירח יקר הלוק ילך להאיר כתובי
כתבי הקדש, נר להגלי שני התלמודים ואור נגה לנתיבות מדרשי
חז"ל וספרי בעלי אסופות על פי דרכי הבקרת האמיתית, גם ממגד
מליצה ושיד, להומם קרן התורה, לנשא דגל הדת ונס הישפה הקדושה,
לישועתך קויתי יי! ”

”יא) בי נשבעתי — ואקימה! — נדרתי — ואשלמה! —
קול קורא השמעתי במחנה העברים בראשון לשישי, שנת חמישית
אלפים ושיש מאות וחמשים עשר לימי הישמים והארץ, בשכמי ישראל
הידעתי נאמנה כי קמתי להקים סכת הישפה הנופלת.

אישאל מעמד רעיון חדש אשר לא שזפתו עין רואי, הקרוב למטרה?
איכה אקשיח ערפי לטשאלותם ואישבה לכתוב את דבריהם אשר
תישים בפי עבדך בעת אשתי אמרה תאמר "דבעל ענני! הנה כסף
ונאכלה!" רבעת עילולי יחננו "תן לנו אבינו לחם, ואם אין תם לרויך
כחנו" אחקרה בחקר לכב לבוא עד תכונת תורתך החטימה? הלא
אז — יניעו אמות ספי כוחיתי, כל רעיוני יעמדו כמי נד, חכמתי
תתבלע וכל מחשבותי תעמודנה לי לשטני! הלא אז — ירתיח דמי
כמרקחה ושערת בשרי תסמר! הן המחשבה הרהר רעיון קדש: הגה
היא הרה אהבה למרבית ביתי!"

"צדק בשפטך כי תביא בפלילים איש אשר הון ועושר
כביתו ובתורתך לא יהגה יונם ולילה, שוכב הלויך ילך כל היום וישכח
תורת צור מחוללו; אולם הגם אותי הביא במשפט אתך על לכתי
כחון על משענתי להביא טרף לביתי, ויהי לי היום למלאכה ודק
הלילך משמר למשמרת הקדיש? הן גם רנעי ליל אלה, מנו לי: לנוח
מעט טעמלי אשר אעמול תחת היטמש מהנשף עד הנשף; וללמוד
עד אשר אשלים לך נפשי: לחם מן השמים, איהו? האם לפני פתחי
יגזו רוח מטרם ישלום? (תנחומא פ' בשלח) הן מאז חסרנו כל אלה
חקת עולם היא כי החכמה לא תעשיר דורשה: (ב' §) ואסבעל אשה הוא
ויצאה אשתו עמו בנרעון כסף!"

"גם הייתי הלילה הזה לאיש חושב מחשבות וגם ילדתי בן
לעבר, בן אשר נזיר אלהים יהיה מרחם ומורא מחמת מבקרים לא
ייעלה על ראשו, ואתן שמחה בלבי לאמר "על הנער הזה
התפללתי! — אלהים יחנך בני אני היום ילדתיך על ברכי האמת!"
כל עוד החיטך פרוש כיריעה על ההרים, לי אור זרוע, איש דתך
תאיר גרי; הבקר אור: הסדר יחבא לברות וכל כוכבי השמים יחבאו
אל הכלים, כנפי שחר לאט לאט ידאו מעלה מעלה השמש כחתן
יכרן פאר, יצא מחדרו ויקרא לאסירי תרדמה "דרור!" עפעפי שחר
יבקעו ועפעפי כל גבר יפקחו, גם מרבית ביתי יקיצו, וראשית קיטם
טערישם בטנם תחסר, וכי יאטרו אלי "מה נאכל היום? הן לא ישכבת
אבינו אטש כל הלילה — כי הרעיון למחבר איננו מניח לו לישן —
ותכתוב רובי תורתך עלי לוח; עתה עיף ויגע אתה מעמלך, לאור
בוקר תישן כי לא ישנת אז; ואנו בניך כאחד האדם לאור קמנו
התעוררנו, ונרעב: איכה תישכב ולא תחרד בידעך כי בעת תישן
ירעבו בניך? — מה אומר אלהים? אנא השם פה לאדם חנני
ישומה נא בפי עבדך להשיב שואלי דבר!" — "ד' —

"אלהים! אלהים! אלהים! סלח לי על אשר נואלתי לחשוב סרה
על עמך רבני הקדוש הזה: ידעתי כי חלילה לבני ציון היקרים לכה לישן
אבותם, חלילה לבני עבר לתעב שפת קדש דניתרה אוד מוצל מעיר
הקדש השרופה באש כסחה; "

"אך ענים ומרדם לנגד עיני, מרת נפישם לכי יודע, רובם
אביוני

נחנו, בימי עלומנו לן ההוד בין מצחנו, באביב ח'דנו היו לחיינו
 חבלילי כענב ועפעפנו כעפעפי שחר! (ירושלמי סוף ברכות)
תס אני לא אדע איככה דבר אליהן ינוגב: כי לכבי לב בשר
 וכי תשאנה קולן ותכבנה באוני... אעתר! — עד בישק נאבן עלי
 סלה כי מעודי לא רכסתי פעמוני כבוד ורמוני תהלה בשולי בגדי.
 צופה ללכב יודע כי מנעורי שויתי לנגדי תמיד בארי בורי ובוראי
 ומעדי לא גרעתי עיני מלשון חכמים מרפא "לעולם הוי קבל וקיים"
 (סנהדרין י"ד א') ואני אמרתי בשלוי: אלמוד למלאות נפשי וקטנתי
 ללמד לזולתי, כי האדם עין השדה הוא, וכי ישא פרו, ישא בשרו
 בשניו ויאמר "מי יתן וקולי לא ישמע" (ב"ר פ' ט"ז) הן תוי עלי לוח
 היה כמים עמדי (זולתי המעט אשר לשעתם נבראו לכבוד מי שמחות
 ארמון הקיסר יר"ה והוצאתים למען כבודו הרם ולכבוד ישראל עמינו,
 זולתם...) טמנתי מאמרי בתוך האהלי ואומר לדרים: כסו עמי! ולגבעות
 נפלו על קסתי! — אף כי לצעוד צעד כזה להיות **מאסף** במחנה
 העברים; —

אך דמעתם המסו את לבבי, גם מאהבי עידי לעשות זאת
 באמרם: תמוך יתרוך בישש תיבות "ובמקום שאין אנשים
 (משתדלים) השתדל להיות איש" (אבות פ"ב ד') זכור אמרו קדוש בישעת
 דמכניסים פזר (ברכות ס ג א') בא העת לפזר בא בא! — הכבירו עלי
 מלים הלמוני הממוני ויאלצני לכוף כאגמון ראש רצוני לפני רצונם.
טו **ואדורך** נדר ביום ההוא לאמר: "אם יהיה אלהים עמדי
 ושמרני בחיים וירבו הקינים את פעלי כמספר מבקרי; כה יעשון לי
 האלהים כה יתן וכה יוסף כי לא תרפנה ידי מעשות טוב בעמי
 בהיות לאל ידי לעשות. מאל אבי ויעזרני, ברכת הורי תגבר ואעיש
 חילי בי נשבעתי כי לא ארף כל עוד לא תרפנה ידי המביאים ברכה
 אל תוך בתיים;"

ו **ואם** (דס כי לא להזכיר) ימעל עמך מעל בשפת אבותי, אם
 בנך ככורך אשר אהבת ימאם באילי בתך הכבירה, בחירת הלשונות
 אשר בחרת לברוא בה תכל ומלאה (ב"ר פ' י"ח) — אם בני ציון
 היקרים יעמדו מנגד לתבערת לשון חכלתם אמם ואין טכנה — אם
 האמונים עלי תולע חטובות אטון ארין כנען, חיק שפות נכריות
 יחבקי, בילדיהן ישפיקו, ואת בן פורת מילדי העברים יגרשו מהסתפח
 בנחלתן, ישבעים לשון ירגו בגרונם; וישפת עבר כמו דוח יזרו ירחקו
 וינזו — אם יחלל יהודה קדש יי' ולא יתן יקר להישפה אשר בה
 כתבת תורתך עת הופעת מפארן — אם ימאם יעקב הלשון אשר
 בה דברת בחזון אל נביאך וחוזק — אם ישראל יסיר כבודה בלא
 יועיל ויזנה אחרי אלילי כספו ותשתפכנה אבני קדיש כאבני חיצות
 ואין מאספם הביתה; אנכי מה?"...

אתה יי' ידעת כי לא בנפי אבא אל הקדיש פניטה, האשה
 אינר נתת עמדי, הילדים אשר חננת את עבדך לחם ישאלו, ואנכי
 אשאל

7) **ציון** במד בכתה; **ירושלים** נתנה קילה בהדר החכמה, קול שובר ארוזי הכל, ובהיכלה כלו אמר כבוד.

8) **חמא** חמאה ירושלים רעיה בגדו בה, חלק לכם על כן יצא ממנה כל הדרה; על חרבותיה **שומרים נאמנים לציון** ולירושלים הוקמו.

9) **בימים** הדם שלח איש ברלינה (ואולם זאגר חדש ישם עירו לדאשונה) את **היונה** במחנה העברים, ויחף כנפיה בפז התורה ואברותיה בירקק חריצות המדעים.

10) **דהיונה** לא כצאה מנוח לכף רגלה ולא הוסיף אדונה לשלח את אחותה הצעירה עוד; **בכורי העתים** הוציאו פרי שנית.

11) **כגורל** הכבורים הראשונים (סי' 3) כן היה גורל האחרונים מרם בא עתם נכצרו ענביהם; דרך **כוכב מיצחק** להאיר ולבשל פרים.

12) **ויקח** איש נכית לוי את **צפירת תפארה** ויתנה בראש חכמי חרישים, ישתים עשרה אבני חפין (כמספר שבטי ישראל וכמספר האבנים אשר היו על לבב הכרן הגדול לפנים בישראל) נמלא, במלאותיה;

13) **גם** ארבעת **אבני נזר** נשבעו כטישכצותיה (ספר גזרתם כדנד שמשותיהן), וישא אותה הלוי המאיר לעטרת שפת קדש ויכהן פאר בטקדיש שפת ירושלים שנתים ימים. אלה תולדות עבר.

ח) **כזה** וכזה אכלה חרב דעת, אולת יד הבונים, על ארמת ציון קוץ שמיר עלה... וכל הרי הקדש אשר במעדר יעדון, נדפכו לשמטה... ול עבר נילד פלג, נפלגה השפה וימים רבים לישראל **ללא מכתב עת עברי**. שפת קדיש ובנותיה חלו פני כל אשר לו לב מבין לחמלה... הה! ציון דורש אין לה. לא מאשר נרפים חכמיה נרפים להריטה מערמת עפרה או מכלתי יכלת להושיעה; חלילה לחכמי לבב להאמים און ישומעת משמוע אנקת עניה סוערה להושיעה ולהחיש עזרתה בהיות לאל ידם: אך יען ידעו נאמנה כי חדלו שוחריה חדלי, והגותרים לה מכל אורכיה וקדושי יאכרו לה; מעטים המה ונער קטן יכתבם על כן מרפא לשון אין!

עיני נשים רכות דכבי, עינין הושיבת על מלאת דן הנה מקור דמעה, מדידברן ושחוק נמלא ביהן: בדברך אתן רתת אנחתן ודמעתי לא תאחרנה. כרנע -- תדלנה דמעות שלישי מבכי נהרות ותמלאנה את רהמיהן מי דמעה; אף כי בנית טלכים ביקרותיהן...

אז תבאנה שתי נשים שם האחת **חכמה** ושם השנית **שפת קדיש** ותפצרנה בי עד מאד ותאברנה «בנה ביתנו ככתחלה וכונן נקדישנו על מכוננו, יקרא נא ישמך עדינו ולך תדיה צדקה, אל תבוז כי קטמו פננו מוקן, הן המה עדים נאמנים כי בנית סלך נחנו

הצתה נמשיה בו — ברחוב אחת יאונן נבר על אדוכתו ימים רבים צמד עירו על עצמו ויטאן להתנחם; וכרחוב הישנית יצא התן מחיבתו, מכורבל, הדרר ללבושו, ודמון משחקים מפוזים ומכרכרים לפניו (ניטין נ"ז א') בחדר אחד יקונן אבעל בנו יחידו, ינו ראשו ישים לו אפר החת פאר ויזעק זעקה גדולה ומרה "בני! בני! איכה עזבתני ואנכי הולך ערירי? דע אמנה כי ארד אליך אבל שאולה" וכרחוב הישנית ישבח האב בדולד לו בן לזקוניו ויודה ל"י חסדו במקלהים יברך "הפעם אודה יי! כי צלעי נפקדה בן פורת ילדה, אל הנער הזה התפללתי ימים רבים, הפעם נתת לי את שאלתי, זה יחמני מעצבוני ובו יקרא לי זרע!"

בגורל כל מעללי חלד; כן גורל התורה. כחבל כל שעשיעי ארץ; כן חבל המדעים: פה מטה החכמה ישבר; ושם נצר התכונה יפרה. שם חוטר המדעים יזמר; ופה גזע התורה יצא! —

(1) **המאסף** נאסף מעמיו עליו בשמים רעמו, טלאכי שלום לשכרו מר בכו, אראלו צעק חוצה "אהה יי! האם כלה ונחרצה אתה עושה לשארית חכמת העם הזה? המעט כי עליו קצפת ותעזבוהו רכצו התישכחהו גם מרעיתו? המעט כי כדור צנפתוהו צנפה הגם תורתו אליך תאסוף?"

"**בורא** נבי שפתים! מדוע דרך כל השמות צלחה ודרכי שפת ציון אכלות? עין הדעת הכוסר גומל עודנו בין ענפיו, עוד לא הישתרעו בדיו, עוד לא התפתחו נצניו יעלה עליו דבורת?"

(2) **לפתע** פתאום **בכורי העתים** נכברו על יבלי טים ויראו בני האלהים וירונו "נשירה ל"י כי נאה גאה! סוס השיר (Pegasus) ורוכבו יישעו היום מעמקי מימי הזדונים! — דמינו על שדה ישראל קיץ שמיר יעלה; ותעיש פרי תבואה. יגורנו פן גפן יהודה תעיש באושים; ותעיש ענבים!"

(3) **והימים** ימי בכורי העתים שנים עשר היו. פתאום יצא קרח נורא וינצלו את עדים, כאלה וכאלון אשר בשלכת... השליכו נצתם ויכולו; השם קין לחשך שם קין לחשכת דפתיות: כמו אופל כקע אור, עלה הישחר, יצאה **הצפירה!** זרחה שמש החכמה, הניסה הצללים, דפיצה ענני ההבל, ויהי אור! —

(4) **פתאום** חשך אורה, הילל בן שחר אסף נגהו; **כרמי דומד** נמטו על אשר הנחלים, ויעשו ירשי לטטה פרי מטעל ועלים לתרופה! —

(5) **שבלת** דומן הישית הכרם נתה; **מצפון פרחו** ציצים ופרחים נחמדים למראה וטובים לטאכל, מצפון זרב אתא וזרב הארץ ההוא טוב.

(6) **מצפון** פתחה הרעה את לועה, פרחו לכנון קמלו; עוד טרם כציון נוכל היה צני תפארתם **ציון** נכנתה וכאהליה היו כל מחסדי עין.

אין ישנו חברת מחזיקי טוב ומיעיל (ה' §) בשבת תחכמיני
וימי אונם לקול ריח העת אשר דפק למו על כפת המנעול "פתחו
לי לבככם בני דור ההולך! כי הנני עושה חדשה בישראל :
כנשיא נם התירה תראו וכחרים דגל התבונה עיניכם תחונה משרים,
הזמן דליכת עולם ליעל ציר טעגלו יסוב . סוכב סוכב הלוך ילך
ותקיפתו על קצות היצירה, קולי מתהלך לרוח היום ולרוח
החיים . . . בא העת בא בא! הגיע התור לקחת מפרי עין הדעת
ולתהלך כחקר לבב. הימים ידברו חכמות והגות לכם תבונות, ועתה
שכתי ישראל איפא אתם רועים? אם יי צוה ישועות יעקב מדוע
תסגרו בעדה דלתים וכריח? אם הוא גלל חשך אל ארץ גרה ויצו
במפניג "הי אור!" והי כן; מדוע בחשך תדמי? — ראו אור גדול!
בחרו את הטוב ורמועיל, כרו לכם את דנעים ואת דנישגב ודראו את
יפי דרתנו ואת יקר תורתנו. דלא אז יתאורכים יפן ותדבק
נפשמ בהן ויארשו אותן כאמת וכאמונה! " —

"גִּדְרֵי שַׁפְתַי קִדְשׁ יְתֵן רֵיחַ כְּרִיחַ שְׂדֵה בְּרוּכֵי יי! ואם ימעט לכם
פרי ארצכם, ממרחק תביאו לחטכם לשוכע. לחם חמדות מאפה
תנור אישר אפוי ישרי האופים לעם ועם; אם היום יקדש בכלי . . .
ידכם תביאנה אותו בית יי בכלי טהור . . . והיה קדש!" —

(א) אֲחֵרֵי דְקוּרָא מִכְּתָבֵי עַת בְּדַמְךָ אֲזִי יִדְמוּ כְּעִינְךָ כְּעִשְׂבֵי
הַשָּׂדֶה: אלה יבולו ואלה יציעו, אלה יקמלו ואלה מעפד אחר יצמחו
(עירונין ג"ד א) כי יש לעין הדעת תקיה, אם פה יכרת . . . רוח
והצלה יעמיד לו ממקום אחר . . . ושם יונקתו לא תחדל. מכתב עת
הולך ומכתב עת בא והחכמה לעולם עומדת! — זה, ידו
אחות בעקב זה. ואלו דאחד שיפול יקים הישני כארי וכלביא
יתנשא! —

חֲזִירַת זֶה שְׁלַחן הַמִּבְעֵי אִשֵּׁר עֵרֶךְ יי במקדש התולדה, רב
טוב עירוך טאטמול עליו. כי לא לתרו בנה ריכב שמים כמו רמים
טקדישו בתבל ארצו. תבל ומלאה חזה כלה רתוק אחד היא. כל
הנמצא בה הוא טבעת מחחי שלשלת אחת גדולה ארוכה טארין
מדתה. כל יצור ויצור הוא כנר מכדי הארון ולא יסור ממנה. כל
היקום כלו מקשה אחת מעשה ידי יוֹצֵר! —

הַנֶּהָ זֹאת חֲקִרְנוּהָ וְאִטְרְנוּהָ עִם דְּסִפְרָא (מבוא לס' דה"י למלכי
צרפת ס"י ג') אמנם כן הוא: פה ישקמים ינדעו; וישם ארזים יחלפו —
שם לבנים יפולו; ופה גזית יבנה — פה יכה רכית רסיסים בקיעים,
יסודותיו ירסו אישיותו יפילו; וישם יבנה ארטון ומגדל לתלפיות —
זעק והילל בקצה קריה; וקול יששון בקצה הישני — טקצה טוה תלבש
אלמנה בנדי אלמנותה תישב לכדר לעפר אין כסא לתנית עם בת
היענה את בעל נעוריה ודמעתה על לחיה; ומקצה טוה מעד כלה
כליה, תלבש כנדיה דחמידות תכלת ותולעת ישני משור, ספיר טסך
וכרקת, תצהל פנים טיובל לרקטות ותביא בעדי עדיום בית בחורה

נחליף שלמותיו, הכלות והמט לאות, נארג את מחלפות ראינו עם מסכת הבקרת, ויעמוד חי על שדה אל מות" —

(4) " **להיר** המדעים המתחדשים נשית לבנו ואת ארמנות המתהלכים בארץ מימים ימימה, נפסג' אז - כל רעב לדבר "ישקט רעבנו וכל צמא ליופי ונשגב ישבור צמאנו " אז - תעדה הישפה הקדושה קשוריה נזמה **וְהִקְיָהּ** ותבוא בעדי עדים " אז - ילמד יהודה תורה ומדעים, וכני ציון היקרים - קסת מליצה! " — **המתיקן** סוד - חשבו מחישובות - גזרו אומר - ויעשו חיל! - פתחו חרצובות כסל . . . ויצאו חכמה ומדע ביד רמה על צבאותם, אמונת כזב כעשן נמלחה, רעיוני הכל כבגד בלו, ותהי ראשית תבואתם קדש הלולים ליהוה! —

(ה) **אשרך** ישראל אישר בדרך מחקרי תורתך ותועפות שפתך שפת קדש לך! אם עזבת רבצך לא שכחת מרעיתך . דתך היא אור מוצל מאש הישרפה אישר ישרף יי באפו . . . כאישון תנצרנה, תסלסלנה; ותרוםס קרנך בכבוד! שפתך גפן פוריה על אדמת קדש, פקוד גפן זאת פן יפקוד עליה . . . והיית ועמך חטאים! —

אשרך עיר ברלין! חכמיך ונבניך הרימו עמרת תפארת תורה ותושה, דת ומוסר השכל, ממך פנה ממך יתד קרן חכמת ישראל . עוד מעט . . . ויצללו כעפרת בעמקים נשיה ויקם משה בנו מנחם ויישיען! ועל צבאו יצאו חכרת ישוחררי הטוב והתושיה על צבאותם . בלעדס כרעה קרסה חכמת ישרון, בלעדס - בא כמהלך רייש המדעים, בלעדס - בא כאיש מגן מחסור הישפה הקדושה . דמה - הראו לדעת כי אם אבדנו ארצנו לא נאכדה כינתנו . אם גורשנו ממקדש מלך לא גורשנו ממקדשי התורה והמדעים .

למה יאמרו אויבי יעקב לאמר " ברעה הוציאם אל מוציאם מכנען להמית את תורתם חכמתם בינתם ושפתם כאיש אחד! " אם תורתנו אתנו ומלפני עטנו חקותיה ומליצותיה יצאו! ? —

חכמיך הכת ברלין! נבניך רכלת פרייסען! הרימי דגל יהודה בלאומים וגם ישראל בנויי תבל, ויהי ביישרון לשון וספר . מאות כשנים כיום אתמול יעבורו, ועוד נרדם יתן ריח, שנות אלף ילפתו ארחות דרכם, ועוד ישמם יעמוד חי! אשרך וטוב לך! —

(ו) **ויושע** המאסף בימים הרם את התורה דחכמה ושפת קדש תישועה גדולה, וילך כעמוד איש לפני כחנה ישראל ויאר את דרכי הדישכלה . אז - בוישו אויבי דאמת, בוישו כי בטחו באולתם אישר מלאומקדם . אז - נכהלו נחפזו ושונאיה, אילי מגדפיה יאחזמו רעד, וכל מנאציה אישר קין לראות ערותה; ראוה יוצאת כסדר בחצי חדיש . אז - ישר ישראל " עלי באר תורה ונזלים מן המדעים, יזל היים מדליכן ותשת הערה! " —

רק? האם נלגל החיסר ההופך עליהם בלהות יגולל כסיפה גם את רוח מבינתם? הטעם קחתו את הינם ורכושם ויקח גם את דודאי מורשיהם? —

הה! בנות הנזירה רחמיה והמדע! משלכן: צפור מטיב נגן כלוא בכלוב, אישר לא יוכל לנתר אנה ואנה, ויביט סגור מכוא לישמוע אל רנתו, ואדם אין כי יש אליו אוכל . . .

צפריים עפית! מטיבי נגן! חכוכי ישבר הפח . . . ותצאו לחפשי מכור הברזל. אז — בכל מדרך כף רגלכן תמצאו אבלכן בעתו! —

הה! אנה נישאת זהב ופנינים וכל ישכיות החמדה בלב ים נגריש, תחוג תנוע ותחישב לחושבר . . . יושביה יזעקו ותעל שועתם אל החף . . . ואין מציל! —

הרגען ושכיה! הרגעודולי עמוקות מני ים נשיה, הרגעו מושכי משך חממה מפנינים, חכוכי עיד מעט . . . ויעבר אלהים רוח חרישית וינח הים מועפו, יישוכו המים . . . רב החוכל יוציאנם לחרבה ובמקהלים תכרכו את יי! —

הי מניני ישראל אשר עליהם תלוי ישלטי גבורי החממה היו חכמי בר לין, נפישם ידעה למו בנפול סגדלי התורה ומבצרי המדעים, וימתיק סוד כדת מה לעשת לתמוך ידי התורה החממה והתבונה אם מטה יד בעליהן? ויתיעצו פה אחד לאמר:

(1) **כיום** אחד יהיה לכלנו, הט אסף יאסף אמרים כעמרים, הוא יכנס נדחי רעיונות מאת כל אישר אתו לב טכין כדל כעשיר (למען פני דל טכין לא יחורו . . .) כאיש אחד נאלמה אלמים בישדה תוישיה, והיה כתכואות נוציא מחכרת אחר מחכרת ישכרה לה יחדו: תורה מדע הישכל וידוע, לעולת תחדש ולעילת התמיד, חלקים כסדרם ומחכרות כהלכתן! —

(2) **אם** את נס התורה ננביה; גם את דגל הישפה אישר בה נכתבה נריטה: אל אנשי הרוח המשוררים אישר ישירו שירת ציון, נקרא; ואל דמליצים נשלח, ויכואו ויביאו גם הם מפרי אדמתם. איש איש אישר תוציא לו ישדהו, (ככרכת יי עליו) יאכיל את עם יי אלה: זה יוציא לחם ויין דגן תורת ישדי ויין רקח החממה, וזה יביא בכורי אדמת הישר והמליצה כטנא עטו והניחם לפני יי למישמת לדור אחרון. זה יניף חרמש בקמה, זה מגל — זה ילקט עמרים אחרי הקוצרים — ואלמותיהם יאסף **המאסף!**

(3) **אם** נחיה ישפה נישכחה נדובב גם ישפתי ישנים: כי נראה חכמים ימותו או הודע אלינו ישמות נכונים שכבר מתו, נחפשה נחקירה איה טמונים בחבי ספרים דצפויים אלי חרב הרקבון . . . ומרדת שחת נצילים, כתביד אישר לא חזר ישמש אס טעם וקנים ורוח העת יעמדו בו כמישיך אליו חסד: נצרו מן הכור, נגלח מנייתו בתעד הישכירה, נחליף

בכל זאת אם תספור תכל כוכבים המזהירים עתה ותוציא במספר צנאם, כי תישא את ראש בניס גדלה לחכמה ורוחמה לתבונה ותבחר אך יקר אחד מני אלף או דגול מרבה, יעלה טכסת הנפישות הטהורות לרבבות, מי מנה עפר חכמי יעקב ומספר את רבע חכמי עם ועם מיום היסדה ארץ עד היום הזה? האמנם לעצת ההמון דרב טעור המה; בכל זאת כאשר יכובד ערך הרכיזון והב מערך כבר אכנים; כן יכובד ערך המעט הזה על כל ההמון הרב ההוא. —

הלא עם בעד כבוד חכמיו ידרוש, כי אך המה יבקעו צורים להשיקותם נוזלים, כרובם כן תרבה הדעת, ברכות חכמים תעלוין חכמה, ברכות נבונים תרוטמנה קרנות תבונה וכל קרני אמונת הכל יגדעו — וקטן יעקב ודל ומתיו מספר לא לו לחם אכירים; ואם הלחם אשר הוא אוכל נר טב י' באגלי יזע, ישכיל כל מבין דבר לאישורי כי דבר המלך " לא לחכמים לחם וגם לא לנכונים עישר " שלמון כרובי חכמיו אם באמונה המה עושים ולא יעשו את חכמתם נדון לגדוע ענף מעין החיים, אם מלאתם ודמעתם לא יאחרו ולא יטעו זמורות עין הדעת עם ענפי עין החיים כלאים, וגם רוח והצלה לא יעמוד להם ממקום אחר. . . . ברכת יי לא תעשירם (טו"ו או"ח סי' רמ"ב) ורנצה כמו הקללה " יסיף דעת יסיף מכאוב "

קורא יקר! הגיד לך אדם מה טוב ומה התכל דורשת? כי אם (א) עשות עושר אף לא במשפט, (ב) אהוב שקר מאמת רע מטיב, (ג) דבר אחד בפה ואחד בלב, או אחד בלב ואחד בעט סופר טהור; זה ספר תולדות אדם המעלה אשר על פני כל העדה יכבד וישבע לחם עד אשר יצא מאפו, זה יעצור באחיו כי כאלה יחפצו דריה, נאום האמת! —

ואם שלש אלה לא יעשה גבר, ישוב שקד שומר תורה ותושיה, ישוב לו עבוד אלהים כדור הכסף יענה לו את הכל, חנם יעבוד עבודת הקדש כדור קישטה וגרה כבוד ויקר יביאו; והחכמה והמדע חסר ופחתת יביאו. כדור החכם יקולל והחכמה לא תישא ברכה, אדמת הקדש הה! גם ענבים גם באישים, גם תירוש גם יצהר, גם קצח גם צמח, גם קצח גם כמון, גם חטה גם דגן, גם ישעורה גם כסטת, גם קש גם תבן לא תעשה! —

(ג) **וימה יעשו איפא שרדי החכמים אשר בשם יי יקראו,** יוצרי ספרים עלי חוק התורה והמדעים, רב חכמה ודי תבונה עצורים בכליותיהם, ירכו לפאר מקום נקדשנו יכתבו רובי תורתם עלי ספר ולרש אין כל בלתי אם גויתו? נפשם שוקקה לרפיין מעינותיהם חיצה. ישרקו לעדרי צאן מדעיתם להשיקותם נוזלים; ועד אסוף דעדרים יסתכם הזמן הכונד ויטלאם עפר? — רוחנית אל בנרונם ואודם יאטור פידם! מה בצע לאחיהם מל ב כם המלא חכמה אם אמת ה הם

רק

(א) מנוחת עם וְיִקְרְתוּ תוֹאמֵי בְטֵן הָיָה מַלְדָּה מִבְּטֵן וְמֵהַרְיוֹן,
בקפוא גוי על שְׁמֵרָיו תִּשְׁקוּט כִּיִּין גַּם בִּינְתוֹ, וְאִזּוֹ זֹאת הַמְּנוּחָה תֵּאֱמַר
לַחֲכֵמָה " אַחֲוֵי אֵת! " — וְכֹאשֶׁר יִרְדַּ כְּבוֹד הַצְּלַחְתּוֹ; גַּם כְּבוֹד
חֲכַמְתּוֹ יִחַד עַל עַפְרָ עֲמֹ נַחַת, וְכִינַת נְכוּנֵיו תִּסְתַּתֵּר! —

מָרָם הַגְּלָה יְהוּדָה הַגְּלַת שְׁלוֹמִים וְהִי בִישְׁרוֹן כִּהֵן וְנִכְיָא כְּבוֹד
יְיָ חֲפָף עַל רֹאשׁ רַבְּבוֹת אֶפְרַיִם וְעַל קִדְקֵד אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה, אֶרְיִן נִתְנָה
יְבוּלָה הַשְּׂמִימִים טַלֵּם, הַכְרִים לְבִישׁוֹ צֶאֱן וְהַעֲמָקִים עֲטַפוּ בָר, עִשְׁתָּרוֹת
צֶאֱנָם רַבּוּ וְשֹׁנֵר אֶלְפִידֵם פָּרוּ; הִשְׁתַּרְעוּ גַם עֲנַפֵּי עֵץ הַדְּעַת,
עַד שִׁמְיִים עֲלֵה יִשְׂא תוֹרַתֶם וְתַתֵּן חֲכַמְתֶּם אֶל בֵּין עֲבוֹתִים צִמְרָתָה,
הַתְּכוּנָה בְּכַקֵּר זֶרְעָה פְּרַחָה, בָּדִים עִשְׂתָּה, וְתִשְׁגִּישְׁגַּ בְּיוֹם נִטְעָה כְּמוֹ
עֵץ נִטְעוּ יִטֵּן עֲלִיּוֹן, יִשְׂרָאֵל עִשָּׂה חֵיל וְשִׁמּוֹ מְלוֹא רוּחַב הַתְּבַל;
וְאוֹלֵם מְיוֹם הַרְבֵּה לְפִשׁוּעַ, מַעֲלִלְיוֹ הָרַע; בְּסֵאֶסְאָה נִמְדְּרוּ חֲצֵי שְׂדֵי
אֶל חֲקוֹ: מִן בַּת צִיּוֹן יֵצֵא כֹל הַדְּרָה, כִּהֵן וְנִכְיָא כְּרַעוּ לַטְּבַח וְנִהְרִי
דָּמָם הַתְּגַלְגְּלוּ עַד מִזְבַּח יְיָ הַהָרוּם; וְיִזְ נַצַּחֵם עַל קְרַגְנוֹתָיו, מְיוֹם אִזּוֹ,
טַבְּעוּ בְּאֶרְץ גַּם יִשְׁעֵרֵי תִירְתּוֹ, צִלְלוּ כַעֲפַרְתִּי דְלַתִּי חֲכַמְתּוֹ. דְּמִי, הֵה
דְּמִי! כְּבוֹ אֹרֶךְ יִשְׁכְּלוּ: תַּחַת אֶפְרָ וְדִשְׁן הַיִּכַּל יְיָ הַיִּשְׁרוּף עִימָמוֹ גַּחֲלֵי
אֵשׁ דַּת.

אַהֲרָה לְיוֹם! יוֹם אִיוֹם וְנוֹרָא, יוֹם הַיִּלָּל בֵּן שַׁחַר נֶפֶל מִשְׂמִימִים
אֶרְיִן; כְּעֶצֶם הַיּוֹם הַהוּא גַם שִׁמְשׁ הַתּוֹרָה וְיִרַח הַחֲכֵמָה וְכֹל כּוֹכְבֵי
הַמַּדְעִים, אֶסְפּוּ נִגְחָם! הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוֹלִים הָאֵלֶּה לְכִשׁוֹקְדוֹת, חִשְׁךְ
אוֹרֵם בְּעִאֲתֶם, וְיִמַּשׁ חִשְׁךְ! —

יִידֵל יַעֲקֹב מֵאֵד, עֵרִיּוֹ גְרִשׁוּהוּ מֵעֵרִיּוֹ, אֶרְצוֹ אוֹצֵר כֹּל
חֲמֵדָה לְהַדְרָגָה לְשִׁמְיָה לְשִׁרְקָה וְלִקְלָלָה נִהַפְכָה, אִישׁר לַחֲרַב נֶפֶל בַּחֲרַב,
וְאִישׁר לְדַכּוֹר בְּדַכּוֹר, וּפְלִיטֵי אֶפְרַיִם פְּלִטִים מָמוֹת, הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי
צָר, וְתַפּוּצִינָה הַצֶּאֱן וְאִין כּוֹנֵם, גְּלָה עֲמִי מִכְּלֵי יִשְׁמֹר חֲקֵי הַתּוֹרָה
וְנִשְׁפַּח חִישְׁקֵי הַיּוֹשֵׁם לַחֲרָדָה, וְיִלְךְ בְּאֶרְצוֹת לֹא לוֹ, הַלּוֹךְ וְנִסְיַע. . .
וְתִדַּר מְנוּחָתוֹ עַד בּוֹאוֹ אֶל אֶרְץ נְוִישְׁבַת לַחֲסַת בְּצֵל כְּנַפֵּי מַלְכֵי חֲסָר,
עַד הַיּוֹם הַזֶּה.

(ב) מִי יַעֲוֹדֵד יַעֲקֹב, מִי יִמָּה אֵהְלוּ וְמִי יִקִּים יִרְעוּתָיו? מִי
יְרוּמֵם קֶרֶן חֲכַמְתּוֹ מֵעֲרַמַת עַפְרָ? מִי יְדוּכֵב שִׁפְתֵי שִׁפְהָ נִשְׁבַּחָה כְּמַת
מַלְבָּ? אֵךְ חֲכַמְתּוֹ! אֵךְ נְכוּנֵיו וְיִשְׁכִּילֵיו! מַצְהָרִים יִקִּטּוּ חֲלָדוֹ יִלְבַּל
כְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהִי אוֹר הַחֲכֵמָה כְּמוֹשְׁבוֹתֶם! —

אַנְשֵׁי חַמּוּדוֹת הַכּוֹרֵתִים בְּרִית אֶת הַתּוֹרָה וְעַם דַּחֲכֵמָה יַעֲשׂוּ
חֻזָּה, הַאוֹמְרִים לַתּוֹרָה: תּוֹשְׁבֵי! לַחֲכֵמָה וְתְכוּנָה: תְּבַנְנָה! לַצְּלוֹת
דַּפְתִּיּוֹת: חֲרָבֵי! חֲכַמֵי תַעֲזוּדָה הַמְּכִיטִים לַסְּכָלוֹת וְתַרְעֵד, יַגְעוּ בַּהֲרֵי
הַבֵּל וְיַעֲשִׂנוּ, מִנְעֵרְתֶם — אוֹיְבֵי יְיָ יַפְצִי, מִקִּילֵם — יִשׁוּנְאֵי אֲמַת
יְנִיסוּ, כְּרִי לְכַב הַמִּשְׁלִיכִים תְּכַל וְחַמּוּדִיהָ אַחֲרָי גַּם וְהִיָּה סַחֲרֵם וְאַתְנַגְּם
קִדְשׁ; מַעֲטִים הֵמָּה מַעוֹלֵם (סוּכָה מ"ה א').

להרניזם, להעלותם מננוחתם ולחלל יצועם? על הכל לא אקוה כי לא יצא איש להשיג זולתי על הפרט, ואם יחלוק איש על דברי אדם פרטי, לא תמלט הישגתו מאחד משתי אלה: או בצדק אמרי סיו; או קנאתו וישנאתו הפיחו בו רוח הבקרת... וישתי אלה יכיר הקורא הישגתו כרגע... ומקלי מקל נועם וחובלים (הנדפס אפס קצתו במכתבי העתי מגד ירחים ח"ג וכלו תראה בספר נפני עצמו א"ה) יגיד לו... ובהדי כבשי דמבקרים למה לן?...

ורזאת גם על הדברים המעטים אשר ילווא אליו מאשר חנני אלהים בזה, הכנים בני אישר בעצב ילדתי, אין לי לכרוע ברך לסני עדת המבקרים כי ישו אליהם הכף לפי חסד... אם ישאי חן בעיני הויגהם; גם אם ערומים יצאו מכייתי, לרקמות וכלו... כטח לבני כי אם יתק ילכו אל הקורא, כל טוב אדונם בידם יהיה; ואם מום נס שרוע וקלוט לא ירצו, לישוא אפרוים כפי שומע לא יהיה לו.

ובן מאזמלתי אמורה "אם הספר טוב יגאלנו טוב; ואם דבריו כדוק יסלו, גם הקדמתו כשחק מאזנים תחשב... מה בצע לסחבר כי כמו פיו יבקש יעתיחנן יתנפל לרגלי מביני מדע כי יאירו פניהם לספרו, אם איננו מכושל כל צרכו? כחרישים יהיו ולא יעיתרו לו וכצדק יקראו אחריו מלא "חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לרתא עביד!" (מגד ירחים ח"ג צד 136).

נהפוך הוא האיש אשר יורני משוגתי (בדברים רכים ואינם פתיחות וחדל להיות לו ארח רובי מבקרי זמננו או כנשים המוכרות את השומים ואת הבצלים אשר אלה פידם מלא...) בצדק אהודנו... כי בעל דברים דנאמרים בדעת תורה ודעת נוטה אישר ישו מדעתי (על אשר כתבתי או על אשר אכתוב) יגיש אלי, וכי יתן אותותיו אותות כי תעיתי כשה אוכד אודה ולא אבוש ונגדה נא לכל עמי אדפיס דברי הישגתו בשמו ברב תודה, כי מעודי לא אמרתי "זה ספרי ואניהו מאמר פי וארוטמנהו" — "יקוב הדין את הדר והמשפט להאלהים בשמים ולקוראים בארץ הוא" הוא פתנטי והאמת והשלום נאהב.

אם כן למה זה הכל אינע לכתוב הפעם הקדמה קטנה או גדולה? בכל זאת אחרי תתי לאחי עד כה מכתב עת המכונה **מגד ירחים** ויעיש בעוד יי חיל כעמי ויקרא שם בתכל ועתה אסב את שמו לישם אחר ופי יקבנו "אוצר הכמה" יאלצני הענין אשר לפני לגלות און הקוראים, את הנסכה, אחרי הודיעי למו תועלת עשות ספרים ותועלות מכתבי עת, למען ידעו מאהבי דבני גאוני וחכמי הדור יהיו (אשר נפישם כאמנה אתי וישאם לבם כחכמה להביא מנחה אל בית האיצר) את תועלת מכתבי העתי דזה את אישר אקרב ואת אישר ארחק עתה, ואשר יתקן את עצמו בפרודור הזה וכבוד ודרר יבוא אל **הטרקלין**... בדרך חכא בשם יי... אקרא ברעע כואו בעל קורת... וזה החלי אחרי ישאלי עזרמאלהי החונן לאדם דעה.

יוריד בהקדמתו כבוד הספרים אשר יש להם יחס לספרו : גם את הארי
גם את הדוב יכה חרס : בדבריהם הטובים ישים עלילות דברים לאמר "
לא מצאתי בכל דברי אשר היו לפני אשר נמשי ישובב , כלו סר מדרך
דאמת , יחדו נאלחו אין אומר דבר טוב אף גם אחד , שנו ברואה
וישגו כל קורא דבריהם ; ואולם ספרי יעצור בעמי , יאיר טחשכי
ארץ נר דרגלי דורי ואור לנתיבת דור אחרון . יהיה ! " כי ידמה ספר
כספר יאמין , כישזה נופל יוכל זה לקנס , יחשוב בהעלותו הכורת לגדע
כל ארזי הלבנון אשר תחת שמי ימי , החחים אשר יגדלו ביערו יהיו
לארזים : ויש אשר באימת דין המבקרים יבדל , יבך ויתנפל לפנידם
כי ישו לספרו חסר וכצאתו מדרפוס לא יתאמרו לאמר " המלך ימלך
ספרו עלינו ? אם משול תמשול מחברתו בנו ? נעלה במחברתו
ונקצנה ונמליך הבקרת תחתיה ! " ספרו בשאלתו וכבוד נמשו
בנקשתו . . . .

וכר אלה החוקים הטה ממני עתה ביסדי הפרוודור הזה :

(1) בקראי לספר עמי הנוכחי " אוצר החכמה " לא יקרא
בו שמי וישם אבותי , לא צורתים בחרט הגמטריא ולא רמזותים ברית
שמו יגיד ענינו : כי יהיה בית אוצר ובו יאצרו דברי תורה חכמה
ומדע להעשיר הליטעראטור הישראלית ולהקים סכת שפת עבר
הנפלת .

(2) צדקת מטיבי בזה אין לי קבשיר היום , כי עתה אין עוד
מחזיק בידי , ומנעט דכסף אשר חנני אלהי אבנה את בית האוצר ,
מהוני אישחר בעד תיצאותיו ומעמי אין אתי , אין מתחזק עמי על אלה
ושמות גדיבי עם (אשר טרוב אהבתם תורה וחכמה) יקנהו ממני בכסף
נקנתו אחרי צאתו לאור , לא אדע עודנה אחלי , כי בצאת ישנה
וישנה וברכותיה , אחקוק ישמות המתנדכים בעם אשר קנו ממני מחברות
בית האוצר אשר יצאו מראשית השנה עד אחרית שנה , וכה לחי
כעת חיה אעלה שגם בתורה והיו לפני ימי לזכרון .

(3) לתת מום במכתבי העתים אשר הוציאו חכמי קדם (ז"ל)
או באלה אשר יוציאו עוד חכמי דורנו (יהו ימי עליהם סתיה)
חלילה לי : ותהי להפך תחת עשותם טוב בעשינו ישפתינו תניד
תהלתם : מצדיקי הרבים יזירו כטאורות הגדולים , וחלילה לנו לפרוש
ענן החושך על אורם להחשיך או לכסה נגהם .

(4) יראת הבקרת על כל הדברים הכתיכים כספר , לא תכעתי .
אדמה כי דורנו זה הוא דור דעה לדעת להכיר ולהתקד ערך ספרי איסף
אשר יעשו צעדים עם דתורה ועם מצב העת . ועתה מי היא זה
ואיזה הוא האיש אשר ימלאנו לבי לפתח כמים לחלל כביד ראשי
אלפי ישראל (הנביא ס מנחה אל בית האוצר) הנודעים במשמתם עלי
אדמת וכבוד חכמים נחלו מספיהם אשר עשי כפיעל כפירם ? ומה
גם לעלות על משכבי גאינו וחכמנו (אשר שארית הכמתם אצפתי)
להרגיזם

הציקוהו לסלול לו דמסלה רחדשה ; ובהקדמתו רק אפס קציהם יראה דקורא וכלם לא יראה , עד אשר דספר יהיה כאר רחבות להזקכה , על ספר כזה יאמר משל דקדמוני « רב טוב לחכור כהיות קטנו לחסרון » לדקוראים ינעם ויבא כמים חיים בקרבם סוף דבר : הכלית דספר , כוונת מחברו והועלת דקורא מצנו , המה עצי הבנין אשר יבנה בדם הדיש חכם , אולם לארמון ספרו : כידעו כי אם שלש אלה לא יעשה לדקדמתו , ישט הקורא מעליה ויוקר הגליו מכוא ישעיה , ידע כי זולתם ישפת יתר דוא לעשות הקדמה קטנה או גדולה , בונה היין ומח אותו תפל , יפול והיה תל עולם ! —

כגורל כל ילדי יום אשר ראשיתם יביא תועלת , ואחריתם יביא מחסור ; כן גורל ההקדמות , הראשונים אשר המציאו לעשותן לא נטו מהמסלה , בדספר פנימה דאריכו למעניתם במקום ישראוי לדאריך , וכמכואם קצרו בכל אשר היה לאל דם לקצר , תחת כן ספריהם והקדמותיהם יסולאו כפז , ויקרים המה גם בעינינו מפנינים ; ואולם כרבות הימים ופשו ורכו הניחברים ונדמתה החכמה לעיר פרוצה אין חומה . . . סרו רבים מארח מישור וידפכו את הקערה על פיה : את דקדמותיהם יעמרו כפרחי שושנים , פטריו שפה יאריכו לשון עד אשר אחריהם את לבות דקוראים ימשיכו , בתקותם כי בתוך דספר פנימה ימצאו כפלים לתושיה . אך העיני האנשים דרם ינקרו ? קרא מכין כי יקרא בתוך דספר וכי יראה כי ריק הוא מכל , יתכצף ויקלל בספר בהקדמה ובמחבר . תחת כן מעטים המה דקונים ספרים דמתהדשים לבקרים , וכמו כן קראיהם . ואשר יקראם יספח על פתחי ישערים והדקדמות כאשר פסח יי על בתי ישראל בננפו את מצרים . —

אם ישימטו עינינו בהקדמות רובי מחברי זמנינו ודור הקרוב לנו , עין בעין נראה כי כותביהם כתבו מכל אשר עלה על רוחם ; אך לא ביסודי ואדני דספר : יש אשר ישים התנצלותיו במנא דקדמתו , וכא אל דקורא ויאמר « הגדתי הום דנסכה מדוע כנתי ישם ספרו . . . כי ישטי וישם אבותי וישם דספר במאזני דגימטריא ישאו יחד » — ויש אשר יאמר « ראה קראתי לספרי . . . יען הוא ראשי תיבות משמי ומשם דורי » ויתילד למישפתתו עד ראשון אדם נולד : ויש אשר יבשר בה צדקת מטיביו , אשר עזר מצרתיו היו ויעזרוהו להוציא ספרו לאור , ואם נות ביתו היא עקרת הבית אשת לפידות אשר תבעיד הפיד איש דת כהפין כפיה , כפרי עמלה ינטח בעלה ולא יפחד מחסר וכפין , לחסו נהן לו מידה וישכון נאהלי תם לכמה ; גם שמה יעלה לזכרון , ומנשים באודל תבורך — ויש ידמה כי יכול אבן מעמסת ישנאי נפשו מעל פי בארו , בגללו חרפתו על פי באר כרוה ישרי תורה בטחקק דעתם : מידאתו פן אויביו יהיו פלילים ויאמרו « המעם מאהנו ספרי בעלי אסיפות כי תוסיף עליהם ? דלת ספרך על ציר ספרי טורישת קדלת יעקב תסיב , לעשות ספרים הרבה אין קין ! »

פרוודור

— 20 —

התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס למרקלין

(לכנס כ"ד מינ)

דבר חוק ומשפט הוא למושבי כשבט סיפר ללשינותם כגוידם , כי פתח דבריהם תאיר **הקדמך** (Verrede) עד אשר ספר אחד מני אלה לא ימצא אשר נזכרו לא הניע מאיפה ליד ישערוז אם רב ואם מעט , ואם הוא כאילו לא היה לפני ארמון , דבנוי למען אליו יסורו כל באי ארמונה מרם בואם פנימה , ושם יסורו את בנדודים העושים מעלידם ולא יתעבום שלמותם כיום הגשם ישאירו שם את המספר מרם המטר , שם ינקו את נעלי הגלדים המגואלים במים ורפוש למען לא יטנפו את העפת הארמון , שמה ישבותו וינפישו מעט מעט דרך ויערבו את מערכי לבנם , וכשיבנסו למרקלין יהיה הדו ללבושם ופדכיהם נאיר ולא יבושו כי יזכרו עם שרים ודוגים הוושבים כארמון פנימה ; כן אם ענינה להודיע לדקוואים משרת המהבר בעשותו ספרו המובא היטייה לאחור , ומה הניע אליו לחברו על זה האופן אשר חבר הוכן הספר ענינו משטרו וסדרו , קורות החכמה שידובר בו לד בבני ודתועליות דרכות שיעאו להקרא ברכותיה , ראשית למודים מאשר יוכל יספור לו למען ירוץ בקראו כי עד תמו ; או טובה ונחוצה הוא מאד מאד , והיא פנת יקרת להספר . **התת** כן **מבוא** (Einleitung) תקרא ; כל כאיזה לא ישוכן ויקם מדעת ראשי למודי החכמה אשר עליון נוסד הספר , כנעט אומר ; כי כדמורה המעופפת בין ראשי כשמים לטיין עסיסם ונפת עופס ; כן יעוף המהבר על כנפיו והובין תלבו ספרו , עסיסם ודכישם ימון ויקח סלת ישפה ברורה ויעש מדם מנתת מרקחת הקדמה וכל אוכלה וחכו חך מנין יאמר " לי ! לי ! " —

המסלול , החולכת בית הספר , המובילה את הקורא בדרך המלך , לא יוכל לסלול זולתו איש אשר החכמה סוכנתו ודמדעים לוי לבנין ; איש כזה ידע לכל כל דבריו כשישפט כהוך הספר פנימה ודא להקרא את רכס טוב העפון בהחכמה אשר אישיות ספרו נוסדים עליה , בויתוה כל למודיה , את אשר כתבו הכטי דוד דוג אודותיה ואת אשר הוסיף עלידם או את אשר גרע מאמרותיהם , ודנכבות אשר

דעיקודו

הזכרה, רמה יענו צדקם לפני מלך יושב לשפוט תכל בצדק. ישם
ימי צדקתם פועל פעלו מנעוריהם עד היום הזה ויקשב מי ויכתבם
כספר זכרון לפניו, ואת משה ויהודית ואת כל משפחתם דרמה
יחוק כספר החיים, וחיתה נפשם, בגללם! —

צדקת תמוסים אלה עוררתני להקריב לפניכם המחכת הזאת
אחרי ואי כי חרבות ציון וישומטות ירושלים יסילאי
בעיניכם מכתם אופיר; אף כי שפת קדש הנתרה לנו שארית
פליטה מכל מחמדנו הדיו לנו מיני קדם! שפה בה נכראה חלד!
בה דיבר אל בקדשו עת הופיע מפארן, בה נכאו נביאי יה וחזוי
שדי, בה נכתבו יסתי התלמודים ופדרישי חזיל וגם עתה עוד ארמינה על
משפטו ישב, ככחה אז כחה עתה וככחה עתה גדול יהיה עיד כבודה
ישבעתים עת תבנה ציון ותבונן ירושלים! —

ואחרי כי בגכתבי העתי הנקרא "מגד ירחים" אשר לפני
הוצאתי היה באשרי לדיבא קצה תהלתם ולהעתיק מכתב הישר הנשר
הגדיל משה נ"י ומכתב טישק ביתי הוא הטישק אליעזר גדולה
ימישקה מתורתו יחכמתו, הרב החכם הגדול הישלים האמיתי המפואר נודי
אליעזר דאקטאר לעווע ני (חג מצד 162 עד צד 166 ובחד מצד
42 עד צד 45) וגם כמחברת הניכחית יסופר להלאה איזה
אפס קצרו מדודם והדרם, ארהיב להניש אליהם המנחה הקמנה הדולבת
לפניהם לריו נחוח, ואם תמצא חן בעינם ישמח לבו גם אני.

צעיר עבדיהם המשתחוה לפני כסאם אפים ארצה

המאסף

לבוב דמתקריא לעמבערג יום ד' ערב ראש השנה
לשנת לכבוד גדול יהיו בתוכינו לפיק

נקום לישבת ולגור שם : ויאנחו בני ישראל ויזעקו ותעל שועתם אל **משה ויהודית**, ורוח לבשה אותם ויסעו למסעם ויתחננו מאת הקיסר הגדול בעד עמם ויָעֲתַר לָמוּ, ולישראל היטיב בעבורם : מי הושיב היהודים האלה ביתה איש על גחלת אבותיו ? — **משה ויהודית**

ג) ועיני **משה ויהודית** נישואות גם אל **היכל הקדוש!** ישראל עם מעולם הוא, לפנים היה מכל כת כהנים גוי קדוש ונאדר בכח; עונותיו הטו כי שָׁפַח בְּאֵשׁ מִקְדָּשׁוֹ, ארמונו נִפְשָׁה, דבירו הורס, עטרתו הורמה, כהניו וגבוריו נביאיו וחזויו נפלו על כמותיו חלל וילך בלי כח לפני רודף, והגיתר **בציון** והנשאר **בירושלים**, עוני ומחסור, רעב ולחץ מצאווהו, תלאותיו ויגונותיו הקיפוהו הדריכוהו מנוחה, ותקצר נפשו למות, מי ישם אל לבו לעורר יעקב ולהקים יריעותיו? מי היה **הראשון** בין נדיכי עם אלהי אברהם וקציני יהודה אשר אמר "אסע מ ה י כ ל" ואבחר מלון אורחים בחרבות ירושלים! אפתח שקי ואאכיל רעבים היושבים על שוממות אדמת הקדוש ואעיש להם כתיס לתורה ולחכמה" ? — זולתי **משה ויהודית!** —

משה בן עמרם נתן לישראל תורה; ו**משה ויהודית** יחזיקו בידיהוניה : נכסוף נכספו לעלות אל הר הקדוש, ארחות ימים עברו, באניות הלכו, לתלאה ישחקו, לעמל לעני, בעל כנפי נשרים דאו עד כואם להשתחות בהר הקדוש **בירושלים** ולהושיע נדכאי רוח היושבים בערי יהודה : הִשְׁמַע עִם כִּי אִישׁ אִישׁ בֵּין יִשְׂרָאֵל ורזנים מושבו, איש מלכים יחפצו ביקרו; ישליך חגדת תבל ומלאה אחרי גוו, יעזוב הונו, ארמונו, והיכלו האומר כבוד וילך הלוך ונסיע לארץ עזובה ושממה לרצות את אבניה ולחונן עפרה? מי הוא זה ואיזה הוא האיש הרם והנשא אשר מלאי לבו הטוב לעשות כן? מה ישמו ומה שם בנו? — **משה ויהודית!** —

המה עלו בהר הקדוש. שם זכחו וזכחי תודת לכנס, שם נסכו נסכי דמעותם על שכר עמם אשר אהבו סלה! **משה ויהודית** שנים, **מאנמעפיארע** זכרם, ברוכים הם וכרוך טעמם, גם ברוך יהיו מימי ומישראל עמו! —

הן אלה קצות דרכם, ואני ידעתי כי כטר מדלי נגד ים הגדול הסוכב ארץ, המה : צמחי צדקותיהם רכבה כצמח השדה הנמו, כי כטספר הנעימיהם כן מספר מעלליהם הטובים, אם אמרתי אספרם כמי, אלאה ספירות : ומה להרים רמים ונשאים כאלה תדלות אדם כמוני היום? אך בספר השמים נתנו, והיו לפני ימי לזכרון כעת **מחר ביום**

א) המה החלו להראות את אחיהם ועמם כי בערתם למו צר .
בפרוע פרעות בישראל , אויבו התנכלו לו וישימו עליו עלילות
דברים לאמר , בת יהודה ! אוכלת דם אדם אָתָּ! " נשא כלימה ולעג
דשאננים , גזו נתן למכים ולחיו למורטים , מי עמד בפרץ לסכור
פיות דוברי שקר ? מי יש על לבו לרחץ יעקב מחלאה ולנקותו מחטא
לא עשה ולא עלה על לבו ? — **משה ויהודית !** —

משה הוא הנבר ההוקם על וכהיכלי מלכים מישובו , יהודית
בין נשי נסיכים מהלכה , המה ראו עני עמם ואת האנלים אנלי
דמעה המוגרים במורד מעל לחיי אחיהם ויאמרו " אל תרא יעקב !
אנחנו אנחנו מוחים כעב תואנותיך ובענן עלילותיך , ומחינו דמעה מעל
כל פנים . נרדה נא ונראה הכצעקתה הבאה עלינו עשה רע מעללים
אחד מאחינו לעבור ישם ישראל , נתן לפועלנו צדק ; ואם לא , נדעה
ללחום את מלחמותכם ואתם תחרישון , התיצבו וראו את ישועת יי
אשר יעשה לכם על דינו ! —

אמר — ויעשו — ממרום שבתם ירדו ויראו בסבלת אחיהם ,
ראו כי חנם מזורה לרגליהם הרשת , ידיהם לא ישפכו את הדם ולא
ננואלו בחטאה לא נודעה : כי חוק לישראל הוא : לאהוב כל גבר !
מישפט לאלהי יעקב : לדרוש את שלום העיר אשר עם ישראל יושב בה !
הקה אחת ומשפט אחד לאהוב כל אדם ! כעברי ! כנוצרי !
בישמעאלי ! כי אנשים אחים אנחנו , אב אחד ברא את אבינו הראשון
בצלמו , בניס אחריו יולדו בני אל חי המה ! איש איש ילך בשם
אלהיו באין מפריע ואח לאיש מעם אחר יקרא : דת בין אחים לא
תפריא יאחו צדיק דרכי אבותיו ובאמינת הוריו יחיה וברית שלומו לא
תופר — כיוז כל דאדם ! — כל אלה דוכיתו במישורים במועצות
ודעת ויתנו אותותם אותות .

הבן נודל לאלהינו ! נפלה ישנאת דת , סרה קנאת עם , נפלה
כלימת עמים במצולת הנשיה ולא תוסיף קום ! ממזרח שמש עד מבוא
מזרועית עולם עד קצוי ארץ נודע כי ישראל דרוש שלום מלכו וארץ
מילדתו , וכעת לא יאמר לישראל עוד " ראו כי רעה נגד פניכם ! "
מי הפך לבקר צלמות ? — **משה ויהודית !** —

ב) **ומשה ויהודית** עלומן הרחצה אשר רחצו את אחיהם
מדם , מצפון פתחה הרעה את לועה , והרת נתנה ברוסיא כי כל איש
אשר בשם ישראל יבונה הקרוב כמושבותיו אל הנביל חמשים מיל
(ווערסט) גרש גרש מעירו , מביתו , ומנחלתו , ילך נדוד עד מצאו
מקום

משה ויהודית

— 209 —

הרי ישראל! חכמי תעודה!

העושים במלאכתי, האזונו!

ראו קראתי בשם שני צנתרות הוזהב המוריקים עדין וחסד ורחמים מעליהם הלא רמה השר הגדול סיר משה מאנטעפיארע ואשתו צפירת תפארת הבנות אשר כשמה בן היא יהודית (תהי כפתם רעננד, ויהיו ימיהם מאה ועשרים שנה) אל תשימו אישם נפשי על אשר הרדכתי לגשת אל גדולי ארץ כמורם? גם שנה הוא מכתב עת ג'ספ'ר, כי יכתוב איש ילדי רעיונו בספר, לו הורע ובידו להקדישו לאשר יחפון ביקרו; ואולם מאסף הוא רק הסוכן והגזבר, וסופו לתת דין וחשבון לפני אדונו?

למענכם חכמי תעודה לתת כבוד ויקר למאמכם דמוכים כי שמם יהיה נקרא עליהם לכבוד ולתפארת, ולמען כבוד עמינו, ולמען תת תודה למושיעי ישראל בעת צרה, ולכרכם בכרכת השנה הבאה לקראתם ולקראתנו לחיים ולטובה; ולא למעני עשיתי אלה!

לא אעפיל עלות כדרי ונגוע בקצהו, אירא מדענכף רגלי על האדמה אשר משה ויהודית אשתו עומדים עליה; כי אישוע ואדמה רום גדלם ותפארתם מיל שפל מצבי, ותמם כ'יש חמודי ואשוב עקב: המה ארזי לבנון; ואנכי חוח ביער: המה עמודי ישע אשר כל בית ישראל נשען עליהם; ואני עין יבש וקנה רצון: המה חורי ארץ, עם נסיכי תבל ביותם ורוני אדמה ק'ש'קבו לדם; ואני חרל אישים הצעיר ברבכית אפרים ובאלפי מנישה: המה על נדיבות יקומו וי'י ברכם בכל (יוסף עליהם כרנה וכרנה) ואני עם צפירי ויא כנודי, עמי רוני וקסתי רכושי, ואנכי מה כי אגיש אליהם? אך צדקתם ע'נתם יש'ם ותום דרכם יש'אנו על בנה רננים עד ארטונם והיכלם, לכרכם בכרכה המישולישת כראשית היש' ולרביש אליהם מנחתי בין מנישי מנחה.

ולכבוד

יונתו חֲבֵרְתוֹ אֵשֶׁת בְּרִיתוֹ
עֲטַרְת בַּעֲלָה וְצִפּוֹרֵת הַנְּשִׁים

נודע בשערים שמה אם רחמניה ונדיבות רוח לשכמי יהודה, תמימה
וישרה, צדקתה עומדת לעד, על ארץ הקדושה הדרתה ועל ישראל
תפארתה,

מ כ ס

יהודית באראנעט מאנטעפיארע

מנסיס נאהל מצוקך

יראת יי אוצרים יהי נא גם אוצר חכמה הזה כאוצר ספרים

תוכל ישי

המחברת הראשונה הזאת, בשם כבוד גדולי חכמי דורנו
העושים בטלאכתה מלאכת הקדש

מ א ח

עצם הסוכה כך לפני כס כבודם

המאסף

והמנחה הובאה בידי יהודי יוסף כהן צדק

(לפ"ק)

לכבוד

האדם הגדול בענקים רכב ישראל ופרשיו
המלאך הגואל דתו ארצו ואחיו מכל רע !

כונמות אל בגדונו

אות גזורה צימיו

ועלם זית צפי תמרתו

פאר ישראל, נשיא יהודה, עטרת ישרון וגאון יעקב, שר וגדול ליהודים,
רוץ וטפסר, דוריש טוב לעמו, שמש ומגן לעדתו, אב לאביונים,
משען ומשענה להולכי תום, פתח תקוה לדופקי שערו, מלא ברכת
י"י ומלא רצון טוב ורוח חן, סומך נופלים ומקים סכת דוד הנופלת,
לוחם בעוז מלחמה ליי"י כפעם בפעם.

הוא הנשר הגדול גדול הכנפים

מ ו ס כ " ר

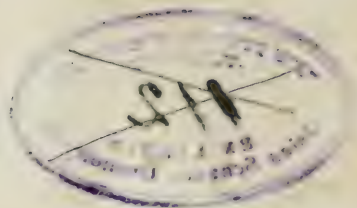
משה באראן מאנטעפיארע

כהלל בן סמך יבל

נשיא ארץ אישר עיני אלהינו בה טראשית השנה עד אחרית שנה

תיכ"ח ;

111
71
772
no. 1

והיה אמונת עתיד
הסן ישועת חכמת ודעת
יראת י"י היא אוצרו

(ימעה לזכר)

אוצר חכמה

מכתב עתי

דמאסף : חקר לשונות קדומים . ביאורי כתבי הקדש ,
בקרת שני התלמודים ומדרשי חז"ל , קורות העתים ,
מליצה ושיר

על ידי

יוסף כהן צדק

מלכוב

שנה ראשונה   סנט   כת"ר   למ"ק   מחברת ראשונה

Schatzkammer

der

hebräischen Literatur.

Zeitschrift

für

Geschichte, Kritik, Sprachkunde und Belletristik.

Herausgegeben

von

Joseph Kohn

Inhaber der k. k. großen goldenen Medaille.

Jahrgang 1. Heft 1.

Gedruckt bei M. F. Poremba in Lemberg 1859.

72/73

AP
91
082
no.1

'Otsar hokhmah

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
